

ลักษณะโครงสร้างของจังหวัดขอนแก่น

ลักษณะโครงสร้างทางด้านกายภาพ

ก. ลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศ

1. ที่ตั้ง

จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 ° 05' เหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 45 ° ตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 11,423.296 ตารางกิโลเมตร โดย

ทิศเหนือ จดอำเภอศรีบุญเรือง โนนสังข์ กุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันออก จดอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเขียงยืน โกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก จดอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย อำเภอภูเขียว ดอนสาร จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ จดอำเภอประทาย อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของจังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่สูงและต่ำสลับกันเป็นลูกคลื่นประกอบด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขา ที่ราบ และที่ราบลุ่มน้ำ ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ ภูเวียงคา ภูเม็ง ภูผาค่า ภูวัด และภูลาว ซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 - 844 เมตร ใกล้เคียงกับบริเวณดังกล่าว เป็นที่ลาดเชิงเขาถึงเป็นที่ราบบริเวณกว้าง พื้นที่ส่วนใหญ่สูงจากระดับน้ำทะเล โดยเฉลี่ยประมาณ 200 เมตร ทางน้ำสายสำคัญได้แก่ ลำน้ำพอง และ ลำน้ำชี ลำน้ำพองมีต้นน้ำอยู่ที่ภูกระดึง และไหลลงสู่ลำน้ำชีที่บ้านป่าเปือย ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ลงสู่แม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี และยังมีแม่น้ำสายย่อยจากแม่น้ำเหล่านี้อีกหลายสาย แม่น้ำชีมีต้นน้ำอยู่ที่จังหวัดชัยภูมิไหลผ่านจังหวัดขอนแก่นลงสู่แม่น้ำมูล ที่จังหวัดอุบลราชธานี

จากการจำแนกพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น ตามระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พบว่า ขอนแก่นมีพื้นที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางต่ำกว่า 200 เมตรลงมา ร้อยละ 60 เป็นที่ราบและที่ราบลาดเนิน ร้อยละ 29 เป็นที่ราบเชิงเขา ส่วนที่เหลือ คืออีกร้อยละ 11 เป็นพื้นที่ของทิวเขา (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 พื้นที่จังหวัดขอนแก่นจำแนกตามความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง	เนื้อที่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 200 เมตร	6,531.60	60
200 - 300 เมตร	3,156.94	29
มากกว่า 300 เมตร	1,197.46	11
รวม	10,886.00	100

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดขอนแก่นเป็นที่ราบลุ่มน้ำทอง และลุ่มน้ำชีล่างหรือลุ่มน้ำกระดุก บริเวณระหว่างลุ่มน้ำเป็นที่ลุ่มหนองบึงและทะเลสาบรูปแอกเก่า น้ำหลากท่วมฉับพลัน ที่ราบที่สำคัญได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำทอง หนองน้ำทอง ที่ราบระหว่างลุ่มน้ำทองกับลุ่มน้ำกระดุก ของกิ่งอำเภอบ้านฝางกับอำเภอบ้านไผ่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการทอผ้า บริเวณที่ราบที่ห่างจากลุ่มน้ำสายสำคัญมีลักษณะเป็นที่ราบลาดเป็นคลื่น ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการทอผ้า และบริเวณที่ตอนเหนือใช้เพื่อการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นที่ตั้งอำเภอสำคัญ อาทิ กิ่งอำเภอเวียงน้อย อำเภอพล หนองสองห้อง บ้านไผ่ บ้านฝาง และอำเภอน้ำทอง ที่ราบดังกล่าวมีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 200 และมีความต่างระดับไม่เกิน 30 เมตร

ลักษณะพื้นที่ที่มีสัณฐานสูงรองลงมาจากที่ราบลุ่มน้ำ จะเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา หรือเนินเขาหินทรายและหินปูน หุบผาสวยตัวเป็นเนินหิน กระจาย

อยู่ทางเหนือของพื้นที่จังหวัด กิ่งอำเภอเขาสวนกวาง อำเภอกระพวน ทาง
ด้านใต้ของอำเภอเปือยน้อย กิ่งอำเภอแวงใหญ่ ทางด้านตะวันตกของพื้นที่จังหวัด
เป็นที่ราบเชิงเขาในอำเภอมัญจาคีรี อำเภอบ้านฝาง อำเภอภูเวียง อำเภอ
สีชมพู และกิ่งอำเภอภูผาม่าน พื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานและปลูกพืชไร่
เนื่องจากเป็นที่ดอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลอยู่ระหว่าง 300 - 500 เมตร
จากระดับน้ำทะเล

นอกจากนี้แล้วยังมีพื้นที่ที่เป็นเนินเขาและภูเขาซึ่งแพร่กระจาย
อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัด แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) ทิวเขาภูผาดำและภูเทือง เป็นแนวทิวเขาหินทราย วางตัว
ในแนวเกือบเหนือใต้ แบ่งพื้นที่อำเภอหนองเรือ อำเภอภูเวียง และอื่น ๆ ออก
จากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด โดยมีถนนสายหนองเรือกับเมืองขอนแก่นตัดผ่าน
ส่วนบริเวณอำเภออุบลรัตน์มีช่องโหว่หนึบ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเขื่อนอุบลรัตน์ ทิวเขา
ดังกล่าวมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 665 เมตร

ข) ภูเวียง เป็นภูเขารูปกะทะหงาย บริเวณตอนกลางเป็นที่
ราบเชิงเขา มีลักษณะเป็นแอ่งต่ำ มีช่องประตูตีหมาเป็นทางผ่านตัดต่อกับพื้นที่รอบ
นอก มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 884 เมตร

ค) ภูผาก และภูผักเนา เป็นเนินเขาหินปูนติดต่อกับจังหวัด
เพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 632 เมตรขึ้น
ไป ซึ่งมีการปลูกพืชไร่บนพื้นที่ราบระหว่างภูเขาโดยทั่วไป (แผนที่ที่ 4.1)

ข. ธรณีสัณฐานวิทยา¹

พื้นที่จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ซึ่งสัณฐานของพื้นที่
เกิดจากการกระทำของพลังแปรรูปภายนอก (exogenous landforms) เป็น
ส่วนใหญ่ และการยกตัวขึ้นของพื้นที่โดยพลังแปรรูปภายใน (endogenous
process) นั้น เป็นกระบวนการเกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดการพัง

¹ อภิสิทธิ์ คุ้มหม่อมและเอิบ เขียวรัตน์, รายงานการวิจัยการประเมิน
ภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อหาแผนธรณีสัณฐานทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ
ประเทศไทย (ภาควิชาปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524)

จ.อุตรดิตถ์

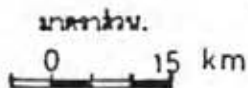
จ.กาฬสินธุ์

จ.เลย

จ.เพชรบูรณ์

จ.ชัยภูมิ

จ.มหาสารคาม

จ.นครราชสีมา

จ.บุรีรัมย์

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่
4.1

แสดง

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์

ระดับความสูง

> 500 m

เมตร

< 200

300 - 500

อ่างน้ำ

200 - 299

ลำน้ำ

ที่มา : แผนที่ ๑ ๒๕๐,๐๐๐ ของกรมแผนที่ทหาร พ.ศ. ๒๕๑๖ และ ๒๕๒๖

หลายของดินและการการทับถมกันแพร่ขยายอย่างกว้างขวาง และจากการศึกษา
ธรณีฐานของจังหวัดขอนแก่น โดยประสิทธิ์ ใจสกลานนท์² สามารถจำแนกสภาพ
พื้นที่ออกได้ (แผนที่ที่ 4.2) ดังนี้

1) ที่ราบลุ่มแม่น้ำสร้าง (river - built plains)

ลักษณะของพื้นที่เกิดจากการกระทำของธารน้ำไหล พบตาม
แนวสองฝั่งแม่น้ำชีและแม่น้ำพอง บริเวณทางทิศตะวันตกของภูเวียง ในเขต
อำเภอชุมแพและอำเภอสีชมพู และบริเวณอำเภอหนองเรือ เป็นต้น ลักษณะของ
พื้นที่มีความลาดเทประมาณ 1 - 2 องศา

การขุดดินในบริเวณนี้ส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกข้าว ยกเว้น
บริเวณสันริมน้ำหรือคันดินธรรมชาติ จะใช้ในการปลูกสวนผัก พืชไร่ ไม้ผล และ
เป็นที่อยู่อาศัยส่วนบริเวณที่เป็นเนินสูงเป็นหย่อม ๆ จะใช้ในการปลูกพืชไร่ เช่น
มันสำปะหลัง

ปัญหาที่สำคัญในบริเวณนี้ คือ ปัญหาน้ำท่วม อยู่ในบริเวณที่เป็น
ชุดดินโคราชมักประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปี การพัฒนาระบบชลประทานจะเป็นทาง
ออกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหานอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาคาไมอุดมสมบูรณ์ของดินใน
กลุ่มของดิน Paleogualtsits เช่น ดินชุดร้อยเอ็ด การใส่ปุ๋ยจะเป็นวิธีการแก้
ไขปัญหาที่ควรพิจารณา

2. ลานตะพักลำนน้ำขั้นต่ำ

มีลักษณะเป็นบริเวณพื้นที่ที่เกิดจากตะกอนของแม่น้ำพัดพามาทับ
ถม ซึ่งพบในบริเวณสองฝั่งของแม่น้ำชีและพอง เช่น บริเวณอำเภอบ้านฝาง กิ่ง
อำเภอพระยืน ทางตะวันตกและตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง อำเภอหนอง
สองห้อง เป็นต้น สภาพของพื้นที่มีความลาดเอียงเฉลี่ย 0 - 2 องศา มีความสูง
จากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 160 - 175 เมตร

² ประสิทธิ์ ใจสกลานนท์ การวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อลักษณะ
ภูมิประเทศ แบบลานตะพักลำนน้ำ เพื่อจำแนกลานตะพักลำนน้ำบริเวณลุ่มน้ำชี
(กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

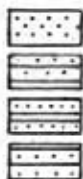
แผนที่.

แสดง.

4.2

กรณีศึกษาวิทยาจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์

ค ๑
ค ๒
ค ๓
ค ๔

ค ๕
ค ๖
ค ๗
ค ๘

ค ๙
ค ๑๐

ตารางที่ 4.2 ความสัมพันธ์ของลักษณะทางธรณีสัณฐาน ประเภทของดิน ดินและการใช้ดิน ใน
จังหวัดขอนแก่น

หน่วยธรณีสัณฐาน	บริเวณที่พบ	หินและดิน	การใช้ที่ดิน
1. ที่ราบลุ่มแม่น้ำสร้าง (River-built plains)	สองฝั่งแม่น้ำชีและแม่น้ำพอง	หน่วยหินมหาสารคาม กลุ่มดิน Tropaquepts	นาข้าว
2. ลานตะพักลำน้้าชั้นต่ำ (Low river terrace)	อ.บ้านผาง กิ่งอ.พระยืน ตะวันตก อ.เมือง และ อ.หนองสองห้อง	หน่วยหินมหาสารคาม กลุ่มดิน Paleaquults	นาข้าว
3. ลานตะพักลำน้้าชั้นกลาง (Middle river terrace)	ตะวันตกเฉียงเหนือ อ.เมือง อ.มัญจาคีรี ตอนเหนือของ อ.หนองสองห้อง	หน่วยหินมหาสารคาม ภาคกรวด ภูเขา กลุ่ม ดิน Paleustults และ Quartzipsam- ments	นาข้าว/พืชไร่
4. ลานตะพักลำน้้าชั้นสูง (High river terrace)	ตอนเหนือ อ.น้ำพอง ตอน เหนืออ.เมือง และตอนใต้ ของ อ.กระนวน	หน่วยหินภาคกรวด ภูเขา พืชไร่/ป่าไม้ หวนและเสาขี้ กลุ่ม ดิน Haplustoxs และ Quartzipsamments	
5. ที่ราบสะสมตะกอนโดยน้ำไหล น้ำท่วมดิน (Plains formed by proluvial accumu- lation)	อ.กระนวน และตอนเหนือ	หน่วยหินภาคกรวด กลุ่ม ดิน Paleaquults และ ไร่ Paleustults	นาข้าว/พืช

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หน่วยธรณีสัณฐาน	บริเวณที่พบ	หินและดิน	การาซึ่ที่ดับ
6. บริเวณที่ลาดเชิงเขา (Fragments of pediments fashioned by erosion and denudation, active)	ทางตะวันตกของ อ.ชุมแพ อ.สีชมพู อ.ภูเวียง ตะวันตกของ อ.มัญจาคีรี	หน่วยหินวอกกรวด ภูพาน เสาขัว ห้วย หินลาด กลุ่มดิน Paleustults	พีซาร์/ป่าไม้
7. บริเวณเนินเขา (Residual hills)	ภูเวียง ตะวันตก อ.ชุมแพ ตอนใต้ของ อ.มัญจาคีรี	หน่วยหินวอกกรวด ภูพาน หานภเด้า กลุ่ม ดิน Paleustults Calciustolls	พีซาร์/ป่าไม้
8. บริเวณภูเขา (เวตรงสร้าง มุมเอียงหิน (Escarment)	ทางทิศตะวันตกของจังหวัด	หน่วยหินพระวิหาร กลุ่ม ป่าไม้ ดิน Plinthustults	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.3 ตารางประกอบแผนผังอาคารวิทยาลัยเกษตรกรรม

สัญลักษณ์	หน่วยอาคาร	ความลาดเอียง	วัสดุผนัง/พื้น	สี	กระบวนการ	ถ่าย
1	ที่ราบเกิดจากการสะสมของโคลนที่ราบน้ำท่วมถึง	น้อยกว่า 1	ตะกอนน้ำพา	1. น้ำตาลดำ-น้ำตาล น้ำตาลเหลือง-น้ำตาลเข้ม 2. สีเหลืองปนน้ำตาล และสีเทา 3. 5.0-5.5	ชั้นบนโดยตะกอนน้ำพา	
2	ดินตะกอนน้ำแข็งดำ	<2	หินทราย	1. น้ำตาลดำ-น้ำตาลเทา ออกสีน้ำตาล 2. สีเทาขาว 3. 5.0-5.0	ชั้นบนก่อการโดยน้ำพา	หลังไม้
3	ดินตะกอนน้ำแข็งกลาง	1-8	หินทราย	1. น้ำตาลเทา-เทา ออกสีเทา 2. สีเทาปนขาว 3. 5.5-7.0	ชั้นบนก่อการโดยน้ำพา	หลังไม้
4	ดินตะกอนน้ำแข็งสี	<5	หินทราย	1. น้ำตาลเข้มและน้ำตาลปนเทา 2. สีขาวปนสีเทา 3. 5.0-7.0	การทับถม	ไม้ไผ่
8	ที่ราบเกิดจากการสะสมตัว	<5	หินทราย	1. น้ำตาลเข้มและน้ำตาลปนเทา 3. 5.0-7.0	การทับถม	ไม้ไผ่
0	ชั้นเหลืองปนน้ำตาลสีเทา	<10	หินทราย	1. น้ำตาลเข้ม-เทา 2. สีเทาปนสีเทา และสีเทา 3. 5.0-7.0		
7	สภาพดินปนทราย ชั้นน้ำพาชั้น	20-30	หินทราย	หินปูน	ก่อการ	โครงไม้
5	ชั้นเหลืองปนสีน้ำตาล	10-20	หินทราย	หินออกไซด์และสีเทา และสีเทา	ก่อการ	โครงไม้ ตะกอนทราย
9	บริเวณที่พืดปนหินทราย	5-30	หินทราย	หินปูน		
6	หินชั้นพืดเกิดจากการพังทลาย	น้อยกว่า 2	หินทราย	หินออกไซด์และสีเทาและสีเทา	ก่อการ	โครงไม้

ฉบับแปลจาก : ๒๖๓๕ เดือนพฤษภาคม : 2525

การวิจัยที่ดินบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นนาข้าว จนลักษณะนาดำ และมีคันนาเก็บน้ำฝน ผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ มีความสามารถกักน้ำได้น้อย เนื่องจากเนื้อดินเป็นดินทรายหรือดินร่วนปนทราย ดังนั้นโอกาสขาดน้ำในการปลูกข้าวโพด เนื่องจากฝนทิ้งช่วงเวลานานมีมาก การวิจัยที่ดินบริเวณนี้ควรมีการวิจัยปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งช่วยในการกักน้ำได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ก็มีบางบริเวณที่อยู่บนดินชุดโคราช ชุดดินสติก จะมีการวิจัยปลูกพืชไร่ เช่น ปอ และมันสำปะหลัง เป็นต้น

3. ลานตะพักลานน้ำชั้นกลาง

ลักษณะพื้นที่ เป็นบริเวณพื้นที่อยู่ถัดจากลานตะพักลานน้ำชั้นต่ำขึ้นไป พบในบริเวณอำเภออุบลรัตน์ เป็นแนวยาวมาทางตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอเมือง ผ่านทางตะวันตกของอำเภอบ้านฝาง และกิ่งอำเภอพระยืน ไปจนถึงตอนกลางของอำเภอมัญจาคีรี บริเวณทางตะวันออกของอำเภอบ้านไผ่ กิ่งอำเภอเปือยน้อย ตอนใต้ของอำเภอกระนวนและทางตอนเหนือของอำเภอหนองสองห้อง ลักษณะของพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นแบบลูกคลื่น มีความลาดเอียงประมาณ 2 - 8 องศา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 170 - 200 เมตร

ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินทรายบนดินร่วน มีการระบายน้ำได้ดี การวิจัยที่ดินบริเวณดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลังและปอ บางบริเวณเป็นทุ่งหญ้าและป่าโปร่ง ปัญหาการวิจัยที่ดินบริเวณนี้คือ การขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการชะล้างพังทลายของดินเกิดขึ้นได้ง่าย นอกจากนี้แล้ว โอกาสขาดน้ำในช่วงการเพาะปลูกพืช การแก้ไขปัญหาคารพิจารณาด้านการจัดการดิน ให้มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ มาตรการทำการเกษตรแบบขั้นบันได ปลูกพืชคลุมดินด้วยพืชตระกูลถั่ว การใส่ปุ๋ยควรเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ และช่วยที่ดินกักน้ำได้ดีขึ้น

4. ลานตะพักลานน้ำชั้นสูง

ลักษณะของพื้นที่เป็นเนินสูงหรือลูกคลื่นลอนลึก พบบริเวณตอนเหนืออำเภอน้ำพอง อำเภอเมือง อำเภอเมืองมัญจาคีรี และทางตอนใต้ของอำเภอกระนวน มีความลาดเอียงแตกต่างกันมาก กล่าวคือ บนยอดเนินมีความลาดเอียงประมาณ 0 - 1 องศา ตามขอบเนินจะมีความลาดเอียงประมาณ 2 - 5 องศา

และทางตอนใต้ติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ มีค่าถึง 10 องศา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 - 270 เมตร ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วน ถึงดินร่วนปนทราย มีความลึก ระบายน้ำได้ดี และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ลักษณะดินของพื้นที่บริเวณดังกล่าวคือ เป็นดินลูกรังสีแดง

การวิจัยชั้นบนพื้นที่บริเวณนี้บางบริเวณยังเป็นป่าปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง และปอ บางบริเวณยังคงเป็นป่าไม้อยู่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ยกเว้นทางตอนเหนือของอำเภอหน้าพอง ปัญหาการวิจัยที่ดินที่สำคัญ คือ การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากดินไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้นาน และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ทางแก้ไขปัญหาคือ การพิจารณา คือ การป้องกันชะล้างของดิน และรักษาสภาพของป่าไม้

5. ที่ราบสะสมตะกอนริดยน้ำไหลบ่าผิวหน้าดิน (plains formed by proluvial accumulation)

ลักษณะของพื้นที่ เป็นพื้นที่เกิดจากการสะสมตะกอนที่ถูกชะล้างของน้ำ สภาพพื้นที่มีความลาดเอียงเล็กน้อยถึงเป็นแบบลูกคลื่นลอนตื้น ความลาดเอียงประมาณ 1 - 5 องศา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 200 เมตร พบบริเวณรอบ ๆ อำเภอกระนวน และทางตอนเหนืออำเภอหน้าพอง ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินทราย มีการระบายน้ำที่ไม่ดี และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การวิจัยที่ดินบริเวณดังกล่าว วิชาการทำนาเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบริเวณเนินสูงจะวิชาการปลูกพืชไร่ ปัญหาการวิจัยที่ดินที่สำคัญคือ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ การวิจัยปัจจัยเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคือที่สำคัญ

6. บริเวณที่ลาดเชิงเขา (fragments of pediments fashioned by erosion and denudation active)

ลักษณะของพื้นที่ เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา มีความลาดเอียงประมาณ 3 - 10 องศา มีร่องน้ำบนพื้นที่และหินรกรัดโดยทั่วไป พบในทางตะวันตกของอำเภอชุมแพ สีชมพู และภูเวียง ทางตะวันตกของอำเภอมัญจาคีรี ทางตอนเหนือของอำเภออุบลรัตน์ และกิ่งอำเภอเขาสนกวาง และทางตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอกระนวน ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินทราย

บนดินร่วน มีการระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ และเนื้อดินบริเวณตะวันตกของอำเภอชุมแพ เป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ระบายน้ำได้ดี

การไถที่ดิน ส่วนมากเป็นป่าไม้ถูกทำลายเพื่อการปลูกพืชไร่ เช่น ปอและมันสำปะหลัง ส่วนทางด้านตะวันตกของอำเภอชุมแพจะปลูกข้าวโพดเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาการไถที่ดิน ที่สำคัญ คือ การชะล้างพังทลายของดินมีอัตราค่อนข้างสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงอย่างรวดเร็ว การแก้ไขปัญหาดารพิจารณาเทคนิคการเพาะปลูกแบบขั้นบันได และรักษาสภาพของป่าไม้ธรรมชาติไว้

7. บริเวณเนินเขา (residual hills)

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขามีลักษณะเป็นเนินเขาแยกออกจากกัน ซึ่งเป็นเนินเขาหินทราย ยกเว้นทางตะวันตกของอำเภอชุมแพเป็นเนินเขาหินปูน เนินเขาหินทรายจะเป็นเนินเตี้ย ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 450 เมตร และมีความลาดเอียงด้านข้างเขาประมาณ 5-30 องศา ส่วนเนินเขาหินปูนมีความลาดเอียงประมาณ 40-70 องศา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400-600 เมตร บริเวณนี้พบในบริเวณภูเวียง ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอกระนวน ทางทิศตะวันตกของอำเภอชุมแพ และทางตอนใต้ของอำเภอมัญจาคีรี ลักษณะของความอุดมสมบูรณ์ของดินมีปานกลางถึงสูง

การไถที่ดินบริเวณนี้ เป็นป่าไม้ที่กำลังถูกทำลาย หรือมีสภาพเสื่อมทรามบางส่วน ไถปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง การไถที่ดินมีข้อจำกัดมาก เนื่องจากมีการเกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย และอัตราสูง พื้นที่บริเวณนี้ไม่ควรนำมาใช้เพื่อการเกษตร มิฉะนั้นต้องอาศัยเทคโนโลยีการจัดการที่สูง

8. ภูเขา

ลักษณะของพื้นที่ สภาพพื้นที่เป็นเทือกเขาส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันตกของจังหวัด ซึ่งมีแนวยาวจากตอนเหนือของกิ่งอำเภอเขาสนกวาง ลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้เรื่อยมาจนถึงตะวันตกของอำเภอมัญจาคีรีและบริเวณภูเวียง มีความลาดเอียงประมาณ 10-20 องศา สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ

250 - 640 เมตร ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินทรายปนดินร่วน การไถที่ดินบริเวณนี้ ยังคงมีสภาพเป็นป่าไม้อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเกือบทั้งหมด

นอกจากนี้แล้ว ทางตอนเหนือและใต้ของอำเภอเวียง ยังเป็น บริเวณที่เหลือจากการบุกรุกทำลาย (fragment of surface of destruction intact) เป็นพื้นที่ราบเรียบมีความลาดเอียงน้อยกว่า 2 องศา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 700 เมตร การไถที่ดินยังคงเป็น ป่าไม้ปกคลุมอยู่ทั้งหมด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดขอนแก่น มีสภาพภูมิอากาศแบบพื้นเมืองร้อน เฉพาะฤดู (Tropical Savannah Climate "Aw") ตามการจำแนกภูมิอากาศของ koppen อุณหภูมิเฉลี่ยสำหรับเดือนที่หนาวที่สุดสูงกว่า 18 องศาเซลเซียส และมีฝนตกไม่ตลอดทั้งปี และมีฝนตกเฉพาะในช่วงฤดูฝนเท่านั้น ส่วนฤดูอื่นอาจมีฝนตกเล็กน้อยหรือไม่มีเลย จำนวนน้ำฝนเฉลี่ยในเดือนที่แล้งที่สุดในรอบปีต่ำกว่า 60.9 มิลลิเมตร และจำนวนน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 1,196 มิลลิเมตร ซึ่งแบ่งฤดูกาลได้ 3 ฤดู ดังนี้

- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย และอิทธิพลของพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนตอนใต้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความชุ่มชื้นของจังหวัดขอนแก่น

- ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน พัดเอาความหนาวเย็น และแห้งแล้งเข้ามา

- ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดจากอ่าวไทยเข้ามาบริเวณความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นลมร้อนชื้น ทำให้อากาศร้อนและแห้งแล้ง

1. อุณหภูมิ

อุณหภูมิของจังหวัดขอนแก่น (ตารางที่ 4.4) เฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 - 2523 ประมาณ 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ประมาณ 30.2 องศาเซลเซียส และต่ำที่สุดในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ประมาณ 23.02 องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิของดินนั้นอยู่ในช่วง 26.2-32.3 องศาเซลเซียส วัดที่ 50 ซม. ของดิน (จากการสำรวจข้อมูลภูมิอากาศ พ.ศ. 2512-2521 ของกองภูมิอากาศ) จะเห็นว่า ไม่มีผลต่อการเพาะปลูกพืชโดยทั่วไปแต่อย่างใด

2. ความชื้นสัมพัทธ์

ความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดขอนแก่น (ตารางที่ 4.4) เฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494-2523 ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ฝนเดือนมีนาคม และกันยายน มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดและสูงสุดประมาณ 60 และ 82 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

3. ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนของจังหวัดขอนแก่น (ตารางที่ 4.4) เฉลี่ยตลอดปี ตั้งแต่ปี 2494-2523 ประมาณ 1,196.7 มิลลิเมตรต่อปี ฝนช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม จะมีฝนตกประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ แต่การกระจายของปริมาณน้ำฝนในแต่ละท้องที่แตกต่างกัน เนื่องจากความต่างระดับของพื้นที่และด้านของการรับลมมรสุมจากสัทธิการตกของน้ำฝน ฝนจะตกหนักที่สุดในเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน และตกน้อยที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม ปริมาณน้ำฝนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งก่อให้เกิดปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอแก่การเกษตรกรรม จะเห็นได้จากในปีที่พายุดีเปรสชัน จากทะเลจีนตอนใต้เข้ามาบ่อย ปีนั้นจะเกิดความแห้งแล้ง มีน้ำไม่เพียงพอ ดังนั้น ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่จังหวัด มีน้อย

จากลักษณะของฝนดังกล่าว ประกอบกับลักษณะของดินของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นดิน ร่วนปนทราย ถึงดินทราย ซึ่งมีความสามารถกักน้ำได้น้อย ทำให้จังหวัดขอนแก่นประสบปัญหาปริมาณน้ำในการเพาะปลูกอย่างมาก และถ้าปริมาณน้ำฝนมาก ก็จะทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลันได้มาก

4. สภาพสมดุลย์ของน้ำสำหรับการเกษตร

จากการแบ่งภูมิอากาศตามระบบของ Thornthwate's พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีภูมิอากาศประเภท C, d A'a' แสดงถึง ลักษณะอุณหภูมิเป็นแบบกึ่งร้อน กึ่งสลับแห้ง มีช่วงน้ำมากเกินพอเล็กน้อยหรือไม่มี และมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีสูงกว่า 23 องศาเซลเซียส

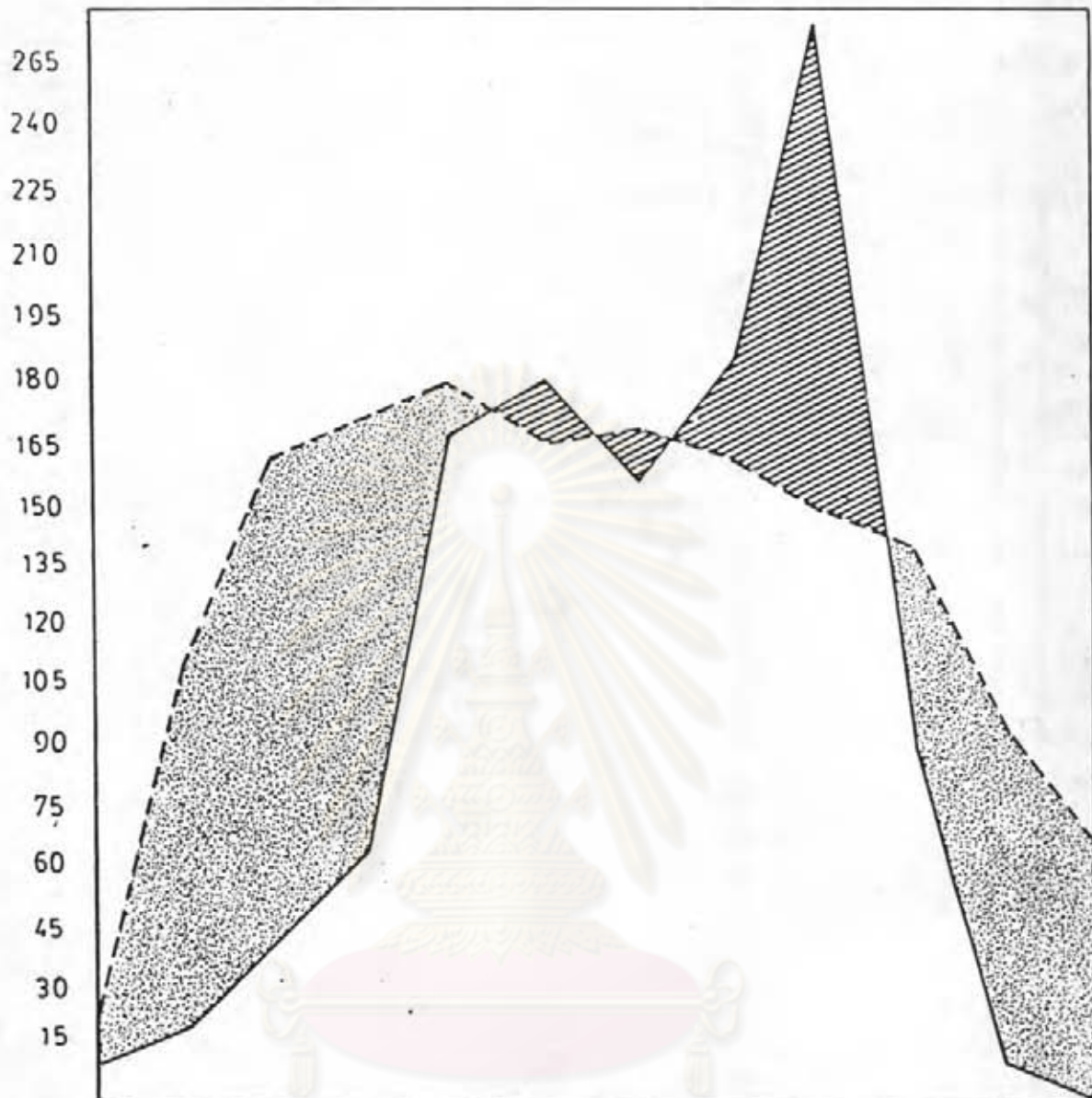
แผนภูมิที่ 4.1 สามารถพิจารณาสภาพสมดุลงของน้ำสำหรับการเกษตรได้ โดยนำค่าศักยภาพของการระเหยน้ำ และคายน้ำ (Potential evapotranspiration, P.E.D) มาหาความสัมพันธ์ กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละเดือนได้ ถ้าหาค่าของปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าศักยภาพของการระเหยน้ำและคายน้ำ ถือว่าปริมาณน้ำมากพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชโดยทั่วไป แต่ถ้าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่าศักยภาพของการระเหยน้ำ และคายน้ำ ถือว่าปริมาณน้ำน้อยไปสำหรับพืชทั่วไปจะขาดน้ำ พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีช่วงขาดน้ำ 2 ช่วง คือ ช่วงกลางเดือนมิถุนายน ถึงกลางเดือนกรกฎาคม และปลายเดือนกันยายน ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ส่วนช่วงที่มีน้ำพอต่อการเจริญเติบโตของพืชมี 2 ช่วง ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนมิถุนายน และช่วงกลางเดือนกรกฎาคม ถึงกลางเดือนกันยายน ดังนั้น ช่วงฤดูปลูกพืชที่เหมาะสม ควรอยู่ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม จนถึงเดือน กันยายน

5. ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะภูมิอากาศ

จากการพิจารณาช่วงฤดูฝน ซึ่งมีระยะเวลาประมาณ 6 เดือน แต่ลักษณะของปริมาณน้ำฝนที่ตกจะไม่ตกตลอดช่วงฤดู หากให้ประสบปัญหาภาวะแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วงอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงประมาณเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม แต่ฝนจะตกหนักในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงปลายฤดูการเพาะปลูก ซึ่งในบางครั้งอาจทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมได้

จากสถิติของปริมาณน้ำฝนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จะพบว่าจังหวัดขอนแก่นเกิด สภาวะฝนแล้งถึง 4 ปี และน้ำท่วม 6 ปี ซึ่งมีช่วงเวลาเพียง 4 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค. มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย. ต.ค. พ.ย. ธ.ค.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

แผนภูมิ
4.1

แสดง
ภาคสมมูลของน้ำเพื่อการเกษตรของจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์

- ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยแต่ละเดือน (มม.)
- ค่าศึกษาของแอมพลิจูดและการคายน้ำ (มม.)
- ปริมาณน้ำมากเกินพอ
- ขาดขาดน้ำ

ที่มา: (กรมพัฒนาที่ดิน ๒๕๒๔ : ๓๕)

ตารางที่ 1.4 ข้อมูลภูมิอากาศของจังหวัดขอนแก่นนานคาบ 30 ปี (พ.ศ.2494-2523)

เดือน	อุณหภูมิ (° ซ)		ความชื้นสัมพัทธ์		จำนวนวันที่ ฝนตก	ปริมาณน้ำฝน (มม)	จำนวนวันที่ เฉลี่ย
	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ย	(%)			
มกราคม	37.2	5.7	23.2	63	161.6	7.7	1.1
กุมภาพันธ์	41.0	10.4	25.7	62	168.1	15.4	2.5
มีนาคม	41.8	10.3	28.8	60	215.6	34.2	4.3
เมษายน	42.8	14.0	30.2	63	225.0	62.7	6.8
พฤษภาคม	41.2	19.8	29.4	72	203.5	171.8	13.7
มิถุนายน	39.4	20.7	28.7	76	168.5	180.8	14.7
กรกฎาคม	38.0	20.2	28.1	77	171.2	156.5	16.1
สิงหาคม	37.0	20.8	27.7	80	151.9	188.3	17.7
กันยายน	35.5	19.3	27.2	82	138.0	276.9	18.2
ตุลาคม	35.8	14.0	26.7	76	160.7	86.0	9.2
พฤศจิกายน	37.2	9.4	25.0	70	159.2	13.5	1.6
ธันวาคม	35.8	5.6	23.2	66	160.6	2.9	0.6
รวม/เฉลี่ย	38.5	14.1	27.0	70	2,083.9	1,196.7	106.5

ที่มา : กองภูมิอากาศ (2525)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เท่านั้นที่อยู่ในภาวะปกติ นอกจากนี้แล้ว ยังจะเห็นได้ว่า ลักษณะการกระจายของ
 หินจะไม่ทั่วถึงสม่ำเสมอทั้งจังหวัด ครอบคลุมอาณาเขตของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่
 อาเภอเวียงน้อย แวงใหญ่ พล ชนบท และบ้านใหม่ ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยจะน้อย
 กว่าส่วนอื่น ๆ จึงทำให้ประสบปัญหาความแห้งแล้งอยู่เป็นประจำ บริเวณด้าน
 ตะวันตกของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่อำเภอ ชุมแพ สีส้มพู่ และภูพาน้ำร้อน ปริมาณน้ำฝน
 จะมีมากกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของจังหวัด ส่วนในบริเวณตอนกลางและตอนบนของ
 จังหวัด ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง บ้านผาง อุบลรัตน์ น้ำพอง จะมีปริมาณน้ำฝนตก
 อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยของจังหวัด

ง. ทรัพยากรธรรมชาติ

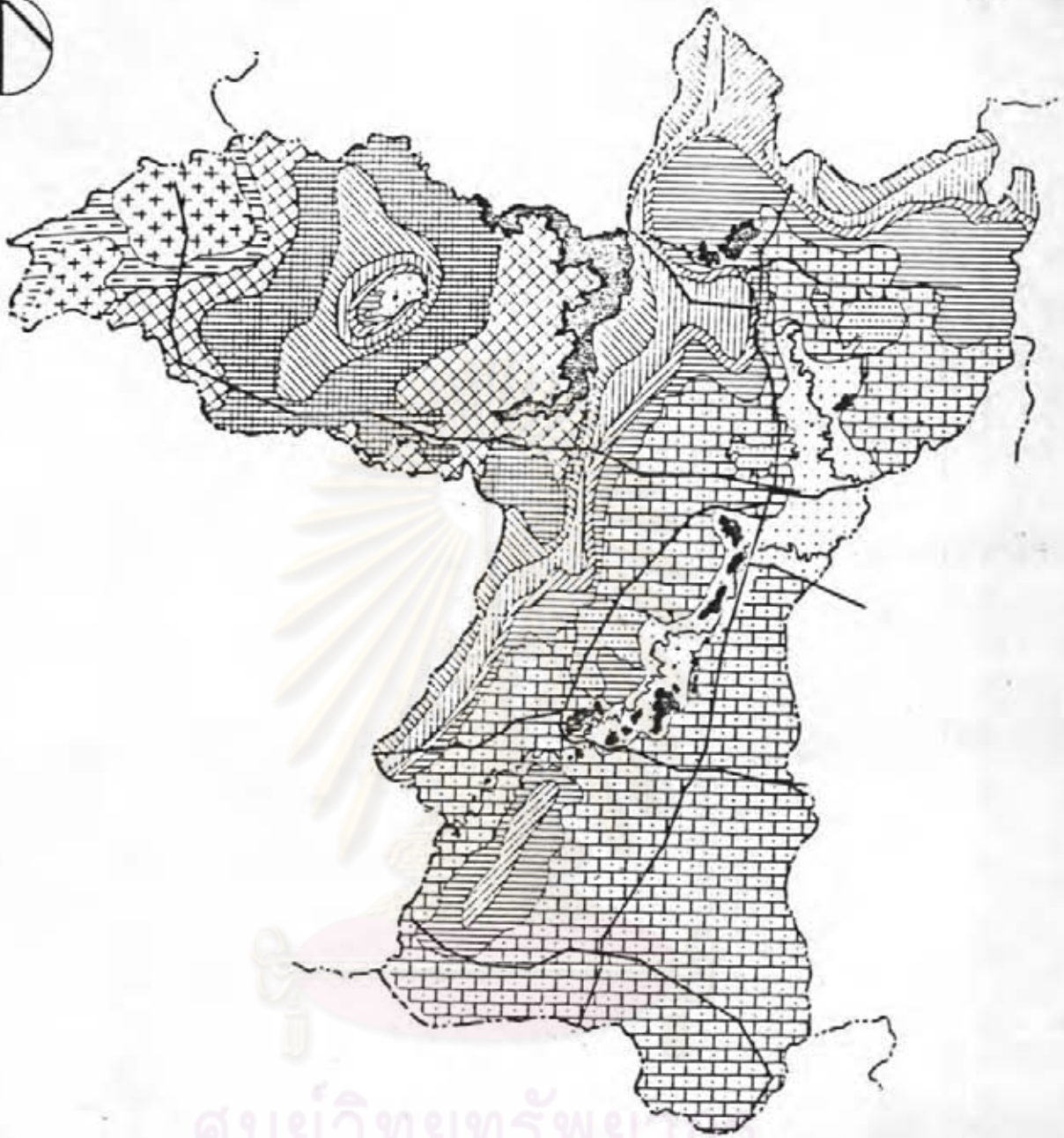
1. ทรัพยากรธรณี

ลักษณะทางธรณีวิทยาของจังหวัดขอนแก่นโดยทั่วไปจะพบว่า การ
 กระจายของหินต้นกำเนิดดินนั้น ส่วนใหญ่เป็นดินทราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วย
 หินเกลือจะกระจายอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่ ส่วนบริเวณด้านตะวันตก วัตถุประสงค์
 กำเนิดดินเป็นหินปูนจึงทำให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมการปลูกพืชไร่ (แผนที่ที่ 4.3
 และตารางที่ 4.4A)

จากลักษณะทางธรณีวิทยาดังกล่าว ทำให้มีการสำรวจพบแหล่งแร่
 ที่สำคัญเพียงไม่กี่ชนิด และซึ่งไม่ได้รับการพัฒนาเชิงพาณิชย์ (แผนที่ 4.4)
 พอสรุปได้ ดังนี้

ก) แร่ทองแดง เป็นแร่ที่พบในจังหวัดขอนแก่น ในบริเวณ
 แหล่งช่องเขาประตูดิหมา อำเภอภูเวียง ซึ่งเป็นแร่ทองแดงประเภทมาลาไคต์
 (Malachite) คาลโคไพไรท์ (Chalcopyrite) และอะซูไรท์ (Azurite)
 และจะเห็นได้ว่าแหล่งแร่ดังกล่าวนี้ มักจะพบในหินชุดโคราชตอนบน ซึ่งมีการวาง
 ตัวอยู่ในลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาแบบเป็นแอ่งและข้างใต้หินทราย จะพบ
 ชุดเกลือหินแทรกอยู่

ข) แร่ยูเรเนียม เป็นแร่ที่มีการสำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518
 ในเขตอำเภอภูเวียง แต่โครงการสำรวจนี้ได้ตีบหน้าเท่าที่ควร ซึ่งให้ข้อสรุปว่า
 มีอยู่จริง แต่ไม่ทราบปริมาณที่แน่นอน

ศูนย์วิทยพัทยารักษ์

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

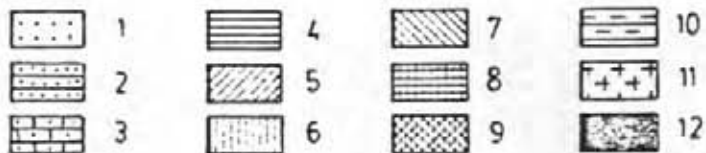
แผนที่.

แสดง.

ธรณีวิทยาจังหวัดขอนแก่น

4.3

สัญลักษณ์

ตารางที่ 4.4A ประกอบแผนที่ธรณีวิทยาจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์	ชุดหิน	หน่วยหิน	ยุค
1		ตะกอนน้ำหามาทับถม	ควาเตอร์นารี
2		ตะกอนน้ำหามาทับถมเก่า	
3	โคราช	มหาสารคาม	ต่ำกว่าควาเตอร์นารี
4		โคกกรวด	สูงกว่าครีเตเชียส
5		ภูพาน	จูแรสสิก กลาง-ล่าง
6		เสาหัว	จูแรสสิก กลาง-บน
7		พระวิหาร	จูแรสสิกตอนล่าง
8		ภูกระดึง	จูแรสสิกตอนล่าง
9		น้ำพอง	ไทรแอสสิกตอนบน
10		ห้วยหินลาด	ไทรแอสสิกตอนบน
11	หินสะสมด้ว	ผานกเค้า	เปอร์เมียนตอนกลาง-ล่าง
12	ก้อนโคราช	ห้วยส้ม	คาร์บอนีเฟอรัสตอนบน คาร์บอนีเฟอรัสตอนกลาง-ล่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค) แร่โปแตส กรมทรัพยากรธรณีได้ทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2523 บริเวณอำเภอเมืองพบแร่โปแตสชนิดซิลิไทร์หนา 2.3 เมตร ลึกจากผิวดิน 211.6 เมตร นับได้ว่าเป็นแร่ที่มีความสมบูรณ์สูง

ง) ก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน บริษัทเอสโซ่ เอ็กซ์พลอเรชัน แอนด์ ไรปรดักชัน โครราซิงค์ ได้รับสัมปทานสำรวจปิโตรเลียมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้สำรวจพบก๊าซธรรมชาติที่เขตอำเภอน้ำพอง มีปริมาณการไหลประมาณ 27 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน และมีปริมาณมากพอในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้แล้ว ยังมีการสำรวจพบในบริเวณอำเภอวางน้อย แต่ยังไม่สามารถทราบปริมาณสำรองได้

นอกจากนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าจังหวัดขอนแก่นยังมีแร่ที่สำคัญอยู่จำนวนมาก คือ หินเกลือ (Rock Salt) ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในหินชุดโคราช และหินเกลือดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นชนิดเฮไลต์ (Halite)

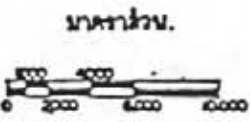
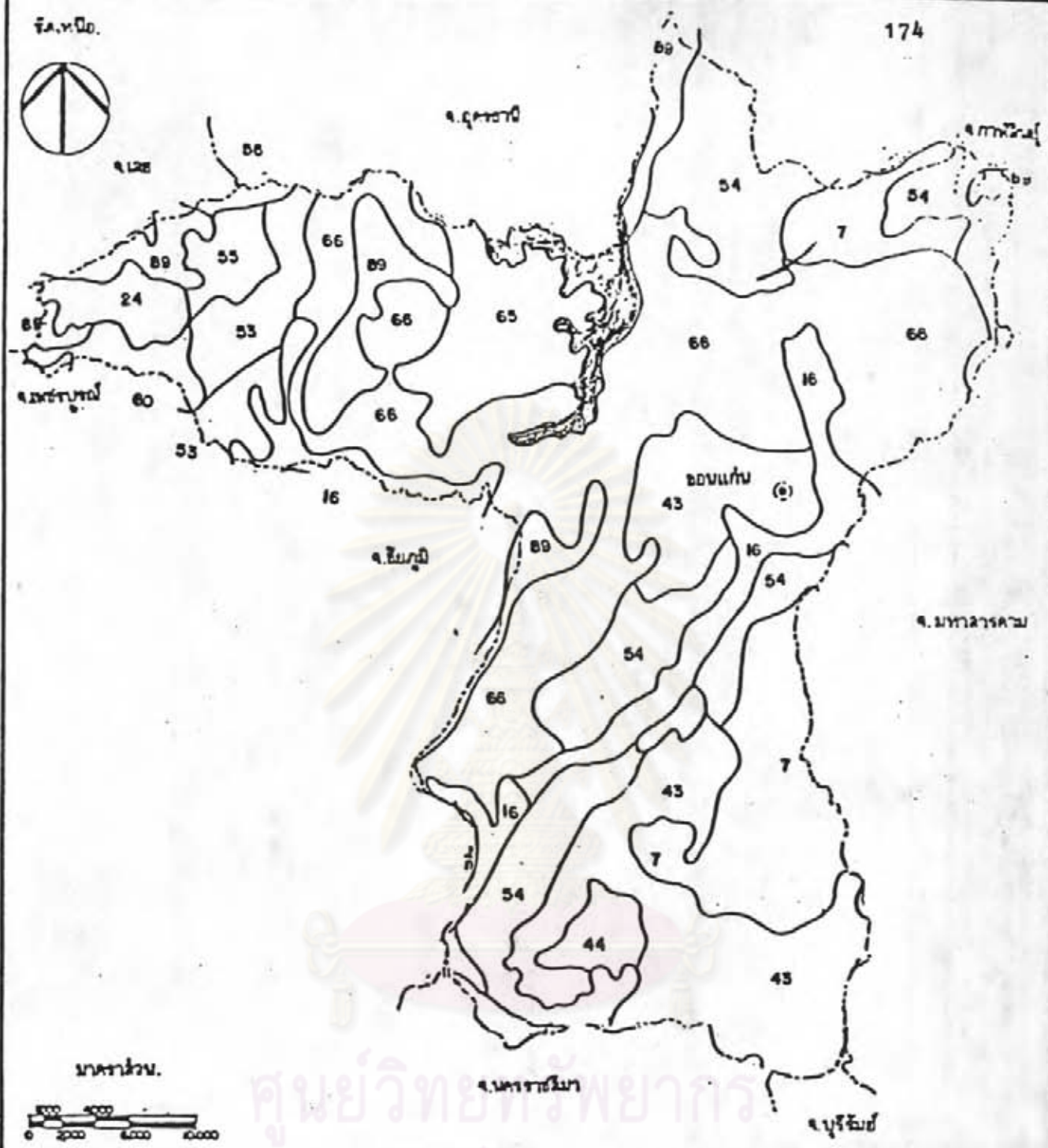
2. ทรัพยากรดิน

ก) ลักษณะของดิน

จากรายงานการสำรวจดินแบบค่อนข้างหยาบ (detailed reconnaissance soil survey) ของจังหวัดขอนแก่นพบดินทั้งหมด 55 หน่วย หรือ 55 ชนิด ดินแต่ละหน่วยมีคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพแตกต่างกันไป ตามลักษณะการจำแนกดิน (Soil classification) ที่ใช้เป็นบรรทัดฐานในปัจจุบัน (แผนที่ที่ 4.5)

หน่วยดินที่สำรวจพบมากที่สุด ได้แก่ ดินชุดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำเลว เกิดในสภาพพื้นที่ราบเรียบและชัน การทานา ดินชุดนี้จะพบประมาณ 25% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ดินที่พบรองลงไปได้แก่ ดินชุดโคราช ซึ่งมีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนเหนียวปนทราย มีการระบายน้ำดี และเกิดในสภาพพื้นที่ดอนหรือเป็นลูกคลื่น ดินชุดนี้จะพบประมาณ 20% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด นอกนั้นจะพบดินชุดน้ำพอง (มีประมาณ 5% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด) เป็นดินดินเนื่องจากมีชั้นดินดานลูกรัง และดินอื่น ๆ ซึ่งพบอยู่อย่างละประมาณไม่เกิน 2% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ที่เหลือออกนั้นได้แก่ หน่วยแผนที่ที่เป็น

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่	แสดง	ชนิดของดิน
4.5		

สัญลักษณ์

7 SANDY QUARTZSANDSTONES	83 SKELETAL PALEOSOLTS/SKELETAL NAPLESOLTS
16 CLAYEY THOPOLYPTIS	84 SKELETAL PLINTHURTSOLTS/SKELETAL PLINTHURTSOLTY
24 CLAYEY CALQUINOLLS	85 SKELETAL PLINTHURTSOLTS/LDAMY PALEADOLLS
43 LDAMY PALEADOLLS	86 LDAMY PALEOSOLTS/LDAMY PALEADOLLS
44 CLAYEY PALEADOLLS	89 SLOPE COMPLEX
53 CLAYEY PALEOSOLTS	
60 LDAMY PALEOSOLTS/SKELETAL PALEOSOLTS	

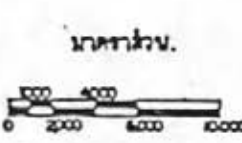
ภูเขาที่เรียกว่า พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (พบประมาณ 7% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด) บริเวณที่มีหินไหลที่ลุ่มชื้นและหรือหนองน้ำ และที่ตั้งตัวเมือง

ข) สมรรถนะของดิน

จากการจำแนกความเหมาะสมของดินในการปลูกพืชต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น โดยกรมพัฒนาที่ดิน สามารถแสดงขอบเขตความเหมาะสมของดิน สำหรับการเกษตร ในแผนที่ที่ 4.6 และ 4.7 ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

- 1) ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำนาประมาณ 2,544,872.5 ไร่ หรือเท่ากับ 37.404% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 2) ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำนา แต่อาจมีปัญหาบ้างเกี่ยวกับลักษณะของดิน ประมาณ 75,939.8 ไร่ หรือเท่ากับ 1.116% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 3) ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชต่าง ๆ ประมาณ 26,604.6 ไร่ หรือเท่ากับ 0.391% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 4) ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่ต่าง ๆ ประมาณ 2,203,090.4 ไร่ หรือเท่ากับ 32.381% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 5) ดินที่ไม่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชต่าง ๆ ยกเว้นทำเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือปล่อยไว้เป็นป่าธรรมชาติประมาณ 1,143,427.3 ไร่ หรือเท่ากับ 16.806% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 6) ดินที่ไม่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชต่าง ๆ ปล่อยไว้ให้เป็นป่าธรรมชาติ หรือสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธาร ประมาณ 560,774.4 ไร่ หรือเท่ากับ 8.242% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด
- 7) บริเวณที่เป็นอ่างเก็บน้ำ หนองน้ำธรรมชาติ หรือบึง ประมาณ 237,987 ไร่ หรือเท่ากับ 3.498% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด สำหรับพื้นที่ที่เหลืออีกประมาณ 11,048.0 ไร่ หรือเท่ากับ 0.162% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัดเป็นบริเวณที่ตั้งตัวเมือง

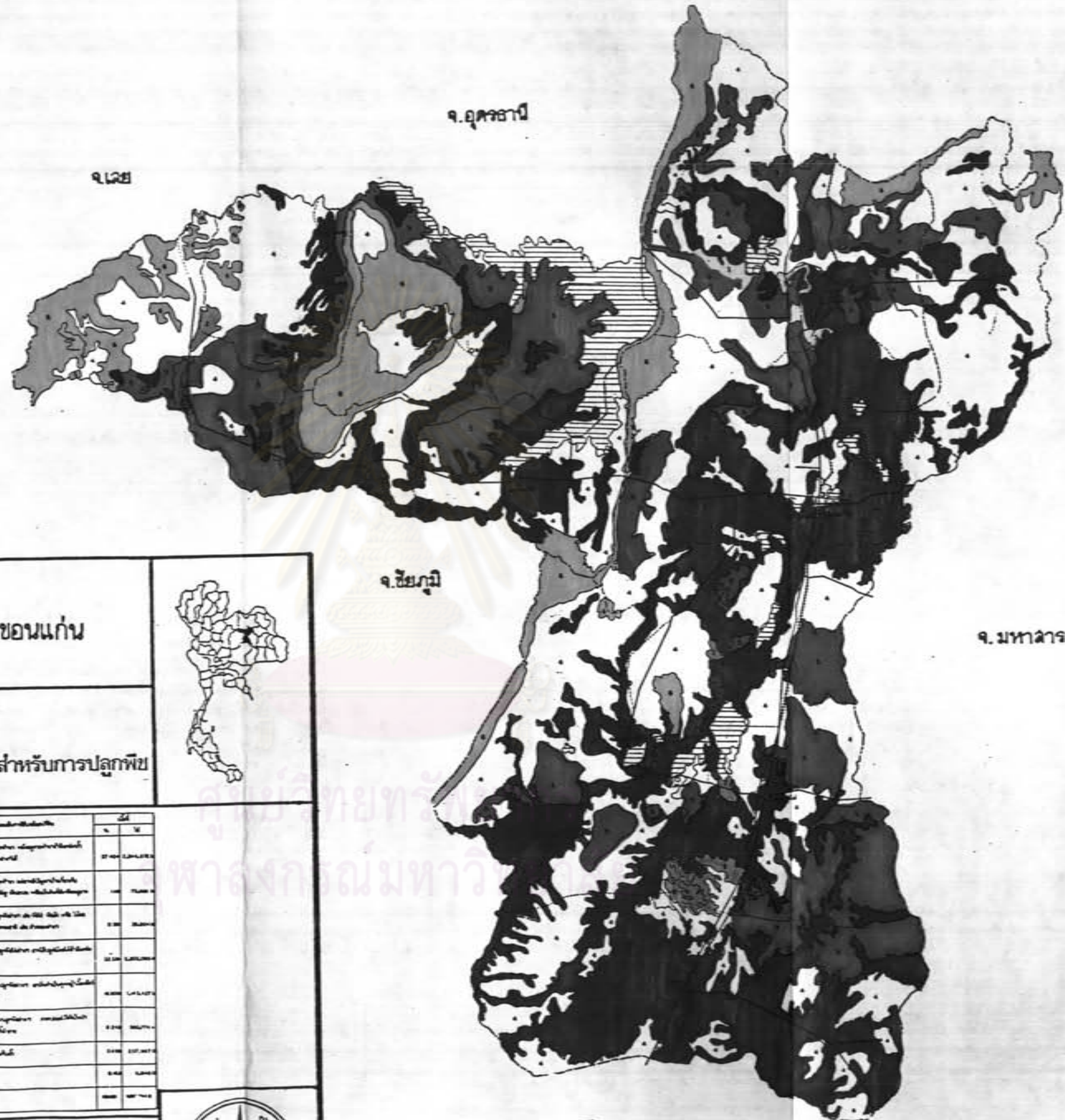
การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.	แฉ่ง.	สมรรถนะที่ดิน
4, 6		

สัญลักษณ์.	1, 2, 3	บริเวณที่เหมาะสมในการปลูกข้าว
	4, 5	บริเวณที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่และปลูกข้าวกละกัน
	6, 7	บริเวณที่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน	8, 9	บริเวณที่ไม่เหมาะสมในการเกษตรกรรม

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.   แฉดง.

4.7   ความเหมาะสมของดิน สำหรับการปลูกพืช

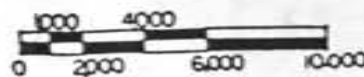

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ, กิ่งอำเภอ
- เขตตำบล
- ถนน
- ทางรถไฟและทางน้ำ
- ทางรถไฟ

ที่มา : กรมการที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

ประเภทดิน	เนื้อที่ (ไร่)	เนื้อที่ (ตารางกิโลเมตร)
ดินที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปลูกยางพารา	27,400	1,370.00
ดินที่เหมาะสมรองลงมาสำหรับการปลูกยางพารา	148	7.40
ดินที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา	2,300	115.00
ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา	22,200	1,110.00
ดินที่มีความเหมาะสมรองลงมาสำหรับการปลูกยางพารา	4,000	200.00
ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา	2,100	105.00
พื้นที่ทั้งหมด	35,148	1,737.40
พื้นที่	2,400	120.00
พื้นที่น้ำ	800	40.00

มาตราส่วน. 1:250,000

ทิศเหนือ.

ก) การชะล้างพังทลายของดิน

จากการประเมินระดับความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นพบว่า พื้นที่ดอนบนและตะวันตกของภาค จะมีระดับความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินรุนแรงมาก ส่วนพื้นที่ดอนล่างของจังหวัดจะมีความรุนแรงปานกลาง ดังแสดงในแผนที่ที่ 4.8

3. ทรัพยากรน้ำ

ก) แหล่งน้ำผิวดิน

1) แม่น้ำสายหลัก

จังหวัดขอนแก่นมีลำน้ำไหลผ่าน 2 สายคือ ลำน้ำชี และลำน้ำพอง

(ก) ลำน้ำชี มีต้นน้ำอยู่ที่บริเวณเขาพญาผอง

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ไหลผ่านอำเภอบาล อำเภอเมืองจัตวา อำเภอชนบท และตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แล้วไหลผ่านอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีอัตราการไหลของน้ำในฤดูฝนประมาณ 5,000 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ฤดูแล้ง 1-2 ลูกบาศก์เมตร/วินาที จะเห็นได้ว่า ลำน้ำชีเป็นหัวใจสำคัญต่อพื้นที่ตอนกลางของจังหวัด

(ข) ลำน้ำพอง เป็นลำน้ำที่มีต้นกำเนิดในบริเวณ

เทือกเขาเพชรบูรณ์ ติดต่อกับภูกระดึง จังหวัดเลย ไหลผ่านเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างอำเภอศรีบุญเรือง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี กับอำเภอสีชมพู อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ในช่วงที่ไหลผ่านช่องเขาหนีบ ได้มีการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ปิดกั้นลำน้ำพอง ท้ายที่เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีความจุถึง 2,550 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น ลำน้ำพองจะไหลผ่านอำเภออุบลรัตน์ อำเภอเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กับอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีอัตราการไหลของน้ำในฤดูฝนประมาณ 2,400 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ฤดูแล้ง 1-2 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ลำน้ำพองมีบทบาทที่สำคัญต่อพื้นที่ตอนบนของจังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอำเภออุบลรัตน์ น้ำพอง และเมือง

2) แ่งน้ำตามธรรมชาติ

นอกจากลำน้ำสายหลักดังกล่าวมาแล้วนั้นจังหวัดขอนแก่น
ธรรมชาติ เนื้อที่ขนาดตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไปถึง 25 แห่ง กระจายอยู่ในอำเภอ
ต่าง ๆ รวม 9 อำเภอ ดังนี้

- อำเภอเมือง	แ่งน้ำดอน	เนื้อที่ 3,000 ไร่
	กุดโคก	เนื้อที่ 1,800 ไร่
	บึงทุ่งสร้าง	เนื้อที่ 1,685 ไร่
	หนองโคตร	เนื้อที่ 600 ไร่
	บึงแก่นนคร	เนื้อที่ 500 ไร่
- อำเภอชุมแพ	บึงร่องแซว	เนื้อที่ 2,800 ไร่
	บึงห้วยเข้	เนื้อที่ 2,400 ไร่
	บึงนาเพียง	เนื้อที่ 850 ไร่
	บึงหนองบัวทอง	เนื้อที่ 600 ไร่
	หนองจีเค	เนื้อที่ 500 ไร่
- อำเภอบ้านฝาง	แ่งละว้า	เนื้อที่ 32,800 ไร่
	หนองนาง	เนื้อที่ 500 ไร่
- อำเภอพล	หนองสว่าง	เนื้อที่ 800 ไร่
	บึงอีเลา	เนื้อที่ 800 ไร่
	หนองเม็กใหญ่	เนื้อที่ 620 ไร่
- อำเภอน้ำพอง	บึงกุงเนี้ยว	เนื้อที่ 1,150 ไร่
	หนองหัวโสด	เนื้อที่ 750 ไร่
	บึงห้วยชัน	เนื้อที่ 600 ไร่
	บึงส้มกุ่ม	เนื้อที่ 450 ไร่
- อำเภอฆ้องชัย	บึงกุดเค้า	เนื้อที่ 2,000 ไร่
	หนองเพ็กใหญ่	เนื้อที่ 1,120 ไร่
	หนองเป็น	เนื้อที่ 700 ไร่
- อำเภอชนบท	หนองกองแก้ว	เนื้อที่ 2,400 ไร่

- อําเภอกูเวียง หนองไซหวาย เนื้อที่ 1,035 ไร่
  - อําเภอหนองสองห้อง หนองสองห้อง เนื้อที่ 500 ไร่
- สำหรับหนอง บึง ขนาดเล็กมีกระจายตามอําเภอต่าง ๆ ดังนี้
- อําเภอเมือง กิ่งอําเภอบ้านผาก
    - กิ่งอําเภอพระยืน 18 แห่ง
  - อําเภอชุมแพ 28 แห่ง
  - อําเภอบ้านไผ่ 16 แห่ง
  - อําเภอพล กิ่งอําเภอแวงใหญ่
    - อําเภอแวงน้อย 203 แห่ง
  - อําเภอน้ำพอง กิ่งอําเภออุบลรัตน์ 267 แห่ง
  - อําเภอมัญจาคีรี 9 แห่ง
  - อําเภอชนบท 41 แห่ง
  - อําเภอกูเวียง 72 แห่ง
  - อําเภอหนองสองห้อง 15 แห่ง
  - อําเภอหนองเรือ 120 แห่ง
  - อําเภอกระนวน 62 แห่ง
  - อําเภอสีชมพู 12 แห่ง

ข) แหล่งน้ำใต้ดิน

โดยทั่วไปแล้ว ลักษณะของน้ำใต้ดินในบริเวณจังหวัดขอนแก่น จะเป็นน้ำใต้ดิน ที่ได้มาจากแหล่งน้ำในหินทรายและในบ้นดินดาน ที่แพร่กระจาย กลุ่มหินที่ 8 จังหวัดที่ใกล้เคียงกันคือ ชัยภูมิ อุรธานีและขอนแก่น และการที่ น้ำจะแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ กล่าวคือ ในท้องที่ อ.ชุมแพ สามารถ สูดขึ้นมาซึ่งอัตราเกินกว่า 20 ลูกบาศก์เมตร/เซนติเมตร บริเวณ อ.เมือง ตั้งแต่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ และอ.กระนวน อัตราการ สูดน้ำเข้าได้น้อยเพียงไม่เกิน 5 ลูกบาศก์เมตร/เซนติเมตร โดยประมาณ ส่วน บริเวณอื่น ๆ จะมีแหล่งน้ำในหินดินดานประมาณ 50% และจะเป็นน้ำเค็ม น้ำ กร่อย 20% เป็นน้ำจืด 30% บริเวณที่คุณภาพน้ำใต้ดินเลวที่สุดคือ บริเวณที่ติด

จังหวัด ซึ่งจะมีน้ำเค็มอยู่ลึกเพียง 7-10 เมตร ลงไปเท่านั้น และลึกลงไป 120 เมตร ภัยประมาณ จะเป็นชั้นหินเกลือหนามาก

จากการสำรวจสภาพแหล่งน้ำบาดาลของกองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี ภัยการเจาะบ่อสำรวจ (พ.ศ. 2498 - 2525) สามารถขุดเจาะได้ 973 บ่อ สามารถใช้การได้เพียง 810 บ่อ ซึ่งจะเห็นว่าปริมาณน้ำจากบ่อเจาะในแหล่งน้ำใต้ดินดังกล่าวที่ได้รับน้ำมากกว่า 100 แกลลอน มีจำนวนแต่บ่อได้น้ำเพียง 5-50 แกลลอนต่อวันที่ มีมากที่สุดและคุณภาพน้ำในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในเกณฑ์ใช้สำหรับบริโภค และประกอบการเกษตรไม่ได้ เพราะน้ำจะกร่อยถึงเค็ม

ค) การพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่น ส่วนมากเป็นที่ราบสูง มีลักษณะพื้นที่เป็นที่สูงและต่ำสลับกันเป็นลูกคลื่น ลักษณะดินของจังหวัดขอนแก่น ส่วนมากเป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ และเนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายลงมากจึงไม่มีรากไม้ยึดหน้าดินไว้ รวมทั้งไม่มีต้นไม้ที่จะปะทะเพื่อลดความเร็วของน้ำ ในฤดูน้ำหลากหรือในฤดูฝนน้ำจะไหลแรงและเชี่ยว พัดเอาหน้าดินและตะกอนต่าง ๆ ลงสู่ลุ่มน้ำหรืออ่างเก็บน้ำ ห้วยหนองคลองบึงธรรมชาติ เมื่อหมดหน้าน้ำหรือฤดูฝนน้ำก็จะลดลงอย่างรวดเร็ว หากเกิดการขาดแคลนน้ำที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ อ่างเก็บน้ำที่มีอยู่ปัจจุบันไม่เพียงพอ ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจึงได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินในจังหวัดขอนแก่น ภัยการสร้างเขื่อนฝาย อ่างเก็บน้ำ และทวนบตน้ำ เพื่อให้มีน้ำเพียงพอับความต้องการของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) เขื่อนและฝายที่สร้างเสร็จแล้ว³

(ก) เขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเขื่อนที่สร้างไว้กักเก็บน้ำ

³ สำนักงานจังหวัด, จังหวัดขอนแก่น, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดขอนแก่น, หน้า 80-82 และ หน้า 92-93

ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อกักเก็บน้ำแม่น้ำพองที่ช่องเขาพวงหนีบ เก็บกักน้ำได้สูงสุดที่ระดับ 182 เมตร มีเนื้อที่ผิวน้ำประมาณ 410 ตารางกิโลเมตร หรือ 256,250 ไร่ ปริมาณน้ำกับเก็บทั้งหมด 2,550 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นปริมาณน้ำที่นำมาใช้งาน 1,400 ล้านลูกบาศก์เมตร ที่เหลือ 650 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นปริมาณที่ไม่ได้นำมาใช้งาน

(ข) ฝายหนองหวาย สร้างขึ้นเพื่อทดน้ำในแม่น้ำพอง โดยการสร้างฝายทดน้ำขึ้นที่บ้านน้ำพอง ตำบลม่วงหวาย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยกันระดับน้ำให้สูงขึ้นเพื่อระบายน้ำให้แกพื้นที่เพาะปลูกทั้งสองฝั่งของลำน้ำพอง เป็นพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งสิ้น 302,500 ไร่ แต่ในปัจจุบันนี้สามารถควบคุมน้ำเพื่อการเกษตรได้แล้ว เป็นพื้นที่ประมาณ 79,300 ไร่

(ค) ฝายน้ำล้น อำเภอเมืองจัตวีร์ สร้างขึ้นเพื่อทดน้ำจากคลองน้ำงาม ตำบลสวนหม่อน เพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้นช่วยในการเพาะปลูกเป็นพื้นที่ 5,000 ไร่

2) อ่างเก็บน้ำ และทวนบทน้ำ ที่สร้างขึ้นโดยกรมชลประทาน ในโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท และองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม จำนวน 31 แห่ง ดังในตารางที่ 4.5 นอกจากนี้แล้ว ยังมีอ่างเก็บน้ำ ทวนบทน้ำ ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและการอุปโภคบริโภคอีกหลายท้องที่ จุปริมาณน้ำได้ประมาณ 9,830,500 ลูกบาศก์เมตร และใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรม คิดเป็นพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 101,376 ไร่

3) คลองส่งน้ำ
จังหวัดขอนแก่นมีคลองส่งน้ำที่สำคัญดังนี้

(ก) คลองส่งน้ำจากเขื่อนทดน้ำหนองหวายรวมทั้งหมดยาวประมาณ 194.89 กิโลเมตร

(ข) คลองส่งน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยยาง รวมยาวทั้งหมด 5.5 กิโลเมตร

- (ค) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำกกม่วง ยาวทั้งหมด
0.81 กิโลเมตร
- (ง) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำโสกกรวด ยาวทั้งหมด
0.8 กิโลเมตร
- (จ) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ยาวทั้งหมด
4 กิโลเมตร
- (ฉ) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย ยาว
ทั้งหมด 7.88 กิโลเมตร
- (ช) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ยาวทั้งหมด
4.56 กิโลเมตร
- (ซ) คลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยเดย ยาวทั้งหมด
5.90 กิโลเมตร

4) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำอื่น ๆ

- (ก) โครงการชลประทานน้ำพอง (หนองหวาย)
- (ข) โครงการชลประทานน้ำเข็ญตามพระราชดำริ
- (ค) โครงการชลประทานสำนักงานชลประทานที่ 4

ในเขตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งแยกเป็น

- โครงการชลประทานขนาดกลาง
- โครงการชลประทานขนาดเล็ก
- โครงการสูบน้ำช่วยเหลือชาวนา
- โครงการงานจัดตั้งสถานีสูบน้ำถาวร

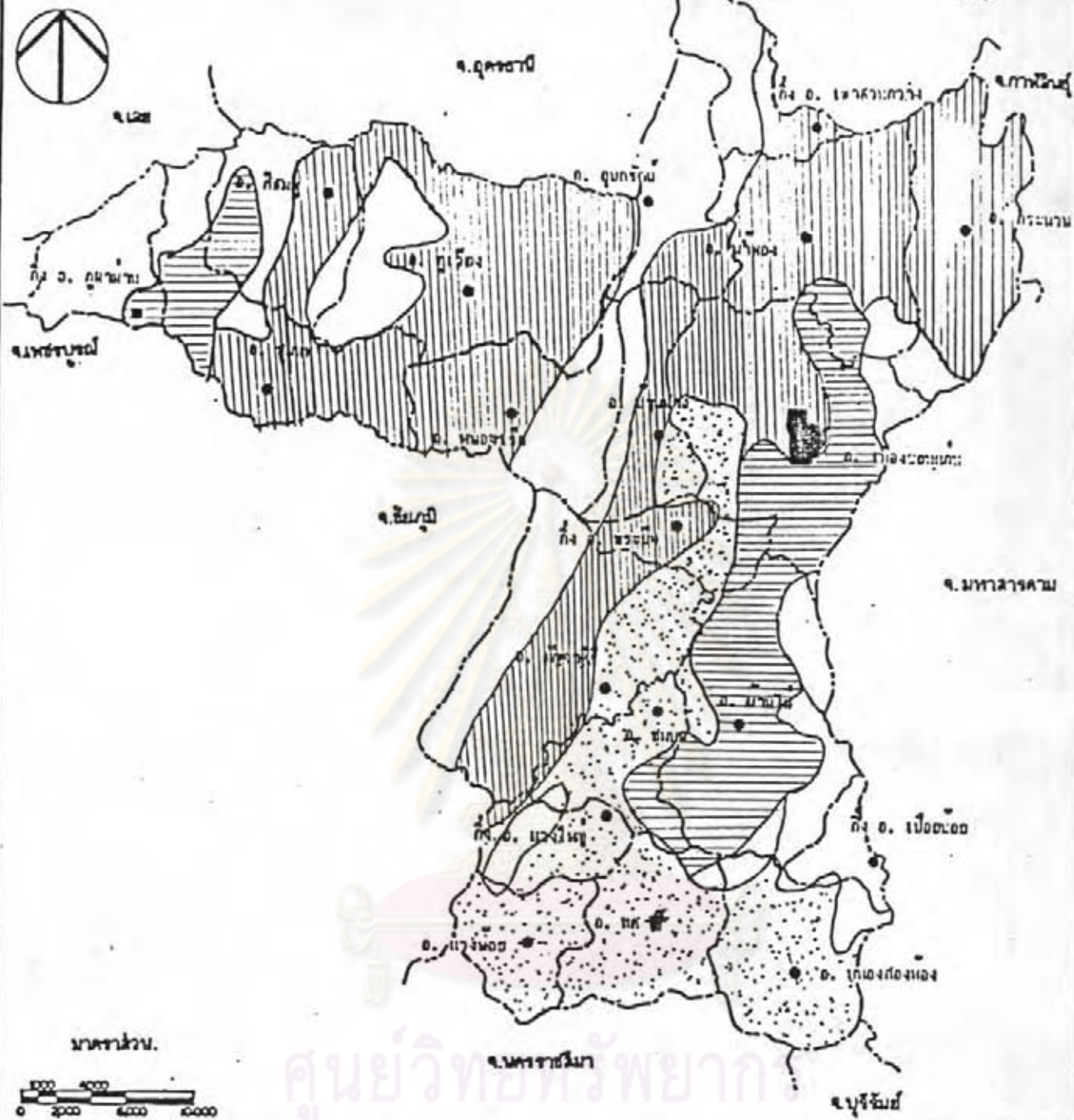
ตารางที่ 4.5 อ่างเก็บน้ำที่สำคัญในจังหวัดขอนแก่น

ที่	ชื่อแหล่งน้ำ	ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
1	อ่างห้วยซันแดง	0.20	200
2	อ่างห้วยยาง	1.09	3,700
3	อ่างกกม่วง	0.48	135

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ที่	ชื่อแหล่งน้ำ	ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
4	อ่างท่ามาลัย	0.11	1,000
5	อ่างห้วยใหญ่	0.48	3,300
6	อ่างถ้ำหมาน	0.10	อุปโภค
7	ทุ่งพืด	-	3,000
8	อ่างห้วยว่านหอม	0.30	300
9	อ่างจันทะเบ็ด	0.35	300
10	อ่างหนองนาวัว	1.39	400
11	อ่างห้วยทราย	2.35	1,100
12	บ้านหินเก็ง	-	อุปโภค
13	อ่างกรองแก้ว	13.00	อุปโภค
14	อ่างห้วยกุดกว้าง	1.66	อุปโภค
15	อ่างห้วยเดย	5.33	3,500
16	อ่างท่าพระ	1.58	อุปโภค
17	อ่างโสกสำอาง	0.07	80
18	ห้วยกุดเตา	-	อุปโภค
19	อ่างบ้านนาลาน	0.20	200
20	อ่างโสกกรวด	0.77	105
21	อ่างห้วยหินน้อย	0.07	อุปโภค
22	อ่างบ้านถ้ำแซ้	0.86	อุปโภค
23	อ่างเหมืองแร่	0.20	อุปโภค
24	อ่างหนองช่องแมว	0.11	อุปโภค
25	อ่างห้วยเสียว	1.16	3,400
26	หนองใหญ่	-	2,000

มาตราส่วน.

ศูนย์วิจัยทรัพยากรน้ำ

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.
4.8

แสดง.

การขีด้างทั้งหลายของดินจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์.		น้อย	1.01-5.00	ดิน: ไร้: ปี
		ปานกลาง	5.01-20.00	ดิน: ไร้: ปี
		รุนแรง	20.01-100.00	ดิน: ไร้: ปี
ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2524)		รุนแรงมาก	100.01-966.65	ดิน: ไร้: ปี

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ที่	ชื่อแหล่งน้ำ	ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
27	อ่างเก็บน้ำเค็ม	0.20	อุปโภค
28	อ่างห้วยหินลาด	1.00	อุปโภค
29	อ่างหนองแวงน้อย	0.20	อุปโภค
30	อ่างหนองหัวช้าง	0.20	อุปโภค
31	อ่างละเลิงห้วย	2.80	7,200

4. พืชพรรณธรรมชาติก) เนื้อที่ป่าไม้

จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ป่าไม้ทั้งสิ้น 1,989,466.8 ไร่ หรือ 3,183.14 กม.² (รวมทั้งเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเตรียมการสงวน และป่าโครงการสัมปทาน อดยไม้บับซ่าเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติที่อยู่ในเขตป่าโครงการสัมปทาน) หรือคิดเป็นร้อยละ 23.75 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด บริเวณที่มีเนื้อที่ป่าไม้มากที่สุด ได้แก่ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด บริเวณอำเภอชุมแพ อำเภอสีชมพู และอำเภอภูเวียง ซึ่งมีเนื้อที่ป่าไม้ร้อยละ 30.58 ของเนื้อที่จำนวนป่าไม้ทั้งสิ้น รองลงมาได้แก่ ทางตอนเหนือของจังหวัดในเขตอำเภอ น้ำพอง กิ่งอำเภออุบลรัตน์ และอำเภอกระนวน มีจำนวนเนื้อที่ป่าไม้ร้อยละ 27.60 ส่วนทางตอนใต้ในเขตอำเภอบ้านไผ่ อำเภอชนบท อำเภอหนองสองห้อง อำเภอพล อำเภอแวงน้อย กิ่งอำเภอแวงใหญ่ และกิ่งอำเภอเปือยน้อย มีเนื้อที่ป่าไม้ร้อยละ 22.05 และตอนกลางของจังหวัดในเขตอำเภอเมือง อำเภอบ้านฝาง กิ่งอำเภอพระยืน อำเภอหนองเรือ อำเภอภูผาศิรี มีเนื้อที่ป่าไม้ร้อยละ 19.77 (ตารางที่ 4.6 และแผนที่ที่ 4.10) ป่าไม้ในจังหวัดขอนแก่นส่วนมากเป็นป่าไม้กระยาเลย ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1) ป่าโครงการสัมปทาน ในจังหวัดขอนแก่น มีทั้งหมด
5 ป่า รวมเนื้อที่ทั้งหมด 1,157,769 ไร่ ๖๕ ไร่ ๖๕ ไร่

(ก) ป่าโครงการสัมปทานดงลาน หอ่งที่อำเภอชุมแพ
จำนวน 357,500 ไร่

(ข) ป่าโครงการสัมปทานภูพานคำ หอ่งที่อำเภอน้ำพอง
จำนวน 144,062.75 ไร่

(ค) ป่าโครงการสัมปทานภูเวียง หอ่งที่อำเภอภูเวียง
จำนวน 175,937.5 ไร่

(ง) ป่าโครงการสัมปทานดงมูล หอ่งที่อำเภอกระนวน
จำนวน 244,843.75 ไร่

(จ) ป่าโครงการสัมปทานโคกหลวง หอ่งที่อำเภอ
มีนบุรี จำนวน 235,425 ไร่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 1,599,396
ไร่ (แผนที่ที่ 4.11) ๖๕ ไร่ ๖๕ ไร่

- ป่าสงวนแห่งชาติดงลาน

- " " ภูเวียง

- " " ดงมูล

- " " โคกหลวง

- " " ภูพานคำ

- " " หนองอ้อ

- " " สวรรค์

- " " โคกตลาดใหญ่

- " " สวรรค์

- " " ห้วยเสียว

- " " หนองนกเขียน

- " " หนองน้ำแบ่ง

- " " ภูระงำ

- ป่าสงวนแห่งชาติห้วยผาย
- " " เขาसानกวาง
- " " หนองเม็ก-และป่าลุ่มพุก
- " " ไรสกแต่
- ป่าโคกหลวงแปลงที่ 3

ข) สถานการณ์ป่าไม้

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2520-2524 ปรากฏว่า เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติของจังหวัดขอนแก่น 1,599,396 ไร่ หรือร้อยละ 19.87 ของเนื้อที่ป่าสงวนทั้งหมด การบุกรุกทำลายป่านี้ ส่วนมากจะลักลอบทำลายตัดไม้เพื่อการค้าและใช้สอยโดยมิได้รับอนุญาต นอกจากนี้ยังเกิดจากการหักร้างทางพงเพื่อตั้งบ้านเรือน และทำการเกษตรในเขตป่าต้นน้ำลำธาร ป่าสงวนที่ถูกบุกรุกมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบเนื้อที่ป่าสงวนกับเนื้อที่ที่ถูกบุกรุก ได้แก่

ป่าสงวนแห่งชาติกุดน้ำใส อําเภอกุเวียง ถูกทำลายไปถึง 5,753 ไร่ หรือร้อยละ 94.52 ของเนื้อที่ป่าสงวน

ป่าสงวนแห่งชาติหนองอ่าง อําเภอกุเวียงถูกทำลายไปถึง 7,621 ไร่ หรือร้อยละ 61.96 ของเนื้อที่ป่าสงวน

ป่าสงวนแห่งชาติสาราย อําเภอเมือง ถูกทำลายไป 15,727 ไร่ หรือร้อยละ 53.72 ของเนื้อที่ป่าสงวน

ป่าสงวนแห่งชาติโคกตลาดใหญ่ อําเภอหนองเรือ ถูกทำลายไป 19,648 ไร่ หรือร้อยละ 52.01 ของเนื้อที่ป่าสงวน

ป่าสงวนแห่งชาติสาวถี อําเภอเมือง ถูกทำลายไป 9,057 ไร่ หรือร้อยละ 51.30 ของเนื้อที่ป่าสงวน

นอกจากนี้ ยังมีป่าสงวนแห่งชาติที่อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด ได้แก่ เขตอําเภอบ้านไผ่ อําเภอชนบท อําเภอหนองสองห้อง อําเภอพล อําเภอแวงน้อย กิ่งอําเภอแวงใหญ่ และกิ่งอําเภอเปือยน้อย มีเนื้อที่ถูกทำลายถึง 116,093 ไร่ หรือร้อยละ 36.52 ของเนื้อที่ที่ถูกทำลายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตป่าสงวนแห่งชาติภูกระงา และป่าสงวนแห่งชาติโนนน้ำแบ่ง มีเนื้อที่ถูกทำลายไป 56,322 ไร่ และ 54,342 ไร่ หรือร้อยละ 17.72 ของเนื้อที่ที่ถูกทำลายไปทั้งสิ้น (แผนที่ที่ 4.12 และ 4.13)

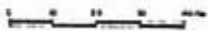
ตารางที่ 4.6 เนื้อที่ป่าไม้บริเวณจังหวัดขอนแก่น

บริเวณพื้นที่ป่าไม้	เขตอำเภอ	ไร่	กม ²	ของเนื้อที่ป่าทั้งหมด
ส่วนตะวันตกเฉียงเหนือ	อ.ภูเวียง			
	อ.สีชมพู	608,316	973.3	30
	อ.ชุมแพ			
ส่วนเหนือ	อ.น้ำพอง			
	อ.ภูผจำศีล	549,176	878.8	28
	อ.กระนวน			
ส่วนใต้	อ.บ้านฝาง			
	อ.ชนบท			
	อ.หนองสองห้อง			
	อ.พล	438,643	701.8	22
	อ.วางน้อย			
	กิ่ง อ.วางจัญ			
	กิ่ง อ.เปือยน้อย			
ส่วนกลาง	อ.เมือง			
	อ.หนองเรือ			
	อ.มัญจาคีรี	393,331	629.3	20
	กิ่ง อ.พระยืน			
	กิ่ง อ.บ้านฝาง			

หมายเหตุ ข้อมูลเนื้อที่ป่าไม้ คัดจากเนื้อที่อาณาเขตป่าไม้ (รวมป่าสงวน ป่าโครงการ สัมปทานป่าไม้) จากรายงานการวิจัยที่ดินจังหวัดขอนแก่น กรมพัฒนาที่ดิน

มาตราส่วน.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.

แสดง.

4.10

ที่ตั้งของป่าไม้ ที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์.

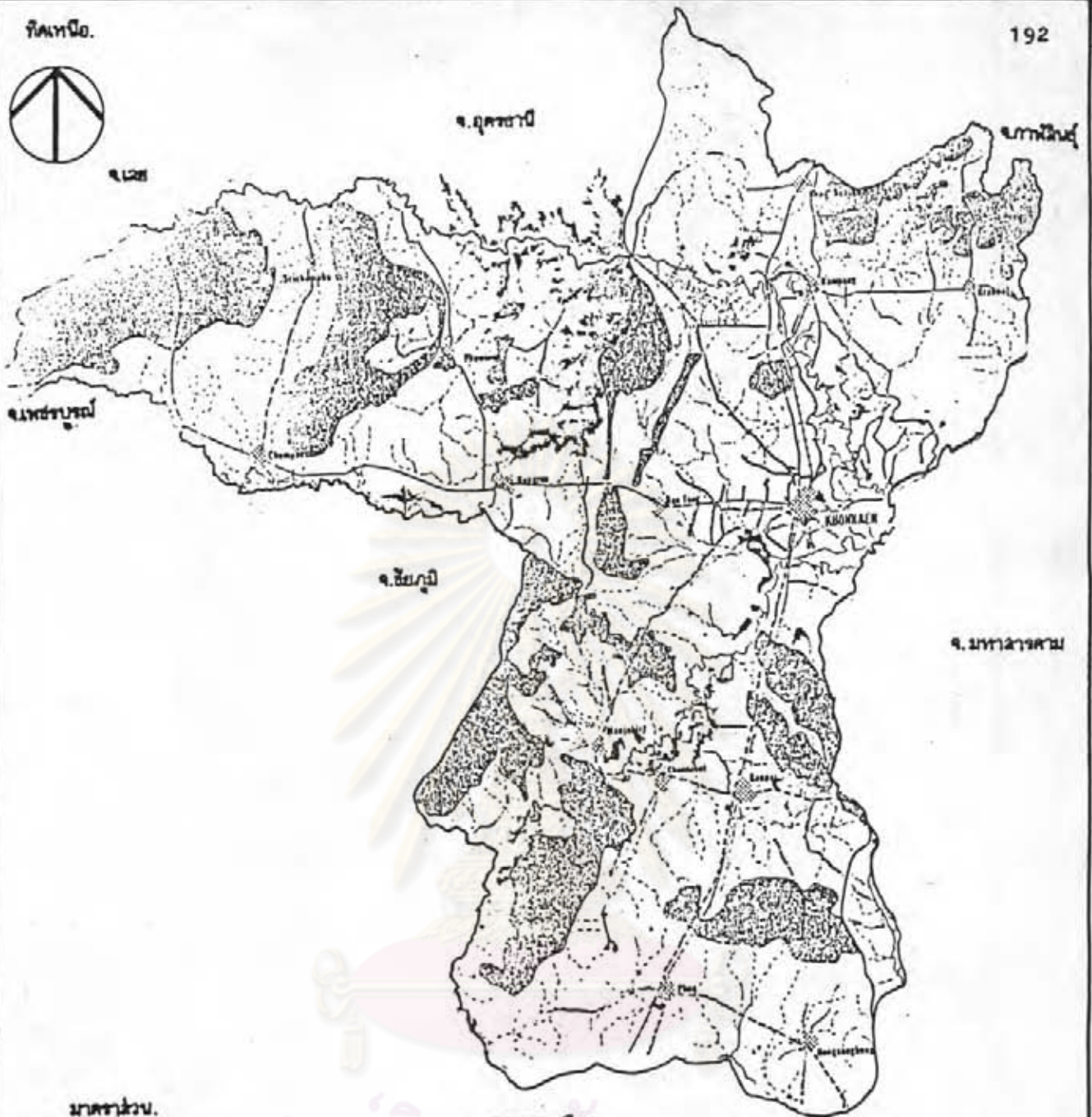
- อำเภอ
- ตำบล
- หมู่บ้าน
- ถนน

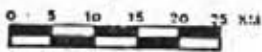
ที่ตั้งของพื้นที่ป่าไม้

ที่มา: (กรมพัฒนาที่ดิน ๒๕๒๔ : ๓๘)

มาตราส่วน.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

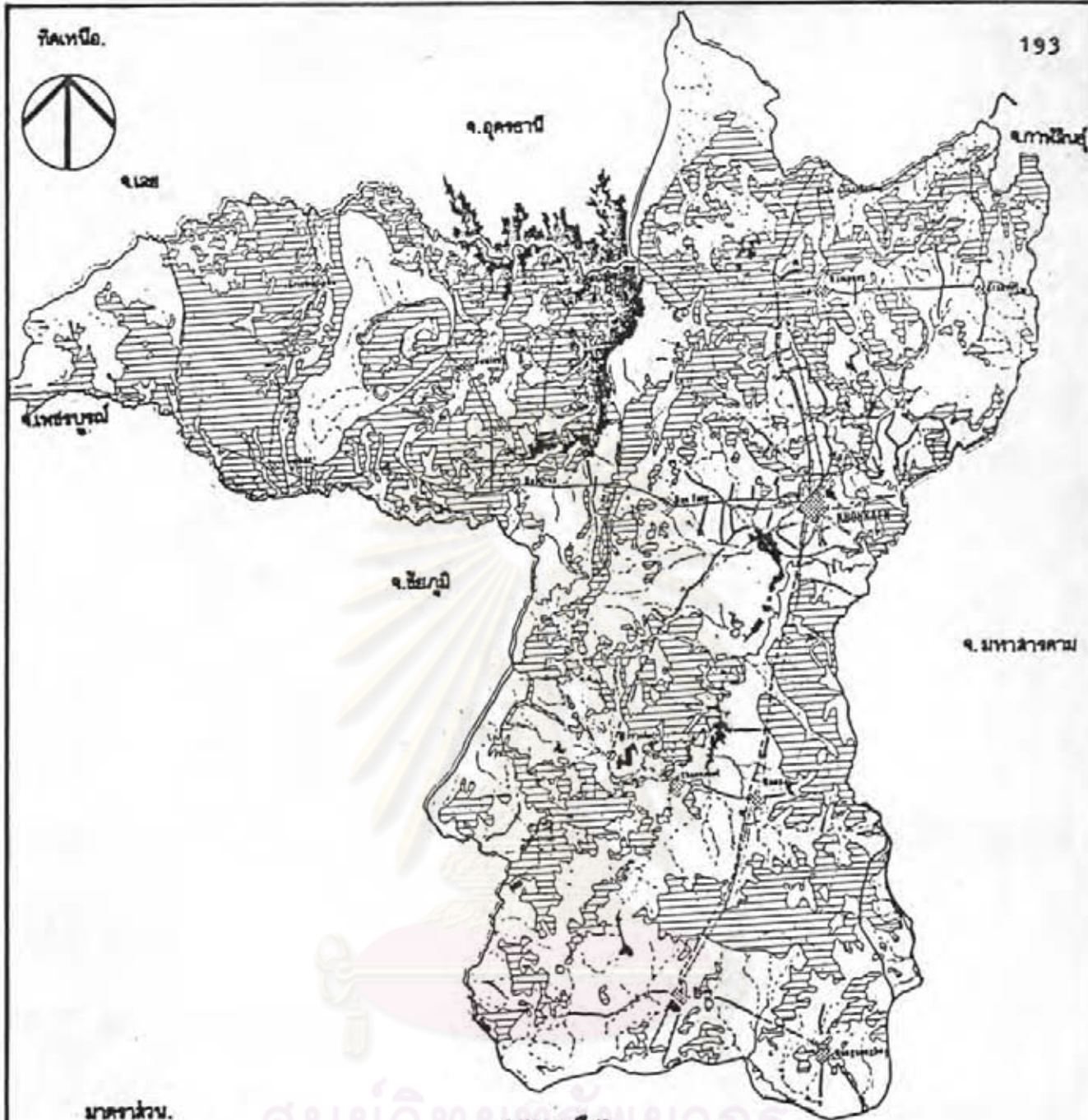
แผนที่.
4.11

แสดง.
พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

สัญลักษณ์

- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
- พื้นที่เกษตรกรรม
- พื้นที่เมือง

ที่มา: (ประสงค์ สงวนธรรม ๒๕๒๕ : ๗๗)

มาตราส่วน.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.

4.12

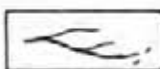
แสดง.

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๒

สัญลักษณ์

พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลาย

แม่น้ำ , ลำธาร

พื้นที่เกษตรกรรม

แอ่งน้ำ

พื้นที่เมือง

ที่มา: (ประสงค์ สงวนธรรม ๒๕๒๔ : ๙๖)

มาตราส่วน.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

แผนที่.	แสดง.
4.13	การบุก รุกป่าสงวนแห่งชาติ

สัญลักษณ์.

- พื้นที่สงวนแห่งชาติอุทยานบุกรุก
- พื้นที่เกษตรกรรม
- พื้นที่เมือง

จ การฯชี้ที่ดิน

1) ลักษณะการฯชี้ที่ดินเพื่อการเกษตร

ในปี พ.ศ. 2527 จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ทั้งหมด 6,803,744 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองการเกษตรร้อยละ 60.27 และเป็นพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 10.49 ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาเน้นที่การฯชี้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นฐานหลักของประชากรส่วนใหญ่อของจังหวัด (ส่วนการฯชี้ที่ดินเพื่อ กิจกรรมอื่นนอกการเกษตรนั้น จะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่อ) จะเห็นได้ว่า เกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นจะมีเนื้อที่ถือครองการเกษตรเฉลี่ย ครัวเรือนละ 25.6 ไร่ (ตารางที่ 4.7) นอกจากนี้แล้ว จะพบว่า การฯชี้ที่ดินถือครองการเกษตรส่วนใหญ่จะถูกฯขึ้นการปลูกข้าวร้อยละ 68.34 รองลงมาคือปลูกพืชไร่ร้อยละ 28.30 (แผนที่ที่ 4.14 และ 4.16) มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ก) การฯชี้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย

จากลักษณะสัดส่วนการฯชี้ที่ดินจังหวัดขอนแก่นจะพบว่า การฯชี้ที่ดินในที่อยู่อาศัยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2520 มีสัดส่วนลดลง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2520 มีแนวโน้มเพิ่มสัดส่วนสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีสัดส่วนน้อย ประมาณร้อยละ 2.05 จากเนื้อที่ถือครองการเกษตรรวมเท่านั้น (ตารางที่ 4.5)

ข) การฯชี้ที่ดินเพื่อการปลูกข้าว

การฯชี้ที่ดินประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นการฯชี้ที่ดินหลักของ จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากมีสัดส่วนที่สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.34 ของเนื้อที่ถือ ครองการเกษตรทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอเมืองมีสัดส่วน พื้นที่ปลูกข้าวสูงที่สุด (11.23%) รองลงมาคือ บ้านฝาง (8.99%) และภูเวียง (8.99%) และภูเวียง (8.50%) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.9 และ 4.10)

ในด้านของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกข้าวจะเห็นได้ว่า จังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มลดสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวลง และอำเภอที่มีแนวโน้มลดพื้นที่ อำเภอฆ้องชัย รองลงมาคือ พล กระนวน หนองเรือ อุบลรัตน์ และกิ่งอำเภอ เปือยน้อยและเวียงน้อย ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีแนวโน้มเพิ่มพื้นที่ปลูกข้าวมาก

ที่สุดคือ อำเภอเวียงหนู่ รองลงมาคือ ชุมแพ (ภูพาน) น้ำพอง (เขาสวน-
กว้าง) บ้านฝาง สีชมพู และพระยืน ตามลำดับ (ตารางที่ 4.10)

ค) การไถ่ที่ดินเพื่อการปลูกพืชไร่/พืชผัก

การไถ่ที่ดินประเภทนี้มีสัดส่วนที่สูงรองลงมาจาก การ
ปลูกข้าว และอำเภอที่มีสัดส่วนการไถ่พื้นที่ประเภทนี้สูงที่สุดคือ อำเภอมัญจาคีรี
(18.63%) รองลงมาคือ อำเภอสีชมพู (10.45%) และกระนวน (7.71%)
ตามลำดับ ในด้านของแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการไถ่ที่ดินประเภทนี้ จะเห็นได้
ว่าในช่วงก่อนปี 2523 มีแนวโน้มลดสัดส่วนลง แต่ในช่วง พ.ศ.2523 - 2527
กลับมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีก อำเภอที่มีแนวโน้มเพิ่มการไถ่ที่ดินประเภทนี้มากที่สุด
คือ อำเภอชุมแพ (ภูพาน) รองลงมาคือ สีชมพู มัญจาคีรี ตามลำดับ และจะ
สังเกตเห็นว่า มีเพียง 2 อำเภอเท่านั้น ที่มีแนวโน้มลดพื้นที่ดังกล่าวนี้ลง คือ
อำเภอพระยืน และบ้านไผ่ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.10)

ง) การไถ่ที่ดินเพื่อการปลูกไม้ยืนต้น

ลักษณะการไถ่ที่ดินประเภทนี้ มีลักษณะแนวโน้มที่ตนเอง
เดียวกันกับการไถ่ที่ดินเพื่อการปลูกพืชไร่/ผัก แต่มีสัดส่วนน้อยกว่า อำเภอที่มี
สัดส่วนพื้นที่ประเภทนี้สูงที่สุดคือ น้ำพอง รองลงมาคือ กระนวน บ้านฝาง และ
ภูบลรัตน์ ตามลำดับ อำเภอที่มีแนวโน้มเพิ่มพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นมากที่สุดคือ กิ่ง
อำเภอเวียงหนู่ บ้านฝาง และกระนวน ตามลำดับ และเป็นที่น่าสนใจว่า
อำเภอที่มีแนวโน้มลดพื้นที่ประเภทนี้ลงมีเพียง 2 อำเภอคือ มัญจาคีรี และชุมแพ
(ภูพาน) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.9 และ 4.10)

2) พืชเศรษฐกิจหลัก

ก) ข้าว

ในปี พ.ศ.2527 อำเภอที่มีการปลูกข้าวมากที่สุดคือ
อำเภอเมือง รองลงมาคือ น้ำพอง ภูเวียง พล กระนวน หนองสองห้อง และ
หนองเรือ ตามลำดับ

ข) ข้าวโพด

อำเภอที่มีการปลูกข้าวโพดมีเพียง 5 อำเภอ และอำเภอ

ที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอสีชมพู ชุมแพ ภูพาน และกระนวน ตามลำดับ

ค) ถั่วเขียว

อำเภอที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอชุมแพ รองลงมาคือ บ้านไผ่ มัญจาคีรี และสีชมพู ตามลำดับ

ง) ถั่วลิสง

อำเภอที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอสีชมพู รองลงมาคือ อำเภอกระนวน อุบลรัตน์ และวางใหญ่ ตามลำดับ

จ) มันสำปะหลัง

อำเภอที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอบ้านไผ่ รองลงมาคือ อำเภอกระนวน พล มัญจาคีรี ภูเวียง อุบลรัตน์ และชนบท ตามลำดับ

ฉ) ปอแก้ว

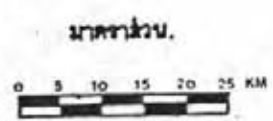
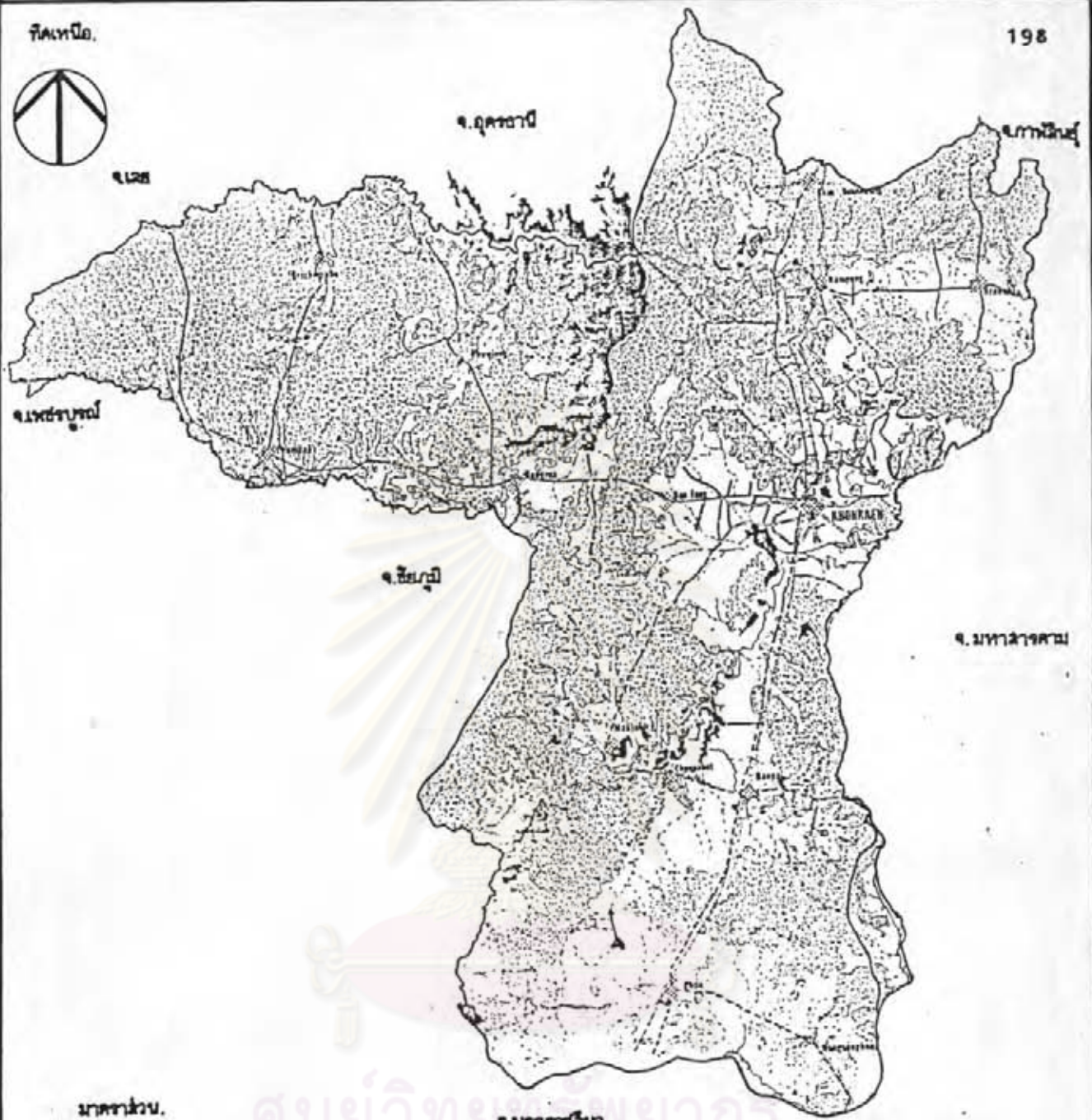
อำเภอที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอสีชมพู รองลงมาคือ ชุมแพ เมือง มัญจาคีรี วางน้อย และหนองเรือ ตามลำดับ

ช) อ้อยน้ำตาล

อำเภอที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอกระนวน รองลงมาคือ เขาสวนกวาง น้ำพอง อุบลรัตน์ และชุมแพ ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาเบื้องต้น การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

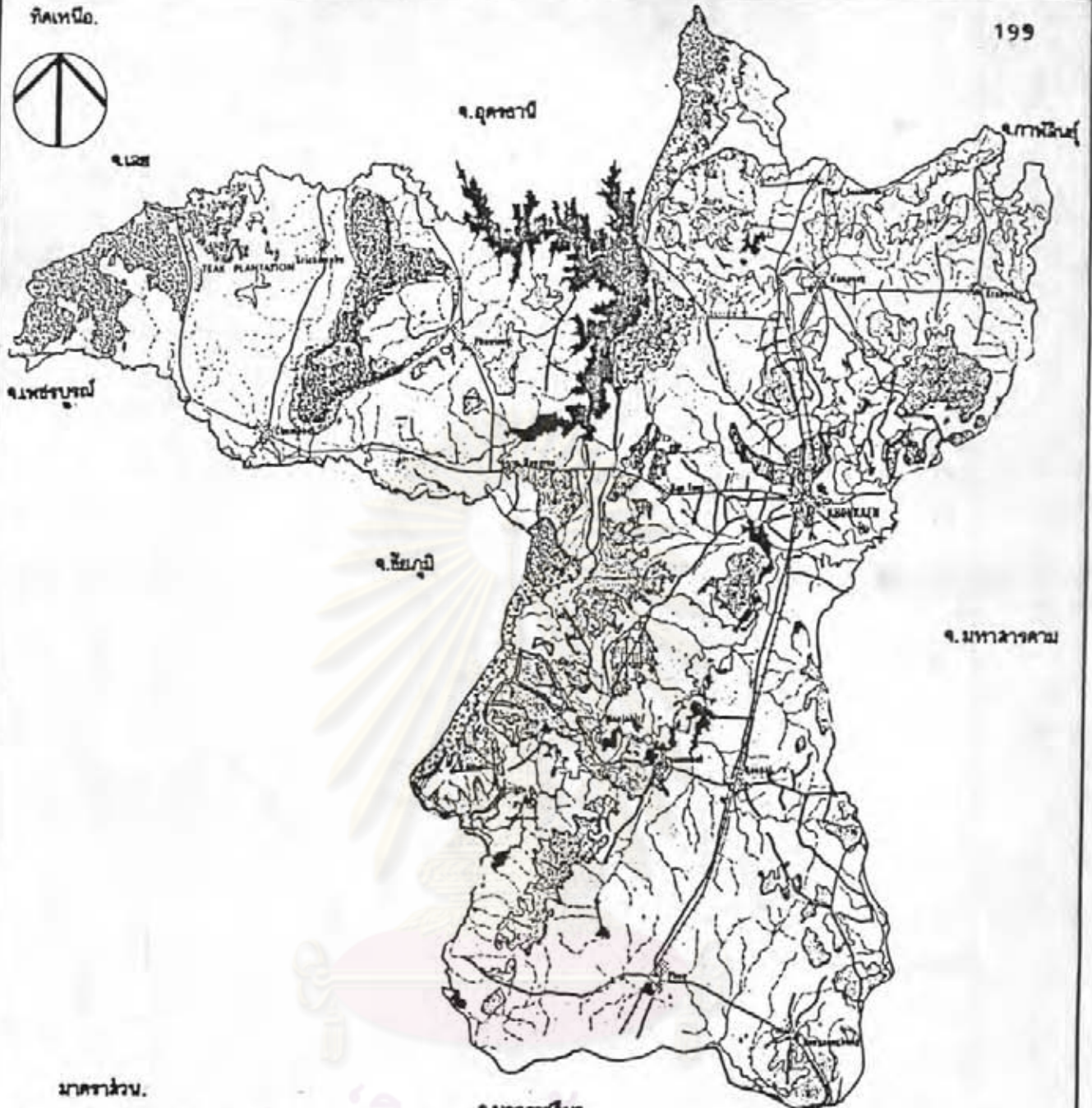

แผนที่. แดง.
4.14 การใช้ที่ดินจังหวัดขอนแก่น ปีพ.ศ. ๒๕๑๖

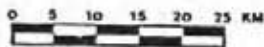
สัญลักษณ์		ป่าไม้ธรรมชาติ		แอ่งน้ำ
		พื้นที่เกษตรกรรม		แม่น้ำ, ลำธาร
		พื้นที่เมือง		

ที่มา: (ประสงค์ สงวนธรรม ๒๕๒๕ : ๕๕)

มาตราส่วน.

ที่มา : (ประสงค์ สงวนธรรม ๒๕๒๕ : ๔๕)

บุรีรัมย์

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่.

แสดง.

4.15

การใช้ที่ดินจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. ๒๕๒๒

สัญลักษณ์.

DRY EVERGREEN

FOREST

พื้นที่ถูกบุกรุก

แอ่งน้ำ

MIXED DECIDUOUS

พื้นที่เมือง

แม่น้ำ , ลำธาร

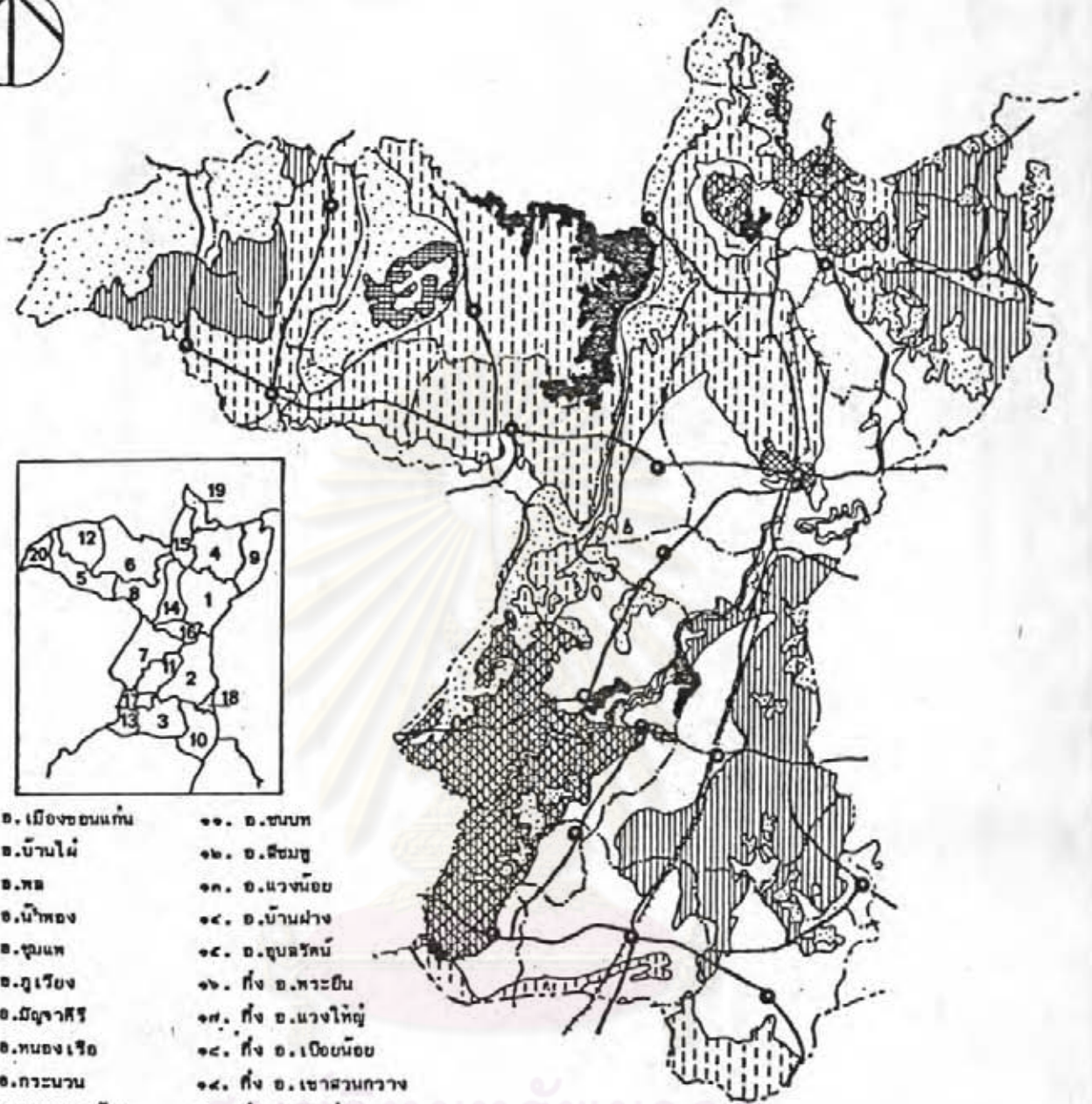

DRY DIPTEROCARP

พื้นที่เกษตรกรรม

๑. อ. เมืองขอนแก่น	๑๑. อ.ชนบท
๒. อ.บ้านไผ่	๑๒. อ.สีชมพู
๓. อ.พม	๑๓. อ.นางพยอม
๔. อ.น้ำพอง	๑๔. อ.บ้านฝาง
๕. อ.ชุมแพ	๑๕. อ.ชุมพลวิทย์
๖. อ.ภูเวียง	๑๖. กิ่ง อ.พระยืน
๗. อ.มีนบุรี	๑๗. กิ่ง อ.เวียงใหญ่
๘. อ.หนองเรือ	๑๘. กิ่ง อ.เขื่อนน้อย
๙. อ.กระนวน	๑๙. กิ่ง อ.เขาสวนกวาง
๑๐. อ.หนองสองห้อง	๒๐. กิ่ง อ.ภูพาน

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่
4.16

แสดง การใช้ที่ดิน จังหวัดขอนแก่น (ปี 2525)

สัญลักษณ์

	พืชไร่		ที่รกร้างว่างเปล่า
	พืชไร่และนาข้าว		พื้นที่อื่นๆ (ป่าไม้ ฯลฯ)
	นาข้าว		พื้นที่ชุมชน
	นาข้าวและพืชไร่		พื้นที่น้ำ

3) การใช้จ่ายที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม

ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดขอนแก่นมีโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภท (ไม่รวมโรงสีข้าวขนาดเล็ก) จำนวน 793 โรง มีที่ตั้งกระจายอยู่ใน 81 ตำบลโดยที่มีการกระจุกตัวของโรงงานหนาแน่น 6 บริเวณ (แผนที่ที่ 4.17) ดังนี้

ก) บริเวณเทศบาลเมืองขอนแก่น

โรงงานอุตสาหกรรมจะตั้งอยู่ตามแนวทางหลวงหมายเลข 2 หรือบริเวณตำบลศิลา อำเภอเมือง พระลับ เมืองเก่า และท่าพระ มีจำนวนโรงงานรวมกันประมาณ 280 โรง หรือร้อยละ 35 ของจำนวนโรงงานทั้งจังหวัด

ข) บริเวณเทศบาลตำบลบ้านไผ่

แหล่งอุตสาหกรรมจะตั้งอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 และ 23 หรือบริเวณตำบลบ้านไผ่ อำเภอเมือง แด่นเหนือ และบ้านลาน มีจำนวนโรงงานรวมกันประมาณ 123 โรง หรือร้อยละ 16 ของจำนวนโรงงานทั้งจังหวัด

ค) บริเวณเทศบาลตำบลชุมแพ

แหล่งอุตสาหกรรมจะตั้งอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือบริเวณตำบลชุมแพและหนองไผ่ มีจำนวนโรงงานรวมกันประมาณ 65 โรง คิดเป็นร้อยละ 8 ของจำนวนโรงงานทั้งจังหวัด

ง) บริเวณสหวิถีสถาบันวังชัยและเขาสวนกวาง

แหล่งอุตสาหกรรมบริเวณนี้จะตั้งอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2039 หรือบริเวณตำบลม่วงหวาน วังชัย หนองกุง น้ำพอง และเขาสวนกวาง มีโรงงานรวมกันประมาณ 56 โรง คิดเป็นร้อยละ 7 ของโรงงานทั้งจังหวัด

จ) บริเวณเทศบาลตำบลเมืองพล

แหล่งอุตสาหกรรมบริเวณนี้จะตั้งอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ได้แก่ ตำบลหนองโจดแก เก่าจั่ว เมืองพล หนองมะเขือ มีโรงงานรวมกันประมาณ 55 โรง หรือคิดเป็นร้อยละ 7 ของโรงงานรวมทั้งจังหวัด

ฉ) บริเวณสุขาภิบาลหนองโงก

แหล่งอุตสาหกรรมจะตั้งอยู่ที่ตำบลหนองโงกและหนองกุงไผ่ มีจำนวนโรงงานรวมกัน 27 โรง คิดเป็นร้อยละ 4 ของโรงงานรวมทั้งจังหวัด

ตารางที่ 4.7 การารชั้ที่ดินของจังหวัดขอนแก่นและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ปี พ.ศ.2527

ประเภทการารชั้ที่ดิน	จังหวัดขอนแก่น		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละของภาค	
1. เนื้อที่ทั้งหมด	6,803,744	6.4	105,533,963
2. เนื้อที่ป่าไม้	713,512	4.6	15,476,446
3. เนื้อที่ถือครองการเกษตร -	-	-	-
3.1 รวม	4,128,011	7.6	54,079,838
3.2 ขนาดของฟาร์ม	25.6	-	27.4
3.3 จำนวนฟาร์ม	161,248	8.2	1,975,599
3.4 ที่อยู่อาศัย	84,458	8.0	1,058,539
3.5 ที่นา	2,821,173	7.6	37,045,080
3.6 พืชไร่	1,043,902	8.9	11,793,834
3.7 ไม้ผลและไม้ยืนต้น	33,990	5.2	653,205
3.8 สวนผักและไม้ดอก	6,927	6.6	104,622
3.9 หุ่นหญาเลี้ยงสัตว์	20,150	4.6	442,442
3.10 ที่รกร้างว่างเปล่า	52,536	2.4	2,209,902
3.11 ที่อื่น ๆ	64,875	8.4	772,234
4. เนื้อที่ป่าได้จำแนก	1,962,221	-	35,977,979

ตารางที่ 4.8 การใช้เงินจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ.2514 - 2527

ประเภทการใช้จ่าย	ปี พ.ศ.									
	2514		2518		2520		2523		2527	
	หมื่น (ไร่)	%	หมื่น (ไร่)	%	หมื่น (ไร่)	%	หมื่น (ไร่)	%	หมื่น (ไร่)	%
ห้องอำนวยการ	72,715	2.85	85,536	2.03	69,979	1.69	72,811	1.77	84,458	2.05
ที่เช่า	-	(1.07)	(4.41)	(1.26)	(-9.27)	(1.03)	(1.35)	(1.07)	(4.00)	(1.23)
ที่ดินปลูกพืชไร่	1,965,985	76.95	2,934,611	69.64	2,862,140	69.28	2,893,898	70.31	2,821,173	68.34
ที่ดินปลูกพืชไร่	-	(28.90)	(12.32)	(43.13)	(-1.24)	(42.07)	(0.37)	(42.53)	(-0.63)	(41.19)
ที่ดินปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	404,798	15.84	968,767	22.99	1,062,465	25.72	1,042,737	25.93	1,043,902	28.30
ที่ดินปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	-	(5.95)	(34.83)	(14.24)	(4.84)	(15.62)	(-0.62)	(15.33)	(0.03)	(15.24)
ที่ดินปลูกพืชและไม้ดอก	42,411	1.66	30,124	0.72	28,745	0.70	25,002	0.61	33,990	0.82
ที่ดินปลูกพืชและไม้ดอก	-	(0.62)	(-7.24)	(0.42)	(-2.29)	(0.42)	(-4.34)	(0.37)	(8.99)	(0.50)
เครื่องจักรว่างเปล่าและ สิ่งปลูกสร้าง	10,987	0.43	29,107	0.69	5,736	0.14	3,704	0.09	6,927	0.17
เครื่องจักรว่างเปล่าและ สิ่งปลูกสร้าง	-	(0.16)	(41.23)	(0.43)	(-40.15)	(0.08)	(-11.81)	(0.05)	(21.85)	(0.10)
เครื่องจักรว่างเปล่าและ สิ่งปลูกสร้าง	42,189	1.65	142,990	3.39	52,255	1.25	32,504	0.79	72,686	1.76
เครื่องจักรว่างเปล่าและ สิ่งปลูกสร้าง	-	(0.62)	(59.73)	(2.10)	(-31.73)	(0.77)	(-12.60)	(0.48)	(30.91)	(1.06)
ที่ดินอื่น ๆ	15,615	0.61	22,704	0.54	49,913	1.22	45,331	1.10	64,875	1.57
ที่ดินอื่น ๆ	-	(0.23)	(11.35)	(0.33)	(59.92)	(0.73)	(-3.06)	(0.67)	(10.78)	(0.95)
เงินอุดหนุนการเกษตร	2,554,795	100	4,213,839	100	4,131,233	100	4,115,977	100	4,128,011	100
เงินอุดหนุนการเกษตร	-	(37.55)	(16.23)	(61.93)	(- 0.98)	(60.72)	(-0.12)	(60.50)	(0.07)	(60.27)
เงินรวมจังหวัด	6,803,744	(100)	6,803,744	(100)	6,803,744	(100)	6,803,744	(100)	6,803,744	(100)

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานสถิติแห่งชาติ
 หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บบ่งชี้ร้อยละ หมายถึง ร้อยละของเงินรวมจังหวัด
 ตัวเลขในวงเล็บบ่งชี้จำนวนพื้นที่ หมายถึง ร้อยละการเปลี่ยนแปลงปีต่อปี

ตารางที่ 4.8 การใช้ที่ดินจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ.2514 - 2527 (ต่อ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการใช้ที่ดิน			
	2518	2520	2523	2527
ที่อยู่อาศัย	- 0.82	- 0.34	0.08	0.28
ที่นา	- 7.31	- 0.36	1.03	- 1.97
ที่ดินปลูกพืชไร่	7.15	2.73	- 0.39	2.97
ที่ดินปลูกไม้ผลและยืนต้น	- 0.94	- 0.02	- 0.09	0.21
ที่ดินปลูกผักและ ไม้ดอก	0.26	- 0.55	- 0.05	0.08
ที่รกร้างว่างเปล่าและ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	1.74	- 2.14	- 0.46	0.97
ที่ดินอื่น ๆ	- 0.07	0.68	- 0.12	0.47
เนื้อที่โครงการเกษตร	-	-	-	-
เนื้อที่รวมจังหวัด	-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4.9 การปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก ในปี 2527

ที่	อำเภอ/กิ่ง	พื้นที่ การเพาะ	พื้นที่การปลูกข้าว				ข้าวโพด (ไร่)	ถั่วเขียว (ไร่)	ถั่วลิสง (ไร่)	มันสำปะหลัง (ไร่)	ยางพารา (ไร่)	อื่น ๆ (ไร่)
			ข้าวเจ้า (ไร่)	ข้าวเหนียว (ไร่)	รวม (ไร่)	%						
1	เมือง	265,529	64,652	196,171	260,823	98.2	-	450	148	8,624	12,357	1,294
2	บ้านใหม่	215,220	7,963	89,112	97,075	45.2	-	2,312	287	91,485	5,415	3,700
3	พล	154,319	48,546	90,300	138,846	70.0	-	50	400	31,589	2,577	240
4	หนองสองห้อง	172,309	32,583	92,845	125,428	72.8	-	280	254	7,093	1,278	1,078
5	นางน้อย	83,973	9,059	40,561	49,620	59.3	-	363	261	3,687	9,929	1,061
6	ชนบท	73,650	5,070	38,680	43,750	59.4	-	300	-	9,200	6,400	-
7	มัญจาคีรี	114,046	2,531	72,761	74,761	39.2	-	1,679	560	25,525	11,751	1,955
8	หนองเรือ	135,622	14,123	106,616	120,739	89.0	-	-	478	811	8,830	2,455
9	ภูเวียง	203,533	24,114	138,729	162,843	80.0	50	455	120	13,445	7,200	3,995
10	ชุมแพ	163,563	38,704	69,204	107,988	66.0	26,300	7,677	550	5,572	13,335	8,903
11	สีชมพู	99,683	10,845	57,118	67,963	68.2	95,111	1,091	1,817	1,389	19,447	3,163
12	น้ำพอง	179,239	15,732	168,887	178,619	99.7	-	40	219	765	46	22,6313
13	กระนวน	135,791	12,008	123,104	135,112	99.5	4,833	863	879	59,711	673	32,713
14	อุบลรัตน์	40,505	9,630	30,420	40,050	98.0	-	300	870	13,310	7,560	11,840
15	บ้านฝาง	107,583	7,165	95,312	102,477	95.3	-	19	329	824	4,770	4,870
16	พระยืน	75,030	-	35,828	49,828	49.1	-	218	87	3,500	1,450	780
17	วางใหญ่	66,009	4,406	25,682	40,088	60.7	-	300	735	6,393	6,551	-
18	เปือยน้อย	39,030	1,691	18,251	19,942	51.1	-	327	201	6,801	2,783	974
19	เขาสวนกวาง	66,321	5,637	60,021	65,658	99.0	-	82	677	6,703	2,010	23,379
20	ภูพาน	20,825	5,332	14,838	20,170	96.9	8,000	-	-	353	60	300
รวม		2,411,780	319,791	1,560,909	1,088,780	78.3	134,295	16,806	8,890	296,780	124,430	126,141
ผลผลิตเฉลี่ย		กก./ไร่	270	270	270	-	380	80	205	2,000	180	7,000
ผลผลิตรวม(ตัน)			86,343.57	423,627.0	509,970.60		51,030.34	1,334.48	1,822.45	593,560	22,397.4	802,987

ตารางที่ 4.10 แสดงการเปลี่ยนแปลงและเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์สินทรัพย์ถาวร พ.ศ.2521 และ พ.ศ.2527

รายการ	มูลค่า บาท	มูลค่าการโยกย้าย				มูลค่า		%		มูลค่า					
		ปี 2521		ปี 2527		ปี 2521-2527		%		ปี 2521		ปี 2527		%	
		บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท
เครื่องคอมพิวเตอร์	857,215	349,970	10.88	356,523	9.16	6,453	1.84	256,953	11.53	268,980	11.23	12,027	4.68		
บ้านพัก	516,851	345,623	10.75	337,490	8.67	- 8,133	- 5.35	204,193	9.16	215,220	8.99	11,027	5.40		
รถ	542,500	201,544	6.27	221,517	5.69	19,973	9.91	170,735	7.66	154,319	6.44	- 16,416	- 9.61		
น้ำดื่ม	515,000	303,092	9.43	242,439	6.23	63,838	21.06	185,673	8.33	179,239	7.48	59,887	32.25		
เช่าสำนักงาน	205,000	(3)	-	124,491	3.20			(3)	-	66,321	2.77				
ซ่อมแซม	437,813	200,193	6.23	231,552	5.95	118,684	59.28	139,155	6.24	163,563	6.83	45,233	32.51		
ค่า อ.ค่าเช่า	136,250	(4)	-	87,325	2.24			(4)	-	20,825	0.87				
ค่าซ่อมแซม	662,800	230,946	7.18	249,860	6.42	18,914	8.19	172,543	7.74	203,533	8.50	30,990	17.96		
ค่าซ่อมแซม	605,625	258,402	8.04	377,786	9.71	119,384	46.20	157,758	7.08	114,946	4.80	- 42,812	-27.14		
ค่าซ่อมแซม	408,750	184,647	5.74	184,552	4.84	- 95	- 0.05	147,915	6.64	135,622	5.66	- 12,293	- 8.31		
ค่าซ่อมแซม	272,634	217,306	6.76	260,926	6.19	23,620	10.87	134,199	6.02	122,433	5.11	- 11,766	- 8.77		
ค่าซ่อมแซม	319,747	194,206	6.04	205,049	5.27	10,843	5.58	158,212	7.10	172,309	7.20	14,097	8.91		
ค่าซ่อมแซม	251,250	107,062	3.33	107,734	2.77	672	0.63	70,627	3.17	73,650	3.08	3,025	4.28		
ค่าซ่อมแซม	328,750	120,084	3.73	247,353	6.36	127,269	105.98	76,957	3.45	98,050	4.09	21,093	27.41		
ค่าซ่อมแซม	176,250	114,545	3.56	140,518	3.61	25,973	22.67	85,944	3.85	83,970	3.51	- 1,774	- 2.07		
ค่าซ่อมแซม	303,125	83,039	2.58	138,290	3.55	55,251	66.58	43,720	1.96	40,505	1.69	- 3,215	- 7.30		
ค่าซ่อมแซม	245,625	108,659	3.38	147,375	3.79	38,716	35.63	83,207	3.73	107,583	4.49	24,376	29.30		
ค่าซ่อมแซม	106,875	82,455	2.56	86,973	2.24	4,518	5.48	62,226	2.79	75,030	3.03	12,804	20.58		
ค่าซ่อมแซม	140,000	59,018	1.84	96,000	2.47	36,952	62.66	44,815	2.01	66,009	2.76	21,195	47.30		
ค่าซ่อมแซม	107,500	54,405	1.69	67,280	1.73	12,875	23.67	34,070	1.53	32,588	1.36	- 1,486	- 4.35		
รวม	7,139,560	3,215,196	100.00	3,890,933	100.00	675,737	21.02	2,228,701	100.00	2,394,695	100.00	165,994	7.45		

หมายเหตุ (1) ข้อมูล พ.ศ.2521 จากรายงานประจำปีโยกย้าย ปี 2521
(2) ข้อมูล พ.ศ.2527 จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

(3) พ.ศ.2521 ค่าเช่าสำนักงานรวมกับค่าเช่าบ้านพัก
(4) พ.ศ.2521 ค่าเช่าสำนักงานรวมกับค่าเช่าบ้านพัก

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

อำเภอ	ปกครองใหม่และพิเศษ						ปกติ					
	ปีงบประมาณ 2521		ปีงบประมาณ 2522		ปีงบประมาณ 2521 - 2522	%	ปีงบประมาณ 2521		ปีงบประมาณ 2522		ปีงบประมาณ 2521 - 2522	%
	รายได้	ของพื้นที่	รายได้	ของพื้นที่			รายได้	ของพื้นที่	รายได้	ของพื้นที่		
เมืองขอนแก่น	77,310	9.74	81,496	5.78	4,186	5.41	3,873	19.85	5,947	8.90	2,074	53.56
บ้านไผ่	121,300	15.28	100,600	7.14	-20,700	-17.07	1,258	6.45	1,319	1.97	61	4.85
พล	26,532	3.34	64,958	4.61	38,426	144.83	418	2.14	2,240	3.35	1,822	435.89
น้ำพอง	101,100	12.74	49,000	3.48	3,774	3.73	3,621	18.56	14,200	21.26	12,879	355.68
เขาสวนกวาง	(3)	-	55,870	3.96			(3)	-	2,300	3.44		
ชนบท	29,933	3.77	66,547	4.72	101,914	340.47	2,657	13.62	1,442	2.16	- 15	-0.56
ก.อ.พาม่วน	(4)	-	65,300	4.63			(4)	-	1,200	1.80		
ภ.เวียง	35,991	4.54	43,482	3.09	7,491	20.81	1,336	6.85	2,845	4.26	1,509	112.95
มัญจาคีรี	88,350	11.13	262,522	18.63	174,172	197.14	1,125	5.77	318	0.48	-807	-71.73
หนองเรือ	25,447	3.21	47,710	3.39	22,263	87.49	484	2.48	1,220	1.83	736	152.07
กระนวน	70,323	8.86	108,673	7.71	38,350	55.53	1,264	6.58	9,820	14.70	8,556	676.90
หนองสองห้อง	26,935	3.39	31,638	2.25	4,703	17.46	306	1.57	1,102	1.65	796	260.13
ชนบท	31,114	3.92	32,741	2.32	1,627	5.23	799	4.10	1,343	2.01	544	68.09
สีชมพู	34,919	4.40	147,207	10.45	112,288	121.57	476	2.44	2,096	3.14	1,620	340.34
เวียงหนอง	22,292	2.81	55,142	3.91	32,850	147.36	194	0.99	1,406	2.11	1,212	624.74
อุบลรัตน์	32,623	4.11	91,255	6.48	58,632	179.73	1,171	6.00	6,530	9.78	5,359	457.64
บ้านฝาง	21,031	2.65	32,424	2.30	11,393	54.17	305	1.56	7,368	11.03	7,063	2,315.74
ก.อ.พระยืน	17,977	2.27	10,918	0.77	-7,059	-39.27	98	0.50	1,025	1.53	927	945.92
ก.อ.เวียงใหญ่	13,239	1.67	27,686	1.96	14,447	109.12	94	0.48	2,305	3.45	2,211	2,352.13
ก.อ.โนนสะอาด	17,192	2.17	33,927	2.40	16,735	97.34	30	0.15	765	1.15	735	2,450.00
รวม	793,608	100.00	1,409,096	100.00	615,488	77.56	9,509	100.00	66,791	100.00	47,282	242.36

หมายเหตุ (1) ข้อมูล พ.ศ.2521 จากรายงานสำนักงานการเกษตร ปี 2521

(2) พ.ศ.2521 อำเภอเขาสวนกวางรวมกับอำเภอเมือง

ฉ. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ขอนแก่นนับได้ว่าเป็นแหล่งรวมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะขอนแก่นมีทั้งทิวทัศน์หรือธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้เช่น ผานกเค้า บึงแก่นนคร วนอุทยานถ้ำพางง อีกทั้งจังหวัดขอนแก่นยังมีลักษณะเสมือนศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นที่ตั้ง สำคัญของสถานที่ต่าง ๆ เช่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น ศูนย์วิจัยทางการเกษตร ฯลฯ ซึ่งนับว่าสามารถที่จะดึงดูดให้คนมาเที่ยวปีละไม่น้อย นอกจากนี้เขื่อนอุบลรัตน์และอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนก็เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมกันมาก และถ้าได้มีการจัดวนอุทยานแล้วขอนแก่นก็มีวนอุทยานถ้ำพางง สำหรับด้านโบราณวัตถุโบราณสถานแล้ว อาณาบริเวณจังหวัดขอนแก่นเคยเป็นดินแดนที่มีการตั้งถิ่นฐาน ตั้งบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมีอารยธรรมสูงส่งมาหลายปี โดยอาศัยหลักฐานการค้นพบของโบราณวัตถุบริเวณนันทาบ้านนาดีตำบลบ้านโคก อําเภอกุเวียง โบราณวัตถุในจังหวัดขอนแก่นที่น่าดูยังมีอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะกู่ ซึ่งสร้างในสมัยขอม เช่น กู่ทองหรือกู่อาศรมที่บ้านหัวบัว ตำบลเบ็ญน้อย มีซากเมืองโบราณชัยวาน อําเภอมัญจาคีรี ซึ่งเป็นเมืองโบราณในสมัยทวารวดี นอกจากนี้ ยังมีพระธาตุเจดีย์ที่สำคัญ และเก่าแก่เป็นที่เคารพสักการะของชาวขอนแก่นที่ตำบลบ้านขามอําเภอน้ำพอง ด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจังหวัดขอนแก่นมีการทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงที่อําเภอนชนบท และประการที่สำคัญคือด้านขนบธรรมเนียม ซึ่งสามารถจะเที่ยวชมได้ตามฤดูกาลงานพิธีทาบุญ เช่น งานเทศกาลไหมและประเพณีผูกเสี่ยว เป็นต้น สำหรับรายละเอียดของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น (แผนที่ที่ 4.18) สามารถสรุปได้ดังนี้

1) เมืองชัยวาน

- ประเภท โบราณสถานและศาสนสถาน
- ที่ตั้ง หมู่บ้านโพธิ์ชัย ตำบลโคกโพธิ์ อําเภอมัญจาคีรี
จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ภายใต้งาแพงเมืองมีหลักเสมาหินทรายสมัยทวารวดีปักอยู่โดยทั่วไป และเมืองนี้ยังไม่พบการลักลอบขุดค้นหรือขุดทำลายเคลื่อนย้าย ซึ่งทำให้ได้หลักฐานการปักหลักเสมาแบบทวารวดีอย่างดียิ่ง

- ลักษณะกำแพงเสมาเป็นแบบแผ่นหินทราย มีแผ่นหินขนาดใหญ่แผ่นหนึ่ง มีการสลักเป็นรูปโค้ง มีขอบเป็นหยัก ๆ ลวดลายบนแผ่นหินเป็นแบบทวารวดี และอีกแผ่นถูกเคลื่อนย้ายไปไว้หน้าศาลา มีลวดลายกนกที่สวยงาม

- เมืองชัยวานตั้งอยู่กลางทุ่งนาและมีป่าละเมาะด้านหลัง จึงมีสภาพโดยทั่วไปร่มรื่นและเขียวสงบเป็นธรรมชาติ

2) เขื่อนอุบลรัตน์

- ประเภท แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- ที่ตั้ง ตำบลอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นเขื่อนกั้นน้ำเอนกประสงค์ ตัวเขื่อนตั้งอยู่บนพื้นที่ระหว่างเทือกเขาภูพานคำ ทิวทัศน์มองดูกลายเป็นเว้าน้ำที่สวยงามมาก และเป็นสถานที่เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

- มีบริการเรือเช่าเพื่อชมความงามของเขื่อนและบริเวณรอบ ๆ ทะเลสาบ

- มีความสะอาดและความปลอดภัยในการเดินทาง

- เป็นแหล่งผลิตปลาและสัตว์น้ำจืดแหล่งใหญ่ของภาคอีสาน

3) วัดอุดมคงคาคีรีเขต

- ประเภท โบราณสถาน ศาสนสถาน และธรรมชาติ

- ที่ตั้ง อำเภอเมืองจตุรัส จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นวัดตั้งอยู่กลางป่า มีเจดีย์ทององค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง ซึ่งด้านหน้ามีพระพุทธรูปปางนั่งสมาธิประดิษฐานอยู่รอบองค์เจดีย์เป็นระเบียงปูนและมีทางขึ้น 4 ด้านรูปแบบองค์เจดีย์เป็นแบบองค์พระปฐมเจดีย์ที่จังหวัดนครปฐม

- วัดนี้สร้างแบบศิลปกรรมสมัยใหม่ และมีสภาพโดยรอบร่มรื่นเหมาะสำหรับการนั่งวิปัสสนา และเป็นสถานที่พักผ่อนที่ดี

4) วัดพระพุทธรูปมหาพนาศ

- ประเภท โบราณสถาน ศาสนสถาน และธรรมชาติ

- ที่ตั้ง ตำบลอุบลรัตน์ อําเภอบุขลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นวัดตั้งอยู่เชิงเขาภูพานศา ป่าใหญ่เขามีพระพุทธรูปนั่งสมาธิสีขาวขนาดใหญ่ สูงประมาณ 40 เมตร ประดิษฐานอยู่ซึ่งสามารถเห็นได้เด่นชัดจากถนน และตรงกลางเนินเขามีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ด้วย

- ภูมิประเทศโดยรอบ ๆ สวยงามเป็นธรรมชาติโดยเฉพาะด้านซ้ายมือนั้นสามารถมองเห็นอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่กว้างใหญ่สวยงามมาก

5) ที่ทำการชลประทานหนองหวาย

- ประเภท แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- ที่ตั้ง อําเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นคูายน้ำล้นและคลองส่งน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมทางหลวงหมายเลข 2 เหมาะสำหรับแวะพักผ่อนระหว่างการเดินทางในช่วงขอนแก่นถึงอุดรธานี

- บริเวณพื้นที่รอบ ๆ เชื่อนเป็นที่ล่งแฉ่ง มีต้นน้ำใหญ่ให้ความร่มรื่นและเป็นสถานที่ที่ใหม่เปลี่ยว จึงมีความปลอดภัยพอควร

6) บึงแก่นนคร

- ประเภท แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- ที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นหนองน้ำกว้างใหญ่และสะอาด รอบ ๆ บึงมีต้นไม้ร่มรื่น เป็นระยะเหมาะสำหรับการพักผ่อนมาก จนช่วงฤดูฝนน้ำในบึงจะมีระดับน้ำปริ่มฝั่ง ซึ่งทำให้บึงมีความสวยงามยิ่งขึ้น

- ที่บริเวณสนามเด็กเล่นทางทิศเหนือของบึง เป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ผู้ก่อตั้งเมืองขอนแก่น "เจ้าเพี้ยเมืองแพน"

- ไร่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา เช่น ปลาดุก

- มีความสะอาดและปลอดภัยในการเดินทางไปเที่ยว

7) อำเภอชนบท

- ประเภท แหล่งหัตถกรรม

- ที่ตั้ง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นแหล่งหัตถกรรมที่ผลิตสินค้าพื้นเมืองประเภทผ้าไหม ผ้าทอผ้ามัดหมี่อันลือชื่อของจังหวัดขอนแก่น กรรมวิธีการทอเป็นแบบดั้งเดิม คือ ไร่ทอแบบกี่กระตุกและนักทอผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้าชมวิธีการผลิตตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงตัวไหม จนถึงนำรังไหมมาต้มเพื่อสาวเส้นไหมเล็ก ๆ สีทองออกมามัดหมี่ ย้อมลวดลาย จนกระทั่งทอเป็นผืนสำเร็จและมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในสถานที่นี้ด้วย

- เป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ริมถนน ฉะนั้นการเดินทางจึงสะดวกและปลอดภัย

8) วัดพระธาตุขามแก่น

- ประเภท โบราณสถานและศาสนสถาน

- ที่ตั้ง ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นสถานที่ที่ชาวอีสานถือเป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจ และบูชานียสถานศักดิ์สิทธิ์คู่อีสานอีกแห่งหนึ่ง ลักษณะของพระธาตุขามแก่นนี้มีรูปทรงแบบเดียวกับพระธาตุพนมภายในเจดีย์บรรจุพระธาตุ และคาถารณาพระคุณของพระพุทธเจ้า 9 บท ที่เรียกว่า บารहुณรอบ ๆ องค์พระธาตุล้อมรอบด้วยกำแพงอิฐเผาก่อจนโตแบบเก่า ซึ่งตัวกำแพงสูงประมาณ 60 เซนติเมตร มีใบเสมาตั้งอยู่บนกำแพงทุก ๆ ช่วง 2 เมตร

ทางด้านใต้ขององค์พระธาตุ เป็นหอรบั้งอันมรดกตั้งเดิมของวัดแบบอีสานและใต้หอรบั้งจะพบใบง่าแก่กุดจากซุงทั้งต้นนำชมมาก โดยเฉพาะผู้รักงานศิลปวัฒนธรรม งานวัดมีวิหารเก่าแก่ซึ่งมีลวดลายเป็นไม้แกะสลักสวยงามมาก ส่วนบริเวณโดยรอบวัดก็ร่มรื่นและเงียบสงบ

9) วนอุทยานถ้ำผาหวง

- ประเภท แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- ที่ตั้ง บ้านดงลาน ตำบลหนองทุ่ม อำเภอชุมแพ จังหวัด

ขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นถ้ำใหญ่ที่งดงามน่าเที่ยว จากเชิงเขามีทางไต่ขึ้นไปชมถ้ำเป็นเนินสูงชันไปเรื่อย ๆ แล้วลาดต่ำลงจะมีบันไดไม้คั่นอยู่เป็นระยะ ๆ รวมทั้ง 6 แห่งมีบันได 91 ขั้น เมื่อถึงปากถ้ำจะมองเห็นทัศนียภาพที่เป็นเขาอยู่ลับ ๆ ปากถ้ำผาหวงกว้างราว 20 เมตร สูงราว 40 เมตร ทางปากถ้ำโค้งเป็นรูปเกือกม้า มีหินย้อยอยู่มาก เนื้อที่ภายในถ้ำเป็นวงกลมกว้างประมาณ 200-300 ตารางวา ถ้ำผาหวงเป็นถ้ำหินปูนที่เพดานทั้งด้านในจะมีปล่องใหญ่ ถ้ำเดินลึกเข้าไปอีกจะมีทางวกลงสู่ที่ต่ำ แล้วจะมารวมที่กลางถ้ำได้อีก ถ้ำปีนชันไปปากปล่องจะมีทางลงสู่ถ้ำอีกแห่ง ซึ่งซ่อนตัวอยู่ใต้หินในถ้ำแห่งนี้มีโพรงอยู่ตามผนังถ้ำ ถัดไปด้านขวามีหินงอกหินย้อยเป็นหลืบม่านสวยงาม

10) พานกเคঁา

- ประเภท แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- ที่ตั้ง อําเภอลําซุน จังหวัดขอนแก่น
- ลักษณะเด่น

- ลักษณะของพานกเคঁาเป็นภูเขาหินสีดา บางส่วนกระเทาะออกเห็นเนื้อ สีส้ม มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมอยู่ประปรายบริเวณที่จะมองเห็นเคঁาตรงของนกเคঁาได้ชัดเจน ควรเดินเข้าไปในศูนย์เพาะชำกล้วยไม้ กองบํารุง กรมป่าไม้ ซึ่งตั้งอยู่อีกฟากถนน จะเห็นว่า ลักษณะผาเหนืองอยปากขึ้นไป มีลักษณะเป็นหงอน ถัดลงมาเป็นหินกลมวิ้งต่ำลงมาส่วนหัวจะถึงแนวทั้งสองข้างกางออก

11) กู่เบ็ยน้อย

- ประเภท โบราณสถานและศาสนสถาน
- ที่ตั้ง ตำบลเบ็ยน้อย อําเภอบีญน้อย
- ลักษณะเด่น

- เป็นปราสาทหินศิลปะลพบุรีหรือขอม ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย ชาวบ้านเรียกว่า "ธาตูกู่ทอง" มีลวดลายสลักบนแผ่นหินประดับตามซุ้มประตูและผนังอย่างงดงาม องค์ปราสาทล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาขนาดใหญ่ มีประตูทางเข้า 2 ทาง ด้านหน้าและด้านหลังองค์ปราสาทเป็นศาสนสถานทางศาสนาพราหมณ์

นอกจากนี้ ขอนแก่นยังมีโบราณวัตถุอีก เช่น กู่ที่ตำบลสะวะถิ อําเภอเมือง กู่ที่ตำบลบ้านไร่ อําเภอพระยืน หนองสระบ้านเก่าหมักทัน หนองคูหิน และหินยาวหนองผือ ที่ตำบลโพธิ์ชัย อําเภอมัญจาคีรี กู่ขนาดน้อยที่ตำบลบัวใหญ่ อําเภอน้ำพอง

12) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

- ประเภท โบราณสถาน และศาสนสถาน
- ที่ตั้ง อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

- ลักษณะเด่น

- เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน ส่วนใหญ่ได้มาจากการขุดแต่ง และขุดค้นทางโบราณคดีภายในเขตหน่วยศิลปากรที่ 7 และเท่าที่เก็บไว้นอกตึกมีเสาหินทรายขนาดใหญ่น้อยหลายสิบชิ้น บางชิ้นดูเหมือนจะเป็นหลักเมืองศิลาแลง บางชิ้นก็เป็นขลุ่ยเป่าหินใหญ่โตสูงท่วมหัว บางชิ้นก็เป็นศิลาจารึก บางชิ้นเป็นภาพแกะสลักลวดลายน่าดู

13) งานประเพณีโหมและประเพณีผูกเสี่ยว ขอนแก่น

งานเทศกาลโหมและประเพณีผูกเสี่ยวนี้ สืบเนื่องมาจากประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอาชีพรองที่ขึ้นหน้าขึ้นตา ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า ต่าง ๆ ซึ่งทางราชการได้ให้ความสนับสนุน จนจังหวัดขอนแก่นเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่มีชื่อเสียงประกอบกับ มีประเพณีการผูกเสี่ยวซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของภาคอีสาน ที่มุ่งให้คนรุ่นเดียวกันรักใคร่เป็นที่น้องช่วยเหลือกัน เรียกว่า "คู่เสี่ยว" จังหวัดขอนแก่นจึงได้ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมขอนแก่น จัดงาน "เทศกาลโหมขอนแก่นและประเพณีผูกเสี่ยว" ขึ้น โดยมุ่งส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหม และรักษาขนบประเพณีดั้งเดิมไว้ งานงานจะมีขบวนแห่คู่เสี่ยวและพานบายศรีของอาเภอด่าง ๆ ที่พิธีผูกเสี่ยว การประกวดผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน งานพาข้าวแลง (การรับประทานอาหารค่ำแบบพื้นเมืองอีสาน) งานดังกล่าว จะจัดขึ้นราวปลายเดือนพฤศจิกายน หรือต้นเดือนธันวาคมเป็นประจำทุกปี บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดและสวนรัชดานุสรณ์

ตารางที่ 4.11 ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่น

ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม	เดือน	จัดในโอกาส
1. งานบุญบั้งไฟ	6	ก่อนถึงฤดูฝน เพื่อเรียกฝนอันอุดมของฝนจากเทวดาบนฟ้า ท้าบุญเบิกฟ้า
2. บุญพระเวสสันดร	3-6	บุญประเพณีเมื่อทานาได้ผลเป็นประจํา
3. บุญข้าวจี่	3	ฉลองข้าวขึ้นฉาง ยี่ง เล้าข้าวเรียบร้อยแล้ว
4. บุญวันพระ	ตลอดปี	
5. บุญกู่	5	ฉลองบรวงกู่ พระธาตุ
6. บุญผูกเสี่ยว	6	จัดหาเสี่ยวให้กับประชาชน
7. บุญข้าวสาก-ประดับต้น	10	อาหารอุดมสงทานบรรพบุรุษที่ล่วงลับและมีอื่น ๆ
8. บุญข้าวกระยาสาทร	10-12	หากวายเป็นโรคหอบหืด แจกผู้อื่น
9. บุญแจกข้าวหาผู้ตาย	ตลอดปี	เพื่อสงทานให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว
10. บุญกรู้น	11-12	หากวายเป็นโรคกรู้น
11. ประเพณีท้าวชัย	ตลอดปี	มักท้าวพร้อมกัน เรียกว่าแต่งเสียวเคราะห์รับโชค
12. ประเพณีสะเดาะเคราะห์รับโชค	ตลอดปี	หายจากโรคภัย เคราะห์จะเดินหางไกลไปต่างบ้าน ย้ายบ้าน
13. ประเพณีชูสาว	ไม่กำหนด	หญิงจะอยู่เป็นผ้าเมี่ยงกันโดยไม่สู้ขอ
14. ประเพณีลงข่วง	11-12	เซ็นผ้าย เกี่ยวสาว
15. ประเพณีใส่เซียงข่วง	ไม่กำหนด	เพื่อตัดตามเสียงท้าวหาของที่หายไต้มีแห่งแล้ง
16. ประเพณีลงแขก	11-12-1	เกี่ยวข้าว สว่างบ้าน หางานสาธารณะ
17. ประเพณีแห่นางแมว	7	ขอมนเมื่อแห้งแล้ว สนมดกต้องตามฤดูกาล
18. ประเพณีแต่งงาน	ตลอดปี	บ่าว-สาวแต่งงานกัน

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม	เดือน	จัดณโวกาส
19. ประเพณีรดน้ำอาจารย์ครู (ยาคู)	ออกพรรษา	โวกาสที่ชาวบ้านเห็นว่าพระนั้น มีความรู้ ออกพรรษาม่ออยู่วัด รดน้ำเพื่อนิมนต์(รด ครั้งที่ 1 เป็นอาจารย์ 2 เป็นชาจารย์ ชา 3 เป็นประแดงหลาย ๆ องค์ เรียก ว่า จารย์ซ้อน
20. ประเพณีรำผีฟ้า	ตลอดปี	รักษาผู้ป่วยด้วยการรำ (หาเป็นคณะ)
21. ประเพณีลอยกระทง	11	น้ำนองสองฝั่งดักัง ลอยกระทง
22. ประเพณีสงกรานต์	5	ขึ้นปีใหม่ วันที่ 13-15 ทุกปี
23. ประเพณีเวียนเทียน	6	วันวิสาขบูชา
24. ประเพณีจันทเขียนดี	ตลอดปี	คนตายไปแล้วเป็นเพื่อนกับญาติผู้ตายเล่น กีฬาจนรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.12 แสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ประเภท			กิจกรรม		ระดับความสนใจ							
	ธรรมชาดี	ประวัติศาสตร์	วัฒนธรรม	ไปกลับ	พักผ่อน	ในประเทศ			ต่างประเทศ				
						สูง	กลาง	ต่ำ	สูง	กลาง	ต่ำ		
เขื่อนอุบลรัตน์	x				x	x							
ชลประทานหนองหวาย	x				x					x			
วนอุทยานก้ำฟ้าหวาง	x				x	x							
บึงแก่นนคร	x				x						x		
พระธาตุดชวมแก่น		x			x						x		
ภูเป็ยน้อย		x			x						x		
เมืองชัยวาน		x			x						x		
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ		x			x						x		
เมืองสมัยหาราวดี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ก้ำฟ้ามือ		x			x						x		
พระบาทภูพานดา			x		x								
พระพุทธรูปยาศน์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วัดมงคลคีรีเขต			x		x						x		
ผ้าไหมชนบท				x	x						x		

ที่มา : รายงานการศึกษาความเหมาะสมแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 กุมภาพันธ์ 2529 หน้า 21

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ช. โครงสร้างขั้นพื้นฐาน

1. การคมนาคมขนส่ง

ก) การคมนาคมขนส่งทางรถยนต์

1) เขตเมืองขอนแก่น

เทศบาลเมืองขอนแก่นมีถนนและซอยทั้งสิ้น 101 สาย ยาว 108.5 ก.ม. เฉลี่ยต่อพื้นที่ 1 ก.ม.² มีถนนและซอยยาว 2,214 เมตร นับว่าพอเพียงสำหรับการสัญจรไปมาในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น แต่เป็นถนนคอนกรีตเพียง 179 เมตร ถนนและซอยลาดยางแอสฟัลท์ 67 สาย 64.1 กิโลเมตร นอกนั้นเป็นถนนและซอยลูกรัง 17 สาย 19.0 กิโลเมตรและถนนดิน 16 สาย ยาว 25.3 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในสภาพที่จะต้องปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน และสะดวกต่อการสัญจรไปมาของประชาชน

2) เขตศูนย์การค้าท้องถิ่น

ศูนย์การค้าท้องถิ่นของจังหวัดขอนแก่น ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสุขาภิบาล มีจำนวน 18 แห่ง มีพื้นที่ 97.8 ตารางกิโลเมตรมีถนน 207 สาย ยาว 178.5 กิโลเมตร เฉลี่ยต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ถนนยาว 1,821 เมตร แต่เป็นถนนลาดยางเพียง 54 สาย ยาว 47.3 กิโลเมตร ส่วนที่เหลือ 153 สาย ยาว 131.2 กิโลเมตรเป็นถนนดินลูกรังซึ่งอยู่ในสภาพที่จะต้องได้รับการปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน และสะดวกต่อการสัญจรไปมา

3) เขตชนบท

พื้นที่ชนที่อยู่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาลมีประมาณ 3,257.2 ตารางกิโลเมตร

ก) ทางหลวงแผ่นดิน

- ทางหลวงหมายเลข 2 สามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1 ในช่วงแรกจนกระทั่งถึงสระบุรี จึงแยกไปทางขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2 โดยจะผ่านอำเภอสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน ตัวจังหวัดนครราชสีมา อำเภอพิมาย (อำเภอหล อำเภอหนองไผ่ และเข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทาง 444

กิโลเมตร อีกช่วงหนึ่งเป็นการเดินทางจากทางเหนือจากหนองคายผ่านตัวจังหวัด
อุดรธานีอำเภอ น้ำพอง อำเภอเขาสวนกวาง ระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 174 กม.
(อุดรธานี 120 กม.)

- ทางหลวงหมายเลข 12 เป็นทางหลวงที่เชื่อมกับ
โครงข่ายถนนในภาคเหนือจากจังหวัดพิษณุโลกผ่านอำเภอหล่มสัก อำเภอชุมแพ
อำเภอหนองเรือ อำเภอบ้านฝางเข้าสู่ตัวจังหวัด รวมระยะทาง 325 กม.

- ทางหลวงหมายเลข 23 ทางหลวงสายนี้เชื่อมกับ
ทางหลวงหมายเลข 2 ที่อำเภอหนองไผ่ ผ่านอำเภอปรือ เข้าสู่ตัวจังหวัด
มหาสารคาม ตัวจังหวัดร้อยเอ็ดอำเภอเสลภูมิ ตัวจังหวัดยโสธร ไปสุดปลายทาง
ที่อุบลราชธานี ถึงอำเภอหนองไผ่ 270 กม. และจากหนองไผ่ถึงตัวจังหวัด
ขอนแก่นอีกประมาณ 50 กม.

- ทางหลวงหมายเลข 201 แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วง
หนึ่งจากจังหวัดเลยผ่านอำเภอวังสะพุง และมาตัดกับทางหลวงหมายเลข 12 ที่
ถึงอำเภอภูพาน และเดินทางเข้าตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทางจากจังหวัด
เลยมายังจังหวัดขอนแก่น 208 กม. อีกช่วงหนึ่งของทางหลวงหมายเลข 201
เริ่มจากอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ขึ้นมาเรื่อย ๆ เข้าเขตจังหวัดชัยภูมิ
ผ่านตัวจังหวัดชัยภูมิ อำเภอแก้งค้อ อำเภอภูเขียว แล้วมาตัดกับทางหลวง
หมายเลข 12 ที่อำเภอชุมแพ จากชุมแพจะเข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่นมีระยะทาง
82 กม.

- ทางหลวงหมายเลข 207 ทางหลวงสายนี้ผ่าน
อำเภอประทาย อำเภอห้วยไคร้ เข้าเขตจังหวัดขอนแก่น ผ่านอำเภอหนอง
สองห้อง และสิ้นสุดที่อำเภอพล แล้วเดินทางต่อตามทางหลวงหมายเลข 2 จนถึง
ตัวจังหวัดขอนแก่น ระยะทางจากขอนแก่น อำเภอพล 74 กม. และอำเภอหนอง
สองห้องระยะทาง 96 กม.

- ทางหลวงหมายเลข 209 สามารถเดินทางจาก
จังหวัดนครพนมโดยเข้าทางหลวงหมายเลข 22 ถึงจังหวัดสกลนคร แล้วเข้า
ทางหลวงหมายเลข 213 ผ่านอำเภอสมเด็จ เข้าสู่ตัวจังหวัดกาฬสินธุ์เชื่อมกับ

ทางหลวงหมายเลข 209 ที่สามแยกยางตลาด จากนั้นผ่านอำเภอเขียงยืน เข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทางจากจังหวัดขอนแก่นถึงสามแยกยางตลาด 59 กม. ถึงตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ 75 กม. จังหวัดสกลนคร 199 กม. และถึงจังหวัดนครพนม ระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 279 กม.

(ข) ทางหลวงจังหวัด

- เป็นเส้นทางอีกลักษณะหนึ่ง ที่ช่วยให้การคมนาคมขนส่งเป็นไปได้อย่างสะดวก ทางหลวงจังหวัดส่วนใหญ่ จะเชื่อมระหว่างจังหวัดกับอำเภอ หรืออำเภอกับอำเภอ หรือเชื่อมสถานที่สำคัญ ๆ ของจังหวัด กรมทางหลวงเป็นผู้ดูแล และบำรุงรักษา สภาพของทางหลวงจังหวัดจะดีขึ้นเมื่อการเดินทางได้ตลอดทุกฤดูกาล ลักษณะผิวจราจรของถนนประเภทนี้ มีทั้งลาดยางและผิวลูกรัง ทางหลวงจังหวัดนอกจากจะสร้างโดยกรมทางหลวงแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นอีก ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และกองอำนวยการสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งเมื่อเส้นทางหรือทางหลวงที่หน่วยงานเหล่านี้สร้างไว้แล้ว ปรากฏว่าเป็นเส้นทางสำคัญในการคมนาคมขนส่ง จึงโอนให้กรมทางหลวงเป็นผู้ดูแลและบำรุงรักษา

ทางหลวงจังหวัด ที่ให้บริการการคมนาคมขนส่งในจังหวัดขอนแก่น และใกล้เคียงมีหลายสาย ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญที่ช่วยให้การคมนาคมติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งทางหลวงเหล่านี้มีสภาพดีมีผิวจราจรลาดยางเป็นส่วนใหญ่ (แผนที่ 4.19 และ 4.20) ทางหลวงเหล่านี้คือ

- ทางหลวงหมายเลข 2039 เชื่อมต่ออำเภอน้ำพอง อำเภอกระนวนมีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2152 เชื่อมกับอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และอีกสองเส้นทางเป็นทางหลวงหมายเลข 2110 และ 2152 เชื่อมกับอำเภอยางตลาดและอำเภอเขียงยืน ตามลำดับ การเดินทางจากอำเภอกระนวนและอำเภอน้ำพอง เข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น จะมีระยะทาง 66 กม. และ 41 กม. ตามลำดับ

- ทางหลวงหมายเลข 2057 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อ
อำเภอสำคัญ 3 อำเภอ คือ อำเภอมัญจาคีรี อำเภอชนบท และอำเภอบ้านไผ่
ระยะทางจากตัวจังหวัดขอนแก่นไปยังอำเภอมัญจาคีรีมีทางหลวงหมายเลข 2062
แยกขึ้นไปทางเหนือ ไปยังกิ่งอำเภอพระยืน ส่วนทางตะวันออกมีทางหลวง
หมายเลข 2149 เชื่อมกับจังหวัดชัยภูมิ

- ทางหลวงหมายเลข 2062 เริ่มจากอำเภอมัญจาคีรี
ซึ่งห่างจากตัวจังหวัดขอนแก่น 58 กม. ขึ้นไปทางเหนือไปบรรจบกับทาง
หลวงหมายเลข 12 ที่บ้านทุ่ม อำเภอบ้านฝาง เส้นทางสายนี้ผ่านถึงกิ่งอำเภอ
พระยืน (30 กม. จากขอนแก่น)

- ทางหลวงหมายเลข 2109 เชื่อมอำเภออุบลรัตน์
กับทางหลวงหมายเลข 2 แล้วเข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทาง 51 กม.
จากอำเภออุบลรัตน์สามารถติดต่อกับอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี ได้ด้วย
ทางหลวงหมายเลข 2146

- ทางหลวงหมายเลข 2153 เส้นทางนี้เชื่อมอำเภอ
ชุมแพกับอำเภอสีชมพู อำเภอศรีบุญเรือง เชื่อมกับทางหลวงหมายเลข 210 ที่
อำเภอหนองบัวลำภู และที่อำเภอศรีบุญเรือง ก็มีทางหลวงหมายเลข 2133
เชื่อมกับอำเภอภูเวียง และจากอำเภอภูเขียวเชื่อมต่อด้วยทางหลวงหมายเลข
2038 ถึงอำเภอหนองเรือ จากนั้นเข้าสู่จังหวัดขอนแก่น รวมระยะทางจาก
อำเภอภูเวียงถึงขอนแก่น 66 กม. และ 45 กม. จากอำเภอหนองเรือเข้าสู่
ตัวเมืองขอนแก่น

นอกจากทางหลวงเหล่านี้แล้ว ทางหลวงจังหวัดที่เชื่อมต่อ
ภายในจังหวัดขอนแก่นยังมีอีกหลายสาย ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 2065 จาก
อำเภอพลถึงอำเภอแวงน้อยทางหลวงหมายเลข 2199 จากอำเภอแวงน้อยผ่าน
กิ่งอำเภอแวงใหญ่ ถึงอำเภอชนบท ทางหลวงหมายเลข 2233 (อำเภอพล-กิ่ง
อำเภอแวงใหญ่ถึงบ้านท่านางแวงในเขตอำเภอแวงน้อย และอีกหลายสาย ทาง
หลวงเหล่านี้จะช่วยให้การคมนาคมภายในจังหวัดขอนแก่นกับจังหวัดใกล้เคียงเป็น
ไปได้สะดวกซึ่งทางหลวงต่าง ๆ เหล่านี้จะประสานกับโครงข่ายทางหลวงแผ่นดิน

ภายในภูมิภาคและเมื่อรวมกับทางหลวงชนบท และรพช. จะทำให้การคมนาคมขนส่ง เป็นไปอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น

ถนนที่ดำเนินการโดย รพช. นั้น เป็นถนนมาตรฐาน ที่เชื่อมระหว่าง อำเภอ ดาบพล หมู่บ้าน ยาว 323.290 กิโลเมตร และทางตามโครงการภายในบำรุงห้องที่ยาว 93 กิโลเมตร ซึ่งถนนที่ดำเนินการโดย รพช. ดังกล่าว มีดังนี้

- ชก. 11001 ถนนมาตรฐาน อำเภอชุมแพ-ห้วยสายแห้ง อำเภอสีชมพูระยะทางตลอดสาย 38.585 กิโลเมตร อำเภอชุมแพ อำเภอสีชมพู และทางสายนี้โอนให้กรมทางหลวง เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2516

- ชก. 11002 ถนนมาตรฐาน อำเภอกระนวน-ห้วยไซดอน จรดเขตอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะทางตลอดสาย 23.550 กิโลเมตร อำเภอกระนวน และทางสายนี้โอนให้กรมทางหลวง เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2516

- ชก. 11003 ถนนมาตรฐาน อำเภอหนองสองห้อง-บ้านดอนคู่ ระยะทางตลอดสาย 27.750 กิโลเมตร อำเภอหนองสองห้อง

- ชก. 11004 ถนนมาตรฐานบ้านท่าหิน-บ้านกระนวน ระยะทางตลอดสาย 20.000 กิโลเมตร อำเภอเมือง อำเภอกระนวน

- ชก. 11005 ถนนมาตรฐาน อำเภอพล-บ้านท่านางแมว ระยะทางตลอดสาย 42.780 กิโลเมตร อำเภอพล และทางสายนี้โอนให้กรมทางหลวงเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2519

- ชก. 11009 ถนนมาตรฐาน บ้านหินตั้ง-บ้านหนองวัดป่า ระยะทางตลอดสาย 35.431 กิโลเมตร อำเภอบ้านไผ่ อำเภอหนองสองห้อง

- ชก. 110010 ถนนมาตรฐาน บ้านหนองไซ-บ้านดอนคู่ ระยะทางตลอดสาย 18.865 กิโลเมตร อำเภอหนองเรือ อำเภอเมือง

- ชก. 11011/1 ถนนมาตรฐาน ตลาดดอนไบบาง-บ้านมุลนาค ระยะทางตลอดสาย 32.650 กิโลเมตร อำเภอหนองเรือ อำเภอมัญจาคีรี

- ชก. 11013 ถนนมาตรฐาน อำเภอภูเวียง บ้านหนอง
เขื่อนช้าง ระยะทางตลอดสาย 43.611 กิโลเมตร อำเภอภูเวียง อำเภอ
หนองเรือ

- ถนนสายมาตรฐาน บ้านบาง-บ้านโนนศิลา ระยะทาง
ตลอดสาย 39.07 กิโลเมตร

- ชก. 11011/2 บ้านหนองสองห้อง-บ้านมุลนาถ
ระยะทาง 34.125 กิโลเมตร

- ชก. 11014 บ้านหล้า อำเภอเมือง-บ้านออก
อำเภอปัญจาคีรี ระยะทาง 46.000 กิโลเมตร

- ชก. 12085 บ้านโคกกลี-บ้านบึงเสื่อใหญ่ อำเภอ
เมือง ระยะทาง 5.075 กิโลเมตร

- ชก. 12086 บ้านบึงเสื่อใหญ่-บ้านยางหย่อง อำเภอ
เมือง ระยะทาง 3.350 กิโลเมตร

- ชก. 12087 บ้านโคกกลี-บ้านท่าฉาง อำเภอเมือง
ระยะทาง 4.370 กิโลเมตร รวมความยาว 12.795 กิโลเมตร

- โครงการบ้านหนองกลาง-บ้านหนองแวง-บ้านรัตน กิ่ง
พระยืน ระยะทาง 12.483 กิโลเมตร

- โครงการบ้านโคกสูง - บ้านหนองเชียงซุ่น - อำเภอ
อุบลรัตน์ ระยะทาง 10.665 กิโลเมตร

- โครงการบ้านหนองบัว - บ้านโนนผ่อง - หนองคลอง
อำเภอบ้านฝาง ระยะทาง 15.500 กิโลเมตร

ข) การคมนาคมขนส่งทางรถไฟ

การเดินทางไปยังจังหวัดขอนแก่นด้วยทางรถไฟมีทั้งขบวน
รถโดยสาร และขบวนรถสินค้าในส่วนหนึ่งของขบวนรถโดยสารนั้น มีขบวนรถที่เดิน
ระหว่างเส้นทาง และขบวนที่เดินระหว่างต้นทาง และปลายทาง ซึ่งมีขบวนรถ
โดยสารผ่านสถานีรถไฟขอนแก่นทั้งเที่ยวขึ้นและเที่ยวลง ดังนี้

- 1) เส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคาย มีขบวนรถผ่านวันละ 8 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)
- 2) เส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่น เดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)
- 3) เส้นทางนครราชสีมา-หนองคาย เดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)
- 4) เส้นทางนครราชสีมา-ขอนแก่น เดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)

ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวนผู้โดยสารรถไฟของจังหวัดขอนแก่น

ห้องที่	สถานีรถไฟ	จำนวนผู้โดยสาร		การเปลี่ยนแปลง
		ปี 2524	ปี 2525	
อำเภอเมืองขอนแก่น	3	216,324	229,926	+13,902
อำเภอพล	2	194,396	185,217	- 9,179
อำเภอบ้านฝาง	3	122,843	126,866	+ 4,023
อำเภอน้ำพอง	3	108,024	107,056	- 968
อำเภอเขาสวนกวาง	1	31,725	32,790	+ 1,065
รวมทั้งหมด	12	673,312	681,855	+ 8,543

ที่มา : การรถไฟแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 4.13 แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้โดยสารที่ขึ้นลงตามสถานีต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้โดยสารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยส่วนรวม โดยในปี 2524 มีผู้โดยสารทั้งสิ้น 673,312 คน และใน

ปี 2525 เพิ่มขึ้นเป็น 681,855 คน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 8,543 คนโดย
อำเภอเมืองขอนแก่นมีผู้โดยสารมากที่สุดคือในปี 2524 มี 216,324 ในปี 2525
เพิ่มเป็น 229,926 คน มีผู้โดยสารเพิ่มขึ้น 13,602 คน อำเภอหนองสูงห้อง
ขามีจำนวนผู้โดยสารเพิ่มขึ้น รองลงมาคือ บ้านไผ่ เพิ่มขึ้น 4,023 คน ส่วน
อำเภอที่มีผู้โดยสารลดลงก็ คือ อำเภอพล 9,179 คน และอำเภอน้ำพอง
968 คน

ค) การคมนาคมขนส่งทางอากาศ

นับได้ว่าจังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งทาง
อากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเที่ยวบินทุกเที่ยวที่บินไปยังอุบลราชธานี และ
อุดรธานี จะต้องลงแวะที่สนามบินขอนแก่นก่อนจะบินไปยังจุดหมายปลายทาง ส่วน
เส้นทางการบินกรุงเทพฯ-ขอนแก่น ยังคงมีทุกวัน ๆ ละ 2 เที่ยวบิน ด้วยเครื่องบิน
แบบโบอิง 737 ซึ่งปรากฏว่ามีผู้โดยสารมากทุกฤดูกาล โดยเฉพาะวันหยุดสุด
อาทิตย์ ผู้โดยสารจะประกอบด้วยนักธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้บริษัทเดิน
อากาศไทยยังได้เปิดเส้นทางการบินใหม่ จากท่าอากาศยานขอนแก่นไปยังเลย
และสกลนครเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวด้วยเครื่องบินซีด 330 โดยบินสัปดาห์ละ
4 เที่ยวบิน

ตารางที่ 4.14 แสดงสถิติผู้โดยสารและสินค้าขึ้น-ลง ที่ท่าอากาศยาน
ขอนแก่น ปี 2523-2527

ปี พ.ศ.	ผู้โดยสารขึ้น	ผู้โดยสารลง	เพิ่มขึ้น %	สินค้าขึ้น	สินค้าลง
2523	7,279	7,091	-	16,920	61,670
2524	8,609	8,797	+ 21.14	17,010	64,035
2525	11,617	10,939	+ 29.57	18,497	57,230
2526	20,675	19,082	+ 76.23	24,644	72,986
2527	35,736	33,378	+ 73.84	32,525	103,026

ที่มา : ข้าราชการการบินพาณิชย์ เดือนกรกฎาคม 2528

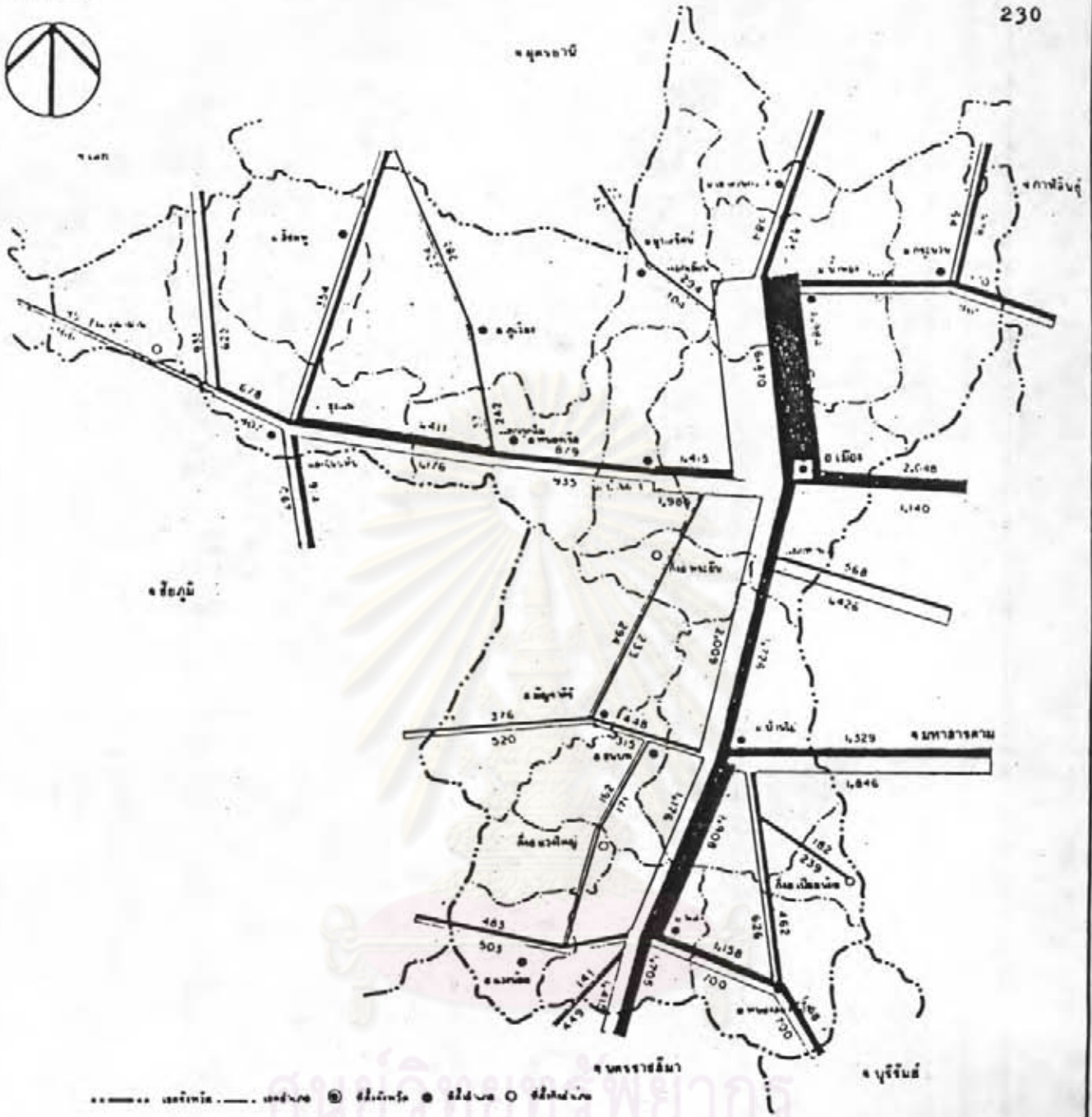
ตารางที่ 4.14 ปี 2523 มีจำนวนผู้โดยสารขึ้น 7,279 คน และมีผู้โดยสารลง 7,091 คน และปี 2527 จำนวนผู้โดยสารขึ้นเพิ่มขึ้นเป็น 35,736 คน คือเพิ่มขึ้น 28,457 คนหรือเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าตัว ส่วนผู้โดยสารลงในปี 2527 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 33,378 คือเพิ่มขึ้น 26,287 คน หรือเกือบ 5 เท่าตัว ส่วนสินค้าขึ้นและลง ในปี 2527 นี้ ก็เพิ่มขึ้นจากเดิมเกือบ 2 เท่าตัว จึงอาจกล่าวได้ว่า การบริการขนส่งทางอากาศของสนามบินขอนแก่น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นต่อปีเพิ่มขึ้นกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ ในปี 2524 และปี 2525 ส่วนปี 2526 และ 2527 มีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นถึงกว่า 70 เปอร์เซ็นต์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

..... เขตติดต่อ ..... แม่น้ำ ..... ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ที่ราบลาดชัน

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

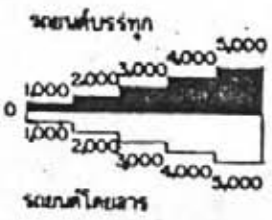

แผนที่
4.20

แสดง

ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์

2. การไฟฟ้า

ก) หน่วยบริการไฟฟ้า

จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของเขื่อนอุบลรัตน์ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ปีละประมาณ 65 ล้านยูนิต และในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นได้แบ่งหน่วยการบริการไฟฟ้าออกเป็น 3 หน่วย (แผนที่ที่ 4.21) คือ

1) การไฟฟ้าขอนแก่น เป็นหน่วยการไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าเขต 1 ภาค 2 อุบลรัตน์ รับผิดชอบให้บริการไฟฟ้าบริเวณพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น กระนวน น้ำพอง อุบลรัตน์ บ้านฝาง พระยืน และเขาสวนกวาง

2) การไฟฟ้าชุมแพ เป็นหน่วยการไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าเขต 1 ภาค 2 อุบลรัตน์ รับผิดชอบให้บริการไฟฟ้าบริเวณพื้นที่อำเภอชุมแพหนองเรือ ภูเวียง สีชมพู และภูผาม่าน

3) การไฟฟ้าบ้านฝาง เป็นหน่วยการไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าเขต 3 ภาค 2 นครราชสีมา รับผิดชอบให้บริการไฟฟ้าบริเวณพื้นที่อำเภอบ้านฝางพล มัญจาคีรี ชนบท หนองสองห้อง แวงน้อย เปือยน้อย และแวงใหญ่

ข) ขอบข่ายการเข้าถึงของการให้บริการไฟฟ้า

จากการพิจารณาถึงจำนวนหมู่บ้านที่มีการใช้ไฟฟ้า ในจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ. 2527 พบว่า จังหวัดขอนแก่นสามารถให้บริการไฟฟ้าได้ประมาณร้อยละ 57.38 ของหมู่บ้านทั้งหมด โดยที่อำเภอเมืองเป็นอำเภอที่มีการให้บริการไฟฟ้าครอบคลุมพื้นที่อำเภอ ระดับหมู่บ้านมากที่สุด ประมาณร้อยละ 95.35 รองลงมาคือ อำเภอบ้านฝาง (82.14%) พระยืน (81.25%) และชุมแพ (78.40%) ตามลำดับ อำเภอที่มีการขยายการให้บริการไฟฟ้าได้น้อยที่สุดคือ อำเภอเปือยน้อย (21.43%) รองลงมาคือภูผาม่าน (31.58%) และภูเวียง (32.61%) ตามลำดับ นอกจากนี้จะสังเกตเห็นว่า อำเภอที่ตีการขยายการให้บริการไฟฟ้าเข้าถึงระดับหมู่บ้านเพิ่มขึ้นสูงที่สุดคือ อำเภอเมือง (26.16%) รองลงมาคือ อำเภอชุมแพ (18.55%) และแวงใหญ่ (13.51%) ตามลำดับ อำเภอที่ไม่มี การขยายการให้บริการไฟฟ้าเข้าถึงระดับหมู่บ้าน คือ อำเภอเปือยน้อย

พระยีน และเขาสวนกวางกวาง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การขยายการให้บริการ ด้านไฟฟ้า ยังคงมุ่งเน้นในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญมากกว่า เป็นสำคัญ (ตารางที่ 4.15)

ค) ลักษณะการฯไฟฟ้า

จากสถิติการฯไฟฟ้าในจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ.2528 ซึ่งเห็นได้ว่า ผู้ใช้ไฟในประเภทที่อยู่อาศัย จะมีจำนวนมากที่สุดประมาณร้อยละ 98.12 และมีการฯไฟฟ้าในสัดส่วนที่สูงที่สุดประมาณร้อยละ 29.52 ของปริมาณหน่วย กระแสไฟฟ้าที่ใช้ไปทั้งหมด รองลงมาคือ การฯไฟฟ้าในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ประมาณร้อยละ 17.32

ในส่วนของการวิเคราะห์การฯไฟฟ้าจะพบว่า ลักษณะการฯไฟฟ้าในที่อยู่อาศัยต่อรายจะมีแนวโน้มคงที่ ลักษณะการฯไฟฟ้าในธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง แต่การฯไฟฟ้าอุตสาหกรรมขนาดเล็กและเพื่อการเกษตรมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้แล้วจะเห็นได้ว่า แนวโน้มของ รายได้จากการจำหน่ายไฟฟ้าในผู้ใช้ประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ยกเว้นผู้ใช้ประเภท อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค การฯให้สิทธิพิเศษในอัตราค่าไฟฟ้า (ตารางที่ 4.16)

จากการพิจารณาถึงลักษณะการฯในพื้นที่ระดับอำเภอ จะพบว่า อำเภอที่มีแนวโน้มของการเพิ่มจำนวนการฯไฟฟ้าสูงขึ้นมากที่สุด คือ อำเภอหนองเรือ รองลงมาคือ ชนบท และพล ตามลำดับ ในด้านของการวิเคราะห์การฯไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่อำเภอ จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มมีอัตราการใช้ไฟฟ้าต่อรายลดลง ยกเว้นอำเภออุบลรัตน์ และสีชมพู ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม รายได้จากการจำหน่ายกระแสไฟฟ้ายังคงเพิ่มในอัตราที่สูง

3. การประปา

จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของสำนักงานประปาเขต 6 ซึ่งมีขอบข่ายการดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดคือ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม นครราชสีมา และชัยภูมิ โดยแบ่งเขตการประปาออกเป็น 20 การประปา และในส่วนพื้นที่จังหวัดขอนแก่น นั้น มีการประปาอยู่ 5 การประปา คือ การประปา

ตารางที่ 4.15 จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้

อำเภอ	ทั้งหมด		มีไฟฟ้าใช้		ร้อยละ	
	2525	2527	2525	2527	2525	2527
เมือง	172	172	119	164	69.19	95.35
กระนวน	79	79	45	50	56.96	63.29
น้ำทอง	122	122	91	88	74.59	72.13
อุบลรัตน์	45	45	37	29	82.22	64.44
บ้านฝาง	56	56	40	46	71.43	82.14
พระยืน	32	32	26	26	81.25	81.25
เขาสวนกวาง	36	36	13	13	36.11	36.11
ชุมแพ	132	125	79	98	59.85	78.40
ภูเวียง	141	138	45	45	31.91	32.61
สีชมพู	58	60	29	37	50.00	61.66
หนองเรือ	165	95	85	53	51.52	55.79
บ้านไผ่	91	178	42	104	46.15	58.43
มัญจาคีรี	112	123	34	45	30.36	36.58
เปือยน้อย	28	28	6	6	21.43	21.43
ชนบท	63	64	21	29	33.33	45.31
วางน้อย	55	55	22	25	40.00	45.45
พล	103	104	46	54	44.66	51.92
หนองสองห้อง	108	112	21	31	19.44	27.68
วางใหญ่	37	37	10	15	27.03	40.54
ภูพานาน	-	19	-	6	-	31.58
รวม	1,635	1,680	811	964	49.60	57.38

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น กระทรวงพาณิชย์ ข้อมูลการตลาด
จังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2525 และ 2527

ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวนผู้ใช้และการเปลี่ยนแปลงการใช้ไฟฟ้าของจังหวัดขอนแก่นเป็นรายอำเภอ

อำเภอและกิ่งอำเภอ	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)			จำนวนหน่วย (ล้านบาท)			รายได้ (ล้านบาท)			อัตราการใช้ไฟฟ้า (พันหน่วย)		
	2524	2525	เปลี่ยนแปลง %	2524	2525	เปลี่ยนแปลง %	2524	2525	เปลี่ยนแปลง %	2524	2525	เปลี่ยนแปลง %
เมือง	35,409	40,123	13.31	91.492	36.461	-16.43	172.098	261.296	51.83	2.58	1.91	- 25.97
น้ำพอง	6,366	8,793	38.12	2.662	3.408	28.02	3.538	4.744	34.93	0.42	0.39	- 7.14
อนาคตนคร	3,229	3,336	3.31	0.622	0.929	49.36	0.764	1.156	51.31	0.19	0.28	47.37
พระยืน	-	4,200	-	-	0.811	-	-	0.884	-	-	0.19	100.00
บ้านไผ่	8,068	9,020	11.80	11.483	12.612	9.83	22.932	25.603	11.65	1.42	1.40	- 1.41
เมืองจันทบุรี	2,258	3,616	60.14	0.993	1.329	33.84	1.460	2.287	56.64	0.44	0.37	- 15.91
พล	3,172	6,184	94.96	4.485	5.470	21.96	8.887	12.448	40.07	1.41	0.88	- 37.59
ชนบท	2,371	5,039	112.53	0.937	1.214	29.56	1.355	1.839	35.72	0.40	0.24	- 40.00
หนองสูงทอง	1,163	2,030	74.55	0.497	0.643	29.38	0.723	1.167	61.41	0.43	0.32	- 25.58
นางน้อย	718	1,022	42.34	0.283	0.311	9.89	0.429	0.734	71.10	0.39	0.30	- 23.08
หนองเรือ	1,394	3,708	166.00	0.577	0.938	62.74	0.772	1.255	62.56	0.41	0.25	- 39.02
ชนบท	5,628	8,856	57.36	8.642	10.727	24.13	21.568	29.978	38.99	1.54	1.21	- 21.43
ภูเวียง	1,568	2,682	71.05	0.899	1.140	26.81	1.727	1.715	29.24	0.57	0.43	- 24.56
กระนวน	3,172	5,031	58.61	1.123	1.783	58.77	1.638	2.552	55.80	0.35	0.35	-
สีชมพู	1,986	2,763	39.12	0.659	0.931	41.27	1.778	1.156	48.59	0.33	0.34	3.03
รวม	76,442	106,403	-	125.354	118.708	-	238.269	348.814	-	1.64	1.12	- 31.71

หมายเหตุ : * โฉมข้อมูล ปี 2524 ** ข้อมูลจากกิ่งอำเภอพระยืน
 ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ขอนแก่น บ้านไผ่ ชุมแพ น้ำพอง และชนบท ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประปาหลักที่มีความสำคัญของจังหวัดขอนแก่น

จากลักษณะการใช้น้ำประปาของการประปาทั้ง 5 แห่ง จะพบว่า อัตราการใช้น้ำประปาโดยเฉลี่ยต่อราย มีแนวโน้มลดลง โดยที่จำนวนผู้ใช้น้ำยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ยกเว้นประปาขอนแก่นที่อัตราลดลงร้อยละ 0.38 ต่อปี แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราการผลิตน้ำประปา ยกเว้นการประปาชุมแพ ที่มีการขยายอัตราการผลิต เพิ่มร้อยละ 15 ต่อปี (ตารางที่ 4.18) ในด้านของรายได้รายจ่ายของการให้บริการน้ำประปา จะพบว่า ส่วนใหญ่มีอัตราเพิ่มของกำไรจากการให้บริการการประปาในอัตราที่สูง ยกเว้นการประปายบ้านไผ่ ที่มีอัตราเพิ่มของกำไรลดลง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การให้บริการการประปาโดยรวมแล้ว ยังมีแนวโน้มที่เป็นปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านของความเพียงพอ เนื่องจากอัตราการได้ใช้น้ำประปาโดยเฉลี่ยต่อรายหรือครัวเรือนลดลง กล่าวคือในปี พ.ศ. 2528 หากใช้เกณฑ์จำนวนประชากรหนึ่งครัวเรือนโดยเฉลี่ยของจังหวัด 5.6 คน แล้ว ประชากร 1 คน จะสามารถได้ใช้น้ำโดยเฉลี่ยเพียง 0.2 ลบ.ม. ต่อวัน ซึ่งนับได้ว่าอยู่อัตราต่ำอยู่แล้ว ดังนั้น หากประชากรเพิ่มขึ้นโดยไม่มีมาตรการขยายอัตราการผลิตน้ำต่อไปแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาการใช้น้ำประปามีไม่เพียงพอในอนาคตได้

นอกจากนี้แล้ว จังหวัดขอนแก่น ยังมีการประปาที่ดำเนินการในระดับชุมชนขนาดเล็ก โดยสุขาภิบาล/องค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกจำนวน 15 การประปา จะเห็นได้ว่า พื้นที่อำเภอที่มีอัตราการผลิตน้ำประปาสูงที่สุด คือ อำเภอเมือง รองลงมา คือ อำเภอหนองเรือ กระนวน มัญจาคีรี และอุบลรัตน์ (ตารางที่ 4.19)

4. การสื่อสาร

ก) วิทยุและโทรทัศน์

1) วิทยุ จังหวัดขอนแก่นมีสถานีวิทยุกระจายเสียงรวม 9 สถานี 10 ภาคความถี่ ดังนี้

- สถานีวิทยุแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น (ศูนย์

ประชาสัมพันธ์ เขต 1)

ตารางที่ 4.17 การใช้จ่ายสำหรับโครงการประมงพื้นบ้าน จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2526-2528

ปี	ประเภทค่าใช้จ่าย	การใช้จ่าย (บาท)			จำนวนหน่วยจ่าย (ค่าหน่วย)			รายได้ (ค่าหน่วย)			การขยายตัว (ค่าหน่วย)			อัตราการเปลี่ยนแปลง			
		ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	
		2526	2527	2528	2526	2527	2528	2526	2527	2528	2526	2527	2528	2527	2528	2527	2528
1.	ค่าจ้าง	74,898	84,139	94,438	43,141	48,705	54,598	63,023	70,567	78,580	0.6	0.6	0.6	-	-	12.0	11.4
2.	รถจักรยานยนต์	1,184	1,402	1,510	21,946	23,166	24,462	46,453	47,258	49,487	18.5	16.5	16.2	-10.8	-0.3	1.7	4.7
3.	รถจักรยานยนต์ใหญ่	55	58	67	26,723	22,431	24,688	52,405	42,776	45,405	485.9	386.7	368.5	-20.4	-4.71	18.4	6.1
4.	ค่าเช่ารถบรรทุกใหญ่	1	6	7	31,013	33,845	32,043	55,293	59,972	58,185	31,013.0	5,640.8	4,577.6	-81.8	-18.8	8.5	-3.0
5.	ค่าเช่ารถบรรทุกเล็ก	49	44	44	19,400	20,881	22,601	36,400	36,727	39,237	395.9	474.6	513.7	19.9	8.2	0.9	6.8
6.	อัตราค่าเช่า	40	46	48	13,936	21,560	24,495	25,784	39,636	45,049	348.4	468.7	510.3	34.5	8.9	53.9	13.7
7.	ค่าน้ำมันเพื่อการเกษตร	20	23	24	1,401	1,426	1,637	1,660	1,671	1,919	70.1	62.0	69.2	-11.6	11.6	0.7	14.8
8.	ค่าขนส่งและค่ารถบรรทุก	13	6	7	0.149	0.107	0.109	0.216	0.124	0.126	-	0.02	0.02	-	-	42.6	1.6
9.	ค่าเช่ารถ	95	80	102	0.287	0.357	0.337	1.026	1,250	1,173	-	0.01	-	-	-	21.8	6.2
10.	ค่าเช่ารถบรรทุกใช้ไฟฟ้า	-	-	-	-	-	-	11.336	10.330	10,782	-	-	-	-	-	9.2	4.4
	รวม	76,355	85,804	96,247	157,996	172,479	184,970	293,636	310,351	329,889	2.1	2.0	1.9	-4.8	5.0	5.7	6.3

หมายเหตุ : ค่าใช้จ่ายการไฟฟ้าเขต 1 และ 2 ครอบคลุม อัตราค่าเช่ารถบรรทุกใช้ไฟฟ้า และ ค่าเช่ารถบรรทุกใช้ไฟฟ้า
* หน่วยเป็น ล้านบาท

ตารางที่ 4.18 ลักษณะการใช้น้ำประปาของจังหวัดขอนแก่น

ที่	การประปา	จำนวนผู้ใช้ น้ำ			อัตราการผลิต			อัตราการใช้น้ำ(ลบ.ม./วัน)			แหล่งน้ำดิบ
		2526	2528	%	2526	2528	%	2526	2528	%	
1	ขอนแก่น	11,533	11,445	- 0.38	19,680	19,680	-	1.71	1.65	- 1.75	ลำห้วยกุดกว้าง คลองส่งน้ำ ชลประทาน ท้องห้วยฝิ่งขาว
2	บ้านไผ่	2,169	2,284	2.65	2,880	2,880	-	1.33	0.81	-19.5	ชลประทานห้วยทราย อ่างเก็บน้ำ สระบัว
3	ชุมแพ	2,102	2,589	11.58	3,320	4,320	15.06	1.58	1.12	-14.56	ลำน้ำเชิญ
4	น้ำพอง	1,559	1,719	5.13	2,880	2,880	-	1.85	0.91	-25.41	ลำน้ำพอง
5	ชนบท	944	3,054	5.83	2,400	2,400	-	2.54	0.85	-33.27	แม่น้ำชี
	รวม	18,307	19,091	2.14	31,160	32,160	1.60	1.70	1.37	- 9.71	-

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.19 อัตราการผลิตน้ำของการประปาที่ดำเนินการโดยสหกรณ์
องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ที่	อำเภอ	ชื่อการประปา	อัตราการผลิต (ลบ.ม./วัน)	แหล่งน้ำ
1	เมือง	กุดกว้าง	480	ลำห้วยกุดกว้าง
		หระคือ	480	ลำห้วยหระคือ
		ท่าพระ	480	บ่อบาดาก
รวม	-	-	1,440	-
2	หนองเรือ	ควนวัง	240	บ่อบาดาก
		หนองแก	240	บ่อบาดาก
		หนองเรือ	720	ลำน้ำเข่น
รวม	-	-	1,200	-
3	บ้านฝาง	ละว้า	480	แก่งละว้า
4	บ้านฝาง	ฝาง	480	บึงสว่าง
5	กระนวน	หนองจอก	1,200	อ่างเก็บน้ำหนองจอก
6	ภูเวียง	บ้านเรือ	720	อ่างเก็บน้ำ
7	สีชมพู	สีชมพู	720	อ่างเก็บน้ำ
8	หนองสองห้อง	หนองสองห้อง	720	อ่างเก็บน้ำ
9	น้ำพอง	กุดพังเควี่-ท่ามะเดื่อ	480	ลำน้ำพอง
10	มัญจาคีรี	มัญจาคีรี	1,200	บึงมัญจาคีรี
11	อุบลรัตน์	เขื่อนอุบลรัตน์	1,200	เขื่อนอุบลรัตน์
รวม	-	-	9,840	-

ตารางที่ 4.20 รายได้รายจ่าย ของการประปาจังหวัดขอนแก่น

หน่วย: ล้านบาท

การประปา	รายได้			รายจ่าย			หักต่าง		
	2526	2528	%	2526	2528	%	2526	2528	%
ขอนแก่น	30.0	45.8	26.3	12.0	13.1	4.6	18.0	32.7	10.8
บ้านนา	3.5	3.8	4.3	3.2	3.7	7.8	0.3	0.1	-33.3
ชุมแพ	4.2	6.6	28.6	2.5	3.4	18.0	1.7	3.2	44.1
น้ำพอง	1.9	3.3	36.8	2.1	2.7	14.3	-0.2	0.6	200.0
ชนบท	1.1	1.7	27.3	1.2	1.4	8.3	0.1	0.3	100.0
รวม	40.7	61.1	25.1	21.0	24.2	7.6	19.7	36.9	43.7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มก. ขอนแก่น (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)
- ว.ป.ก. (จังหวัดทหารบกขอนแก่น)
- ท.ภ. 2 (ค่ายศรีพัชรินทร์)
- ร.ด. (กรมรักษาดินแดน)
- กวส.5 บ้านใหม่ (กรมการทหารสื่อสาร)
- ทวี. 4 (ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1)
- มข. (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)
- สวณ. 4 (กรมตำรวจ)

2) โทรทัศน์ จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของสถานีวิทยุโทรทัศน์

ดังนี้

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1 ช่อง 4 สี วิทยุออกอากาศแพร่ภาพในระบบขาวดำ 525 เส้น และในระบบสี 625 เส้น ถ่ายทอดโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมจากสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 สี ตั้งอยู่ที่อำเภอเขาสามกวาง

นอกจากนี้แล้วกำลังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

ข) โทรศัพท์

1) หน่วยบริการโทรศัพท์

หน่วยบริการโทรศัพท์ของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ชุมสายโทรศัพท์ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ 6 ชุมสาย โดยที่การดำเนินงานอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานเขตโทรศัพท์ภูมิภาคที่ 3 ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

(ก) ชุมสายโทรศัพท์ระดับจังหวัด จังหวัดขอนแก่นมีชุมสายโทรศัพท์ระดับจังหวัดอยู่ 2 ชุมสาย ดังนี้

- ชุมสายโทรศัพท์ขอนแก่น 1 ควบคุมจำนวนเลขหมาย 5,120 เลขหมาย เป็นชุมสายที่ตั้งอยู่ ณ ถนนกลางเมือง และเป็นชุมสายอัตโนมัติระบบอิเล็กทรอนิกส์ (SPC)

- ชุมสายโทรศัพท์ขอนแก่น 2 ควบคุมจำนวนเลขหมาย 6,048 เลขหมาย เป็นชุมสายอัตโนมัติระบบอิเล็กทรอนิกส์ (SPS) และตั้งอยู่ ณ ถนนหน้าเมือง

(ข) ชุมสายโทรศัพท์ระดับอำเภอ พื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีชุมสายโทรศัพท์ระดับอำเภอเปิดบริการในเขตเมือง (เทศบาล/สุขาภิบาล) ดังนี้

- ชุมสายโทรศัพท์ชุมแพ เป็นชุมสายอัตโนมัติระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีจำนวนเลขหมาย 1,536 เลขหมาย

- ชุมสายโทรศัพท์บ้านไผ่ เป็นชุมสายอัตโนมัติระบบ BTM มีจำนวนเลขหมาย 1,000 เลขหมาย

- ชุมสายโทรศัพท์พลเป็นชุมสายอัตโนมัติระบบ BTM มีจำนวนเลขหมาย 426 เลขหมาย

- ชุมสายโทรศัพท์น้ำพอง เป็นชุมสายอัตโนมัติระบบ NEAx615 มีจำนวนเลขหมาย 600 เลขหมาย ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลวังชัย และมีการเดินคู่สายมาที่สุขาภิบาลน้ำพอง จำนวน 100 เลขหมาย

(ค) ชุมสายโทรศัพท์ทางไกลระดับอำเภอ นอกจากชุมสายโทรศัพท์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นแล้ว ยังมีชุมสายโทรศัพท์ที่ต่อเชื่อมวงจรจากชุมสายโทรศัพท์ขอนแก่น โดยเป็นการให้บริการที่มีผู้ควบคุมดูแลจำนวน 20 วงจร (หมายเลข) ดังนี้ ดังนี้

- ชุมสายโทรศัพท์กระนวน (4 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์หนองเรือ (2 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์อุบลรัตน์ (4 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์ภูเวียง (3 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์บ้านฝาง (2 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์สีชมพู (3 วงจร)

- ชุมสายโทรศัพท์เขาสวนกวาง (2 วงจร)

2) ลักษณะการให้บริการโทรศัพท์

จากการพิจารณาสถานภาพเลขหมายโทรศัพท์ชุมสายต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่นพบว่า มีเลขหมายทั้งสิ้น 14,730 เลขหมาย เปิดใช้แล้ว

ตารางที่ 4.21 สรุปสถานการณ์หอพักของรัฐบาลในจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2528

ที่	ชื่อหอพัก	หน่วยหอพักประเภทละกลุ่ม										อาคาร ห้อง ห้อง	อาคารหอพัก		STD	ทางไกล	
		จำนวนหอพัก			อาคาร 1/			ทางไกลหอพัก 2/			อาคาร 3/		อาคาร ห้อง	หอพัก ห้อง			
		เต็ม	ไม่เต็ม	เหลือ	เต็ม	เหลือ	บunk	เต็ม	เหลือ	บunk	เต็ม						บunk
1	ขอนแก่น 1 (ก.ท.ท.ว.เมือง)	5,120	2,881	2,309	45	45	-	17	17	-	2,247	-	12	-	1	8	20
2	ขอนแก่น 2 (ก.ท.ท.ว.เมือง)	6,048	3,735	2,313	45	45	-	36	36	-	2,231	1	25	-	1	12	-
3	บ้านใหม่	1,000	958	42	25	23	-	15	15	-	4	-	13	1	3	2	-
4	ทศ	426	413	13	15	7	6	-	-	-	-	-	2	1	4	1	-
5	รพท	1,536	777	759	25	25	-	-	-	-	727	7	5	1	2	2	-
6	น้ำพอง	600	259	341	25	25	-	-	-	-	316	-	1	-	-	1	-
รวมปี 2528		14,730	8,953	5,777	180	170	6	68	68	-	5,525	8	58	3	11	26	20
รวมปี 2527		11,546	7,224	4,322	150	136	-	68	66	2	4,111	7	49	5	13	18	-

หมายเหตุ 1/ อาคารใช้ใบราชการของประชาชนนอกเมือง 2/ เลขหมายที่กระจ่ายไปทางอำเภอที่ไม่มีชื่อหอพัก 3/ สำหรับหอพักทั่วไป

booth คือรถขนคนโดยสารในจังหวัด

อาคารหอพักทางไกลตั้งอยู่ในอาคารนิคมเมืองเก่าเก็บเงิน

STD Coinbox คืออาคารที่รถขนคนโดยสารทางไกลโดยมีคนคอยเก็บเงิน

ที่มา : สำนักงานเขตเทศบาลนครขอนแก่น 3 ขอนแก่น

ตารางที่ 4.22 จำนวนคนและค่าตอบแทนที่ได้รับมอบหมาย ปี พ.ศ. 2523 - 2526

ประเภทกิจการ	พ.ศ. 2523					พ.ศ. 2526				
	จำนวน	ค่าตอบแทน	จำนวน	ค่าตอบแทน	รวม	จำนวน	ค่าตอบแทน	จำนวน	ค่าตอบแทน	รวม
	จำนวน	บาท	จำนวน	บาท	บาท	จำนวน	บาท	จำนวน	บาท	บาท
1. วิทยาลัย	107	74	565	50	796	233	78	1,141	57	1,509
	(15.83)	(19.95)	(33.87)	(13.23)	(25.74)	(27.35)	(20.21)	(38.42)	(14.58)	(32.81)
2.1 สถาบันและสำนัก	372	183	493	241	1,289	404	176	991	242	1,813
	(55.03)	(49.33)	(29.56)	(83.78)	(41.87)	(47.42)	(45.60)	(33.37)	(61.89)	(39.42)
2.2 การศึกษา	32	7	6	4	49	24	11	16	4	55
	(4.73)	(1.89)	(0.36)	(1.06)	(1.58)	(2.82)	(2.85)	(0.54)	(1.02)	(1.20)
2.3 สำนักวิทยบริการและห้องสมุด	7	5	15	1	28	12	5	34	1	52
	(1.04)	(1.35)	(0.90)	(0.26)	(0.91)	(1.41)	(1.30)	(1.14)	(0.26)	(1.13)
2.4 วิทยาลัย	5	5	11	5	26	5	5	10	8	29
	(0.74)	(1.35)	(0.66)	(1.32)	(0.84)	(0.70)	(1.30)	(0.34)	(2.05)	(0.63)
3.1 สถาบัน			2		2			2	1	3
			(0.12)		(0.06)			(0.07)	(0.26)	(0.07)
3.2 การแพทย์	7	5	26	3	41	5	5	38	2	50
	(1.04)	(1.35)	(1.66)	(0.79)	(1.33)	(0.58)	(1.30)	(1.30)	(0.51)	(1.09)
3.3 การเรียน วิชาการ วิทยาลัย	10	13	58	8	89	22	18	94	10	144
	(1.40)	(3.50)	(3.48)	(2.12)	(2.88)	(2.58)	(4.66)	(3.17)	(2.56)	(3.13)
3.4 วิทยาลัย อื่น ๆ	43	18	89	15	166	42	21	137	12	212
	(6.36)	(4.85)	(5.34)	(4.23)	(5.37)	(4.93)	(5.44)	(4.61)	(3.07)	(4.61)
3.5 การสอน	7	1	15	1	24	3	5	11	1	20
	(1.04)	(0.27)	(0.90)	(0.26)	(0.78)	(0.35)	(1.30)	(0.37)	(0.26)	(0.43)
4.1 วิทยาลัย	5	9	10	5	30	6	9	12	4	31
	(0.74)	(2.43)	(0.60)	(1.59)	(0.97)	(0.70)	(2.33)	(0.40)	(1.02)	(0.67)
4.2 วิทยาลัย อื่น ๆ	11	8	11	8	38	8	7	6	5	26
	(1.63)	(2.16)	(0.66)	(2.12)	(1.22)	(0.94)	(1.81)	(0.20)	(1.28)	(0.57)
4.3 วิทยาลัย	2	2	5	2	11	3	2	5	2	12
	(0.30)	(0.54)	(0.30)	(0.53)	(0.36)	(0.35)	(0.52)	(0.17)	(0.51)	(0.26)
5.1 การก่อสร้าง	3	1	16		20	4	1	6		11
	(0.44)	(0.27)	(0.95)		(0.65)	(0.47)	(0.26)	(0.20)		(0.24)
5.2 วิทยาลัย อื่น ๆ	13	11	10	1	35	10	12	40		62
	(1.92)	(2.96)	(0.60)	(0.26)	(1.13)	(1.17)	(3.11)	(1.35)		(1.35)
5.3 อื่น ๆ (วิทยาลัย)	12	5	28	6	51	26	7	49	8	90
	(1.78)	(1.35)	(1.66)	(1.59)	(1.65)	(3.05)	(1.81)	(1.65)	(2.05)	(2.00)
6. สถาบัน	12	6	55	5	78	14	6	74	7	101
	(1.78)	(1.62)	(3.30)	(1.32)	(2.52)	(1.64)	(1.55)	(2.49)	(1.79)	(2.20)
7. วิทยาลัย	28	18	253	21	320	30	18	304	27	379
	(4.14)	(4.85)	(15.17)	(5.56)	(10.35)	(3.52)	(4.66)	(10.24)	(6.91)	(8.24)
รวม	676	371	1,668	378	3,093	852	386	2,970	391	4,599
	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

ตารางที่ 4.22 ร้อยละของเศษขายโทรทัศน์ในจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ.2523 และ 2526 (ต่อ)

ประเภทกิจกรรม	อัตราส่วนระหว่างสัดส่วนการ ไร่ โทรทัศน์ ในกิจกรรมหลักของแต่ละชุมชนสายเคเบิลบริเวณจังหวัด											
	บ้านไม้			ชุมชน			ขอนแก่น			ทศ		
	2523	2526	%	2523	2526	%	2523	2526	%	2523	2526	%
1. หอพักอาศัย	0.6150	0.8336	35.54	0.7751	0.6160	- 20.53	1.3159	1.1710	- 11.01	0.5140	0.4444	- 13.54
2.1 ศาลา ศาลิ่ง	1.3206	1.2029	- 8.91	1.1839	1.1568	- 2.29	0.7094	0.8465	19.33	1.5301	1.5700	2.61
2.2 การค้าปลีก	2.9937	2.3500	-21.50	1.1962	2.3750	98.55	0.2278	0.4500	97.54	0.6709	0.8500	26.70
2.3 ศาลาพักผ่อน ศาลิ่ง	1.1429	1.2478	9.18	1.4835	1.1504	- 22.45	0.9890	1.0088	2.00	0.2857	0.2301	- 29.46
2.4 โถง	0.8810	1.1111	26.12	1.6071	2.0635	28.40	0.7857	0.5397	- 31.31	1.5714	3.2540	107.08
3.1 ห้องเรียน							2.0000	28.5714	1328.57		3.7143	
3.2 การแพทย์	0.7820	0.5413	-30.78	1.0150	1.1927	17.51	1.1729	1.1927	1.69	0.5940	0.4679	- 21.23
3.3 การเงิน ธนาคาร ประกันภัย	0.5139	0.8243	60.40	1.2153	1.4888	22.50	1.2083	1.0128	- 16.18	0.7361	0.8179	11.11
3.4 บริการอื่น ๆ	1.1844	1.0694	- 9.71	0.9032	1.1800	30.65	0.9944	1.0000	0.56	0.7877	0.6659	- 15.46
3.5 การขนส่ง	1.3333	0.8140	-38.95	0.3462	3.0233	773.28	1.1538	0.8605	- 25.42	0.3333	0.6047	81.43
4.1 โรงเรียน	0.7629	1.0448	36.95	2.5052	3.4776	38.82	0.6186	0.5970	- 3.49	1.6392	1.5224	- 7.13
4.2 โรงเรียน	1.3361	1.6491	23.43	1.7705	3.1754	79.35	0.5410	0.5410	- 35.14	1.7377	2.2456	29.23
4.3 ฟาร์ม	0.8333	1.3462	61.55	1.5000	2.0000	33.33	0.8333	0.6538	- 21.54	1.4722	1.9615	33.24
5.1 การก่อสร้าง	0.6769	1.9583	189.30	0.4154	1.0833	160.78	1.7869	0.8333				
5.2 โถง ช่าง	1.6991	0.8667	-48.99	2.6195	2.3037	- 12.06	0.5310	1.0000	88.32	0.2301		
5.3 อื่น ๆ (โรงเรียน)	1.0788	1.5250	41.36	0.8182	0.9050	10.61	1.0182	0.8250	- 18.97	0.9636	1.0250	6.37
6 ศาลิ่ง	0.7063	0.7455	5.55	0.6429	0.7045	9.58	1.3095	1.1318	- 13.57	0.5238	0.8136	55.33
7 ราชการ	0.4000	0.4272	6.80	0.4686	0.5655	20.68	1.4657	1.2427	- 15.21	0.5372	0.8386	56.11

8,953 เลขหมาย ดังนั้น จึงเหลืออยู่ 5,777 เลขหมาย (ตารางที่ 4.21) และจากการพิจารณาถึงประเภทกิจกรรมที่ผู้ใช้โทรศัพท์โดยการจำแนกกิจกรรมการโทรศัพท์จากสมุดโทรศัพท์ และมีข้อสมมติพื้นฐานว่า ประเภทของกิจกรรมจากสมุดโทรศัพท์บ่งบอกถึงกิจกรรมหลักของการใช้โทรศัพท์เลขหมายนั้น ดังแสดงไว้จนตารางที่ 4.22 จะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2526 การใช้บริการโทรศัพท์ของจังหวัดขอนแก่นจะถูกใช้ขึ้นกิจกรรมการค้าปลีก และส่งเป็นส่วนใหญ่ (39.42%) รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัย (32.81%) และราชการ (8.14%) และเป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะการโทรศัพท์ขึ้นกิจกรรมการค้าปลีกและส่ง มีแนวโน้มลดสัดส่วนลง แต่กลับเพิ่มกิจกรรมที่อยู่อาศัย และจะเห็นว่า จนแต่ละชุมชนโทรศัพท์ที่สำคัญก็จะมีลักษณะการโทรศัพท์ขึ้นกิจกรรมต่าง ๆ ทั่วกันเดียวกับภาพรวมจังหวัด (ตารางที่ 4.22) นอกจากนี้แล้วจะเห็นได้ว่า ลักษณะการให้บริการโทรศัพท์ในชุมชนเมืองขอนแก่นมีจำนวนเครื่องโทรศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือชุมชนบ้านไผ่ (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 การให้บริการโทรศัพท์ในชุมชนเมือง

(หน่วย : เครื่อง)

ชุมชนเมือง (เทศบาล)	ประเภทของบริการโทรศัพท์		
	แบบหยอดเหรียญ	แบบหยอดเหรียญ	แบบมีผู้ดูแล
ขอนแก่น	37	20	2
ชุมแพ	5 (11)	2	2
บ้านไผ่	13	2 (5)	3 (5)
เมืองพล	2 (6)	1	7
วังชัย	1	1	-

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง จำนวนที่มีโครงการขยายบริการเพิ่มขึ้น

3) การขยายการให้บริการโทรศัพท์

จากภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ของเมืองต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น การให้บริการทางโทรศัพท์ยังไม่สามารถสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ จึงเป็นผลทำให้มีการจัดทำโครงการขยายการให้บริการทางโทรศัพท์ออกไปสู่พื้นที่ห่างไกล/ชุมชนอื่น ให้มากขึ้น (ตารางที่ 4.24) พอสรุปได้ ดังนี้

ก) การขยายบริการโทรศัพท์ทางไกลระดับอำเภอปัจจุบัน กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการติดตั้งชุมสายโทรศัพท์ทางไกลระดับอำเภอ 7 แห่ง ดังนี้

- อำเภอแวงน้อย (3 วงจร)
- อำเภอชนบท (2 วงจร)
- อำเภอหนองสองห้อง (2 วงจร)
- กิ่งอำเภอพระยืน (2 วงจร)
- กิ่งอำเภอแวงใหญ่ (2 วงจร)
- กิ่งอำเภอเปือยน้อย (2 วงจร)

ข) การขยายบริการโทรศัพท์ทางไกลระดับชุมชนเมืองปัจจุบัน ได้มีโครงการขยายเลขหมายโทรศัพท์ตามประกาศของโทรศัพท์ ดังแสดงในตารางที่ 4.23 ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่ชุมชนเมืองขอนแก่นเป็นสำคัญ

ค) การขยายบริการโทรศัพท์ทางไกลชนบทระดับตำบลจังหวัดขอนแก่น มีโครงการขยายบริการโทรศัพท์ออกไปในพื้นที่ระดับตำบล และกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการ พอสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 4.24 ซึ่งจะเห็นว่าส่วนใหญ่มุ่งขยายการบริการในเขตพื้นที่ชนบท รอบ ๆ ชุมชนเมืองที่มีความสำคัญต่อจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.24 การขยายบริการโทรศัพท์ทางไกลชนบท

อำเภอ	ตำบล	จำนวน (แห่ง)	
เมือง	สาระถี	1	
	พระค้ำ	1	
	ศิลา	1	
	โคกสี	2	
	เมืองเก่า	3	
	บ้านกุ่ม	1	
สีชมพู	สีสุก	2	
	หนองเรือ	บ้านกง	1
		จรเข้	1
		บ้านเม็ก	1
ภูเวียง	โพนทอง	1	
	บ้านเรือ	1	
	หนองกุงชนสน	1	
ชุมแพ	นาหนองหุ้ม	1	
	บ้านผาง	1	
อุบลรัตน์	โคกสูง	1	
	กิ่งพระยืน	บ้านรัตน	1
		ขามบ่อม	1
รวม	-	22	

ข) ไปรษณีย์โทรเลข

จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของสำนักงานไปรษณีย์โทรเลขเขต 4 ซึ่งควบคุมดูแลกิจการไปรษณีย์โทรเลข 10 จังหวัดและในส่วนของจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปการให้บริการ ดังแสดงในตารางที่ 4.25 นอกจากนี้แล้ว สามารถสรุปจำนวนที่ทำการไปรษณีย์ระดับอำเภอได้ ดังนี้

- 1) อำเภอที่มีที่ทำการไปรษณีย์ 3 แห่งขึ้นไป ได้แก่อำเภอเมือง
- 2) อำเภอที่มีที่ทำการไปรษณีย์ 2 แห่ง ได้แก่อำเภอหนองเรือ น้ำพอง และชุมแพ
- 3) อำเภอที่ไม่มีที่ทำการไปรษณีย์ของราชการ ได้แก่อำเภอภูพานาน พระยืน และเปือยน้อย
- 4) อำเภออื่น ๆ นอกเหนือจากข้อ 1-3 มีที่ทำการไปรษณีย์อำเภอละ 1 แห่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.25 การให้บริการด้านประณีตกรรม

ที่	ที่ทำการ	จำนวน (แห่ง)
1	ที่ทำการประณีตกรรมเลขประเภทรับ - จำย (ปทจ.)	21
2	ที่ทำการประณีตกรรมเลขประเภทรับ - ผาก (ปทผ.)	2
3	ที่ทำการประณีตกรรมเขตอนุญาตอำเภอ (ปผอ.)	3
4	ที่ทำการประณีตกรรมอนุญาตเอกชน (ปผช.)	8
5	ที่รับ - ส่ง ประณีตดาบล (ปผบ.)	72
6	ร้านจำหน่ายตราประณีตอักษร	206
7	ตู้ประณีต	405

หมายเหตุ 1. ปผอ. ได้แก่ ขอนแก่น บ้านไผ่ พล ชุมแพ น้ำพอง
ภูเวียง มัญจาคีรี กระนวน ชนบท หนองสองห้อง
หนองเรือ สีส้มพู่ แวงน้อย ดอนรังมิง อุดรรัตน์
ท่าพระ ขอนแก่น บ้านฝาง เขาสวนกวาง รัตนัน
น้ำพองเก่า และแวงใหญ่

2. ปผผ. ได้แก่ เทพารักษ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3. ปผอ. ได้แก่ พระยืน เป็ยน้อย ภูพานาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะโครงสร้างทางด้านประชากร

ก. ขนาดและความหนาแน่นของประชากร

ในปี พ.ศ. 2527 จังหวัดขอนแก่นมีประชากรอยู่ประมาณ 1,501,814 คน ซึ่งหากพิจารณาถึงสัดส่วนประชากรที่กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่าง ๆ จะพบว่า อำเภอที่มีสัดส่วนประชากรสูงสุด คือ อำเภอเมือง (19.72%) รองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ (9.48%) ชุมแพ (7.34%) ภูเวียง (6.62%) น้ำพอง (6.36%) และมัญจาคีรี (6.12%) อำเภอที่มีสัดส่วนประชากรต่ำที่สุดคือ กิ่งอำเภอภูผาม่าน (0.89%) เปือยน้อย (1.23%) และแวงใหญ่ (1.74%) ส่วนในด้านของความหนาแน่นของประชากรจังหวัดขอนแก่นมีความหนาแน่น ประชากรประมาณ 131 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุดคือ อำเภอเมือง (216) รองลงมาคือ อำเภอกระนวน (188) อำเภอบ้านไผ่ (182) ชุมแพ (157) แวงน้อย (139) หนองสงห้อง (133) และสีชมพู (132) อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำที่สุดคือ อำเภอภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน (61) รองลงมาคือ อุดรรัตน์ (75) เขาสวนกวาง (89) พล (93) ภูเวียง (94) และมัญจาคีรี (95) (ตารางที่ 4.26 แผนที่ 4.22)

นอกจากนี้แล้ว หากพิจารณาขนาดของประชากรในระดับตำบล จะพบว่า ตำบลส่วนใหญ่จะมีประชากรระหว่าง 7,500 - 10,000 คน รองลงมาคือ 5,000-7,500 (ตารางที่ 4.27 และแผนที่ 4.23) และถ้าหากนำเอาจำนวนประชากรระดับตำบลมาเรียงกันจากมากไปหาน้อย จะพบว่า ลักษณะการกระจายตัวของประชากรในตำบลที่มีประชากรต่ำกว่า 12,000 คนลงไป จะมีความแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งมีจำนวนตำบลเท่ากับ 129 ตำบล หรือร้อยละ 83.77 ส่วนตำบลที่มีขนาดประชากรสูงกว่า 12,000 คน นั้น จะมีความแตกต่างกันมาก (แผนภูมิที่ 4.2)

ข. การเปลี่ยนแปลงประชากร

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2522 - 2527 จะพบว่า จังหวัดขอนแก่นมีประชากรในอัตราร้อยละ 2.45 ต่อปี และอำเภอที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงสุด คือ อำเภอสีชมพู (6.55%) รองลงมาคือ อำเภอเมือง

(3.74%) บ้านใหม่ (2.82%) และหนองสองห้อง (2.75%) และจะเห็นว่า อาเภอที่มีการลดประชากรลง คือ อาเภอบ้านผาง แต่อย่างไรก็ตาม อาเภอที่มี อัตราการเพิ่มประชากรต่ำมากคือ กิ่งอาเภอเวียงใหญ่ (0.12%) อาเภอหนอง เรือ (0.62%) แวงน้อย (0.79%) และเขาสวนกวาง (1.15%) และกิ่งอาเภอ พระยีน (1.19%) (แผนที่ที่ 4.25)

ถ้าหากพิจารณาถึงขนาดของการเพิ่มประชากรระดับอาเภอ เมื่อ เทียบกับขนาดของการเพิ่มประชากรรวมทั้งจังหวัด พบว่า อาเภอเมืองมีสัดส่วน จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นสูงที่สุด (29.23%) รองลงมาคือ อาเภอสีชมพู (11.24%) บ้านใหม่ (10.81%) และมีญาคิรี (5.60%) ส่วนอาเภอที่มีการเพิ่มประชากรที่มี บทบาทน้อยในจังหวัดขอนแก่น คือ อาเภอเวียงใหญ่ (0.09%) รองลงมาคือ อาเภอแวงน้อย (0.88%) เขาสวนกวาง (0.94%) กิ่งอาเภอพระยีน (1.01%) และกิ่งอาเภอเปือยน้อย (1.04%) (ตารางที่ 4.26)

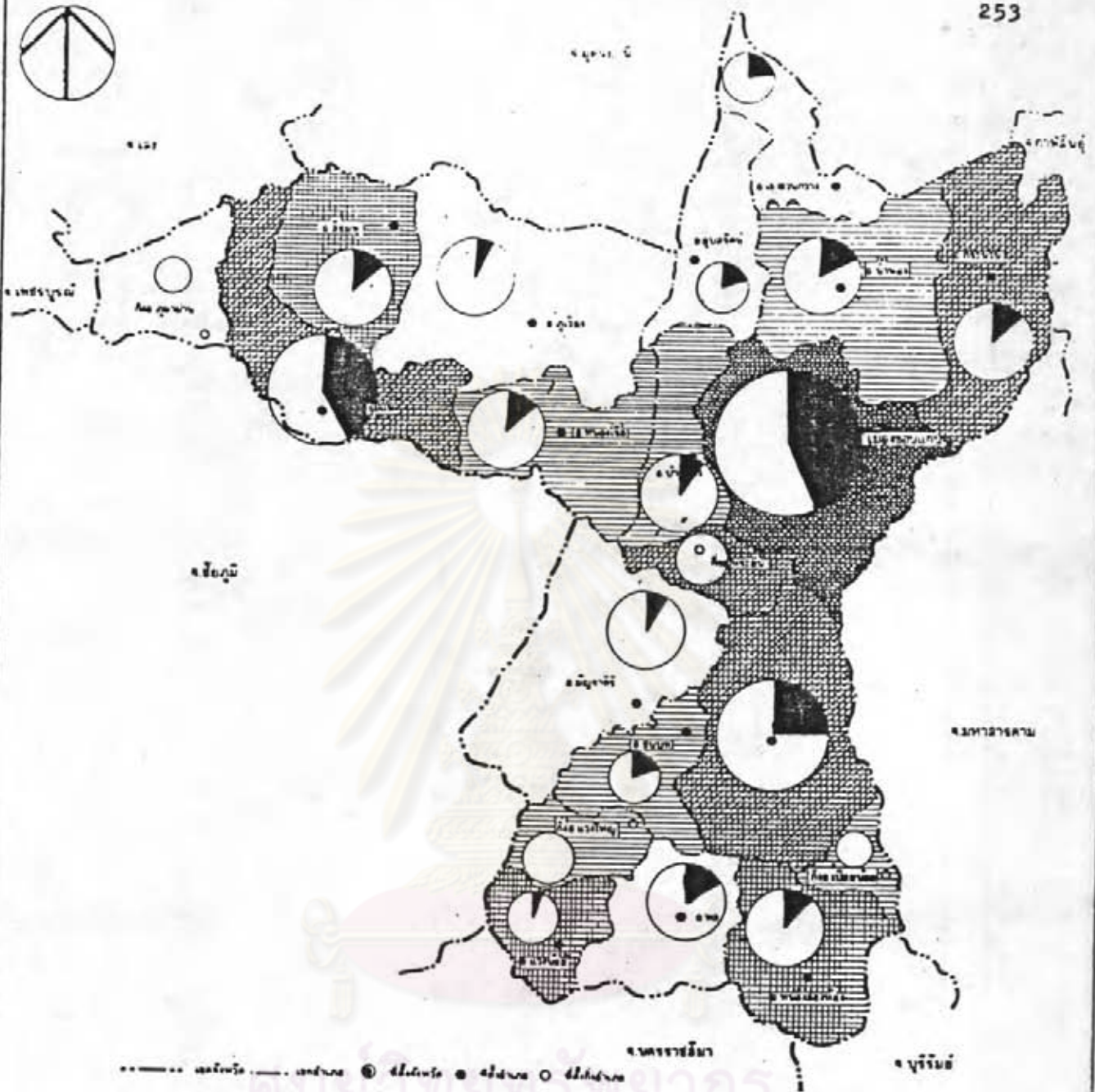
นอกจากนี้แล้วในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นของ ประชากรรวมและอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรบนพื้นที่ ถ้าหากพื้นที่อาเภอ ใดมีความหนาแน่นของประชากรสูง และมีอัตราการเพิ่มประชากรสูง ก็นับได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มของการรวมตัวประชากรในพื้นที่นั้นสูงมาก อันจะสอดคล้องกับ แนวโน้ม ของระดับการพัฒนาพื้นที่ได้ทางหนึ่ง จากการพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าว ดัง แสดงในแผนภูมิที่ 4.3 และแผนที่ 4.27 สามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่อาเภอออกเป็น 6 กลุ่มย่อย ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากรและอัตราการ เพิ่มประชากรอยู่ในระดับสูงมากประกอบด้วย อาเภอเมืองขอนแก่น อาเภอเดิยา

2. กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากร ในระดับปาน กลาง แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงที่สุด คือ อาเภอสีชมพู นับได้ว่าเป็นอาเภอ ที่น่าจับตามองถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

3. กลุ่มที่ 3 เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่น และอัตราการเพิ่มของ ประชากรอยู่ในระดับสูง ประกอบด้วยอาเภอ บ้านใหม่ กระนวน ชุมแพ พระยีน และหนองสองห้อง นับได้ว่าเป็นกลุ่มอาเภอที่มีแนวโน้มการพัฒนาในระดับสูง

4. กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรในระดับต่ำ แต่มีอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับสูง ประกอบด้วยอาเภอ น้ำพอง ชนบท

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

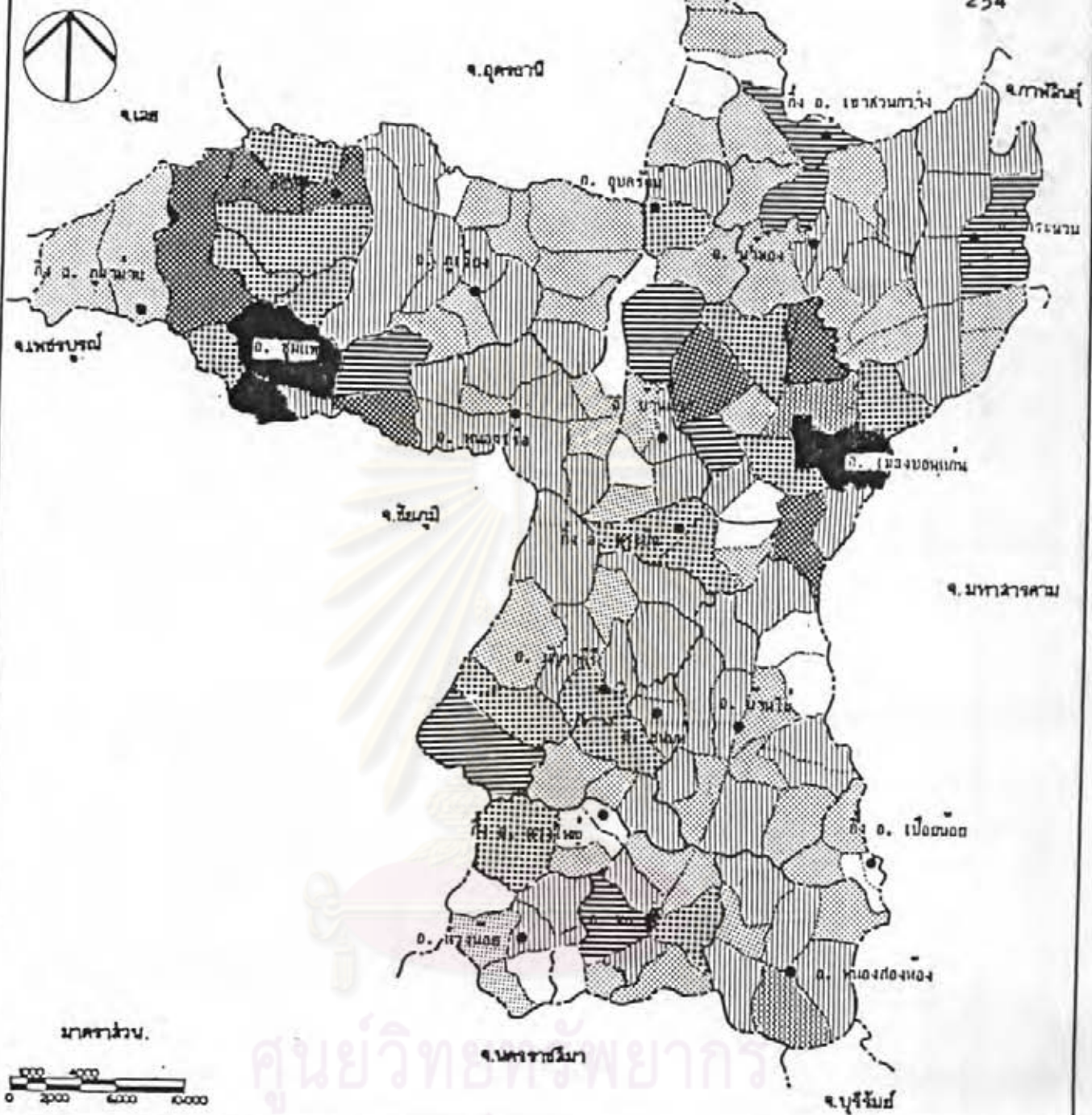

แผนที่ 4.22 แสดงขนาดและความหนาแน่นประชากรระดับอำเภอ พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์

ขนาดประชากร		ความหนาแน่นประชากร	
ขนาด	เมือง	ขนาด	เมือง
มากกว่า 200,000 คน	มากกว่า 200,000 คน	มากกว่า 200 คน/กม ²	100 - 125 คน/กม ²
100,000 - 200,000 คน	100,000 - 200,000 คน	150 - 200 คน/กม ²	น้อยกว่า 100 คน/กม ²
50,000 - 100,000 คน	50,000 - 100,000 คน	125 - 150 คน/กม ²	
25,000 - 50,000 คน	25,000 - 50,000 คน		
น้อยกว่า 25,000 คน	น้อยกว่า 25,000 คน		

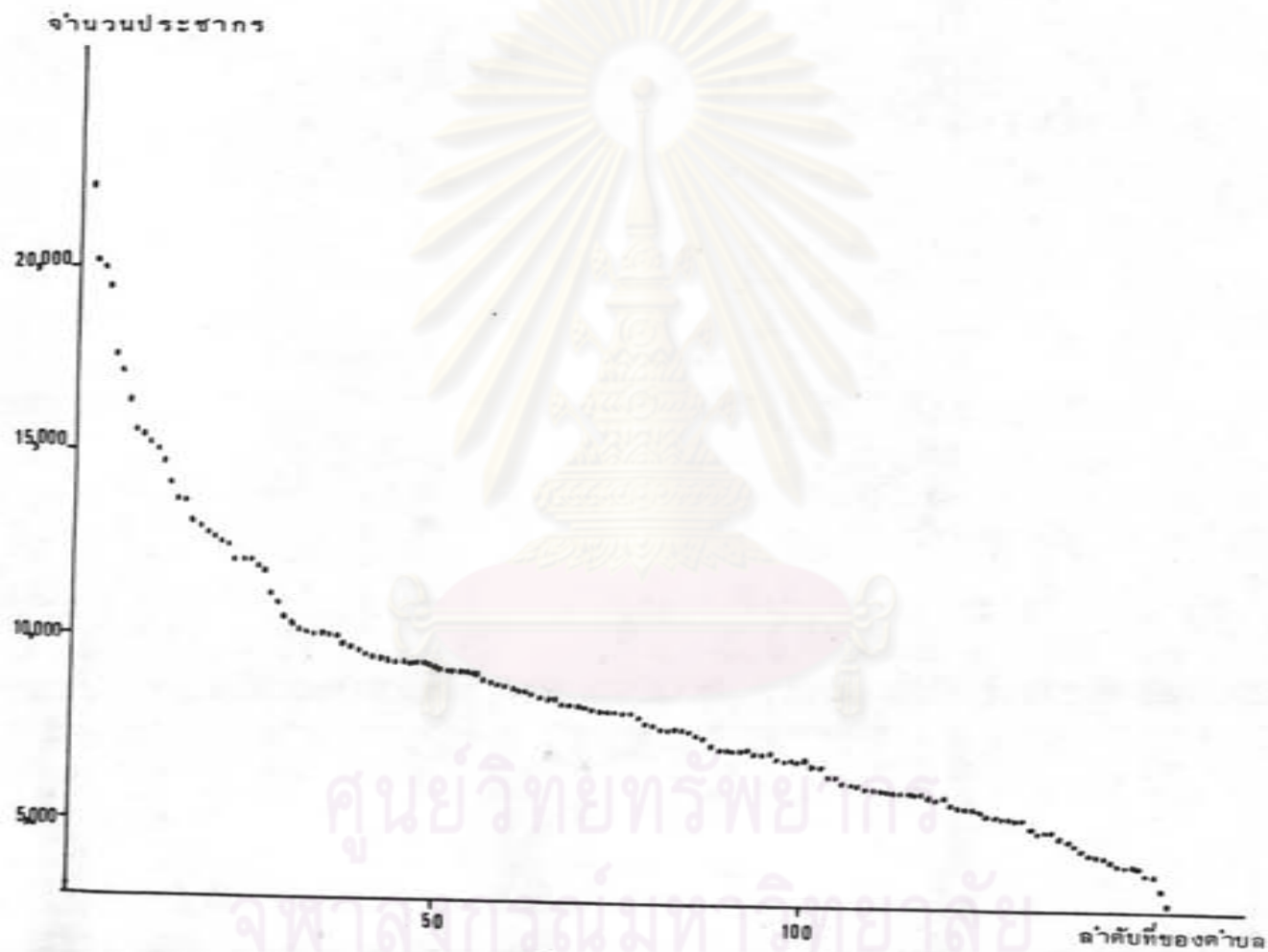

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่ 4.23 แฉก. ขนาดประชากรรายตำบล จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์		จำนวนประชากร	
	มากกว่า 5,000 คน		12,500 - 15,000 คน
	5,000 - 7,500 คน		15,000 - 17,500 คน
	7,500 - 10,000 คน		17,500 - 20,000 คน
	10,000 - 12,500 คน		มากกว่า 20,000 คน

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงการกระจายตำบลตามจำนวนประชากร ปี 2527

ตารางที่ 4.25 แสดงจำนวนประชากรความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรของเขตเมือง - ชนบท พ.ศ.2522 - 2527

เขตการปกครอง	พื้นที่ (กม.)	ประชากร		ความหนาแน่น		การเปลี่ยนแปลงประชากร พ.ศ.2522 - 2527					
		พ.ศ.2522	%	พ.ศ.2527	%	พ.ศ.2522	พ.ศ.2527	จำนวน	%	สัดส่วน	อัตราการ เติบโต
อ.เมือง	1,371.544	245,678	18.49	296,236	19.72	179	216	50,558	20.58	29.23	3.74
อ.บ้านไผ่	826.962	123,679	9.31	142,378	9.48	150	182	18,699	15.12	10.81	2.82
อ.พท	868	74,454	5.60	81,074	5.40	86	93	6,620	8.89	3.83	1.70
อ.น้ำอง	824	86,226	6.44	95,465	6.36	105	116	9,239	10.71	5.34	2.04
อ.ชนบท	700.5	101,039	7.60	110,182	7.34	110	157	9,143	9.05	5.29	1.73
อ.ภเวียง	1,060.48	93,203	7.01	99,474	6.62	88	94	6,271	6.73	3.62	1.30
อ.พญาคิรี	969	82,247	6.19	91,927	6.12	85	95	9,680	11.77	5.60	2.23
อ.หนองเรือ	654	75,912	5.71	38,289	5.21	116	120	2,377	3.13	1.37	0.62
อ.กระนวน	436.215	74,700	5.62	81,969	5.46	171	188	7,269	9.73	4.20	1.86
อ.หนองสูงทอง	511.595	59,273	4.46	68,018	4.53	116	133	8,745	14.75	5.05	2.75
อ.ชนบท	402	43,571	3.28	47,536	3.17	108	118	3,965	9.10	2.29	1.74
อ.ศีขร	526	50,140	3.77	69,577	4.63	95	132	19,427	38.77	11.24	6.55
อ.วางมอญ	282	37,736	2.84	39,250	2.61	134	139	1,514	4.01	0.88	.79
อ.อเขารัตน์	485	34,224	2.58	36,440	2.43	71	75	2,216	6.47	1.28	1.25
อ.บ้านฝาง	393	48,008	3.61	46,583	3.10	122	119	- 1,425	- 2.97	- 0.82	- .60
อ.เขาสวนกวาง	328	27,475	2.07	29,097	1.94	84	89	1,622	5.90	0.94	1.15
จ.ขอนแก่น	11,423.296	1,328,835	100	1,501,815	100	116	131	172,979	13.02	100	2.45

ตารางที่ 4.26 สัดส่วนการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ - ปีงบประมาณ พ.ศ. 2522 - 2527 (ต่อ)

โครงการ(มาตรา)	จำนวน คน	ปีงบประมาณ		การดำเนินงาน		การดำเนินงานตามโครงการ พ.ศ. 2522 - 2527					
		พ.ศ. 2522	%	พ.ศ. 2527	%	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2527	จำนวน	%	สัดส่วน	อัตราการ เพิ่มขึ้น
ส.พ.ศ. 10	3.59	10,859	.82	11,194	0.75	4,696	3,118	355	3.08	0.19	.61
รวม	432.625	63,841	4.80	70,775	4.71	134	164	6,934	10.86	4.01	2.06
ส.พ.ศ. 40 และ 40A	6	6,117	0.46	8,950	0.60	1,020	1,492	2,833	46.31	1.64	7.61
รวม	505.595	53,156	4.00	59,068	3.93	105	117	5,912	11.12	3.41	2.11
ส.พ.ศ. 50	3.514	8,061	0.61	9,253	0.62	2,294	2,633	1,192	14.79	0.69	2.16
รวม	396.486	35,510	2.67	38,283	2.55	89	96	2,773	7.81	1.60	1.50
ส.พ.ศ. 60	3	6,680	0.50	8,559	0.57	2,227	2,853	1,879	28.13	1.09	4.96
รวม	523	43,460	3.27	61,018	4.06	83	117	17,558	40.40	10.15	6.79
ส.พ.ศ. 70	4	2,340	0.18	2,553	0.17	585	638	213	9.10	.13	1.74
รวม	278	35,396	2.66	36,697	2.44	127	132	1,301	3.68	.75	.72
ส.พ.ศ. 80 และ 80A	4.7	2,580	0.20	7,254	0.48	549	1,543	4,674	181.16	2.70	20.68
รวม	480.3	31,644	2.38	29,186	1.95	66	61	- 2,458	- 7.77	- 1.42	- 1.62
ส.พ.ศ. 90	4	-	-	4,030	0.27	-	1,008	4,030	100	2.33	-
รวม	389	48,008	3.61	42,553	2.83	122	109	- 5,455	- 11.36	- 3.15	- 2.41
โครงการอื่นๆ	9	8,511	0.46	4,788	0.45	946	754	- 1,723	- 20.24	- 1.00	- 4.52
รวม	319	18,964	1.43	22,309	1.49	59	70	3,345	17.64	1.94	3.25
ส.พ.ศ. 100	171	28,649	2.16	30,400	2.02	168	178	1,751	6.11	1.01	1.19
ส.พ.ศ. 101	224	25,934	1.95	26,089	1.74	116	116	155	0.60	0.09	.12
ส.พ.ศ. 102	172	16,687	1.26	18,479	1.23	79	107	1,792	10.74	1.04	2.04
ส.พ.ศ. 103	218	-	-	13,351	0.89	-	61	-	-	-	-
รวม	161.504	257,917	19.41	318,689	21.22	1,587	1,973	60,733	33.56	35.13	4.23
รวม	11,261.792	1,070,918	80.59	1,183,125	78.78	95	105	112,207	10.48	64.87	1.99

ตารางที่ 4.27 จำนวนตำบลจำแนกตามกลุ่มประชากร รายอำเภอปี 2527

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	คน	จำนวนตำบลตามขนาดประชากร (ตำบล)						คน	
		<5,000	5,000-	7,500-	10,000-	12,500-	15,000-		17,500
		คน	คน	คน	คน	คน	คน		
เมือง	14	1	1	2	3	2	3	2	
บ้านใหม่	16	2	7	7	-	-	-	-	
หล	8	-	4	2	1	1	-	-	
น้ำพอง	12	-	7	4	-	1	-	-	
ชุมแพ	7	-	-	1	-	2	2	2	
ภูเวียง	14	1	6	7	-	-	-	-	
มัญจาคีรี	10	-	1	6	2	1	-	-	
หนองเรือ	10	1	3	6	-	-	-	-	
กระนวน	9	-	3	4	-	2	-	-	
หนองสองห้อง	7	-	2	1	-	-	-	1	
ชนบท	6	-	3	2	1	-	-	-	
สีชมพู	6	-	-	1	1	-	1	-	
วางน้อย	6	2	2	2	-	-	-	-	
อุบลรัตน์	5	1	2	1	1	-	-	-	
บ้านฝาง	6	1	2	2	-	1	-	-	
กิ่ง อ.พระยืน	4	1	1	-	2	-	-	-	
กิ่ง อ.วางจใหญ่	4	2	1	-	1	-	-	-	
กิ่ง อ.เปือยน้อย	4	2	2	-	-	-	-	-	
กิ่ง อ.เขาสวนกวาง	4	2	-	1	-	1	-	-	
กิ่ง อ.ภูพาน	2	-	1	1	-	-	-	-	
รวม	154	16	48	53	15	11	6	5	

หมายเหตุ ไม่รวมเทศบาลเมืองขอนแก่น เทศบาลตำบลบ้านใหม่ และเทศบาลเมืองหล

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 4.27 A แสดงตำบลในจังหวัดขอนแก่น

รหัส แผนที่	ลำดับ	ตำบล	รหัส แผนที่	ลำดับ	ตำบล
		<u>อำเภอเมือง</u>			<u>อำเภอน้ำพอง</u>
1	1	เมืองเก่า	22	1	วังชัย
2	2	ศิลา	23	2	หนองกุง
3	3	พระลับ	24	3	น้ำพอง
4	4	ดอนหัน	25	4	กุดพังทวย
5	5	ท่าพระ	26	5	บัวเงิน
6	6	ดอนช้าง	27	6	ทรายมูล
7	7	บ้านหว้า	28	7	บัวใหญ่
8	8	บ้านทุ่ม	29	8	บ้านขาม
9	9	สาวะถี	30	9	ท่ากระเสี้ยว
10	10	บ้านค้อ	31	10	ม่วงหวาน
11	11	สำราญ	32	11	สะอาด
12	12	โคงสี			<u>กิ่งอ.เขาสวนกวาง</u>
13	13	แดงใหญ่	33	1	เขาสวนกวาง
		<u>อำเภอกระนวน</u>	34	2	ดงเมืองแอม
18	5	หนองกุงใหญ่	38	2	โคงสูง
19	6	กระนวน	39	3	บ้านดง
20	7	บ้านโนน	40	4	นาคำ
21	8	คำแม่ต	41	5	ศรีสุขสำราญ

ตารางที่ 4.27 A แสดงตำบลในจังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

รหัสาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล	รหัสาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล
		<u>อำเภอภูเวียง</u>			<u>กิ่งอ.ภูพานาน</u>
42	1	หนองกุงชนสาร	61	1	โพนคอม
43	2	กุดขอนแก่น	62	2	นาฝาย
44	3	หนองกุงเขิน			<u>อำเภอชุมแพ</u>
45	4	นาหว้า	63	1	นาหนองหุ้ม
46	5	ทุ่งชมพู	64	2	โพนหัน
47	6	หว้าทอง	65	3	ชุมแพ
48	7	บ้านเรือ	66	4	หนองไผ่
49	8	เขาน้อย	67	5	ไชยสอ
50	9	ขนวน	68	6	ข้าวเรียง
51	10	บ้านโรค	69	7	โพนอุดม
52	11	กุดธาตุ			<u>อำเภอหนองเรือ</u>
53	12	จานเมือง	70	1	โพนสะอาด
54	13	นาชุมแสง	71	2	กุดกว้าง
55	14	สเบือย	72	3	โพนหัน
		<u>อำเภอสีชมพู</u>	73	4	โพนทอง
56	1	สีชมพู	74	5	หนองเรือ
57	2	วังเห็ม	75	6	บ้านดง
58	3	ศรีสุข	76	7	บ้านผือ
59	4	นางาน	77	8	จระเข้
60	5	ชาวาง	78	9	ยางดำ
			79	10	บ้านเม็ง

ตารางที่ 4.27 A แสดงตำบลในจังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

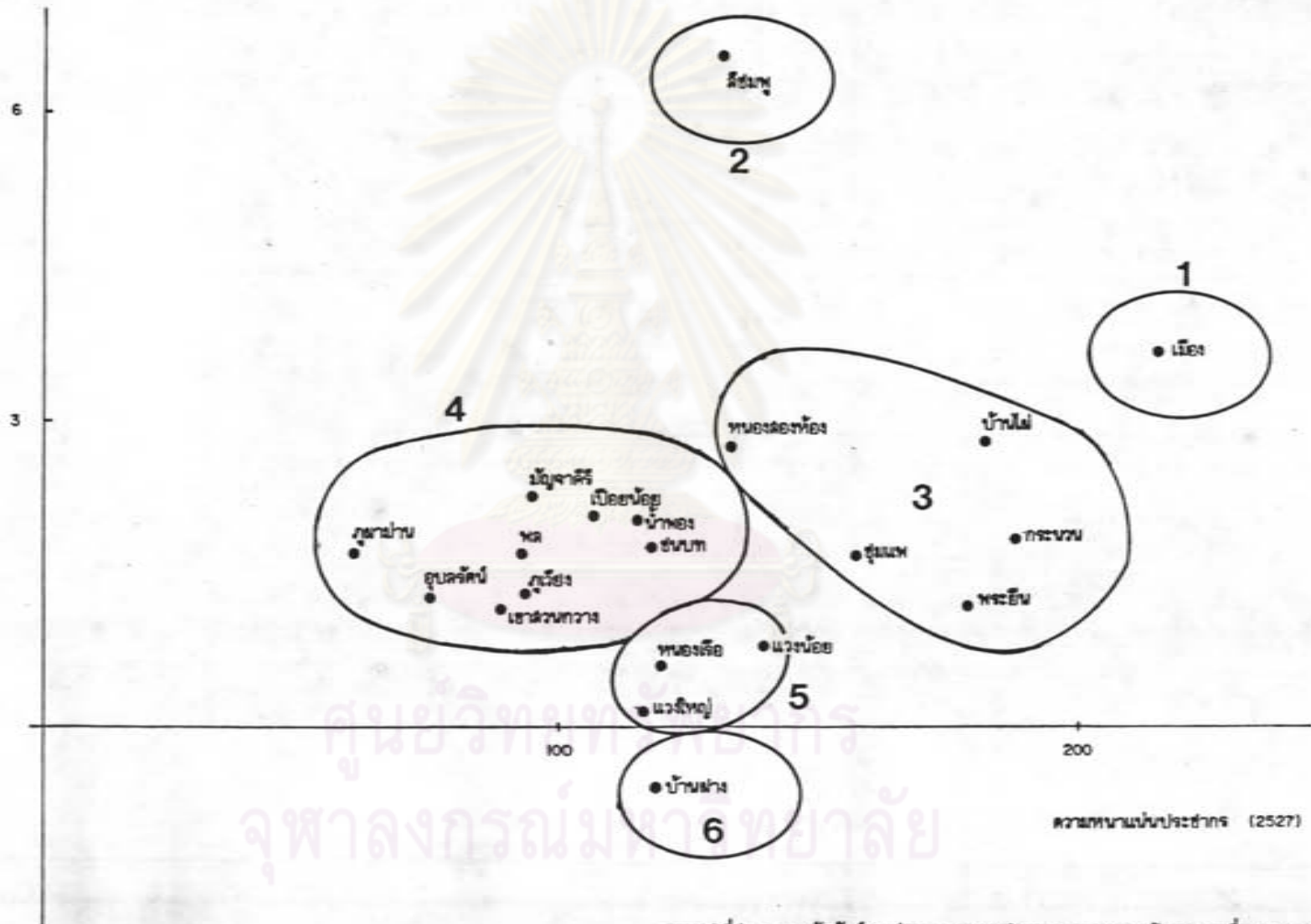
รหัสงาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล	รหัสงาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล
		<u>อำเภอบ้านฝาง</u>			<u>อำเภอชนบท</u>
80	1	ป่าหวายนั่ง	100	1	บ้านแท่น
81	2	หนองบัว	101	2	ชนบท
82	3	โพนฝ้อง	102	3	กุดเพียงหอม
83	4	ป่ามะนา	103	4	วังแสง
84	5	บ้านฝาง	104	5	ห้วยแก
85	6	บ้านเหล่า			<u>กิ่งอ. แวงใหญ่</u>
		<u>กิ่งอ. พระยืน</u>	105	1	แวงใหญ่
86	1	พระยืน	106	2	ดอนฉิม
87	2	พระบุ	107	3	โพนทอง
88	3	บ้านดั้น	108	4	จหม่นางเพียง
89	4	หนองแวง			<u>อำเภอแวงน้อย</u>
		<u>อำเภอมัญจาคีรี</u>	109	1	ก้านเหลือง
90	1	ตาแคน	110	2	แวงน้อย
91	2	นางาม	111	3	ท่านาแมว
92	3	บ้านโคก	112	4	สะพานนา
93	4	โพธิ์ชัย	113	5	ท่าวัด
94	5	กุดเค้า	114	6	ทางขวาง
95	6	นาข่า			
96	7	สวนหม่อน			
97	8	โพนเพ็ก			
98	9	ท่าศาลา			
99	10	หนองแปน			

ตารางที่ 4.27 A แสดงตำบลในจังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

รหัสงาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล	รหัสงาน แผนที่	ลำดับ	ตำบล
		<u>อำเภอพล</u>			<u>อำเภอบ้านไผ่</u>
115	1	เพ็ญใหญ่	134	1	ป่าบอ
116	2	หนองมะเขือ	135	2	บ้านหัน
117	3	โคกสง่า	136	3	รัตนคีลา
118	4	หนองวางโสกพระ	137	4	เปือยใหญ่
119	5	เมืองพล	138	5	แคนเหนือ
120	6	โคกหนองแก	139	6	บ้านไผ่
121	7	หนองวางนางเข้า	140	7	เมืองเพี้ย
122	8	เก่าจัว	141	8	โคกสาราญ
		<u>อำเภอหนองสองห้อง</u>	142	9	บ้านเป่า
123	1	สาริง	143	10	หนองแซง
124	2	หนองเม็ก	144	11	ภูเหล็ก
125	3	รัตนธาตุ	145	12	จันทเมือง
126	4	หนองสองห้อง	146	13	บ้านลาน
127	5	ตะกั่วป่า			
128	6	ดอนคู้			
129	7	ดิ่งขาด			
		<u>กิ่งอ.เปือยน้อย</u>			
130	1	เปือยน้อย			
131	2	สละแก้ว			
132	3	วังม่วง			
133	4	ขามป้อม			

อัตราการดื่ม
ประจำครอบครัว
(2522 - 2527)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากร

เป็อยน้อย มัญจาคีรี พล ภูเวียง เขาสวนกวาง อุบลรัตน์ และภูพาน

5. กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรในระดับปานกลาง และมีอัตราการเพิ่มประชากรในระดับต่ำ ประกอบด้วย อำเภอเวียงน้อย หนองเรือ และเวียงใหญ่

6. กลุ่มที่ 6 เป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มที่ประชากรลดลง ประกอบด้วย อำเภอบ้านฝาง อำเภอเตย จากการศึกษาแนกกลุ่มพื้นที่ดังกล่าวในนี้ จะเห็นได้ว่า กลุ่มพื้นที่ที่ 2 และ 3 เป็นกลุ่มที่น่าสนใจพิจารณาให้มีความสำคัญ ในการพัฒนาเป็นพิเศษต่อไป

ค. ลักษณะของประชากร

จังหวัดขอนแก่นมีสัดส่วนของเพศชาย:เพศหญิง ในปี 2527 เท่ากับ 1.017 : 1 และในด้านของโครงสร้างอายุ จะพบว่าประชากรในช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี จะอยู่ในสัดส่วนที่สูง แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีแนวโน้มลดสัดส่วนลง ทำให้ภาวะของประชากรในจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นกัน (แผนภูมิที่ 4.4 และ 4.5) นอกจากนี้แล้ว ในด้านของขนาดของครัวเรือน จะพบว่า ครัวเรือนในจังหวัดขอนแก่น โดยเฉลี่ยแล้วจะมีจำนวนคนประมาณ 6.28 คน อำเภอที่มีขนาดของครัวเรือนสูงที่สุดคือ อำเภอบ้านฝาง (8.51) รองลงมาคือ อำเภอภูเวียง (7.28) อำเภอหนองสองห้อง (7.14) หนองเรือ (7.07) และกิ่งอำเภอเวียงใหญ่ (6.88) ส่วนอำเภอที่มีขนาดครัวเรือนน้อยที่สุดคือ อำเภอชนบท (5.63) รองลงมาคือ อำเภอน้ำพอง (5.66) และกิ่งอำเภอภูพาน (5.83) (ตารางที่ 4.28)

ลักษณะโครงสร้างทางด้านการตั้งถิ่นฐานและความเป็นเมือง

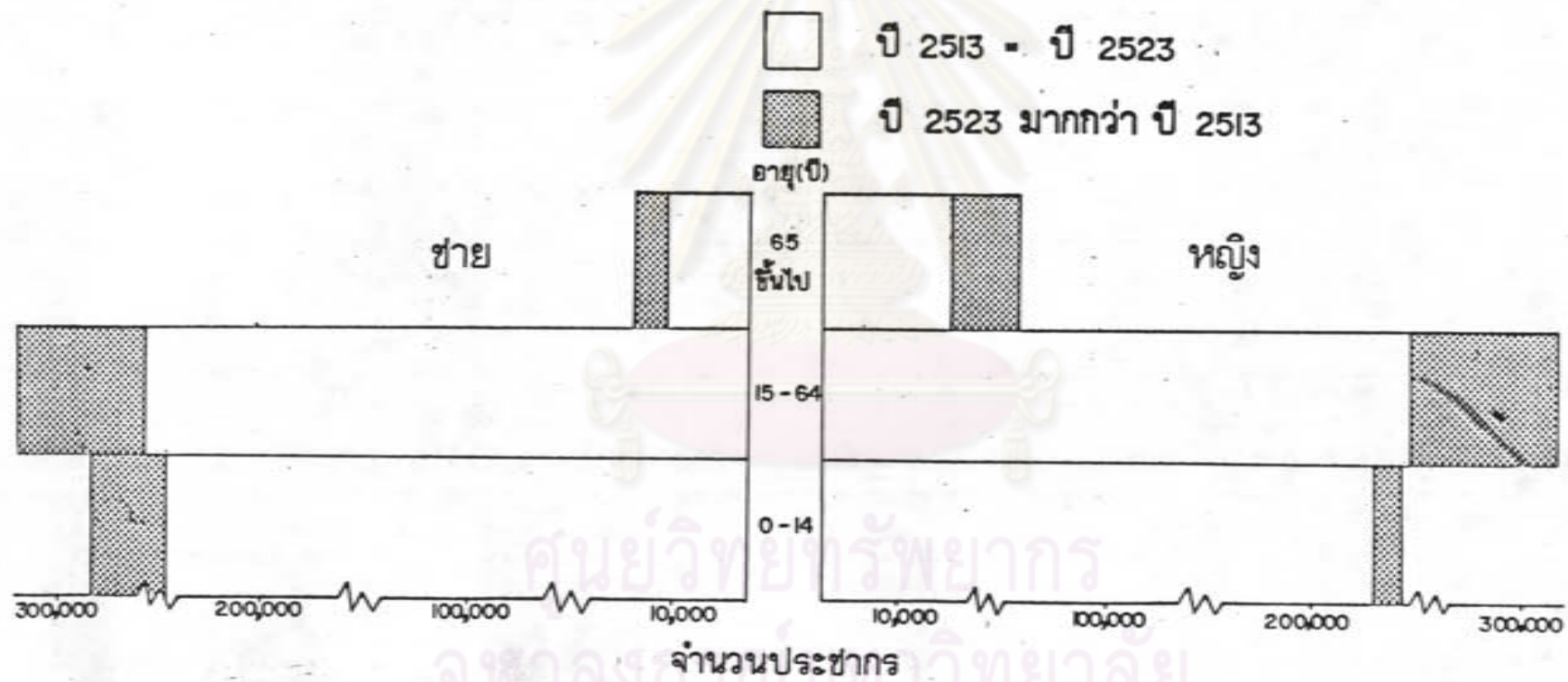
ก. การแบ่งเขตการปกครอง

ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดขอนแก่นแบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ 160 ตำบล 1,749 หมู่บ้าน นอกจากนี้แล้วประกอบด้วย เทศบาล 4 แห่ง และสุขาภิบาล 17 แห่งและอำเภอที่มีจำนวนหมู่บ้านมากที่สุดคือ อำเภอเมือง (181) รองลงมา คือ อำเภอบ้านฝาง (156) และภูเวียง (147) (ตารางที่ 4.29)

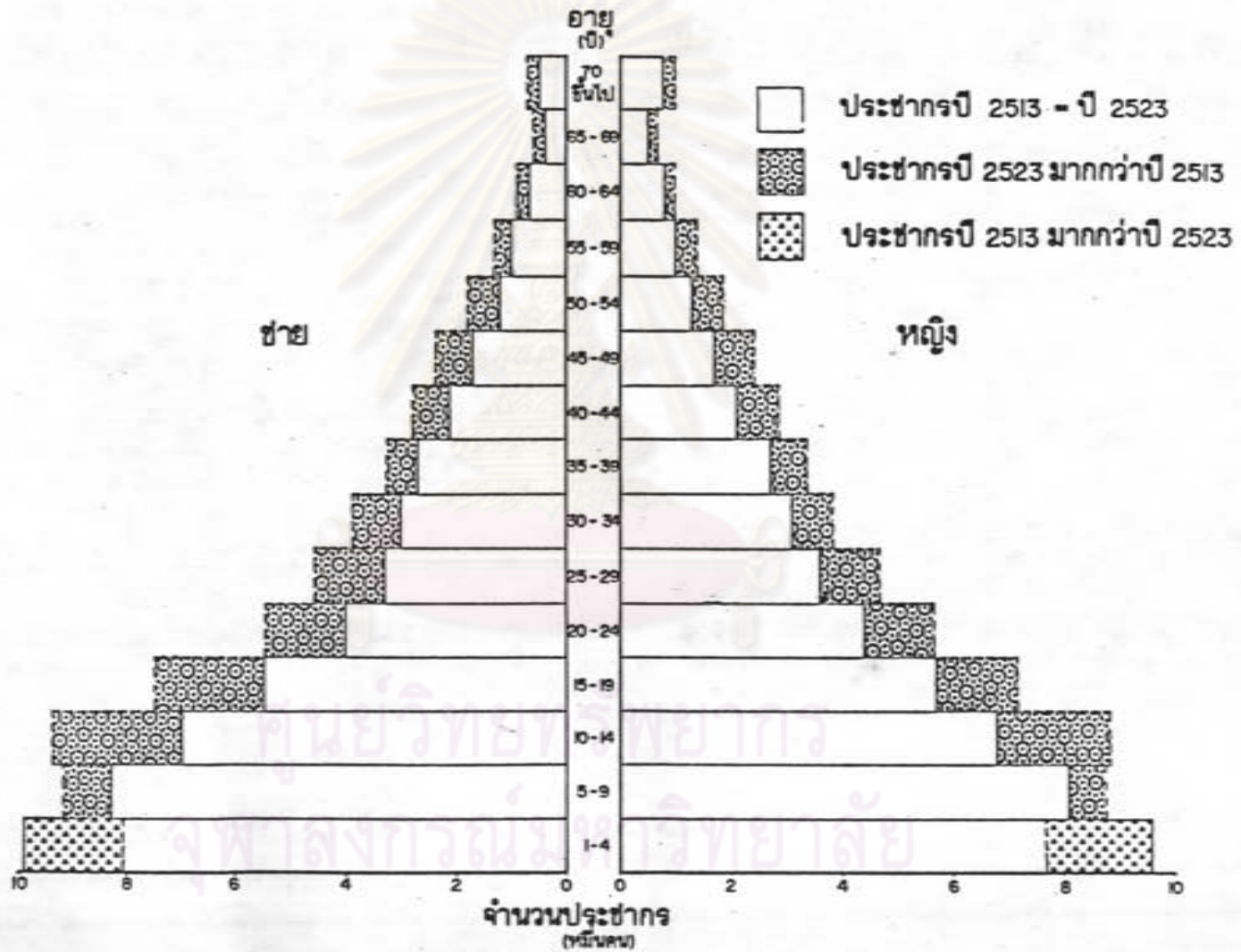
แผนภูมิที่ 4.4

เปรียบเทียบอัตราส่วนภาวะพึ่งพิง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2513 และ 2523

แผนภูมิที่ 4.5 เปรียบเทียบโครงสร้างอายุ-เพศ ของประชากรในจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2513 และ 2523

ตารางที่ 4.28 จำนวนบ้านเงินจังหวัดขอนแก่น จำนวนกรวมอำเภอ ส.ค. 2527

อำเภอและ กิ่งอำเภอ	จำนวนบ้าน		จำนวน ประชากร	จำนวนประชากร ต่อครัวเรือน
	หลังคาเรือน	ร้อยละ		
อ.เมือง	49,637	20.77	296,336	5.97
- เทศบาลเมืองขอนแก่น	20,930	8.76	119,293	5.70
- นอกเขตเทศบาล	28,707	12.01	176,863	6.16
อ.บ้านฝาง	23,447	9.82	142,378	6.06
- เทศบาลตำบลบ้านฝาง	6,640	2.78	34,962	5.26
- นอกเขตเทศบาล	16,837	7.04	107,416	6.38
อ.พล	12,761	5.34	81,073	6.35
- เทศบาลเมืองพล	3,005	1.26	12,955	4.31
- นอกเขตเทศบาล	9,756	4.08	68,118	6.98
อ.น้ำพอง	16,854	7.05	95,465	5.66
อ.ชุมแพ	15,986	6.69	96,831	6.06
อ.ภูเวียง	13,656	5.72	99,474	7.28
อ.ภูจวนชัย	14,991	6.27	91,927	6.13
อ.หนองเรือ	11,022	4.63	78,289	7.07
อ.กระนวน	12,005	5.02	81,969	6.83
อ.หนองสองห้อง	9,528	3.99	68,018	7.14
อ.ชนบท	8,437	3.53	47,536	5.63
อ.สีชมพู	11,508	4.82	69,577	6.05
อ.บ้านม่วง	5,752	2.41	39,250	6.82
อ.อุบลรัตน์	5,931	2.48	36,440	6.14
อ.บ้านฝาง	5,471	2.29	46,583	8.51

ตารางที่ 1.28 (ต่อ)

อำเภอและ กิ่งอำเภอ	จำนวนบ้าน		จำนวน ประชากร	จำนวนประชากร ต่อครัวเรือน
	หลังคาเรือน	ร้อยละ		
กิ่ง อ.พระยืน	5,092	2.13	30,400	5.97
กิ่ง อ.เวียงเหนือ	30,190	1.59	26,089	6.88
กิ่ง อ.เปือยน้อย	2,865	1.20	18,479	6.45
กิ่ง อ.เขาสวนกวาง	4,875	2.04	29,097	3.97
กิ่ง อ.ภูพาน	2,292	0.96	13,351	5.83
รวมจังหวัดขอนแก่น	238,980	100.00	1,501,814	6.28

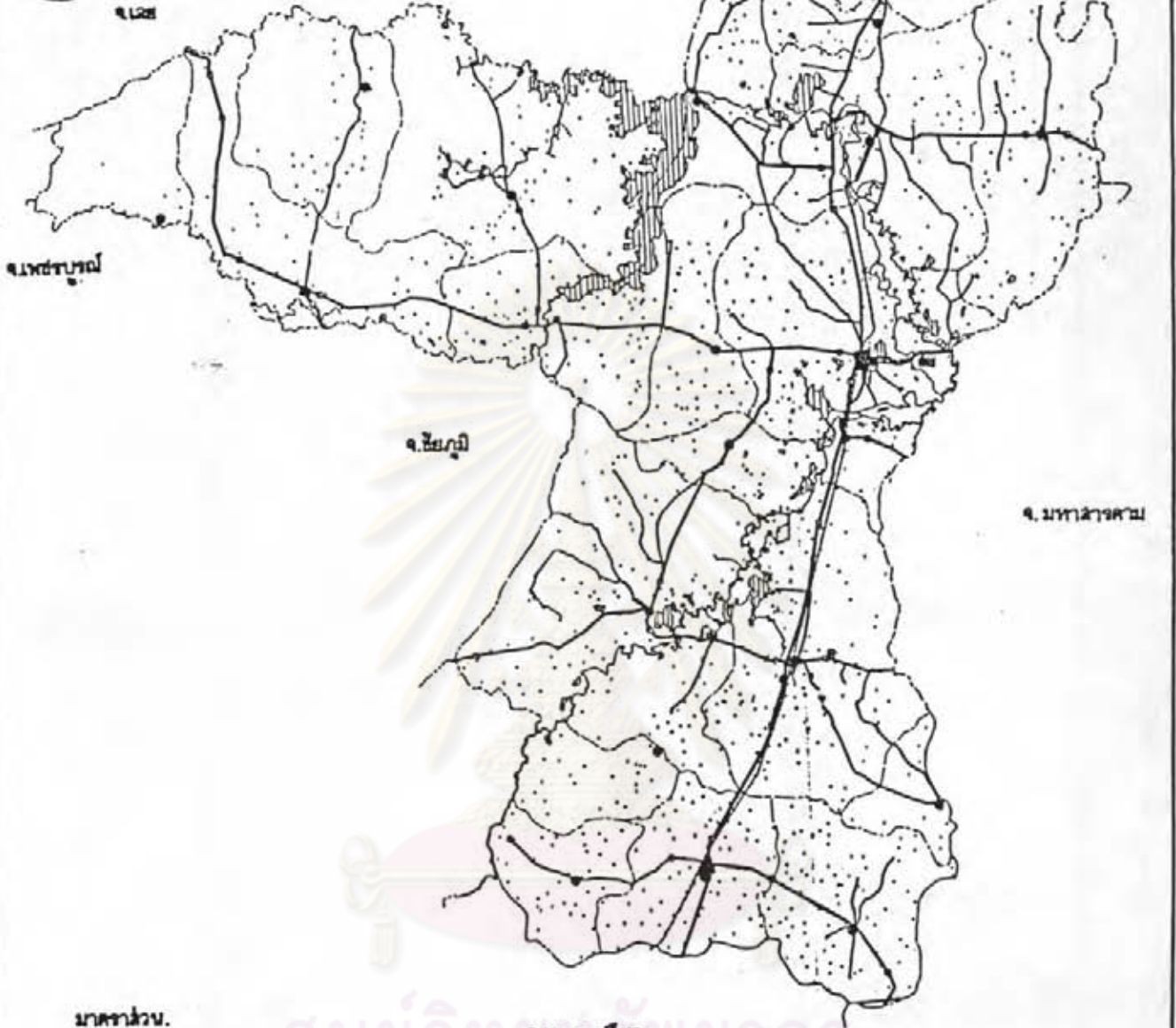
ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.29 สภาพการปกครองจังหวัดขอนแก่น ปี 2528

ที่	อำเภอ	ชั้น	ระยะทาง		จำนวน		
			ห่างจากจ.ว.	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สาขาตำบล
1	เมือง	1	1.5	16	181	1	1
2	บ้านไผ่	1	44	17	156	1	-
3	พล	1	74	9	104	1	-
4	น้ำพอง	2	43	12	133	-	2
5	ชุมแพ	1	82	8	126	1	1
6	ภูเวียง	2	68	14	147	-	1
7	มิถุนาคีรี	3	58	10	125	-	1
8	หนองเรือ	3	45	10	115	-	3
9	กระนวน	2	66	9	87	-	1
10	หนองสองห้อง	4	96	7	115	-	1
11	ชนบท	3	55	6	66	-	1
12	สีชมพู	4	114	6	65	-	1
13	วางน้อย	5	96	6	55	-	1
14	อุบลรัตน์	4	50	5	57	-	1
15	บ้านฝาง	4	22	6	59	-	1
16	เขาสวนกวาง	3	54	4	43	-	1
17	กิ่ง อ.พระยืน	5	30	4	34	-	-
18	กิ่ง อ.วางจันทน์	5	72	4	37	-	-
19	กิ่ง อ.เปือยน้อย	5	80	4	28	-	-
20	กิ่ง อ.ภูพานาน	5	109	3	22	-	-
	รวม	-	-	160	1,749	4	17

มาตราส่วน.

0 10 15 km

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

แผนที่.

4.26

แสดง.

การกระจายตัวของหมู่บ้านในจังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์.

- ที่ตั้งอำเภอ, กิ่งอำเภอ
- ::: ที่ตั้งหมู่บ้าน
- III พื้นที่เมือง
- ☼ แอ่งน้ำ
- ☼ ลำน้ำ

- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ทางรถไฟ
- == ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนดินลูกรัง

ที่มา: แผนที่ ๑ ๒๕๐,๐๐๐ ของกรมแผนที่ทหาร พ.ศ. ๒๕๑๖ และ ๒๕๒๖

ข. ประชากรเมืองและชนบท

จากการพิจารณาถึงสัดส่วนระหว่างประชากรเมือง และชนบทใน จังหวัดขอนแก่น พบว่าในปี พ.ศ. 2527 จังหวัดขอนแก่นมีสัดส่วนดังกล่าวเท่ากับ 1:371 อำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองสูงที่สุด คือ อำเภอเมือง (1:1.30) รองลงมา คือ อำเภอชุมแพ (1:1.46) พล (1:3.07) เขาสวนกวาง (1:3.29) และอุบลรัตน์ (1:4.02) นอกจากนี้แล้ว จะเห็นว่า อำเภอที่ไม่มี ประชากรเมืองเลย คือ กิ่งอำเภอพระยืน แวงใหญ่ เปือยน้อย และภูพาน (ตารางที่ 4.30, 4.26)

ค. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและการก่อตัวของเมือง

1. ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากร

จากการพิจารณาถึงสภาพการตั้งถิ่นฐานของประชากรระดับ ตำบลในจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ. 2527 พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ตำบล เฉลี่ยประมาณ 71.4 ตร.กม. อำเภอที่มีขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ยใหญ่ที่สุด คือ อำเภออุบลรัตน์ (97.0) รองลงมาคือ อำเภอมีนบุรี (96.9) พล (96.3) และสีชมพู (87.7) ส่วนอำเภอที่มีพื้นที่ตำบลเฉลี่ยเล็กที่สุด คือ กิ่งอำเภอพระยืน (42.8) รองลงมาคือกิ่งอำเภอเปือยน้อย (43.0) แวงน้อย (47.0) กระนวน (48.4) และบ้านไผ่ (48.6) (ตารางที่ 4.31)

2. การก่อตัวของเมือง

จากการพิจารณาสภาพของการก่อตัวของชุมชนเมือง ใน จังหวัดขอนแก่น โดยพิจารณาจากผลต่างของความหนาแน่นของพื้นที่เมือง และ ชนบท ถ้าหากมีค่าสูงจะแสดงนัยได้ว่า สภาพแรงกดดันของการก่อตัวเป็นชุมชน เมืองบนพื้นที่นั้นสูง หรือชุมชนเมืองมีบทบาทสูงมาก ต่อพื้นที่นั้นมาก และในทาง ตรงกันข้าม ย่อมแสดงให้เห็นว่า พื้นที่พิจารณานั้น มีความสมดุลของการกระจาย ตัวของประชากรใกล้เคียงกัน

จากตารางที่ 4.32 จะเห็นได้ว่า อำเภอที่มีการก่อตัวของชุมชน เมือง อันเกิดจากการรวมตัวของประชากรบนพื้นที่สูงที่สุดคืออำเภอภูเวียง รอง ลงมา คือ อำเภอพล กระนวน สีชมพู และชนบท ตามลำดับ ซึ่งแสดงถึงบทบาท ของชุมชนเมืองในระดับอำเภอที่มีต่อพื้นที่ชนบทรอบข้างที่อยู่ในระดับสูง แต่อย่าง

ไว้ก็ตาม จังหวัดขอนแก่นก็ยังมีพื้นที่ระดับอำเภอที่ไม่มีพื้นที่เมืองอยู่เลย ได้แก่ กิ่งอำเภอพระยืน อำเภอใหญ่ เปือยน้อย และภูพานาน

ในด้านของแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงความสมดุลของการกระจายตัวของประชากรบนพื้นที่ จะพบว่าพื้นที่อำเภอที่มีการกระจายตัวของประชากรระหว่างพื้นที่เมืองและชนบทที่สมดุลมากขึ้น คือพื้นที่อำเภอกระนวน ภูผาดีริ และหนองเรือ ส่วนอำเภออื่น ๆ ยกเว้นอำเภอที่ไม่มีพื้นที่เมือง จะมีแนวโน้มของการรวมตัวกันพื้นที่เขตเมืองสูงขึ้นมาก ซึ่งอำเภอที่มีแนวโน้มดังกล่าวสูงที่สุด คือ อำเภออุบลรัตน์ (41.4%) รองลงมา คือ อำเภอบ้านไผ่ (15.1%) หนองสองห้อง (10.1%) และกระนวน (7.1%) (แผนภูมิที่ 4.6)

นอกจากนี้แล้ว จะสังเกตเห็นว่า อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรเขตเมืองสูงที่สุด คือ อำเภอภูเวียง รองลงมาคือ อำเภอพล กระนวน สีชมพู และชนบท ตามลำดับ ซึ่งนับได้ว่าสอดคล้องกันกับสภาพของความสอดคล้องกับสภาพแรงกดดันในการก่อตัวเป็นเมือง ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ง. ระบบชุมชนเมือง

1. โครงสร้างของระบบเมือง

จากการพิจารณาโครงสร้างของชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่น วิทยานับชุมชนเมืองตามขนาดประชากรเมืองในปีพ.ศ. 2527 ออกเป็น 6 ระดับ ดังแสดงใน ตารางที่ 4.33 และแผนที่ 4.28 พอสรุปได้ดังนี้

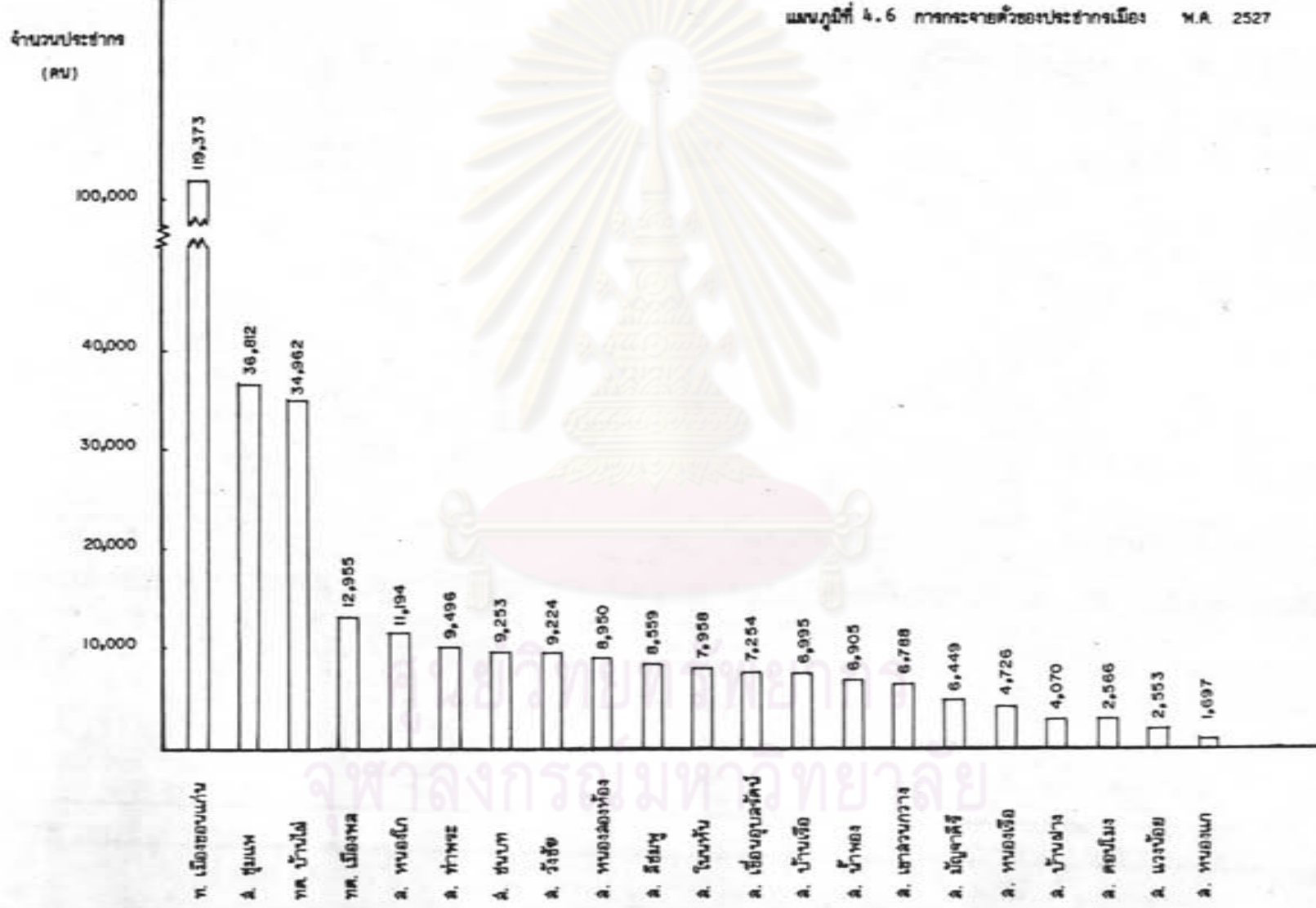
- ชุมชนเมืองระดับที่ 1 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองตั้งแต่ 100,000 คน ขึ้นไป ซึ่งในจังหวัดขอนแก่นมีเพียงชุมชนเมืองเทศบาลเมืองขอนแก่นเพียงแห่งเดียว

- ชุมชนเมืองระดับที่ 2 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองระหว่าง 50,000-100,000 คน ไม่ปรากฏชุมชนเมืองระดับนี้ในจังหวัดขอนแก่น

- ชุมชนเมืองระดับที่ 3 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองระหว่าง 20,000 - 50,000 คน ชุมชนเมืองระดับนี้มี 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบลบ้านไผ่ และสุขาภิบาลชุมแพ

- ชุมชนเมืองระดับที่ 4 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองระหว่าง 10,000 - 20,000 คน ชุมชนเมืองระดับนี้มี 2 แห่ง คือ สุขาภิบาลหนองไถ และเทศบาลตำบลเมืองพล

แผนภูมิที่ 4.6 การกระจายตัวของประชากรเมือง M.A. 2527

ศูนย์วิทยทรัพยากร

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่

4.28

แสดง

ชุมชนจำแนกตามขนาดของชุมชนใน พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์

100,000 - 200,000	คน
50,000 - 100,000	คน
20,000 - 50,000	คน
10,000 - 20,000	คน
5,000 - 10,000	คน
ต่ำกว่า 5,000	คน

เทศบาลเมือง

เทศบาลตำบล

สุขาภิบาล

ที่มา:

- ชุมชนเมืองระดับที่ 5 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองระหว่าง 5,000 - 10,000 คน ชุมชนเมืองระดับนี้มี 11 แห่ง คือ สุขาภิบาลบ้านเรือ วังชัย มัญจาคีรี ท่าพระ ชนบท หนองสองห้อง เขาสวนกวาง รัตนสันติชมภู น้ำพอง และเขื่อนอุบลรัตน์

- ชุมชนเมืองระดับที่ 6 เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรเมืองต่ำกว่า 5,000 คน ชุมชนเมืองระดับนี้มี 5 แห่งคือ สุขาภิบาลหนองแก แวงน้อย ความโสมง บ้านผาง และหนองเรือ

จากการพิจารณาโครงสร้างของชุมชนเมือง ในจังหวัดขอนแก่นดังกล่าวข้างต้น จะพบว่า ในปี พ.ศ. 2527 ชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะมีขนาดประชากร 5,000 - 10,000 คน มีจำนวน 11 แห่ง แต่มีสัดส่วนประชากรเมืองเพียงร้อยละ 27.6 ของประชากรเมืองทั้งจังหวัด ซึ่งจะเห็นว่าประชากรเมืองส่วนใหญ่ จะรวมตัวกันอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาล/ชุมชนเมืองขอนแก่น ถึงร้อยละ 37.5

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากแบ่งชุมชนเมืองออกเป็น 3 ระดับ ตามขนาดประชากรเมือง คือ ชุมชนระดับที่ 1 ที่มีประชากรเมืองระหว่าง 50,000 คนขึ้นไป ชุมชนระดับ 2 ที่มีขนาดประชากรระหว่าง 20,000 - 50,000 คน และชุมชนระดับที่ 3 ที่มีขนาดประชากรเมืองต่ำกว่า 20,000 คนแล้ว จะพบว่า สัดส่วนของชุมชนเมืองดังกล่าวในปี พ.ศ. 2527 และ 2522 เท่ากับ 1:2:18 และ 1:2:17 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33 และแผนที่ที่ 4.28)

2. การกระจายตัวของชุมชนเมือง

จังหวัดขอนแก่นมีทำเลที่ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ทางด้านตะวันตกมีลักษณะค่อนข้างเป็นที่สูง และมีโครงข่ายคมนาคมสายสำคัญระดับภาคผ่าน และเชื่อมโยงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของจังหวัด หากให้ลักษณะการกระจายตัวของประชากร เมืองกระจายออกไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก (แผนที่ที่ 4.28) และเมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของประชากรชุมชนเมืองในปี พ.ศ. 2527 พบว่า ชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีขนาดประชากรต่ำกว่า 10,000 คนใกล้เคียงกัน โดยที่มีชุมชนเมืองขอนแก่นเป็นเมืองโดดเดี่ยวในจังหวัด (แผนภูมิที่ 4.6)

3. การเปลี่ยนแปลงประชากรเมือง

จากการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรเมือง ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเพิ่มสูงที่สุด คือ ส.เขื่อนอุบลรัตน์ (20.68%) รองลงมาคือ ท.ต.บ้านไผ่ (10.45%) หนองสองห้อง (7.61%) และท.เมืองขอนแก่น (5.67%) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงขนาดของการเปลี่ยนแปลงประชากรเทียบกับการเปลี่ยนแปลงประชากรเมืองรวมทั้งจังหวัดแล้ว หากพื้นที่ชุมชนเมืองใดมีขนาดการเปลี่ยนแปลงประชากรเมืองในสัดส่วนและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่สูง ย่อมจะชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการรวมตัวในชุมชนเมืองนั้น ๆ มากขึ้น หรือมีแนวโน้มมีระดับและบทบาทของความเป็นเมืองบนพื้นที่ที่สูงขึ้น ซึ่งจากการศึกษาความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจแสดงในแผนภูมิที่ 4.7 และแผนที่ที่ 4.29 ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มชุมชนเมืองออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 เป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดของการเพิ่มประชากรที่สูงที่สุด และมีอัตราการเพิ่มประชากรในระดับปานกลาง ประกอบด้วยชุมชนเมืองเทศบาลเมืองขอนแก่นชุมชนเดียว

- กลุ่มที่ 2 เป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดของการเพิ่มประชากรที่สูงเป็นอันดับ 2 ของจังหวัด และมีอัตราการเพิ่มประชากรที่สูงที่สุด ประกอบด้วยชุมชนเมืองท.ต.บ้านไผ่ และส.เขื่อนอุบลรัตน์

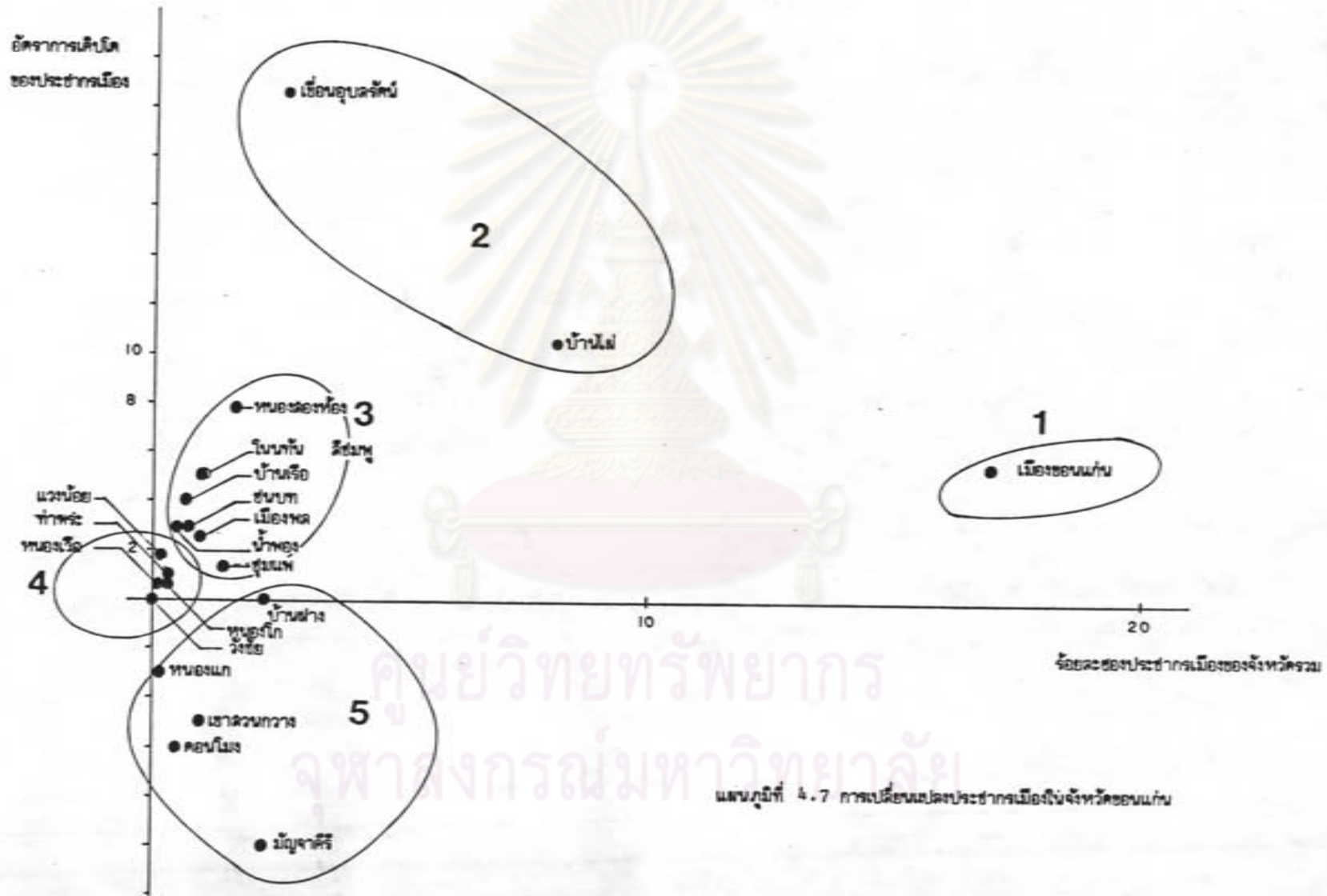
- กลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดการเพิ่มและอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับปานกลาง ประกอบด้วยชุมชนเมืองสุขาภิบาลหนองสองห้อง วนนันทน์ สีชมพู บ้านเรือ น้ำพอง ชนบท เมืองพล และชุมแพ

- กลุ่มที่ 4 เป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดการเพิ่มและอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับต่ำประกอบด้วย ชุมชนเมืองสุขาภิบาลหนองโถก แวงน้อย ท่าพระ หนองเรือ และวังชัย

- กลุ่มที่ 5 เป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดการเปลี่ยนแปลงของประชากรอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มประชากรลดลง ประกอบด้วยชุมชนเมืองสุขาภิบาลบ้านฝาง มัญจาคีรี เขาสวนกวาง ดอนโฆง และหนองแก

จากข้อสรุปในการแบ่งกลุ่มชุมชนเมืองดังกล่าวข้างต้น จะเห็น

ได้ว่าชุมชนเมืองที่มีแนวของการรวมตัวประชากรที่สูง อันที่จะแสดงบทบาทในฐานะชุมชนเมืองบนพื้นที่ได้ ที่น่าสนใจคือ กลุ่มชุมชนเมืองที่ 2 รองลงมาคือกลุ่มชุมชนเมืองที่ 3

จ. ระดับความเป็นเมือง

ระดับความเป็นเมืองของแต่ละพื้นที่ อาจจะสามารถให้เห็นได้หลายรูปแบบ เช่น จากการพิจารณาถึงสภาพการตั้งถิ่นฐาน การก่อตัวของเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เมือง และชนบท เป็นต้น อันนี้จะขอพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เมืองและชนบทกับสภาพการตั้งถิ่นฐานในระดับตำบล เพื่อชี้ระดับความเป็นเมืองบนพื้นที่ระดับอำเภอในจังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4.8 และแผนที่ที่ 4.30 ซึ่งสามารถสรุปกลุ่มพื้นที่อำเภอออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทสูง และขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ยต่ำ ประกอบด้วย อำเภอโนนสูง บ้านฝาง ชนบท แวงน้อย บ้านฝาง และกระนวน

2) กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทสูง และขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ยสูง ประกอบด้วย อำเภอเมือง ชุมแพ เขาสามกวางหนองสองห้อง และอุบลรัตน์

3) กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทต่ำ และมีขนาดพื้นที่ตำบลต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด คือ หนองเรือ

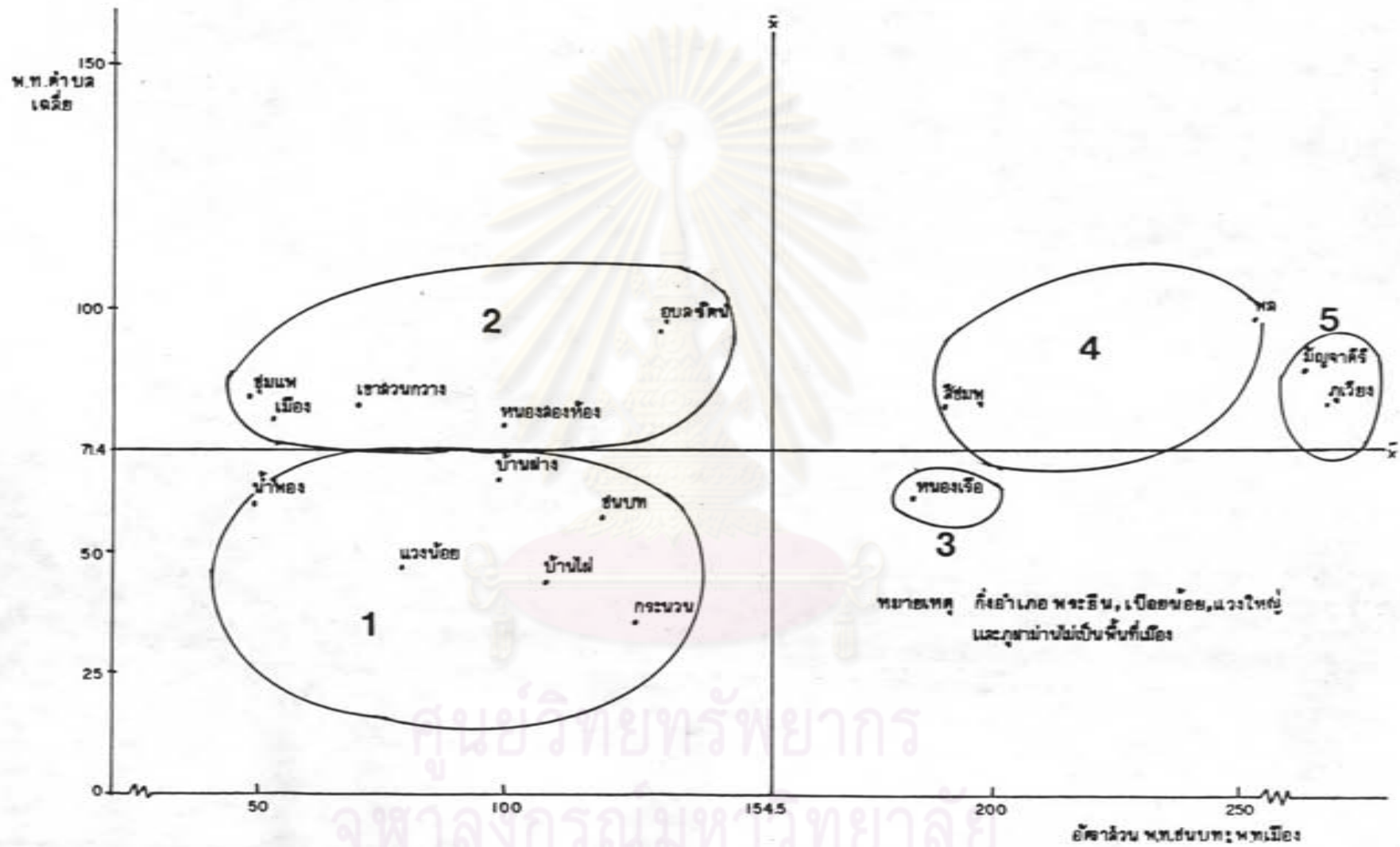
4) กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ยและอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทต่ำ ประกอบด้วย อำเภอสีชมพู และพล

5) กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มที่มีขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดและมีอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทต่ำมาก ประกอบด้วย อำเภอมีชัย คีรี และภูเวียง

6) กลุ่มที่ 6 เป็นกลุ่มที่ไม่มีพื้นที่เมืองอยู่เลย ประกอบด้วยกิ่งอำเภอพระยืน แวงใหญ่ เปือยน้อย และภูพานาน

จากการพิจารณาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาระดับความเป็นเมือง โดยพิจารณาจากขนาดพื้นที่ชุมชนเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้พิจารณาถึงขนาดของประชากร หรือความหนาแน่นของชุมชน ดังนั้น เมื่อนำเอาดัชนีความหนาแน่นประชากรอัตราการเพิ่มประชากรเมืองและรวม ตลอดจนขนาด

แบบภูมิ 4.8 ความสัมพันธ์ระหว่าง พื้นที่ตำบลเด็ดปลีและความเป็นเมืองของพื้นที่อำเภอจังหวัดขอนแก่น

พื้นที่ตำบล และอัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบทมาพิจารณาด้วยกัน ก็จะสามารถชี้ถึงระดับความเป็นเมืองที่ชัดเป็นเมืองที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการพิจารณาประเด็นดังกล่าวนี้ สามารถสรุปแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 5 กลุ่ม ตามระดับโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองในพื้นที่ระดับอำเภอได้ (ตารางที่ 4.34) ดังนี้

1) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองระดับสูงมาก ประกอบด้วย อำเภอเมือง วัฒน บ้านไร่ และสีชมพู

2) กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองระดับสูง ประกอบด้วย อำเภอชุมแพ ชนบท แวงน้อย และหนองสองห้อง

3) กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองระดับปานกลาง ประกอบด้วย อำเภอภูเวียง นาโพธิ์ หนองเรือ บ้านฝาง พระยืน และพล

4) กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองในระดับต่ำประกอบด้วย อำเภอเขาสวนกวาง อุดรรัตน์ มัญจาคีรี และเปือยน้อย

5) กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นเมืองในระดับต่ำมาก ประกอบด้วย กิ่งอำเภอภูผาม่าน และวางใหญ่

อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปดังกล่าว เป็นการมองศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งอำเภอ เป็นสำคัญ หากนำมาพิจารณาร่วมกันกับโอกาสในการรวมตัวของประชากรในชุมชนเมืองที่เป็นอยู่ ก็จะสามารถสรุปพื้นที่อำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาความเป็นเมืองที่ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ อำเภอที่เป็นจุดเด่นในการพัฒนาความเป็นเมืองในแต่ละกลุ่ม คือ อำเภอเมือง หนองสองห้อง พล อุดรรัตน์ และวางใหญ่ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.30 แสดงระดับความเป็นเมืองของอำเภอต่าง ๆ จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ.2527)

อำเภอและกิ่งอำเภอ	ประชากร	ประชากรเมือง		อัตราส่วน		สัดส่วนประชากรเมือง : ชนบท
		จำนวน	ร้อยละ	ความเป็นเมือง		
				ต่อ อ.	ต่อ ร.	
เมืองขอนแก่น	296,116	128,869	40.4	43.52	8.58	1:1.298
บ้านฝาง	81,071	12,955	4.1	15.97	0.86	1:5.26
พท	142,403	34,962	10.9	24.55	2.32	1:3.07
น้ำพอง	95,465	16,129	5.1	16.89	1.10	1:4.92
ชุมแพ	110,182	44,770	14.0	40.63	2.98	1:1.46
ภูเวียง	99,472	6,995	2.2	7.03	0.47	1:13.22
ภูผามาศ	91,927	6,449	2.0	7.01	0.43	1:13.25
หนองเรือ	78,289	8,979	2.8	11.46	0.59	1:7.72
กระนวน	81,969	11,194	3.5	13.65	0.75	1:6.32
หนองสองห้อง	68,018	8,950	2.8	13.16	0.59	1:6.59
ชนบท	47,536	9,253	2.9	19.47	0.62	1:4.14
ศิขมพู	69,577	8,559	2.7	12.30	0.57	1:7.13
แก่งน้อย	39,250	2,553	0.8	6.50	0.17	1:14.37
อุบลรัตน์	36,440	7,254	2.3	19.91	0.48	1:4.02
บ้านฝาง	46,583	4,030	1.3	8.65	0.27	1:10.56
กิ่ง อ.หระฮิน	30,400	-	-	-	-	-
กิ่ง อ.นางาหญ่	26,089	-	-	-	-	-
กิ่ง อ.เป็อยน้อย	18,479	-	-	-	-	-
กิ่ง อ.เขาสามกวาง	29,097	6,788	2.1	23.33	0.45	1:3.29
กิ่ง อ.ภูพาน	13,351	-	-	-	-	-
รวม	1,501,814	318,685	100.0	-	21.22	1:3.71

ตารางที่ 4.31 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในจังหวัดขอนแก่น

(หน่วย : ตร.กม.)

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พ.ท.เฉลี่ย ต่อตำบล	พ.ท.เฉลี่ย เขตเมือง	พ.ท.เฉลี่ย ชนบท	อัตราส่วนต่อ พื้นที่ชนบท เฉลี่ย
1	เมือง	85.7	27.0	1,344.5	1:49.84
2	บ้านฝาง	48.6	7.0	820.0	1:117.1
3	พล	96.3	3.0	864.0	1:288.0
4	น้ำพอง	68.7	15.5	808.5	1:52.2
5	ชุมแพ	87.5	11.8	688.7	1:58.4
6	ภูเวียง	75.8	1.0	1,059.5	1:1059.5
7	มีนบุรี	96.9	2.9	966.1	1:337.8
8	หนองเรือ	65.4	3.8	650.2	1:172.9
9	กระนวน	48.4	3.6	432.4	1:120.4
10	หนองสองห้อง	73.1	6.0	505.6	1:84.3
11	ชนบท	67.0	3.5	398.5	1:113.4
12	สีชมพู	87.7	3.0	523.0	1:174.3
13	วางน้อย	47.0	4.0	278.0	1:69.5
14	อุบลรัตน์	97.0	4.0	481.0	1:120.3
15	บ้านฝาง	65.5	4.0	389.0	1:97.3
16	กิ่ง อ.พระยืน	42.8	-	171.0	-
17	กิ่ง อ. แวงใหญ่	56.0	-	188.0	-
18	กิ่ง อ. เปือยน้อย	43.0	-	172.0	-
19	กิ่ง อ. เสาสามกวาง	82.0	9.0	319.0	1:35.4
20	กิ่ง อ.ภูผาม่าน	72.7	-	218.0	-
	รวม	71.4	7.7	11,336.1	1:154.5

ตารางที่ 4.32 สภาการก่อดำของเมืองจันจังหวัดขอนแก่น

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ความหนาแน่นพื้นที่		ความหนาแน่นของ		อัตราส่วนความหนาแน่นของ		
	เมืองเฉลี่ย		พื้นที่ชนบท		พื้นที่เมืองต่อชนบท		
	2522	2527	2522	2527	2522	2527	%
เมือง	1,540	1,891	111	127	1,429	1,764	4.7
บ้านฝาง	1,272	2,145	126	133	1,146	2,012	15.1
พล	3,777	4,318	73	79	3,704	4,239	2.9
น้ำพอง	759	800	89	99	670	701	0.0
ชุมแพ	1,715	1,976	68	96	1,647	1,880	2.8
ภูเวียง	5,795	6,995	83	87	5,712	6,908	4.2
มัญจาคีรี	3,660	2,255	74	88	3,586	2,167	-7.9
หนองเรือ	1,324	1,081	102	108	1,222	973	-4.1
กระนวน	4,696	3,118	134	164	4,562	2,954	7.1
หนองสองห้อง	1,020	1,492	105	117	915	1,375	10.1
ชนบท	2,294	2,633	89	96	2,205	2,729	4.8
สีชมพู	2,227	2,853	83	117	2,144	2,736	5.5
แก่งน้อย	585	638	127	132	458	506	3.0
อุบลรัตน์	549	1,543	66	61	483	1,482	41.4
บ้านฝาง	-	1,008	122	109	-	899	20.0
เขาสวนกวาง	946	754	59	70	887	684	4.6
กิ่ง อ.พระยืน	-	-	168	178	-168	-178	-
กิ่ง อ.เวียงหนอง	-	-	116	116	-116	-116	-
กิ่ง อ.เปือยน้อย	-	-	97	107	-97	-107	-
กิ่ง อ.ภูพานาน	-	-	-	61	-	-61	-
รวม	1,597	1,973	95	105	1,502	1,868	4.9

ตารางที่ 4.33 โครงสร้างของชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่น

ขนาดของชุมชน	พ.ศ. 2522			พ.ศ. 2527		
	แห่ง	จำนวนประชากร	%	แห่ง	จำนวนประชากร	%
ต่ำกว่า 5,000	5	14,937	5.8	5	15,562	4.9
5,000-10,000	9	65,482	25.4	11	87,831	27.6
10,000-20,000	3	32,658	12.7	2	24,149	7.6
20,000-50,000	2	55,024	21.3	2	71,774	22.5
50,000-100,000	-	-	-	-	-	-
100,000 ขึ้นไป	1	89,925	34.9	1	119,373	37.5
รวม	20	258,026	100.0	21	318,689	100.0

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.34 โอกาสในการพัฒนากระตือรือร้นความเป็นเมืองในระดับอำเภอ

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อัตราการเพิ่มประชากรรวม	ความหนาแน่นประชากร	ขนาดพื้นที่ตำบลเฉลี่ย	อัตราส่วนพื้นที่เมืองต่อชนบท	ความหนาแน่นประชากรเมืองเฉลี่ย	ค่าระดับความเป็นเมือง		ระดับโอกาสการรวมตัวของประชากร
						ค่า	ระดับ	
เมือง	60.7	100.0	20.8	98.5	27.0	307.0	1	1
บ้านโป่ง	47.8	78.1	89.3	92.0	30.7	337.9	1	2
พล	32.2	20.6	1.3	75.3	61.7	191.1	3	3
น้ำทอง	36.9	35.5	52.2	98.4	11.4	234.4	3	3
ชนบท	32.6	61.9	17.5	97.8	28.2	238.0	2	3
ภักดี	26.6	21.3	39.1	0.0	100.0	187.0	3	3
มัญจาคีรี	39.6	21.9	0.0	70.5	32.2	164.2	4	5
หนองเรือ	17.1	38.1	58.3	86.6	15.5	215.6	3	4
กระนวน	34.4	81.9	90.0	91.7	44.6	342.6	1	4
หนองสองห้อง	46.9	46.5	44.1	95.2	21.3	254.0	2	3
ชนบท	32.7	36.8	55.4	92.4	37.6	254.9	2	3
ศิขรินทร์	100.0	45.8	17.2	86.4	40.8	290.2	1	3
วางนอญ	19.4	50.3	92.3	96.7	9.1	267.8	2	4
อบต.วัด	25.8	9.0	0.0	91.7	22.1	148.6	4	2
บ้านฝาง	0.0	37.4	58.1	94.0	14.4	203.9	3	5
เขาสวนกวาง	24.5	18.1	27.7	100.0	10.8	181.1	4	5
กิ่ง อ.พระยืน	25.0	75.5	100.0	0.0	0.0	200.5	3	-
กิ่ง อ.วางใหญ่	10.1	35.5	75.6	0.0	0.0	121.2	5	-
กิ่ง อ.เขื่อนนอย	36.9	29.7	99.6	0.0	0.0	166.2	4	-
กิ่ง อ.พานพร้าว	29.8	0.0	44.8	0.0	0.0	74.6	5	-

ลักษณะโครงสร้างทางด้านสังคม

ก. การศึกษา

1. สภาวะทางการศึกษาโดยรวม

ระบบการจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ของจังหวัดขอนแก่น สามารถแยกพิจารณาออกเป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ คือ การศึกษาในระดับต่ำกว่าศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งระบบการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นพื้นฐานของสังคมที่สำคัญ สามารถแบ่งออกได้ 2 ระบบ คือ ระบบการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน

ในปี พ.ศ. 2528 ระบบการศึกษาในระบบประกอบไปด้วยสถานศึกษาที่จัดตั้งควบคุมดูแลจากหน่วยงาน 8 หน่วยงาน ดังแสดงในตารางที่ 4.35 รวมกันเป็นจำนวน 860 แห่ง มีจำนวนนักเรียน ครู และห้องเรียน เท่ากับ 287,858 14,883 และ 10,734 ตามลำดับ ส่วนระบบศึกษานอกระบบนั้นประกอบไปด้วย สถานศึกษาที่จัดตั้งควบคุมดูแลจากหน่วยงาน 4 หน่วยงาน ดังแสดงในตารางที่ 4.36 รวมกันเป็นจำนวน 157 แห่ง มีจำนวนนักเรียน ครู และห้องเรียน เท่ากับ 19,058 1,211 และ 691 ตามลำดับ

ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น จังหวัดขอนแก่นมีสถานศึกษาเพียง 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2505 หากการเปิดสอนนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี และโท รวมทั้งสิ้นประมาณ 5,728 คน ลดลงจากปี พ.ศ. 2527 จำนวน 290 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.81 นับได้ว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงภายในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

2. การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ถือได้ว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของระบบการศึกษาของจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นระดับการศึกษาที่กระจายอยู่ทั่วไปในระดับอำเภอ และประชากรส่วนใหญ่มีโอกาสดำเนินการบริการมากกว่าการศึกษาระดับอื่น ๆ ซึ่งสามารถพิจารณาในระดับอำเภอพอสรุปได้ ดังนี้

ก) ขนาดและปริมาณการให้บริการการศึกษา

จากการพิจารณาถึงขนาดของจำนวนโรงเรียน ห้องเรียน นักเรียน และครู ในระดับประถมศึกษาแต่ละอำเภอในปี พ.ศ. 2527 จะพบว่า อำเภอเมืองขอนแก่นเป็นอำเภอที่มีขนาดการให้บริการสูงที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ และภูเวียง ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีขนาดน้อยที่สุด คือ กิ่งอำเภอภูผาม่าน รองลงมาคือ กิ่งอำเภอเปือยน้อย และเวียงใหญ่ ตามลำดับ

ในด้านของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จะพบว่าอำเภอที่มีขนาดของการให้บริการศึกษามากที่สุด คือ อำเภอเมืองขอนแก่น รองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ และชุมแพ ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีขนาดของการให้บริการน้อยที่สุด คือ กิ่งอำเภอภูผาม่าน รองลงมาคือ กิ่งอำเภอเปือยน้อย เขาสวนกวาง และบ้านฝาง ตามลำดับ (ตารางที่ 4.37 และแผนที่ที่ 4.32)

ข) ความสะดวกในการรับบริการการศึกษา

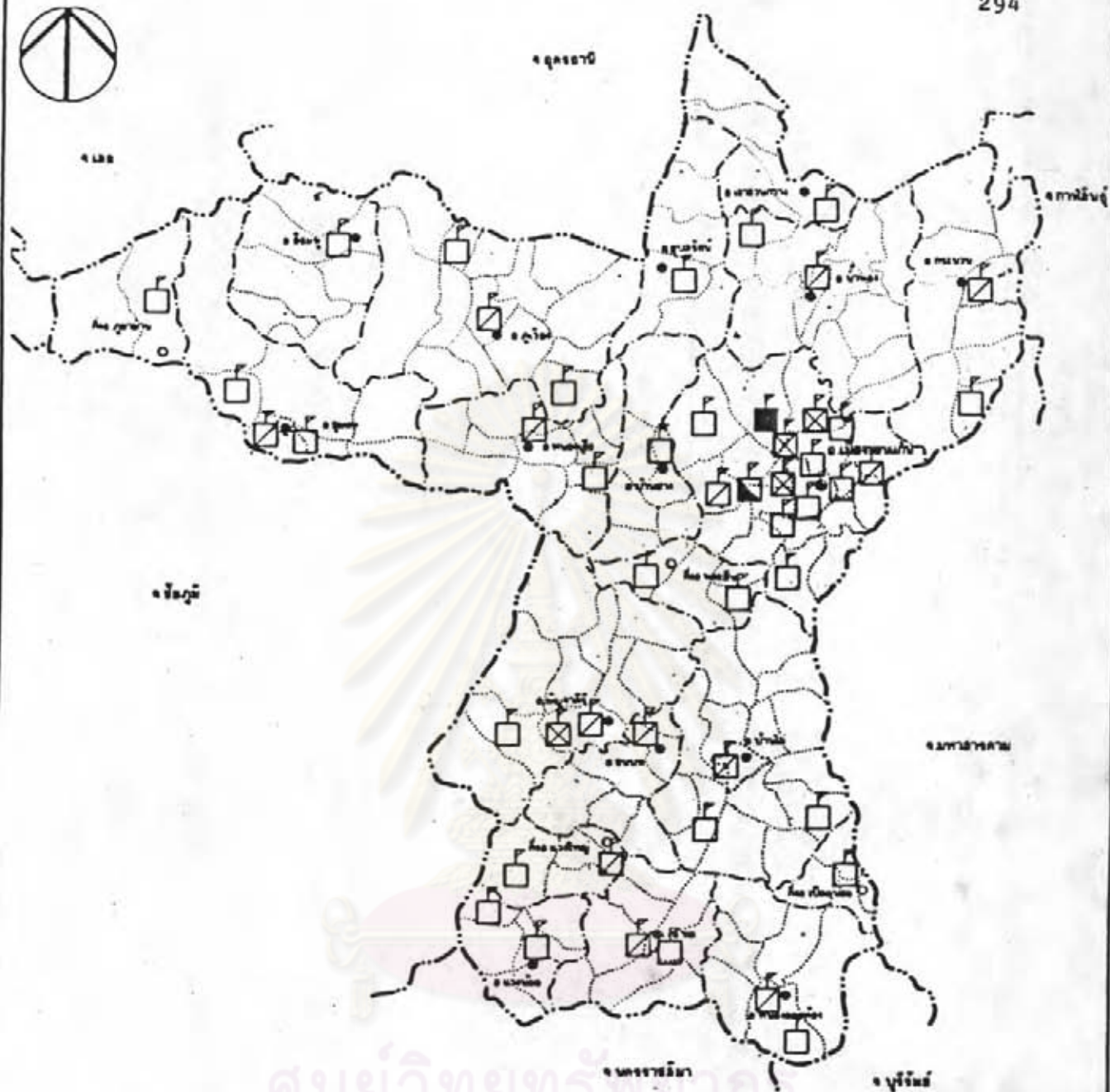
ในที่นี้จะพิจารณาความสะดวกในการรับบริการการศึกษาจากอัตราการมาเรียนโดยเฉลี่ยทั้งปี และสัดส่วนของนักเรียนที่ใช้เวลาในการเดินทางมาเรียนต่ำกว่า 10 นาที เป็นเกณฑ์พิจารณา ซึ่งจะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนในจังหวัดขอนแก่นมาเรียนในอัตราร้อยละ 96.2 และนักเรียนส่วนใหญ่อะใช้เวลาเดินทางมาเรียนต่ำกว่า 10 นาที ร้อยละ 36.8 (ตารางที่ 4.38) ดังนั้น สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามระดับความสะดวกในการรับบริการการศึกษาออกการศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม (แผนที่ที่ 4.33) ดังนี้

1) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีความสะดวกในการรับบริการการศึกษาดีที่สุด หรือมีอัตราการมาเรียนและสัดส่วนนักเรียนเดินทางมาเรียนใช้เวลาไม่เกิน 10 นาที สูงกว่าค่าเฉลี่ยประกอบด้วย อำเภอ 6 อำเภอ คือ อำเภอพล มีฆาจารย์ กระนวน แวงน้อย บ้านฝาง และเขาสวนกวาง

2) กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอ น้ำพอง อุบลรัตน์ เมือง และพระยืน

3) กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย อำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอ เปือยน้อย ชุมแพ หนองเรือ และหนองสองห้อง

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่
4.32

แสดง

การกระจายตัวของสถานศึกษา พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์

โรงเรียนมัธยมต้น

เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

โรงเรียนมัธยมปลาย

อุดมศึกษา

วิทยาลัยอาชีวศึกษา

ที่มา: เขตการศึกษา ๑ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.35 จำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู และห้องเรียนในจังหวัดขอนแก่น
ปี 2528 จำแนกตามสังกัด

สังกัดของ สถานศึกษา	จำนวน โรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	จำนวน ห้องเรียน
1. กรมสามัญศึกษา				
- กองการมัธยมศึกษา	43	50,071	2,626	1,190
- กองการศึกษาพิเศษ	2	429	58	32
2. สำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดขอนแก่น				
2. กรมอาชีวศึกษา	3	5,567	286	141
4. วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ดและ อาชีวศึกษา	1	2,475	156	-
5. สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน				
- โรงเรียนเอกชนสายสามัญ	50	15,763	848	502
- โรงเรียนเอกชนสายอาชีพ	18	10,194	561	306
6. เทศบาล	14	9,571	410	303
7. ตำรวจตระเวนชายแดน	4	1,033	18	24
8. ทบวงมหาวิทยาลัย				
- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย	2	2,528	128	67
รวม	860	287,858	14,883	10,734

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.36 จำนวนสถานศึกษา ห้องเรียน ครู และนักศึกษา ของการศึกษานอกระบบ
 ในจังหวัดขอนแก่น ปี 2528 จำแนกตามสังกัด

สังกัดของ สถานศึกษา	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน
1. กรมการศึกษานอกโรงเรียน				
การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ				
- ระดับ 1-2	26	84	287	2,071
- ระดับ 3-4	44	124	362	3,064
- ระดับ 4-5	10	45	254	1,428
การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ				
- วิชาชีพเกษตร	-	71	19	1,617
- วิชาชีพประจำที่	3	3	4	60
- ห้องเรียนวิชาชีพผู้ชนบท	-	99	19	1,762
- วิชาชีพร่วมกับหน่วยงานอื่น	1	3	3	51
การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับพื้นฐาน				
- ประเภทชั้นเรียน	4	4	4	190
- ประเภทเดินสอน	34	34	34	1,525
กลุ่มสนใจ				
- หลักสูตร 3 ชั่วโมง	-	104	23	2,721
- หลักสูตร 6 ชั่วโมง	-	-	-	-
- หลักสูตร 30 ชั่วโมง	-	64	41	2,187
2. กรมอาชีวศึกษา (หลักสูตรระยะสั้น) และช่างฝีมือ				
3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน (โรงเรียนหลักสูตรตนเอง)	18	33	62	2,913
4. กรมศาสนา				
การศึกษาวินัยธรรมแผนกสามัญ	16	-	-	-
รวม	157	691	1,211	19,058

ตารางที่ 4.37 สถิติการศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2527

อำเภอ	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษา						
	จำนวนโรงเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	อัตราส่วนนักเรียน/ห้องเรียน	อัตราส่วนนักเรียน/ครู	จำนวนโรงเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	อัตราส่วนนักเรียน/ห้องเรียน	อัตราส่วนนักเรียน/ครู	อัตราส่วนครู/ห้องเรียน
อ.เมืองขอนแก่น	118	1,070	28,049	1,319	26.21	21.27	8	327	15,161	805	46.36	18.83	2.5
อ.บ้านไผ่	90	886	20,636	968	23.29	21.32	3	90	3,826	188	42.51	20.35	2.1
อ.กระนวน	50	532	14,841	680	27.90	21.90	2	60	2,571	131	42.85	19.63	2.2
อ.พน	59	414	9,680	521	23.38	18.58	2	66	2,886	141	43.73	20.47	2.1
อ.ชนบท	35	264	6,428	344	24.35	18.69	1	46	1,837	98	39.93	18.74	2.1
อ.ชนบท	70	623	14,439	740	23.18	19.51	3	81	3,761	181	46.43	20.78	2.2
อ.น้ำพอง	76	571	13,260	726	23.22	18.26	2	60	2,629	134	43.82	19.62	2.2
อ.อุบลรัตน์	34	261	6,178	320	23.76	19.31	1	36	1,414	80	39.28	17.58	2.2
อ.ภเวียง	86	655	15,406	761	23.52	20.24	2	67	2,658	147	39.67	18.08	2.2
อ.นงนุช	81	559	12,500	657	22.36	19.03	2	63	2,584	143	41.01	18.07	2.3
อ.ศิขรินทร์	46	412	10,047	481	24.39	20.80	1	24	968	44	40.33	22.00	1.8
อ.หนองเรือ	56	519	12,013	603	23.15	19.92	2	54	2,193	122	40.61	17.98	2.3
อ.หนองสูง	70	469	10,394	540	22.16	19.25	2	45	1,639	86	36.42	19.06	1.9
อ.นางน้อย	34	256	5,778	312	22.57	18.52	2	25	961	48	38.44	20.02	1.9
อ.บ้านฝาง	43	278	6,664	338	23.97	19.72	1	19	787	54	41.42	15.57	1.9
อ.เขาสวนกวาง	32	196	4,886	251	24.93	19.47	1	14	549	25	39.21	21.56	1.8
กษ อ.พระยืน	22	185	4,310	216	23.030	19.095	2	23	874	54	38.00	16.19	2.3
กษ อ.นางใหญ่	23	168	3,923	206	23.35	19.04	2	22	871	46	39.68	18.98	2.1
กษ อ.เปือยน้อย	15	119	2,785	133	23.40	20.94	1	7	253	15	36.43	16.87	2.1
กษ อ.ภวนามัน	15	108	2,745	127	25.42	21.61	1	5	146	7	29.20	20.86	1.4
จ.ขอนแก่น	1,064	1,545	204,962	10,243	23.99	20.01	41	1,134	48,570	2,549	42.83	19.05	2.25

ที่มา : สำนักงานการศึกษาธิการ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.38 ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางมาเรียน และอัตราการมาเรียนโดยเฉลี่ยของนักเรียนจังหวัดขอนแก่น

ที่	อำเภอ	ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง (นาที)						ต่ำกว่า 60	อัตราการมาเรียนเฉลี่ย (x)
		ต่ำกว่า 10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60		
1	เมือง	32.4	35.2	19.5	8.0	2.8	1.0	1.2	97.4
2	บ้านไผ่	34.7	31.7	23.0	7.5	1.9	0.8	0.4	95.4
3	พล	42.6	34.9	16.8	4.2	1.2	0.3	-	97.0
4	หนองสองห้อง	39.2	43.2	14.5	2.2	0.9	-	-	95.9
5	วางม้อย	40.7	36.4	0.8	5.4	1.4	0.2	0.2	98.0
6	ชนบท	33.0	33.8	25.2	5.7	2.3	-	-	93.0
7	มีนบุรี	41.6	21.0	19.5	8.8	2.0	0.6	0.5	96.9
8	หนองเรือ	38.6	40.4	13.1	4.3	2.3	1.0	0.3	92.9
9	ภูเวียง	35.6	35.4	17.7	8.9	2.9	0.6	0.1	95.3
10	ชุมแพ	40.8	34.5	14.9	7.1	2.2	0.4	0.2	95.5
11	ศิขรินทร์	36.3	43.7	13.7	3.6	1.8	0.7	-	96.0
12	น้ำอง	35.7	42.7	12.7	4.7	3.4	0.6	0.1	97.1
13	กระนวน	39.9	33.5	16.0	6.7	3.0	0.9	-	97.1
14	อนาวรัตน์	34.2	30.2	22.9	9.4	3.1	0.3	-	97.1
15	บ้านฝาง	37.8	46.2	9.8	3.8	2.2	0.2	0.1	98.9
16	พะยูน	35.2	29.3	14.1	10.6	10.7	0.1	-	98.3
17	เบ็ญหมอย	46.1	21.7	23.0	6.5	2.2	0.5	-	95.1
18	วางใหญ่	28.7	38.2	22.2	6.4	1.9	1.9	0.7	95.7
19	เขาสวนกวาง	37.2	38.6	15.9	6.9	1.4	-	-	96.3
20	ภูพาน	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมจังหวัด		36.8	35.7	17.5	6.6	2.5	0.6	0.3	96.2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีความสะดวกในการรับบริการน้อยที่สุดในจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอ 5 อำเภอ คือ อำเภอลี้ซำพู่ บ้านฝั้ว ภูเวียง แวงใหญ่ และชนบท

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กลุ่มอำเภอที่ 4 เป็นกลุ่มอำเภอที่ควรได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรก ในการพัฒนาความพร้อมทางการศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น

3. บทบาทของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น โดยห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งเป็นชุมชนที่มีคนในชุมชนมาจากภูมิลำเนาจากจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 60 มีภูมิลำเนาในจังหวัดขอนแก่นร้อยละ 10 ส่วนที่เหลือมีภูมิลำเนาจากพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศ จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 1,000-2,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 63 ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่นำมาใช้จ่ายในเขตจังหวัดขอนแก่น นับได้ว่า เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่นที่สำคัญประการหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยังมีส่วนช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม การสร้างศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง ศูนย์-วัฒนธรรมอีสาน เป็นต้น

ข. การศาสนา

ประชากรในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ 98% ดังจะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดขอนแก่น ประกอบไปด้วย

- วัด	449 วัด
- สำนักสงฆ์	1,034 แห่ง
- ที่พักสงฆ์	55 แห่ง
- วัดร้าง	27 แห่ง
- ภิกษุ	7,337 รูป
- สามเณร	8,094 รูป
- ศิษย์วัด	1,614 คน

- ระเบิดคริสต์	14 แห่ง
- สุเหล่า	3 แห่ง
- ร.ร.พระปริยัติธรรม	239 โรง
- ร.ร.บาลี	27 โรง
- ร.ร.พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	10 โรง

ค. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ประชากรในจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่พูดภาษาพื้นเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีหลักแหล่งเดิมในจังหวัดขอนแก่นมาก่อนเป็นเวลานาน ทำให้เกิดมีขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจนรอบ 12 เดือน ซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า "ฮีตสิบสอง" หมายถึง จารีตประเพณีที่ประชาชนชาวอีสานถือปฏิบัติกันจนสืบปฏิบัติกันสืบสองเดือน ดังแสดงสรุปในตารางที่ 4.11 (ฮีต = จารีต : สิบสอง = สิบสองเดือน)

ง. การสาธารณสุข

จากสถานการณ์การให้บริการทางสาธารณสุขของจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2528 จะเห็นได้ว่า จังหวัดขอนแก่นมีโรงพยาบาลจังหวัด และชุมชนเท่ากับ 1 และ 19 แห่ง ตามลำดับ มีสถานอนามัย 162 แห่ง มีจำนวนแพทย์ทั้งหมด 82 คน (ตารางที่ 4.40 และแผนที่ที่ 4.34) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงความเพียงพอ/คุณภาพของการให้บริการ โดยส่วนรวมจะอยู่ในเกณฑ์พอใช้ได้ กล่าวคือ จังหวัดขอนแก่นมีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร เท่ากับ 1:6,275 ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข แต่อัตราส่วนจำนวนเตียงต่อประชากรสูงกว่าค่ามาตรฐาน เท่ากับ 1:731 (มาตรฐาน เท่ากับ 1:617) ดังนั้น หากพิจารณาในระดับอำเภอก็พอที่จะสรุปได้ ดังนี้

1. ความเพียงพอของจำนวนแพทย์

จากการพิจารณาถึงอัตราส่วนของแพทย์ต่อประชากร เปรียบเทียบกับมาตรฐาน หอจะแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 2 กลุ่ม (ตารางที่ 4.41) ได้ดังนี้

ก) กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรดีกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วยอำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง พล กระนวน และ กุพาม่าน

ข) กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วย 16 อำเภอ ที่เหลือจากข้อ ก)

2. ความเพียงพอของจำนวนเตียง

จากการพิจารณาถึงอัตราส่วนของจำนวนเตียงต่อประชากรเปรียบเทียบกับมาตรฐาน พอดีที่จะแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 2 กลุ่ม (ตารางที่ 3.41) คือ

ก) กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนเตียงต่อประชากร ดีกว่าเกณฑ์มาตรฐานประกอบด้วยอำเภอเมือง เพียงอำเภอเดียว

ข) อำเภออื่น ๆ ที่เหลือ นั้น มีจำนวนเตียงต่อประชากรสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งนับได้ว่า มีจำนวนเตียงไม่เพียงพอหรือไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนประชากร

3. ระดับสิ่งสาธารณูปโภคเกี่ยวกับน้ำดื่ม น้ำใช้

จากการประเมินสิ่งสาธารณูปโภคในแต่ละท้องที่อำเภอของจังหวัดขอนแก่น โดยสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ พอสรุปดัชนีวัดสิ่งสาธารณูปโภค ในตารางที่ 4.42 ได้ ดังนี้

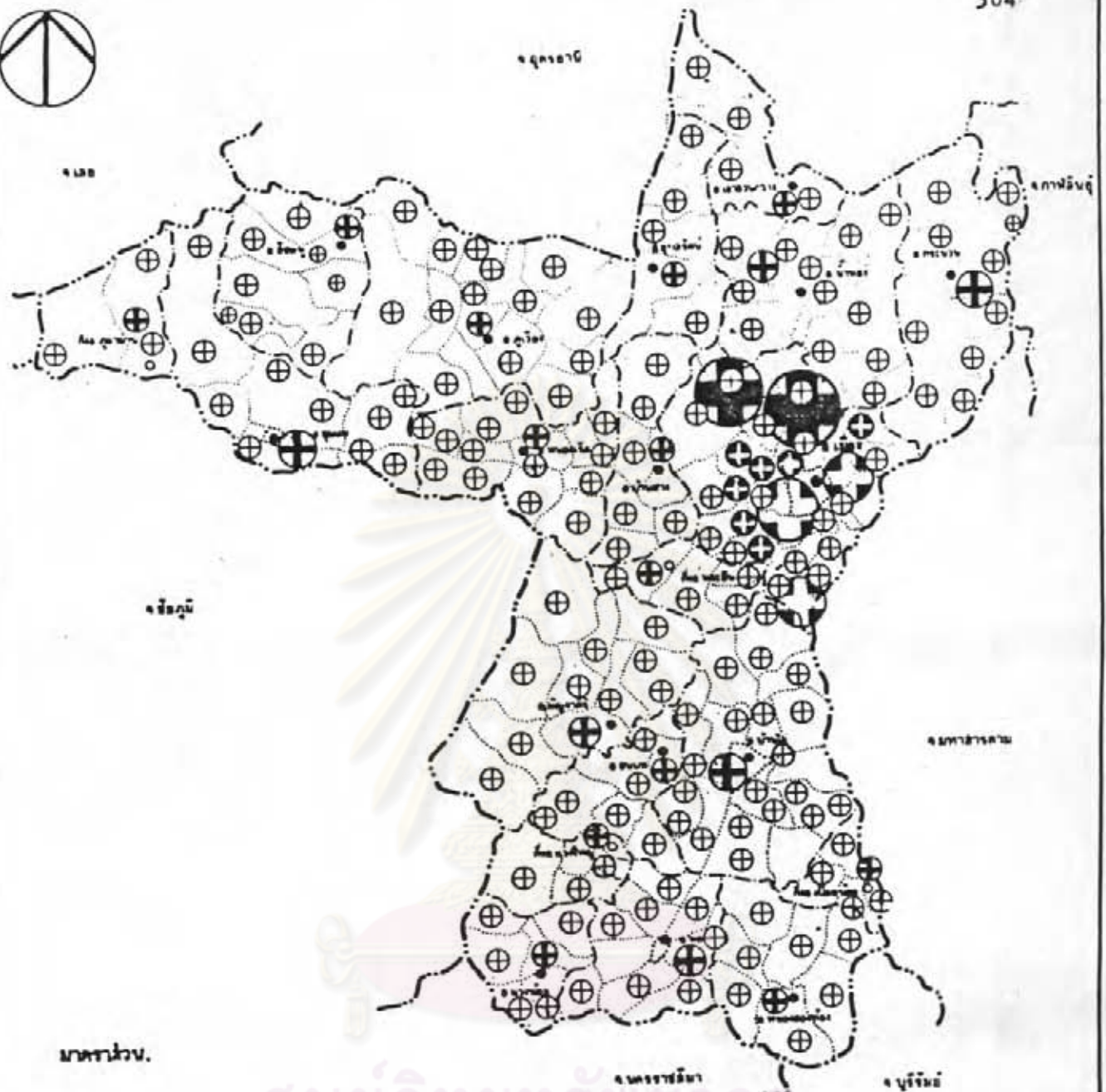
ก) ระดับสิ่งสาธารณูปโภคด้านน้ำดื่ม

จากการประเมินดังกล่าว จะเห็นว่า อำเภอที่มีค่าสิ่งสาธารณูปโภคเกี่ยวกับน้ำดื่มสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมือง บ้านไผ่ พล น้ำพอง ชนบท แวงน้อย พระยืน และแวงใหญ่ ส่วนอำเภอที่เหลือ นั้น มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งจังหวัด

ข) ระดับสิ่งสาธารณูปโภคด้านน้ำใช้

จากการประเมินผลดังกล่าว จะเห็นว่า อำเภอที่มีค่าสิ่งสาธารณูปโภคเกี่ยวกับน้ำใช้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมือง พล น้ำพอง มัญจาคีรี ชนบท พระยืน แวงใหญ่ และเปือยน้อย ส่วนอำเภอที่เหลือ นั้น มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งจังหวัด

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

แผนที่
4.34

แสดง

การกระจายตัวของบริการสาธารณะ พ.ศ. 2528

สัญลักษณ์

⊕	สถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชน	⊕	โรงพยาบาลอำเภอขนาด 60 เตียง
⊕	สถานีอนามัย	⊕	โรงพยาบาลจังหวัดหรือเทศบาล 200-300 เตียง
⊕	โรงพยาบาลขนาด 10 เตียง	⊕	โรงพยาบาลจังหวัดหรือเทศบาล 300-400 เตียง
⊕	โรงพยาบาลจังหวัดหรือเทศบาล 10 เตียง	⊕	โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยขอนแก่น ขนาด 401-600 เตียง
⊕	โรงพยาบาลอำเภอขนาด 10 เตียง	⊕	โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลมากกว่า 500 เตียงขึ้นไป
⊕	โรงพยาบาลอำเภอขนาด 30 เตียง		

ตารางที่ 4.39 แสดงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของจังหวัดขอนแก่น

อำเภอ	ร้อยละของประชากร กรำซ์ภาษาอื่น	ร้อยละของผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ			
		พุทธ	คริสต์	อิสลาม	อื่น
เมืองขอนแก่น	0.192	99.168	0.423	0.162	-
บ้านนาฝั่	0.579	99.204	0.754	0.042	-
พล	-	99.858	0.944	0.056	-
น้ำพอง	0.591	98.723	1.244	0.009	0.22
ชุมแพ	-	99.915	0.052	0.032	-
ภูเวียง	-	99.86	0.14	-	-
มีถุจาคีรี	0.030	99.91	0.088	-	-
หนองเรือ	0.677	99.91	-	0.001	-
กระนวน	0.017	99.98	0.05	0.01	-
หนองสองห้อง	-	100	-	-	-
ชนบท	-	100	-	-	-
สีชมพู	0.28	99.99	-	-	-
วางน้อย	0.005	99.44	-	0.01	-
อุบลรัตน์	-	99.935	-	-	-
บ้านฝาง	-	98.962	0.038	-	-
กั้ง อ.พระยืน	-	98.41	1.59	-	-
กั้ง อ.วางแห่	-	100	-	-	-
กั้ง อ.เปือยน้อย	-	100	-	-	-
กั้ง อ.เขาสวนกวาง	0.002	100	-	-	-
รวม	0.084	99.698	0.280	0.016	0.001

ตารางที่ 4.40 แสดงจำนวนโรงพยาบาล สถานอนามัย เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ในทุกอำเภอของจังหวัดขอนแก่น
ปี 2527 (สังกัดกระทรวงสาธารณสุข)

โรงพยาบาล	รพ.	รพ.ชุมชน แห่ง	รพ.อนามัย เตียง	รพ.อนามัย	รวม	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัช	พยาบาล	จ.มท. พยาบาล	พนักงาน อนามัย	ผดุงครรภ์	ทันตบุคลากร
1.ขอนแก่น	1	-	589	16	17	41	3	7	140	162	24	34	-
2.บ้านไผ่	-	1	60	19	20	5	1	1	17	14	13	22	1
3.พท	-	1	60	8	9	5	1	1	8	2	9	12	-
4.ชุมแพ	-	1	60	10	10	4	1	1	11	11	11	15	1
5.น้ำพอง	-	1	30	11	11	3	-	-	4	4	15	16	1
6.หนองเรือ	-	1	10	13	13	1	-	-	5	6	16	21	1
7.ภูเวียง	-	1	10	14	14	1	-	-	3	5	17	19	-
8.ภูผามาศ	-	1	30	10	10	3	-	-	6	9	14	10	1
9.หนองสูงหนอง	-	1	10	7	7	2	-	1	17	-	10	5	-
10.สมเด็จพระพรหม	-	1	60	8	8	6	-	-	19	10	9	9	1
11.ชนบท	-	1	10	8	8	2	-	1	13	1	9	8	-
12.นางน้อย	-	1	10	5	5	2	-	-	14	-	11	7	-
13.สีชมพู	-	1	10	5	5	2	-	-	5	1	8	8	-
14.บ้านฝาง	-	1	10	6	6	1	-	-	14	1	11	11	-
15.อภิวัด	-	1	10	4	4	1	-	-	13	-	7	8	-
16.พระยืน	-	1	10	4	4	1	-	-	-	-	5	8	-
17.เวียงใหญ่	-	1	10	3	3	3	-	-	-	-	3	3	-
18.เบ็ญน้อย	-	1	10	4	4	3	-	-	-	-	4	3	-
19.เขาสวนกวาง	-	1	10	4	4	1	-	-	-	-	5	6	-
20.ภูพาน	-	1	10	3	3	1	-	-	-	-	3	5	-
รวม	1	19	1,019	162	177	82	6	12	289	224	204	230	6

ตารางที่ 4.41 แสดงอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรและอัตราส่วนเตียงต่อประชากรในแต่ละอำเภอ
ของปี 2528

อำเภอ	ขนาดประชากร	จำนวนแพทย์	อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร	จำนวนเตียงคน	อัตราส่วนเตียงคนต่อประชากร
1. เมือง	296,236	199	1:1,489	1,654	1:179
เทศบาลเมือง	119,373	199	1:600	1,654	1:72
2. บ้านหมี่	142,378	5	1:28,475	60	1:2,372
3. เมืองพล	81,073	5	1:16,215	30	1:2,702
4. น้ำพอง	95,465	3	1:31,822	30	1:3,182
5. ชุมแพ	96,831	4	1:24,207	60	1:1,613
6. ภูเวียง	99,474	1	1:99,474	10	1:9,947
7. ฆ้องชัย	91,927	3	1:30,642	30	1:3,064
8. หนองเรือ	78,289	1	1:78,289	10	1:7,828
9. กระนวน	81,969	6	1:13,661	60	1:1,366
10. หนองสองห้อง	68,018	2	1:34,009	10	1:6,801
11. ชนบท	47,536	2	1:23,768	10	1:4,753
12. สีชมพู	69,577	2	1:34,788	10	1:6,957
13. แวงน้อย	39,250	2	1:19,625	10	1:3,925
14. อุดรรัตน์	36,440	1	1:36,440	10	1:3,644
13. บ้านผาง	46,583	1	1:46,583	10	1:4,658
16. กิ่ง อ.พระยืน	30,400	1	1:30,400	10	1:3,040
17. แวงใหญ่	26,089	กำลังก่อสร้าง	-	10	1:2,608
18. เปือยน้อย	18,479	"	-	10	1:1,847
19. ภูพาน	13,351	1	1:13,351	10	1:2,909
20. เขาสวนกวาง	29,097	1	1:29,097	10	1:1,335
รวม	1,501,814	240	1:6,257	2,054	1:731

หมายเหตุ มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข

จำนวนแพทย์ : ประชากร = 1 : 18,700

จำนวนเตียง : ประชากร = 1 : 617

ตารางที่ 4.42 แสดงระดับสาธารณูปโภคของจังหวัดขอนแก่น

อำเภอ	น้ำดื่ม	น้ำเสีย
เมือง	1.53	1.62
บ้านฝาง	1.16	1.12
พล	1.25	1.37
น้ำพอง	1.16	1.25
ชุมแพ	1.09	1.13
ภูเวียง	.90	1.06
มัญจาคีรี	1.08	1.19
หนองเรือ	.91	1.00
กระนวน	1.10	1.08
หนองสองห้อง	1.00	.90
ชนบท	1.17	1.42
สีชมพู	1.06	.81
วางน้อย	1.20	1.00
อุบลรัตน์	1.00	1.06
บ้านฝาง	1.06	1.04
พระยืน	1.32	1.18
วางจัญ	1.22	1.22
เปือยน้อย	1.10	1.40
เขาสวนกวาง	.96	.92
เฉลี่ย	1.10	1.15

๑. ความปลอดภัยทางสังคม

จากสถิติความผิดพลาดอาญาบางประเภทของจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 4.43) พอสรุปภาวะความปลอดภัยทางสังคมภายใน จังหวัดขอนแก่นได้ ดังนี้

1. อำเภอที่มีจำนวนการเกิดความผิดพลาดเพศสูงที่สุด คืออำเภอเมือง รองลงมาคือ ชุมแพ บ้านไผ่ และสีชมพู ตามลำดับ
  2. อำเภอที่มีจำนวนความผิดต่อชีวิตสูงที่สุด คือ อำเภอเมือง รองลงมาคือ อำเภอชุมแพ ภูเวียง สีชมพู และน้ำพอง ตามลำดับ
  3. อำเภอที่มีจำนวนการเกิดความผิดทำร้ายร่างกายสูงที่สุด คือ อำเภอเมือง รองลงมาคือ อำเภอชุมแพ น้ำพอง บ้านไผ่ มัญจาคีรี และภูเวียง ตามลำดับ
  4. อำเภอที่มีจำนวนการเกิดความผิดลักทรัพย์สูงที่สุดคือ อำเภอเมือง รองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ น้ำพอง ชุมแพ พล มัญจาคีรี และกระนวน ตามลำดับ
  5. อำเภอที่มีจำนวนการเกิดความผิดลหุโทษมากที่สุดคือ อำเภอกระนวน รองลงมาคือ อำเภอเมือง ชนบท มัญจาคีรี และภูเวียง ตามลำดับ
- ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในชุมชนที่มีความเจริญ ประชาชนรวมตัวอยู่อาศัยกันหนาแน่น มีแนวโน้มเกิดปัญหาความปลอดภัยทางสังคมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม จากสถิติดังกล่าว จะพบว่า จำนวนคดีที่จับกุมผู้กระทำผิดได้ ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำที่ควรได้รับการพิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.43 สกัคคีความผิดปกติบางประเภท จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2527

อำเภอ	ความผิดปกติทางเพศ		ความผิดปกติต่อชีวิต		หาร้ายร่างกาย [*]		ลักทรัพย์		ถูกรัโทษ	
	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ
เมือง	43	35	34	8	61	46	238	105	52	50
หนองเรือ	4	4	1	1	6	6	10	8	-	-
ชุมแพ	13	10	20	4	17	10	35	21	-	-
น้ำพอง	7	2	9	-	15	10	37	22	11	11
กระนวน	9	5	8	2	8	5	31	13	196	196
บ้านฝาง	12	7	4	2	15	13	59	38	-	-
พล	3	2	6	2	6	6	35	21	-	-
หนองสองห้อง	5	2	1	-	12	3	18	8	2	2
ภูเวียง	9	5	11	5	13	2	22	11	41	41
มัญจาคีรี	3	2	3	-	14	9	32	14	41	41
ชนบท	5	2	1	-	5	4	14	5	42	32
สีชมพู	10	5	9	3	4	2	14	5	-	-
วางน้อย	4	2	1	-	3	-	9	2	-	-
อุบลรัตน์	6	1	-	-	4	1	7	2	-	-
บ้านฝาง	6	5	-	-	10	10	9	7	39	39
พระยืน	5	2	1	-	11	4	2	1	-	-
วางจัญ	-	-	2	1	5	2	7	3	-	-
เปือยน้อย	-	-	-	-	-	-	2	0	-	-
เขาสวนกวาง	4	1	4	1	-	-	8	1	1	1
ภูผามาน	2	-	3	-	2	1	1	1	-	-

หมายเหตุ * ข้อมูลมารวมเดือนกรกฎาคม 2527

ที่มา : กองวิจัยและวางแผน กรมตำรวจ

ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ก. ภาวะทางเศรษฐกิจโดยรวม

1. ผลิตภัณฑ์จังหวัด

จังหวัดขอนแก่นมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาคงที่ปี พ.ศ. 2515 เฉลี่ยต่อหัวประชากรทั่วประเทศ ๑๓๖๖ บาท ในปี พ.ศ. 2518 และ 2527 เท่ากับ 2,397 และ 3,930 บาท ตามลำดับ หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.94 ต่อปี หากพิจารณาแยกสาขาการผลิตออกเป็น 3 สาขา คือ การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม และการบริการ จะเห็นว่ารายได้/มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่จะมาจากสาขาการผลิตทางด้านการบริการ รองลงมาคือ การเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ตามลำดับ (ตารางที่ 3.51) สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) การบริการ

การบริการ เป็นสาขาการผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้เงินสัดส่วนที่สูงที่สุด กล่าวคือ ๑๓๖๖ บาท ในปี พ.ศ. 2527 และ 2518 มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดร้อยละ 49.3 และ 44.6 ตามลำดับ ซึ่งเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.65 ต่อปี และจะเห็นว่าสาขาการผลิตนี้มีการเพิ่มสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ถึงร้อยละ 4.7 ซึ่งนับได้ว่าเพิ่มบทบาทขึ้นอย่างมาก

หากพิจารณาในสาขาการผลิตย่อย ๑๓๖๖ บาท ในปี พ.ศ. 2527 จะพบว่า สาขาการผลิตที่มีบทบาทมากที่สุด คือ การค้าส่งและปลีก รองลงมาคือ บริการ การคมนาคมขนส่ง และธนาคารประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สาขาการผลิตย่อยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอัตราสูงที่สุด คือ สาขาการผลิตการธนาคารฯ (15.02%) รองลงมาคือ บริการ (11.10%)

ข) การเกษตรกรรม

การผลิตในสาขาเกษตรกรรม นับได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น รองลงมาจากสาขาการบริการ จะเห็นได้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขานี้ ๑๓๖๖ บาท ในปี พ.ศ. 2527 และ 2518 มีสัดส่วนร้อยละ 30.2 และ 38.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด ตามลำดับ ซึ่งมีการลดสัดส่วนลงเท่ากับร้อยละ 8.5 แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

สาขานี้เงินอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.18 ต่อปี

ในปี พ.ศ. 2527 สาขาการผลิตย่อยที่ถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดในการผลิตสาขานี้ คือ การกลั่น (25.8%) รองลงมาคือ ปศุสัตว์ (3.6%) ในด้านแนวโน้มการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์ จะพบว่า สาขาการผลิตย่อยประมงมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี สูงที่สุด (5.50%) รองลงมาคือ สาขาการกลั่น (5.19%) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า สาขาการผลิตด้านปศุสัตว์ และ ป่าไม้ มีการลดมูลค่าผลิตภัณฑ์ลง เงินอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.004 และ 3.35 ต่อปี ตามลำดับ

ค) การอุตสาหกรรม

สาขาการผลิตด้านอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงมาจากสาขาการผลิตด้านการเกษตรกรรม ในปี พ.ศ. 2527 และ 2518 จังหวัดขอนแก่นมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขานี้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.5 และ 16.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด ซึ่งจะเห็นว่า มีการเพิ่มสัดส่วนดังกล่าวถึงร้อยละ 3.9 หรืออีกนัยหนึ่งมูลค่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นเงินอัตรา ร้อยละ 8.76 ต่อปี

ในปี พ.ศ. 2527 สาขาการผลิตย่อยที่ถือได้ว่า มีบทบาทมากที่สุด คือ สาขาอุตสาหกรรม (11.6%) รองลงมาคือ การก่อสร้าง (6.3%) และหากพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง จะพบว่า สาขาการผลิตย่อยไฟฟ้า และการประปา มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีสูงสุด ร้อยละ 13.72 รองลงมาคือ สาขาการก่อสร้าง (11.18%) นอกจากนี้แล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่า สาขาการผลิตเหมืองแร่และย่อยหิน มีแนวโน้มลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีการลดมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดลงเงินอัตราเฉลี่ยร้อยละ 11.68 ต่อปี

2. ฐานทางเศรษฐกิจ

การพิจารณาถึงฐานทางเศรษฐกิจ หรือสาขาการผลิตพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น ในที่นี้จะพิจารณาจากค่า Location Quotient (L.Q.) เป็นสำคัญ (ตารางที่ 3.51) พอสรุปได้ ดังนี้

ก) ฐานทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

จากการพิจารณาถึงค่า L.Q. ในปี พ.ศ. 2527 จะพบว่า สาขาการผลิตหลักด้านการบริการ และการอุตสาหกรรม นับได้ว่าเป็นสาขาการผลิตพื้นฐานของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถแยกพิจารณารายละเอียดของที่ถือได้ว่า เป็นฐานเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม คือ สาขาการผลิตอุตสาหกรรม และการก่อสร้าง ตามลำดับ

2) ฐานทางเศรษฐกิจด้านการบริการ

สาขาการผลิตย่อยที่ถือได้ว่า เป็นฐานทางเศรษฐกิจทางด้านการบริการที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2527 คือ สาขาการผลิตการธนาคาร บริการ และคมนาคมขนส่ง ตามลำดับ

ข) แนวโน้มของความเป็นฐานทางเศรษฐกิจ

จากการพิจารณาถึงลักษณะความเป็นฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละสาขาการผลิต ในปี พ.ศ. 2518 และ 2527 จะเห็นได้ว่า สาขาการผลิตด้านการอุตสาหกรรมมีแนวโน้มมีความเป็นอุตสาหกรรมของจังหวัด เพิ่มขึ้น อัตราร้อยละ 1.78 ต่อปี ส่วนสาขาการผลิตทางการเกษตรกรรมและ บริการ มีแนวโน้มลดลง ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) การอุตสาหกรรม

สาขาการผลิตย่อยด้านการก่อสร้าง มีแนวโน้มมีความเป็นฐานเศรษฐกิจมากที่สุด (4.91%) รองลงมาคือ อุตสาหกรรม (2.22%) ส่วนสาขาการผลิตย่อยด้านเหมืองแร่และย่อยหิน ก๊าซไฟฟ้าและประปา มีแนวโน้มมีความเป็นฐานทางเศรษฐกิจลดลง

2) การบริการ

สาขาการผลิตย่อยด้านบริการ นับได้ว่าเป็นสาขาการผลิตย่อยที่มีแนวโน้มเพิ่มความเป็นฐานทางเศรษฐกิจสูงขึ้น เพียงสาขาเดียว (1.45%) ส่วนสาขาการผลิตย่อยอื่น ๆ มีแนวโน้มลดความเป็นฐานทางเศรษฐกิจลดลง

3) การเกษตรกรรม

จากการพิจารณาถึงลักษณะความเป็นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดในด้านเกษตรกรรม จะพบว่า ในปี พ.ศ. 2518 สาขาการผลิตด้านปศุสัตว์ นับได้ว่าเป็นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัด แต่ในปี พ.ศ. 2527 กลับพบว่า ไม่มีสาขาการผลิตใดที่ถือได้ว่าเป็นฐานทางเศรษฐกิจ และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของความเป็นฐานทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า สาขาการผลิตย่อยด้านการประมง นับได้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมากที่สุดในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 9.58 ต่อปี รองลงมาคือ สาขาการผลิตด้านป่าไม้ (7.08%) ส่วนสาขาการผลิตด้านการกลั่นกรรมและปศุสัตว์นั้น มีแนวโน้มลดความเป็นฐานทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรกรรมของจังหวัดลง

กล่าวโดยสรุป สาขาการผลิตที่นับได้ว่าเป็นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่นที่สำคัญมากที่สุด คือ การอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาการผลิตย่อยอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง รองลงมาคือ การบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาขาการผลิตย่อยด้านบริการ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มจะขึ้นอยู่กับสาขาการผลิตย่อยด้านการก่อสร้าง อุตสาหกรรม และบริการมากขึ้น

ข. ภาวะทางเศรษฐกิจเฉพาะส่วน

1. การประกอบการเกษตรกรรม

ก) การกลั่นกรรม

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่เกษตรกรรม (60%) และอยู่ในเขตชลประทานเพียงร้อยละ 4.55 ของเนื้อที่เพาะปลูก ดังนั้น การทำการเกษตรกรรมยังคงต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอยู่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะประสบปัญหาความแห้งแล้งอยู่บ่อยครั้ง และจากการพิจารณาถึงรูปแบบพฤติกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจในจังหวัดขอนแก่น พอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า

แผนที่ที่ 4.35 และตารางที่ 4.9 จะเห็นได้ว่า พืชเศรษฐกิจของจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ปอแก้ว อ้อยและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกอยู่โดยทั่วไปแต่มีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่บริเวณอำเภอเมือง น้ำพอง ภูเวียง พล และกระนวน ตามลำดับ

2) มันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกง่ายทนต่อความแห้งแล้ง เกษตรกรนิยมปลูกกันมาก พื้นที่ที่ถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญคือ อำเภอบ้านไผ่ กระนวน พล และมัญจาคีรี ตามลำดับ

3) ปอแก้ว มีการปลูกกันโดยทั่วไป แต่ปลูกมากในท้องที่อำเภอสีชมพู ชุมแพ เมือง และมัญจาคีรี ตามลำดับ

4) อ้อย มีการปลูกกันมากในพื้นที่อำเภอกระนวน เขาสวนกวาง น้ำพอง อุบลรัตน์ และชุมแพ ตามลำดับ

5) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกกันมากในพื้นที่อำเภอสีชมพู ชุมแพ ภูพาน และกระนวน ตามลำดับ

6) ถั่วต่าง ๆ ถั่วที่มีการปลูกกันมากในเขตจังหวัดขอนแก่นคือ ถั่วเขียวผิวมัน ถั่วลิสง และถั่วเหลือง

- บริเวณที่มีการปลูกถั่วเขียวผิวมัน คือ อำเภอชุมแพ บ้านไผ่ มัญจาคีรี สีชมพู กระนวน และภูเวียง ตามลำดับ

- บริเวณที่มีการปลูกถั่วลิสงมาก คือ อำเภอสีชมพู กระนวน อุบลรัตน์ แวงใหญ่ และเขาสวนกวาง ตามลำดับ

- บริเวณที่มีการปลูกถั่วเหลืองมาก คือ อำเภอสีชมพู และกระนวน ตามลำดับ

ข) ปศุสัตว์

ในสภาวะการปศุสัตว์ปัจจุบัน เกษตรกรนิยมเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อการค้ามากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่เลี้ยงเพื่อการบริโภคและใช้งาน หากพิจารณาสถิติการเลี้ยงปศุสัตว์ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ในปี 2528

จังหวัดขอนแก่นมีการเลี้ยงไก่ เป็ด และกระบือ เพิ่มขึ้นจากปี 2524 จนอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.3 2.4 และ 4.3 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงสุกร และ ไรค กลับมีแนวโน้มลดลง จนอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.8 และ 3.1 ต่อปี ตามลำดับ ซึ่งสามารถพิจารณาแหล่งผลิตที่สำคัญ (ตารางที่ 4.44) ดังนี้

1) สุกร อำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอเมือง (15.1%) รองลงมาคือ ชุมแพ (8.9%) น้ำพอง (8.7%) หนองสองห้อง (8.3%) และกิ่งอำเภอเปือยน้อย (7.6%) ตามลำดับ

2) ไก่ อำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอเมือง (13.4%) รองลงมาคือ ชุมแพ (8.5%) ภูเวียง (8.2%) บ้านฝาง (7.9%) มัญจาคีรี (7.8%) และน้ำพอง (7.0%) ตามลำดับ

3) เป็ด อำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอเมือง (19.0%) รองลงมาคือ ภูเวียง (12.6%) ชุมแพ (11.1%) หนองเรือ (6.5%) และพล (6.3%) ตามลำดับ

4) ไรค อำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอบ้านฝาง (16.2%) รองลงมาคือ มัญจาคีรี (14.3%) เมือง (11.9%) หนองสองห้อง (9.0%) ชนบท (6.8%) ชุมแพ (6.8%) และพล (6.3%) ตามลำดับ

5) กระบือ อำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด คือ อำเภอเมือง (11.2%) รองลงมาคือ ภูเวียง (11.1%) บ้านฝาง (9.7%) มัญจาคีรี (9.5%) หนองเรือ (7.3%) พล (6.0%) และน้ำพอง (5.9%) ตามลำดับ

6) ไหม อำเภอที่มีผลผลิตเส้นไหมมากที่สุด คือ อำเภอบ้านฝาง (32.9%) รองลงมาคือ แวงน้อย (8.4%) มัญจาคีรี (6.6%) แวงใหญ่ (6.4%) พระยืน (5.3%) และน้ำพอง (4.8%) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.45)

ค) การประมง

ลักษณะการทำประมงในจังหวัดขอนแก่น จะเป็นการประมงน้ำจืดที่เป็นการจับปลาตามธรรมชาติ โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ และการเลี้ยงปลา/เพาะพันธุ์ปลาเอง เกษตรกรมักจะจัดหาพันธุ์ปลาจากสถานีประมงน้ำจืด ซึ่งจากสถิติการเลี้ยงปลา โดยการจัดหาพันธุ์

อัตราการบรรทุกสินค้าการเกษตรต่อกรุงเทพฯ

ช่วงเดือน ม.ค. - ก.พ. ๑๖๓

อ. เมือง 20 สก./กก., อ.อ่างทอง 24 สก./กก. ช่วงมอญ

อ.กรงฉนวน 25 สก./กก., อ.บ้านไผ่ 19 สก./กก.

อ.ชลบุรี 20 สก./กก., อ.บางใหญ่ 18 สก./กก.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่

4.35

แสดง

การปลูกพืชเศรษฐกิจ จังหวัดขอนแก่น

สัญลักษณ์

ข้าว

มันสำปะหลัง

ปอแก้ว

อ้อย

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

กล้วย

อ้อย

ต้นไหม

ตารางที่ 4.44 สัดส่วนการเลี้ยงสัตว์ ไก่ เป็ด โคน กระบือ อารมณ์ต่าง ๆ ปี 2528 (ธ.ค.) จังหวัดขอนแก่น

: ตัว

อารมณ์/ปีอารมณ์	สัตว์	×	ไก่	×	เป็ด	×	โค	×	กระบือ	×
ปี 2524 รวม	81,864		1,085,096		471,909		124,847		293,102	
ปี 2525 รวม	72,497		1,351,920		419,487		121,724		311,117	
ปี 2526 รวม	68,666		1,148,990		443,392		121,766		315,465	
ปี 2527 รวม	67,070		1,614,717		561,799		124,921		340,451	
ปี 2528 รวม	76,037	100	1,451,237	100	518,539	100	110,497	100	348,180	100
อัตราเพิ่ม/ลดร้อยละ (2524-2528)	-1.8	-	7.3	-	2.4	-	3.1	-	4.3	-
1. เนื้อไก่	11,500	15.1	194,000	13.4	98,500	19.0	13,150	11.9	39,050	11.2
2. ข้ามไก่	2,950	3.9	115,287	7.9	10,400	2.0	17,940	16.2	33,895	9.7
3. หมู	4,588	6.0	92,311	6.4	32,620	6.3	6,985	6.3	20,722	6.0
4. ข้ามหมู	6,650	8.7	102,240	7.0	26,480	5.1	5,225	4.7	20,475	5.9
5. สุนัข	6,800	8.9	124,000	8.5	57,724	11.1	7,500	6.8	18,000	5.2
6. หมูจิ้งจอก	5,064	6.7	112,895	7.8	25,100	4.8	15,786	14.3	33,186	9.5
7. หมูจิ้งจอก	1,160	1.5	90,919	6.3	33,602	6.5	3,255	2.9	25,497	7.3
8. กว๊าน	3,335	4.4	118,694	8.2	65,087	12.6	5,338	4.8	38,497	11.1
9. สุนัข	1,845	2.4	18,422	1.3	25,364	4.9	7,468	6.8	11,176	3.2
10. หมูจิ้งจอก	6,274	8.3	64,473	4.4	17,457	3.4	9,985	9.0	19,852	5.7
11. สุนัข	4,500	5.9	98,000	6.5	11,202	2.2	2,400	2.2	11,250	3.2
12. กระบือ	5,100	6.7	68,900	4.7	22,976	4.4	5,640	5.1	1,599	0.5
13. ข้ามกระบือ	2,215	2.9	32,987	2.3	7,124	1.4	3,529	3.2	10,413	3.0
14. ข้ามกระบือ	1,038	1.4	53,230	3.7	20,250	3.9	3,950	3.4	12,400	3.6
15. ข้ามกระบือ	2,044	2.7	46,642	3.2	14,890	2.9	1,286	1.2	12,251	3.5
16. ข้ามกระบือ	560	0.7	18,629	1.3	7,527	1.5	520	0.5	6,065	1.7
17. กว๊าน	649	0.9	25,826	1.8	8,201	1.6	5,967	5.7	5,427	1.6
18. กว๊าน	5,745	7.6	32,653	2.3	13,750	2.7	3,548	3.2	4,832	1.4
19. กว๊าน	3,605	4.7	31,040	2.1	10,200	2.0	3,030	2.7	7,672	2.2
20. กว๊าน	415	0.5	19,089	1.3	3,265	0.6	1,145	1.0	1,604	0.5

ตารางที่ 4.45 สถิติการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปี 2527 จังหวัดขอนแก่น

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงไหม		เนื้อปลูกหม่อน		จำนวนงาน เลขไหม	ผลผลิตเส้นไหม		การใช้ประโยชน์			
	ครัวเรือน	%	ไร่	%		กก.	%	ใช้ทอเป็นผ้า		จำนวนเส้นไหม	
					กก.			%	กก.	%	
1. เมือง	2,124	3.5	1,258	3.2	3 - 5	3,610	2.0	2,483	2.1	1,127	1.9
2. บ้านไผ่	13,544	22.1	8,780	22.3	4	58,829	32.9	53,107	43.9	5,722	9.9
3. ชนบท	2,523	4.1	912	2.3	3	1,892	1.1	1,143	0.9	749	1.3
4. นันทบุรี	2,978	4.9	2,136	5.4	4	8,506	4.8	4,155	3.4	4,351	7.5
5. มัญจาคีรี	4,940	8.0	1,915	4.9	4	11,856	6.6	5,372	4.4	6,484	11.2
6. หมอนเือง	1,987	3.2	1,604	4.1	4 - 6	8,716	4.9	2,861	2.4	5,855	10.1
7. ชนบท	3,540	5.8	1,037	2.6	4 - 5	7,052	3.9	7,052	5.8	-	-
8. สหัสขันธ์	285	0.5	570	1.4	3 - 4	1,271	0.7	551	0.5	720	1.2
9. พน	3,105	5.1	1,102	2.8	8	3,874	2.2	2,174	1.8	1,697	2.9
10. นางน้อย	3,559	5.8	2,865	7.3	4	15,023	8.4	6,864	5.7	8,159	14.1
11. อพยร์คัน	2,180	3.6	2,240	5.7	4	6,540	3.7	3,924	3.2	2,616	4.5
12. กว๊าน	1,120	1.8	651	1.7	3 - 5	1,670	0.9	312	0.3	1,358	2.3
13. หมอนเืองสองห้อง	5,556	9.1	2,652	6.7	3	8,828	4.9	5,549	4.6	3,279	5.7
14. กระนวน	3,315	5.4	3,315	8.4	3 - 5	6,023	3.4	3,698	3.1	2,325	4.0
15. บ้านฝาง	2,234	3.6	1,402	3.6	4	7,537	4.2	7,537	6.2	-	-
16. สพาน	350	0.6	187	0.5	4	687	0.4	360	0.3	327	0.6
17. เบล็ยนน้อย	1,533	2.5	965	2.5	4	4,415	2.5	2,649	2.2	1,766	3.0
18. แวงใหญ่	2,595	4.2	2,595	6.6	5	11,535	6.4	5,768	4.8	5,768	9.9
19. ทะขิม	3,250	5.3	2,920	7.4	3	9,450	5.3	4,725	3.9	4,725	8.2
20. เขาสวนกวาง	642	1.0	227	0.6	4	1,578	0.9	630	0.5	948	1.6
รวม	61,370	100	39,333	100		178,888	100	120,913	100	57,975	100

ตารางที่ 4.45 สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรมูลค่าสูงไปยังตลาดโลกและในภูมิภาคอาเซียน ปี 2525 - 2527

ปี	สินค้า/ผลิตภัณฑ์	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)		มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)		มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	สัดส่วน (%)		
				โลก	อาเซียน	โลก	อาเซียน				
1	ข้าว	14	177	302,147	131	131	1,160.02	834.81	66,752.47	33,275.31	100.00
2	ข้าวโพด	14	153	135,441	619	131	930.54	775.06	624,111.21	302,542.47	926.75
3	ยาง	8	104	76,493	293	72	252.91	356.00	201,246.67	572.61	201.82
4	ผลไม้	11	128	93,300	406	91	516.70	372.13	289,520.10	41,734.31	331.25
5	สุกใส	7	123	107,692	138	5	177.01	12	37,275.75	708	37.98
6	ทุเรียน	14	143	97,938	70	4	71.65	12	12,372.55	1,300	14.17
7	ทุเรียน	10	123	91,802	266	40	373.20	146.54	41,064.87	7,578.04	48.64
8	ทุเรียน	10	115	77,589	122	18	146.67	60	10,970.71	2,043.75	13.01
9	ทุเรียน	9	84	80,619	184	42	230.87	338.40	77,962.08	111,672.90	189.63
10	ทุเรียน	7	115	65,723	100	31	128.63	233.75	30,785.16	13,570.49	44.36
11	ทุเรียน	6	64	46,363	82	9	116	35.88	9,992.90	1,076.40	11.07
12	ทุเรียน	6	59	58,847	132	-	102.43	-	48,346.36	-	48.35
13	ทุเรียน	6	55	38,778	31	5	26.92	14	14,672.97	8,750	23.42
14	ทุเรียน	5	51	35,903	36	-	31.29	-	6,383.16	-	6.38
15	ทุเรียน	6	59	51,686	106	21	104.10	68.88	29,095.95	3,147.45	32.24
16	ทุเรียน	4	34	30,178	200	44	286.36	222	46,720.07	15,736.67	62.51
17	ทุเรียน	4	37	25,211	28	5	32.25	27	5,147.31	1,060.71	7.21
18	ทุเรียน	4	28	18,228	42	6	63.77	21.25	37,182.82	850	38.83
19	ทุเรียน	4	43	28,545	99	3	149.87	10	602,088.07	4,166.67	636.25
20	ทุเรียน	2	21	12,852	4	-	3.5	-	402.5	-	0.40

ปลาจากสถานีประมง จะเห็นได้ว่า อาเภอบ้านไผ่เป็นอำเภอที่มีการเลี้ยงปลา มากที่สุด รองลงมาคือ เขาสวนกวาง น้ำพอง พล กระนวนและเมือง ตามลำดับ (ตารางที่ 4.46)

2. การประกอบการอุตสาหกรรม

ก) การกระจายตัวของการประกอบการอุตสาหกรรม

การประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ จะเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (84.6%) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงงานสีข้าว มีอยู่จำนวนมาก (76.1%) และจะรวมตัวกันอยู่ในเขตอำเภอ เมืองมากที่สุด รองลงมาคือ อาเภอบ้านไผ่ น้ำพอง ชุมแพ และหนองเรือ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.47) หากพิจารณาเฉพาะในส่วนของอุตสาหกรรมประเภท อื่น ๆ จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเครื่องจักรและอุปกรณ์ การขนส่ง โดยจะรวมตัวกันอยู่ในเขตอำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอ บ้านไผ่ และชุมแพ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.48)

ข) ระดับการจ้างงานของโรงงานอุตสาหกรรม

1) ขนาดของทุนดำเนินการและการจ้างงาน

ในปี พ.ศ. 2528 การประกอบการอุตสาหกรรมใน จังหวัดขอนแก่น มีการลงทุนเป็นเงินประมาณ 3,578.789 ล้านบาท โดย กระจายอยู่ในอำเภอน้ำพองสูงที่สุด (65.3%) รองลงมาคือ อำเภอเมือง (9.0%) บ้านไผ่ (4.6%) และชุมแพ (2.7%) ตามลำดับ หากพิจารณาในส่วน ของการจ้างงาน จะพบว่า การประกอบอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการจ้างงานใน จังหวัดขอนแก่นประมาณ 18,175 คน โดยกระจายอยู่ในอำเภอเมืองในสัดส่วน สูงที่สุด (36.0%) รองลงมาคือ อาเภอบ้านไผ่ (23.4%) น้ำพอง (12.0%) และชุมแพ (9.0%) ตามลำดับ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า จำนวนการประกอบการ อุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่นจะรวมตัวอยู่ในเขตอำเภอเมือง และก่อให้เกิด การจ้างงานในสัดส่วนมากที่สุด แต่ขนาดการลงทุนส่วนใหญ่จะอยู่ที่อำเภอน้ำพอง (ตารางที่ 4.48)

2) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงการประกอบการ-
อุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2528 จะพบว่ามีการ
เพิ่มจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม และทุนดำเนินการในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 8.5
และ 45.2 ต่อปี ตามลำดับ แต่มีแนวโน้มลดการจ้างงานลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ
1.5 ต่อปี ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

(ก) จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอที่มีการเพิ่ม
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมสูงสุด คือ อำเภอสีชมพู และบ้านฝาง (16.6%)
รองลงมาคือ หนองสองห้อง (14.5%) แวงน้อย (11.0%) เมือง (10.7%)
และพระยืน (10.0%) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของบทบาท
หรือสัดส่วนของจำนวนโรงงานในจังหวัด จะสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น
3 กลุ่ม (แผนที่ที่ 4.36) คือ

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีการเพิ่มบทบาท/สัดส่วนโรงงานขึ้น
ประกอบด้วยอำเภอ 9 อำเภอ คือ อำเภอเมือง บ้านฝาง พระยืน แวงใหญ่
แวงน้อย หนองสองห้อง สีชมพู ภูพานาน และน้ำพอง

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีการลดบทบาท/สัดส่วนลงประกอบ
ด้วยอำเภอ 8 อำเภอ คือ อำเภอภูเวียง ชุมแพ หนองเรือ เขาสวนกวาง
กระนวน ชนบท บ้านใหม่ พล และเปือยน้อย

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วน ประ-
กอบด้วยอำเภอ 2 อำเภอ คือ อำเภออุบลรัตน์ และมัญจาคีรี

(ข) การจ้างงาน อำเภอที่มีการเพิ่มการจ้างแรงงาน
ในการประกอบอุตสาหกรรมสูงสุด คือ อำเภอสีชมพู (24.1%) รองลงมาคือ
อำเภอแวงน้อย (11.0%) บ้านฝาง (10.4%) พระยืน (7.8%) และเมือง
(6.6%) ตามลำดับ และหากพิจารณาบทบาท/สัดส่วนของการจ้างงานใน
จังหวัดก็สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 3 กลุ่ม (แผนที่ที่ 4.36) ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีการเพิ่มบทบาท/สัดส่วนการจ้าง
งาน ประกอบด้วยอำเภอ 10 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ชุมแพ อุบลรัตน์
บ้านฝาง พระยืน สีชมพู ชุมแพ ภูพานาน แวงน้อย และหนองสองห้อง

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีการลดบทบาท/สัดส่วนการจ้างงานลง ประกอบด้วยอำเภอ 7 อำเภอ คือ อำเภอภูเวียง หนองเรือ กระนวน ชนบท มัญจาคีรี บ้านไผ่ และพล

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทประกอบด้วยอำเภอ 3 อำเภอ คือ เขาสวนกวาง แวงใหญ่ และเปือยน้อย

(ค) ทุนดำเนินงาน อำเภอที่มีการเพิ่มการลงทุนในการประกอบการอุตสาหกรรมเงินอัตราสูงที่สุดคือ อำเภอน้ำพอง (240.6%) รองลงมาคือ อำเภอพล (41.4%) สีชมพู (35.3%) บ้านฝาง (25.8%) หนองเรือ (20.2%) และบ้านไผ่ (20.0%) ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบาท/สัดส่วนของการลงทุน สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 3 กลุ่ม (แผนที่ที่ 4.36) ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีการเพิ่มบทบาท/สัดส่วนการลงทุนประกอบด้วยอำเภอ 3 อำเภอ คือ อำเภอน้ำพอง พล และภูพานาน และสอง

3. การประกอบกิจกรรมการบริการ

ก) การประกอบธุรกิจการค้าและบริการ

การประกอบกิจกรรมการบริการของจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ (77.6%) รองลงมาคือ ห้างหุ้นส่วน จำกัด (16.3%) หากพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง จะพบว่า การจดทะเบียนประกอบกิจการประเภทบริษัท จำกัด เพิ่มขึ้นอัตราที่สูงที่สุด (10.8%) รองลงมาคือ ห้างหุ้นส่วน จำกัด (9.0%) นอกจากนี้แล้ว จะสังเกตเห็นว่า สัดส่วนของการจดทะเบียนประกอบกิจการประเภทร้านค้าพาณิชย์ และ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล มีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 4.50)

จำนวนโรงงาน

การจ้างงาน

ทุนดำเนินการ

ศูนย์วิทยพัชกร

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ

การวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

แผนที่

แสดง

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางด้านอุตสาหกรรม

4.36

สัญลักษณ์

สัดส่วนเพิ่มขึ้น

สัดส่วนคงที่

สัดส่วนลดลง

ตารางที่ 4.47 สกัด้รจรงจรงนอด้สรหกรรณจ้งหวัดขอนแก่น แยกรยอภอ ปี พ.ศ. 2528

ที่	อภอ/กั้งอภอ	จรงจรง			รจม
		รจจรงสัข้ว	รจจรงม้นส้ปะหคั้ง	รจจรงกั้	
1	เม้องขอนแก่น	451	58	250	759
2	บ้ำนฝ่ม	135	55	60	250
3	ซุมแพ	129	10	53	192
4	น้้ำพอง	191	17	14	222
5	พล	57	29	12	98
6	หนองเรือ	141	7	4	152
7	บ้ำนฝาง	116	1	-	117
8	หนองสองห้อง	112	10	-	122
9	ภูเวียง	106	4	4	114
10	กระนวน	100	21	2	123
11	ชนบท	39	2	-	41
12	วางน้้อย	128	-	-	128
13	มัญจาศัรี	123	4	8	135
14	สั้ชมพู	27	-	1	28
15	อบลร์ดน์	70	3	-	73
16	เขาสวนกวาง	15	7	8	30
17	กั้ง อ.พระยั้	57	1	-	58
18	กั้ง ว.วางจหญ่	45	-	-	45
19	กั้ง อ.เปือยน้้อย	18	-	-	18
20	กั้ง อ.ภูม้ำน	2	-	1	3
	รจม	2,062(76.1)	229(8.5)	418(15.4)	2,708(100)

ตารางที่ 4.48 แสดงการกระจายตัวของอุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่น ปี 2527

	อำเภอเมือง	อำเภอบ้านฝาง	อำเภอน้ำพอง	อำเภอชุมแพ	อำเภอหนองเรือ	อำเภอเวียงชัย	อำเภอกระนวน	อำเภอมัญจาคีรี
อุตสาหกรรมการเกษตร								
1. การเลี้ยงสัตว์	425	126	174	129	134	124	94	112
6. อื่น ๆ	1	2	2	-	-	-	-	-
อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ								
1. สุราและเครื่องดื่ม	1	-	-	-	-	-	-	-
2. สิ่งทอ	8	2	-	1	-	-	-	-
3. การพิมพ์	6	3	-	-	-	-	-	-
4. ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก	11	-	-	2	-	-	-	-
5. เคมีและผลิตภัณฑ์เคมี	4	1	-	-	-	-	-	-
6. ผลิตภัณฑ์แร่โลหะ	12	3	1	2	-	-	-	-
7. ผลิตภัณฑ์โลหะ	12	4	-	3	-	-	2	-
8. เครื่องจักรและอุปกรณ์	74	11	-	7	1	-	-	-
ขนส่ง								
9. การกลั่นน้ำมัน	-	-	-	-	-	-	-	-
10. ผลิตภัณฑ์และซ่อมเครื่องจักรอุปกรณ์ไฟฟ้า	-	-	4	-	-	-	-	-
อื่น ๆ								
11. อื่น ๆ	2	-	2	2	-	-	-	-
รวม	688	239	216	179	149	126	126	125

งบดุล ณ 31 ธันวาคม 2558 และ 31 ธันวาคม 2557

รายการ	2558		2557		รวม (ล้านบาท)		อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)		การเปลี่ยนแปลง						
	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	2558		2557		รวม		
	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	บาท	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	จำนวน	มูลค่า	
สินทรัพย์รวม	551	758	6,413	6,542	600,912	729,397	94.0	100.1	5.3	10.7	1.0	6.6	2.3	5.9	-56.3
	(26.2)	(28.0)	(33.7)	(26.6)	(165.3)	(9.0)									
หนี้สิน	211	258	5,119	4,261	91,058	165,762	17.0	38.9	26.1	5.7	-0.8	-6.1	-3.5	20.0	- 5.3
	(10.8)	(9.2)	(26.9)	(23.4)	(9.9)	(4.6)									
ส่วนเกิน	165	192	1,515	1,631	74,156	96,636	48.9	59.3	6.4	5.1	-0.8	2.5	7.0	8.8	- 5.3
	(7.8)	(7.1)	(10.0)	(9.9)	(8.0)	(2.7)									
เงินสด	166	222	2,067	2,174	1,741	2,325,716	0.8	1,074.4	210.1	9.7	0.3	1.7	1.1	240.6	65.1
	(7.9)	(8.2)	(10.9)	(12.0)	(0.3)	(65.3)									
หนี้	100	98	1,114	938	21,356	74,033	19.2	77.2	46.4	- 6.7	-1.2	-5.0	-0.6	41.4	0.2
	(4.8)	(3.6)	(5.9)	(5.3)	(8.3)	(2.1)									
หนี้สิน	124	152	247	238	24,743	45,207	71.3	190.7	32.0	6.8	-0.2	-12.6	-0.5	20.2	-1.4
	(5.9)	(5.6)	(1.8)	(1.3)	(2.7)	(1.3)									
หนี้สินระยะยาว	79	122	200	207	10,164	10,462	69.2	48.2	-7.4	14.5	0.7	2.4	0.1	-5.0	-1.0
	(3.8)	(4.5)	(1.1)	(1.2)	(1.3)	(0.3)									
สินทรัพย์	98	114	308	338	12,176	28,200	34.0	59.8	18.8	5.0	-0.5	-4.0	-0.1	14.2	-0.8
	(4.7)	(4.2)	(2.0)	(1.9)	(1.4)	(0.4)									
ส่วนเกิน	97	123	438	329	25,162	41,519	57.4	12.6	-50.5	7.8	-0.1	-0.5	-0.5	16.7	-1.5
	(4.4)	(4.5)	(2.3)	(1.8)	(2.7)	(1.2)									

ตาราง 4.10 (ต่อ)

สาขา	รายได้		งบกำไร		งบ (กำไร/ขาด)		กำไรสุทธิ/ขาดสุทธิ (กำไร)		งบกำไรสุทธิ						
	2525	2526	2525	2526	2525	2526	2525	2526	กำไรสุทธิ/ขาดสุทธิ งบกำไรสุทธิ	รายได้		งบกำไร		งบ	
										ร	กำไร	ร	กำไร	ร	กำไร
บัญชี	104 (5.0)	135 (5.0)	511 (2.7)	480 (2.4)	15,002 (1.7)	15,740 (0.4)	31.0	32.0	1.0	0.7	-	-0.1	-0.1	-0.0	-1.2
ครู	39 (1.9)	41 (1.5)	86 (0.3)	65 (0.4)	5,202 (0.5)	3,695 (0.4)	60.5	56.0	-0.1	1.7	-1.4	-0.3	-0.1	-11.4	-0.5
นักเรียน	92 (4.4)	120 (4.7)	92 (0.5)	120 (0.7)	7,196 (0.8)	9,017 (0.3)	71.0	70.4	-0.5	11.0	0.3	11.0	0.2	7.6	-0.5
อื่นๆ	17 (0.8)	20 (1.0)	17 (0.1)	35 (0.2)	1,007 (0.1)	3,129 (0.1)	62.9	89.7	11.3	16.6	0.2	24.1	0.1	35.5	-
งบรวม	56 (2.7)	73 (2.7)	100 (0.5)	113 (0.6)	4,609 (0.5)	5,743 (0.3)	65.9	50.0	0.7	0.0	-	4.1	0.1	6.7	-0.3
งบรวม	71 (3.4)	117 (4.3)	96 (0.5)	121 (0.7)	3,950 (0.4)	8,356 (0.2)	41.3	65.3	35.3	16.6	0.9	10.4	0.2	25.8	-0.2
งบรวมรวม	29 (1.4)	30 (1.1)	299 (2.3)	215 (2.1)	9,541 (1.0)	10,514 (0.3)	22.8	20.0	5.4	1.3	-0.3	-0.7	-	3.3	-0.7

งบการเงิน (ต่อ)

รายการ	ไตรมาส		งบ (ล้านบาท)		งบรวมตลอดไตรมาส			งบรวมตลอดปี							
								ไตรมาส		งบ					
	2525	2526	2525	2526	2525	2526	2527	ไตรมาส	งบ	ไตรมาส	งบ	ไตรมาส	งบ		
กำไรสุทธิ	43	58	57	72	5,054	4,504	88.7	62.6	-11.6	10.0	0.1	1.0	0.1	-3.0	-0.4
	(2.0)	(2.1)	(0.3)	(0.4)	(0.5)	(0.1)									
กำไรสุทธิ	42	45	42	45	3,213	3,172	96.5	90.5	-2.7	2.3	0.3	2.1	-	-0.0	-0.3
	(2.0)	(1.7)	(0.2)	(0.2)	(0.4)	(0.1)									
กำไรสุทธิ	17	18	17	18	1,977	-1,252	63.4	69.6	3.1	1.0	-0.1	1.0	-	5.0	-
	(0.8)	(0.7)	(0.1)	(0.1)	(0.1)	(0.1)									
กำไรสุทธิ	8	3	8	24	8	3,287	-	13.7	n.a.	-	0.1	-	0.1	-	0.1
	n.a.	(0.1)	n.a.	(0.1)	n.a.	(0.1)									
รวม	2,101	2,708	18,011	18,175	923,343	3,576,189	48.6	196.9	46.7	0.5	-	-1.5	-	45.2	-
	(100.0)	(100.0)	(100.0)	(100.0)	(100.0)	(100.0)									

หมายเหตุ : งบการเงินแสดงรายการที่หักภาษีแล้ว
 n.a. ไม่ระบุ
 \$ ดอลลาร์สหรัฐ

ตารางที่ 4.50 จำนวนการประกอบการ จำแนกตามประเภทของการจดทะเบียน
ปี พ.ศ. 2524-2528

ที่	ประเภท	2524		2528		การเปลี่ยนแปลง		จดทะเบียน	ยังคงประกอบกิจการ
		จำนวน	%	จำนวน	%	อัตราเพิ่ม	สัดส่วน		
1	ร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์	5,002	81.3	5,763	77.6	3.5	-3.7	1,654	4,109 (71.3)
2	ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล	36	0.6	37	0.5	0.9	-0.1	21	16 (43.2)
3	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	843	13.7	1,207	16.3	9.0	2.6	301	906 (75.1)
4	บริษัทจำกัด	271	4.4	418	5.6	10.8	1.2	103	315 (75.4)
	รวม	6,152	100	7,425	100	4.7	-	2,079	5,346 (72.0)

ที่มา : สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัดขอนแก่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาลักษณะการประกอบกิจการตาม วัตถุประสงค์ จะพบว่า ห้างหุ้นส่วน จำกัด และบริษัท จำกัด ส่วนใหญ่จะดำเนินการในกิจการประเภทรับเหมา/ค้าวัสดุก่อสร้างมากที่สุด รองลงมาคือ การค้า เครื่องจักร เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า

ข) การเงินการธนาคารและการคลัง

1) การเงินการธนาคาร

นับได้ว่า จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ มากเป็นอันดับ 2 ของภาค รองลงมาจากจังหวัดนครราชสีมา (47 สาขา) ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดขอนแก่นมีสาขาธนาคารพาณิชย์จำนวน 35 สาขา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง 17 สาขา และอยู่นอกเขตอำเภอเมือง จำนวน 18 สาขา กระจายอยู่ในอำเภอบ้านไผ่ และชุมแพ อำเภอละ 5 สาขา พล 3 สาขา น้ำพอง และกระนวน อำเภอละ 2 สาขา อำเภอมีนบุรี 1 สาขา นอกจากนี้ ยังมีสาขาของธนาคารออมสิน ตั้งอยู่ในอำเภอดงลาวข้างต้นอำเภอละ 1 สาขา และยังมีอยู่ในอำเภอภูเวียงอีก 1 สาขา ซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดของเงินฝากและสินเชื่อ ดังนี้

ก) เงินฝาก ในปี พ.ศ. 2528 ธนาคารพาณิชย์ ในจังหวัดขอนแก่น สามารถระดมเงินฝากจากประชาชนได้รวม 5,811.5 ล้านบาท หรือ 3,870 บาทต่อคน ซึ่งเพิ่มจาก 10 ปีที่ผ่านมา ในอัตราเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 21 ต่อปี และในด้านของสัดส่วนระหว่างเงินฝาก จะพบว่า มีสัดส่วนเงินฝากประเภทกระแสรายวัน ออมทรัพย์ และประจำ อยู่ร้อยละ 3.69 24.82 และ 71.49 ตามลำดับ

นอกจากนี้แล้ว หากพิจารณาถึงบทบาทในการระดมเงินฝากระหว่างเขตอำเภอเมือง และนอกเขตอำเภอเมือง จะพบว่า ปริมาณ

เงินฝากที่ระดมมาได้นั้นจะอยู่ในเขตอำเภอเมืองร้อยละ 63.7 ซึ่งมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 19.8 ต่อปี และอยู่นอกเขตอำเภอเมืองร้อยละ 36.3 ซึ่งมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 19.0 ต่อปี ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบาททางการเงินของจังหวัดขอนแก่นจะรวมตัวอยู่ในเขตอำเภอเมือง อัตราสูงและยังคงมีแนวโน้มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

(ข) สินเชื่อ ในปี พ.ศ. 2528 ธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดขอนแก่น ได้ให้สินเชื่อแก่ประชาชนทั่วไปเป็นจำนวนถึง 6,043.8 ล้านบาท หรือเฉลี่ยประมาณคนละ 4,024 บาท โดยที่การให้สินเชื่อดังกล่าวจะอยู่ในรูปเงินกู้ยืม เงินเบิกเกินบัญชี และตัวเงิน และอื่น ๆ ในสัดส่วนร้อยละ 29.25 61.08 และ 9.68 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการให้สินเชื่ออัตราที่สูงกว่าปริมาณเงินฝากที่ระดมมาได้ร้อยละ 104

หากพิจารณาถึงบทบาททางการเงินการให้สินเชื่อ ของธนาคารพาณิชย์ระหว่างเขตอำเภอเมืองและนอกเขตอำเภอเมือง จะพบว่าระบบธนาคารพาณิชย์ได้ให้สินเชื่อในพื้นที่ดังกล่าวร้อยละ 63.1 และ 36.9 ตามลำดับ และแนวโน้มของการให้สินเชื่อดังกล่าวเพิ่มจากปี พ.ศ. 2523 ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.45 และ 31.7 ต่อปี ตามลำดับ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การขยายสินเชื่อมีแนวโน้มกระจายออกไปสู่พื้นที่ชนบทมากขึ้น

ในด้านของโครงสร้างการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2528 ของจังหวัดขอนแก่น จะพบว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ให้สินเชื่อไปในกิจการสาขาการค้าในสัดส่วนสูงสุด (35.8%) รองลงมาคือ อุตสาหกรรม กล่าวคือ การให้สินเชื่อในสาขาการค้า ได้ลดสัดส่วนลงอย่างมาก แต่กลับกระจายการเพิ่มสัดส่วนการให้สินเชื่อในด้านอุตสาหกรรม การบริการ และการเกษตรกรรม ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 4.51) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การให้สินเชื่อของจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มขยายไปในด้านของการอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น

ตารางที่ 4.51 สัดส่วนการจำหน่ายสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น

ที่	สาขา	ขอนแก่น			ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
		2519	2528	$\Delta\%$	2519	2528	$\Delta\%$
1	เกษตรกรรม	3.8	13.4	9.6	6.8	14.9	8.1
2	อุตสาหกรรม	11.6	24.9	13.3	11.1	17.2	6.1
3	การค้า	70.3	35.8	-34.5	61.7	40.7	-2.1
4	การบริการ	9.5	20.4	10.9	15.6	19.9	4.3
5	อื่น ๆ	4.8	5.5	0.7	4.8	7.3	2.5
	รวม	100.0	100.0	-	100.0	100.0	-

หมายเหตุ การค้า หมายถึง ค้าส่ง- ค้าปลีก นำเข้าและส่งออก
 บริการ หมายถึง ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สาธารณูปโภค ธนาคาร
 และสถาบันการเงินอื่น การบริการและบริโภค
 ส่วนบุคคล
 อื่น ๆ หมายถึง เหมืองแร่ การก่อสร้างและอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) การคลัง

ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดขอนแก่นสามารถจัดเก็บรายได้จากภาษีอากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 280.3 ล้านบาท โดยที่เป็นภาษีเงินได้หรือภาษีทางตรงร้อยละ 60.3 ในด้านของบทบาททางด้านการคลังระดับอำเภอ ในจังหวัดขอนแก่นนั้น สามารถพิจารณาได้จากสัดส่วนของรายได้ที่สรรพากรอำเภอจัดเก็บได้ในแต่ละอำเภอ และสัดส่วนภาษีเงินได้ กล่าวคือ สัดส่วนรายได้จากภาษีรวมที่จัดเก็บได้ จะแสดงถึงบทบาททางด้านการคลังของพื้นที่อำเภอที่มีต่อจังหวัดขอนแก่น ส่วนสัดส่วนของภาษีเงินได้ที่จัดเก็บได้ จะแสดงถึงระดับเสถียรภาพของฐานะการคลังในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ (แผนภูมิที่ 4.10 และแผนที่ที่ 4.37) ดังนี้

(ก) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสูงมากที่สุด ประกอบด้วยอำเภอเมืองขอนแก่น เพียงอำเภอเดียว

(ข) กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีบทบาทอันดับที่ 2 ประกอบด้วย 3 อำเภอ ที่ซึ่งมีระดับของการพึ่งพารายได้จากภาษีทางตรงแตกต่างกัน คือ อำเภอบ้านไผ่ ชุมแพ และน้ำพอง ตามลำดับ

(ค) กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีบทบาทอันดับที่ 3 ประกอบด้วย อำเภอพล เพียงอำเภอเดียว

(ง) กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีบทบาทรองลงมาเป็นอันดับที่ 4 ประกอบด้วยอำเภอที่เหลือจากข้อ ก)-ค) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ตามระดับการพึ่งพารายได้จากภาษีทางตรง หรือระดับเสถียรภาพทางการคลังท้องถิ่น ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีเสถียรภาพของการคลังสูง ประกอบด้วยอำเภอ 6 อำเภอ คือ สีชมพู แวงใหญ่ หนองสองห้อง บ้านฝาง มัญจาคีรี และพระยืน

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีเสถียรภาพทางการคลังปานกลางประกอบด้วยอำเภอ 7 อำเภอ คือ อำเภอแวงน้อย หนองเรือ ชนบท เปือยน้อย ภูเวียง กระนวน และอุบลรัตน์

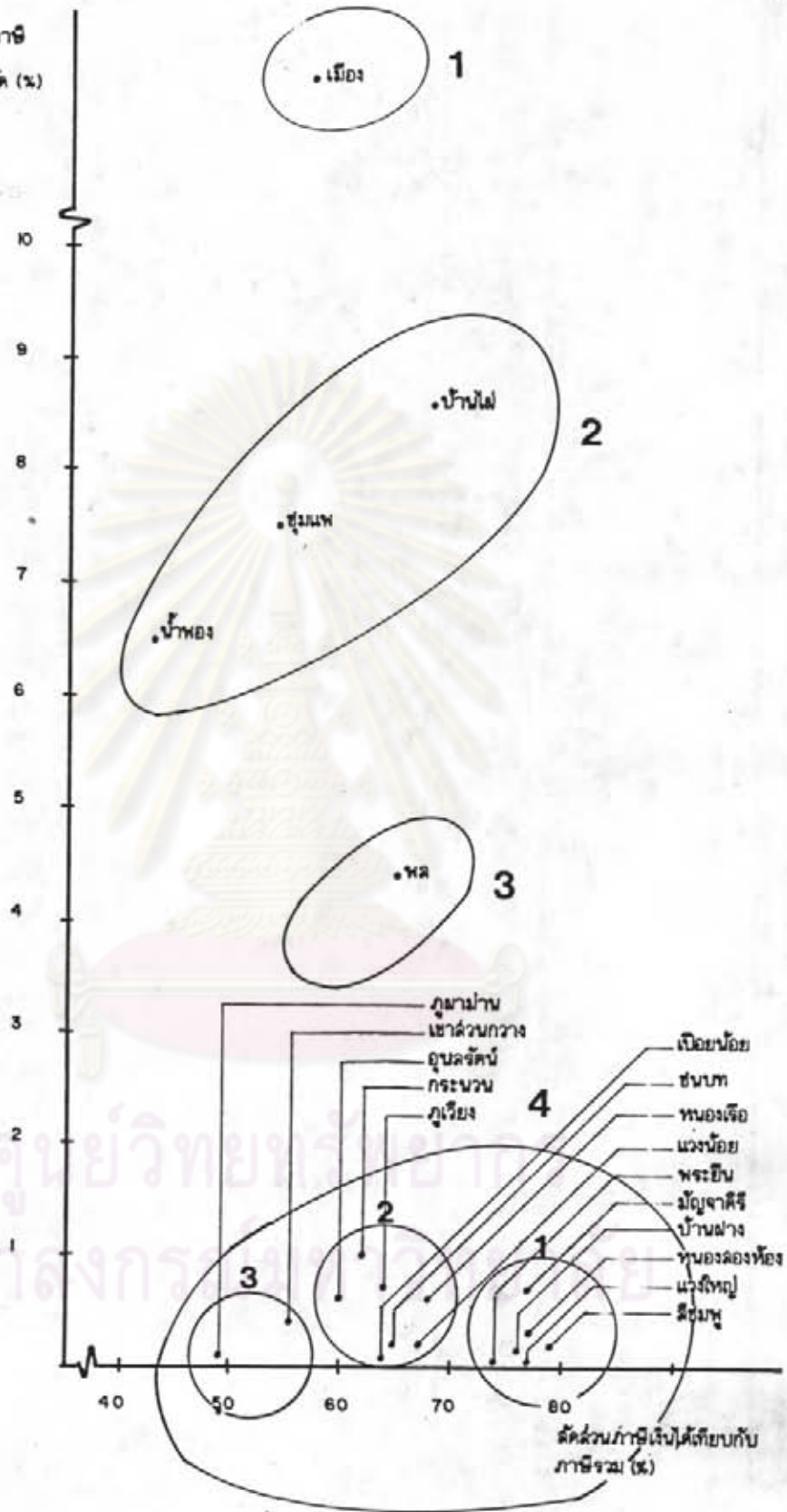
กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่มีเสถียรภาพทางการคลังต่ำ ประกอบด้วยอำเภอ 2 อำเภอ คือ เขาสวนกวาง และภูพาน

4. ภาวะเศรษฐกิจชุมชนเมือง

ในปี พ.ศ. 2528 ชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1 เทศบาลเมือง 3 เทศบาลตำบล และ 17 สุขาภิบาล พื้นที่ระดับอำเภอที่ไม่มีชุมชนเมืองคือกิ่งอำเภอภูพาน แวงใหญ่ พระยืน และเปือยน้อย จากการพิจารณาถึงลักษณะการประกอบกิจการ ในแต่ละชุมชนระดับสุขาภิบาล จะพบว่า สถานประกอบการพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของชำต่าง ๆ (ตารางที่ 4.53) อย่างไรก็ตาม ผลสุดท้ายของการประกอบการพาณิชย์ สามารถแสดงด้วยระดับขนาดประชากรและรายรับของชุมชนเมือง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงระดับศักยภาพของชุมชนเมือง ได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้น จากการพิจารณาในประเด็นดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มชุมชนเมืองออกเป็น 6 ระดับ (แผนภูมิที่ 4.11) ดังนี้

- ก) ชุมชนระดับที่ 1 ประกอบด้วยชุมชนเทศบาลเมืองขอนแก่น
- ข) ชุมชนระดับที่ 2 ประกอบด้วยชุมชนเทศบาลตำบลเมืองพล และบ้านไผ่
- ค) ชุมชนระดับที่ 3 ประกอบด้วยเทศบาลตำบลชุมแพ
- ง) ชุมชนระดับที่ 4 ประกอบด้วยสุขาภิบาลมัญจาคีรี และสุขาภิบาลหนองเรือ
- จ) ชุมชนระดับที่ 5 ประกอบด้วยสุขาภิบาลท่าพระชนบท หนองสองห้อง วังชัย ลิขมพู่ โนนหัน เขาสวนกวาง น้ำพอง และบ้านเรือ
- ฉ) ชุมชนระดับที่ 6 ประกอบด้วยสุขาภิบาลเขื่อนอุบลรัตน์ บ้านฝางแวงน้อย หนองเรือ ดอนโงม และหนองแก

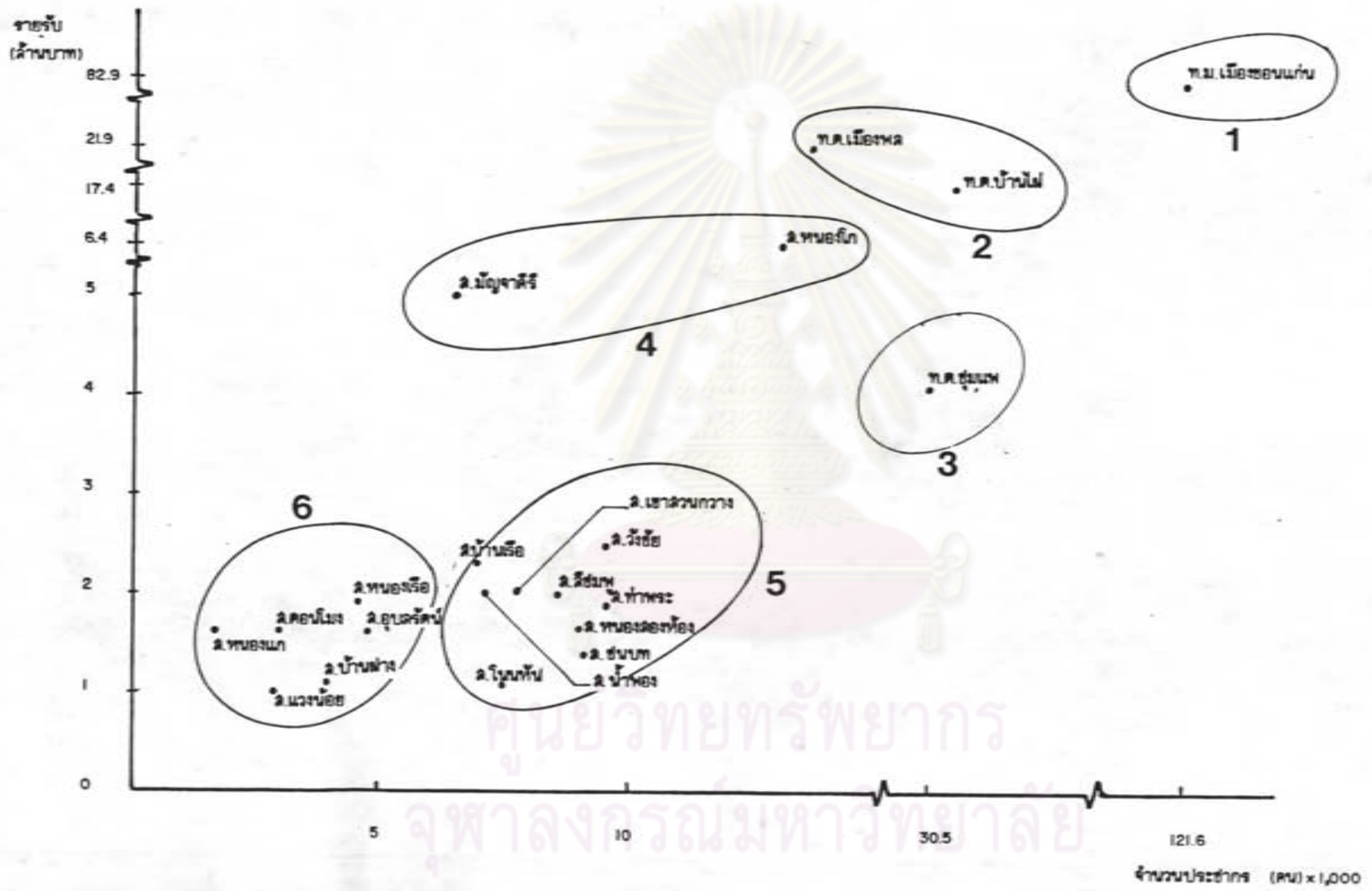
สัดส่วนของรายได้จากภาษี
เทียบกับยอดรวมจังหวัด (%)

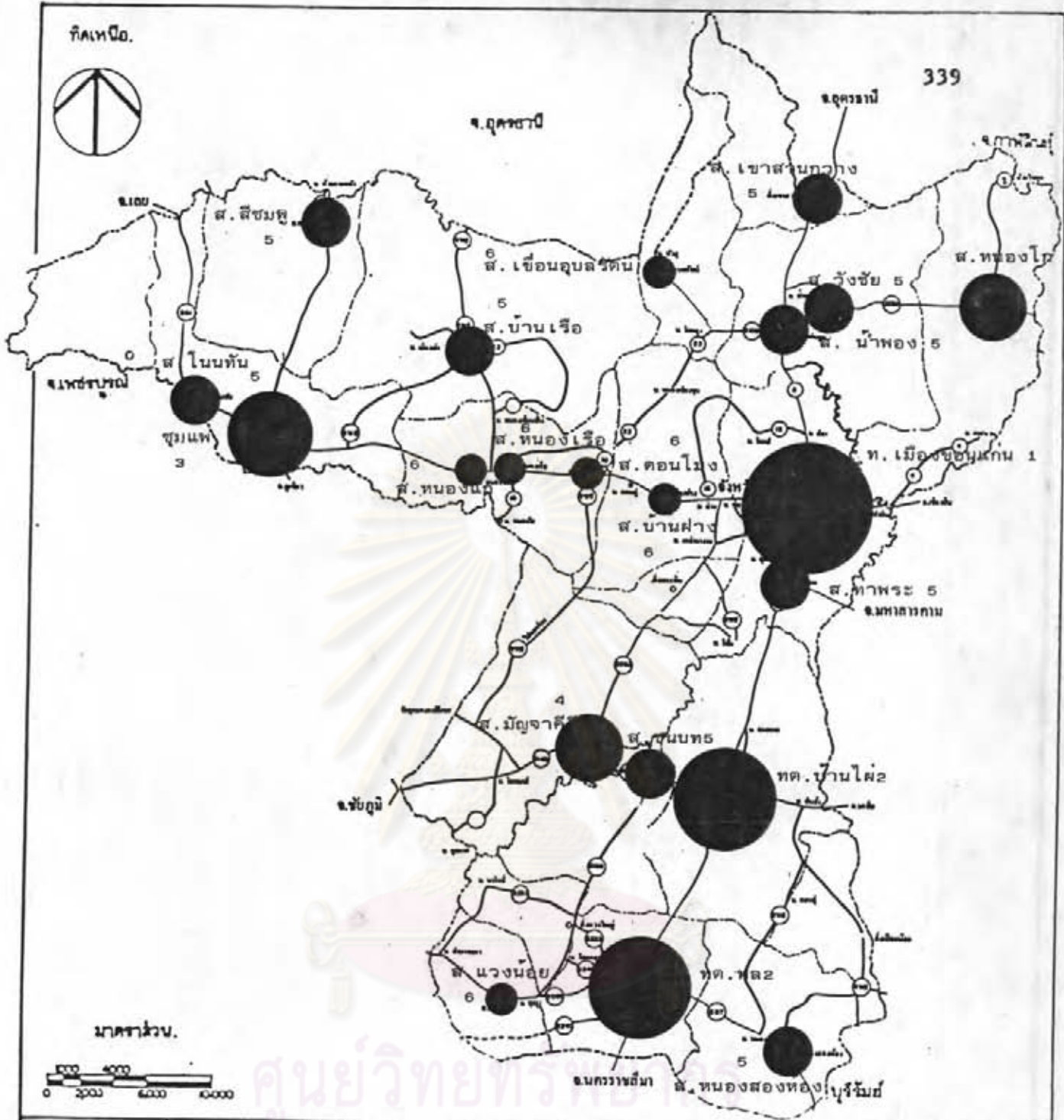
แผนภูมิที่ 4.10 บทบาททางการคลังระดับอำเภอในจังหวัดขอนแก่น

แผนภูมิที่ 4.11 ระดับความสำคัญของชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่น ปีพ.ศ.2528

มาตราส่วน.

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
การวางแผนโครงสร้าง จังหวัดขอนแก่น

แผนที่.

แสดง.

4.38

ระดับความสำคัญของชุมชนเมือง ปีพ.ศ.2528

สัญลักษณ์.

ระดับชุมชน

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

ที่มา : แผนภูมิที่ 4.11

ตารางที่ 4.52 สถิติการจัดเก็บรายได้ฝ่ายสรรพากรรายอำเภอในจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2528

(หน่วย:ล้านบาท)

หมวดจัดเก็บ	เงินได้บุคคลธรรมดา	เงินได้บุคคลอื่น	ภาษีการค้า	อากรแสตมป์	อากรพรแสตมป์	รายได้อื่น	รวมทั้งสิ้น	ร้อยละ	
								(1)	(2)
1. อ.เมืองขอนแก่น	62,111.7	12,245.5	44,245.0	11,061.4	518.8	154.0	130,336.3	46.5	57.1
2. อ.บ้านไผ่	13,958.5	2,389.7	6,536.8	1,075.3	35.1	64.3	24,059.6	8.6	67.9
3. อ.ชนบท	9,803.8	1,553.3	8,005.0	1,447.0	50.1	48.4	20,907.6	7.5	54.3
4. อ.น้ำพอง	7,577.7	258.3	10,187.1	239.4	6.4	7.1	18,276.0	6.5	42.9
5. อ.พล	7,338.5	638.2	3,247.4	1,072.0	23.9	21.4	12,341.5	4.4	64.6
6. อ.กระนวน	1,614.0	69.7	842.5	165.2	2.5	6.3	2,700.3	1.0	62.4
7. อ.ภักดี	1,146.4	63.6	585.2	84.7	5.5	4.6	1,889.9	0.7	64.0
8. อ.เมือจตุรัส	1,435.9	53.8	301.3	108.3	5.0	28.5	1,932.8	0.7	77.1
9. อ.หนองเรือ	930.3	121.2	356.8	128.8	3.5	15.7	1,556.0	0.6	67.6
10. อ.หนองสูงหนอง	604.8	13.4	107.0	63.5	3.9	5.7	798.3	0.3	77.4
11. อ.ชนบท	343.1	24.3	153.4	39.9	2.3	5.6	568.6	0.2	64.6
12. อ.ศิขม	363.5	41.6	69.3	38.4	0.8	0.7	514.2	0.2	78.8
13. อ.นางน้อย	278.0	17.4	99.1	47.3	0.7	1.6	444.0	0.2	66.5
14. อ.อัครรัตน์	646.4	332.5	627.1	19.6	4.9	2.5	1,633.0	0.6	59.9
15. อ.บ้านฝาง	452.6	25.8	77.4	62.8	1.6	7.3	627.5	0.2	76.2
16. อ.เขาสวนกวาง	387.6	294.4	475.2	26.6	0.7	1.5	1,185.9	0.4	57.5
17. กิ่งอ.พระยืน	205.3	11.4	31.5	37.6	3.2	2.9	291.8	0.1	74.3
18. กิ่งอ.นางใหม่	167.7	14.6	36.4	16.7	0.2	2.0	237.6	0.1	76.7
19. กิ่งอ.เขื่อนน้อย	71.1	11.5	31.7	14.6	0.5	-	129.4	0.1	63.9
20. กิ่งอ.พนาพาน	112.0	5.2	110.2	8.6	0.6	3.9	240.5	0.1	48.7
สงน.สรรพากรจังหวัด	-	-	-	-	-	11.5	11.5	0.0	-
คลังหัก ณ ที่จ่าย	20,657.0	12,695.5	17,031.7	-	-	-	50,384.2	18.0	66.2
หัก ณ ที่จ่าย	7,822.3	155.6	-	1,238.2	-	-	9,216.0	3.3	86.6
รวมทั้งสิ้น	138,028.1	31,036.4	93,157.4	16,995.6	670.1	395.3	280,282.9	100.0	60.3

หมายเหตุ (1) : ร้อยละของรายได้จากภาษีอากรที่จัดเก็บได้ เทียบกับยอดรวมจังหวัด
 (2) : ร้อยละของรายได้จากภาษีเงินได้

ตารางที่ 4.53 จำนวนสถานประกอบการพาณิชย์ ในเขตสาขาภาคต่าง ๆ จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2527

ชื่อสาขาภาค	ค้าเครื่องใช้ต่าง ๆ	ค้าเครื่องใช้			อุปโภคเครื่องใช้ทุกชนิด	อุปโภคไฟฟ้า วิทยุ	ขายสินค้าเฉพาะอย่างอื่น ๆ	โรงหัตถกรรม	โรงนม	โรงสี	โรงเคี้ยวไม้	ซ่อมแซมเครื่องใช้	โรงงานอื่น ๆ	ตลาดสดของสาขาภาค	ตลาดสดของเอกชน	จำนวนผู้ค้าในตลาดสด
		ค้าเครื่องใช้	ค้าเครื่องใช้	เสื้อผ้า												
1. ท่าพระ (อ.เมือง)	1	9	10	8	1	2	3	1	-	1	-	1	6	-	-	-
2. ชนบท	17	6	9	15	5	3	-	-	-	7	-	-	-	1	-	20
3. มัญจาคีรี	63	14	46	12	17	4	92	1	-	6	1	-	8	2	-	175
4. สหัสขันธ์	10	16	100	5	4	2	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-
5. พวงม้อย	37	4	4	2	3	1	-	-	-	5	-	-	-	1	-	17
6. หนองสองห้อง	56	5	8	6	1	3	-	-	-	5	-	-	-	1	-	37
7. บ้านเรือ (อ.ภูเวียง)	49	28	38	9	7	4	27	-	1	4	1	5	3	2	-	424
8. หนองโก (อ.กระนวน)	50	15	52	15	13	6	-	-	-	14	-	20	-	1	1	250
9. เขื่อนอุบลรัตน์	44	16	9	7	5	4	-	-	-	1	-	-	-	1	-	125
10. เขาสวนกวาง	11	9	11	5	2	1	-	1	-	4	3	-	4	1	-	44
11. น้ำพอง	50	18	15	12	6	5	-	-	-	2	-	-	1	1	-	140
12. วังชัย (อ.น้ำพอง)	21	15	65	11	2	4	-	1	-	3	-	3	-	1	-	106
13. ชุมพ	600	128	270	28	20	26	425	2	6	9	1	120	27	1	3	530
14. โนนหิน (อ.ชุมพ	13	4	6	3	1	2	6	1	-	3	-	-	-	1	1	-
15. หนองเรือ	22	9	4	6	4	3	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-
16. หนองแก (อ.หนองเรือ)	9	2	10	2	-	4	2	-	-	2	-	-	-	1	-	59
17. ดอนโม่ (อ.หนองเรือ)	78	6	6	9	-	5	-	1	-	6	-	7	-	1	-	200
18. บ้านฝาง	8	2	2	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	7

ที่มา : รายงานประจำปี 2527 ของสาขาภาคต่าง ๆ สำนักงานผู้ตรวจการท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

สรุปลักษณะเด่นของโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

ก. โครงสร้างทางด้านกายภาพ

1) ภัยธรรมชาติ

การพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในอดีต มักจะประสบปัญหาทางธรรมชาติที่นอกเหนือการควบคุม 2 ประการ คือ ปัญหาน้ำท่วม และภาวะฝนแล้ง ซึ่งมักจะเกิดขึ้นสลับกันไป ทำให้ภาวะการผลิตทางด้านเกษตรกรรมได้รับผลกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก ซึ่งพอสรุปประเด็นปัญหาได้ดังนี้

ก) ปัญหาน้ำท่วม

พื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นที่สูง ต่ำสลับกัน เป็นลูกคลื่น และลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำ นอกจากนี้แล้วยังมีการตัดไม้ทำลายป่าสูงมาก ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้นได้จนฤดูน้ำหลาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริเวณพื้นที่อำเภอสีชมพู และชุมแพ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีปริมาณน้ำฝนตกชุกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งจังหวัด

ข) ปัญหาฝนแล้ง

จากลักษณะการกระจายของปริมาณน้ำฝน ที่ผ่านมา จะพบว่า พื้นที่บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง และตอนใต้ของจังหวัดได้แก่ บริเวณอำเภอแวงน้อย และกิ่งอำเภอแวงใหญ่ มักจะประสบปัญหาฝนแล้งอยู่บ่อยครั้งมากกว่าพื้นที่บริเวณอื่น ๆ ของจังหวัด

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ในอนาคตอันใกล้พื้นที่จังหวัดขอนแก่นยังคงประสบปัญหาภัยธรรมชาติดังกล่าวอยู่ต่อไป เนื่องจากสภาพทางธรรมชาติอันได้แก่ ป่าไม้แหล่งต้นน้ำลำธารได้ถูกทำลายไปมาก

2) ความอุดมสมบูรณ์ของดินและการใช้ที่ดิน

สืบเนื่องมาจากลักษณะของดิน ของจังหวัดขอนแก่นมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ประกอบกับมีปัญหาการถูกชะล้างพังทลายของดิน และดินเค็มทำให้สถานการณ์ทางด้านคุณภาพของดินมีแนวโน้มเป็นปัญหาที่สำคัญมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามพื้นที่บริเวณที่มีปัญหาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ บริเวณทิศตะวันตกและทิศเหนือของจังหวัด

ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของดินที่สำคัญ คือ ปัญหาดินเค็ม ซึ่งพื้นที่ที่มีปัญหาดินเค็มมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ คือ บริเวณตอนใต้ของอำเภอบ้านไผ่ รองลงไปบริเวณทิศตะวันตกของอำเภอเมือง และกิ่งอำเภอบ้านฝาง อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นดินเค็มจะอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัดขอนแก่นลงไป ก็ถือว่ามีความเสี่ยงเกิดปัญหาดินเค็มมากขึ้นในอนาคต ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไข (แผนที่ 4.39)

ในด้านของรูปแบบการใช้ที่ดิน จะเห็นได้ว่า พื้นที่บริเวณอำเภอแวงใหญ่ชุมแพ น้ำพอง บ้านฝาง สีชมพู กิ่งอำเภอพระยืน มีแนวโน้มเพิ่มสัดส่วนการปลูกข้าวมากขึ้น ขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มเพิ่มการปลูกพืชไร่สูงขึ้นเช่นกัน ยกเว้นพื้นที่บริเวณ อำเภอพระยืน และบ้านไผ่ ที่มีแนวโน้มลดบทบาทลง นอกจากนี้แล้ว ในด้านของไม้ยืนต้น จะพบว่า มีแนวโน้มลดบทบาทลงเพียง 2 อำเภอ คือ อำเภอฆ้องชัยและชุมแพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ส่วนใหญ่มีแนวโน้มถูกนำมาใช้เพื่อการลงทุนทางการผลิตได้มากยิ่งขึ้น

3) โครงสร้างขั้นพื้นฐาน

จังหวัดขอนแก่น มีที่ตั้งอยู่เป็นจุดศูนย์กลางของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทางตอนบน ถือได้ว่า เป็นศูนย์กลางคมนาคมที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เพียงพอในการทำหน้าที่/บทบาทเป็นศูนย์กลางการให้บริการที่ดีได้ แต่ปัจจุบัน โครงสร้างขั้นพื้นฐานของจังหวัดยังไม่พร้อมเพียงพอ ซึ่งพอสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

ก) การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดขอนแก่น มีโครงข่ายของระบบการถนนที่นับได้ว่า อยู่ในระดับที่สมบูรณ์กล่าว คือ มีทางหลวงแผ่นดิน 7 สาย ทางหลวงจังหวัด 17 สาย และทางหลวงชนบทอีกจำนวนมาก แต่ก็ยังมีถนนบางสายที่เป็นถนนดินลูกรัง ที่ไม่สามารถเข้าในการคมนาคมติดต่อกันภายในจังหวัดได้ทุกฤดูกาลสมควรได้รับการพิจารณาปรับปรุง เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทของศูนย์กลางการคมนาคมของพื้นที่ตอนบนของภาค

ข) การประปา

การให้บริการประปาในชุมชนเมือง ของจังหวัดขอนแก่นปัจจุบันยังไม่เพียงพอ ซึ่งมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำเป็นวัตถุดิบ นอกจากนี้แล้ว ชุมชนชนบทก็ยังขาดแคลนแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคอยู่จำนวนมาก เนื่องจากป่าไม้อันเป็นต้นน้ำลำธารถูกทำลายไปมาก ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอ

ค) การไฟฟ้า

การให้บริการไฟฟ้าในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จะเข้าถึงระดับหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ อาเภอที่นับได้ว่า ขาดแคลนการให้บริการไฟฟ้า คือ อาเภอเปือยน้อย ภูพานาน พระยืน และเขาสวนกวาง

ง) โทรศัทพ์

การให้บริการโทรศัทพ์ในชุมชนเมืองต่าง ๆ ยังไม่สามารถให้บริการครอบคลุมพื้นที่ระดับอาเภอที่เพียงพอ ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวจำกัดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ระดับอาเภอส่วนใหญ่ก็พอสามารถติดต่อกันในระบบโทรศัทพ์ทางไกลกับพื้นที่อื่น ๆ ได้ ยกเว้นอาเภอมัญจาคีรี ชนบท หนองสองห้อง แวงน้อย กิ่งอาเภอภูพานาน พระยืน แวงใหญ่ และเปือยน้อย แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่ดังกล่าวก็อยู่ในโครงการขยายการให้บริการโทรศัทพ์ในปัจจุบัน

จ) ไปรษณีย์

การให้บริการทางด้านการไปรษณีย์ ของจังหวัดขอนแก่นครอบคลุมพื้นที่ระดับอาเภอส่วนใหญ่ กล่าวคือ แต่ละอาเภอจะมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอาเภอละ 1 แห่ง เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นกิ่งอาเภอภูพานาน พระยืน และเปือยน้อย ที่ยังไม่มามีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข

ข. โครงสร้างทางด้านประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

1) ลักษณะทางด้านประชากร

- ก) ความหนาแน่น ประชากรส่วนใหญ่จะรวมตัวกันหนาแน่นในบริเวณอำเภอเมือง กระนวน บ้านไผ่ ชุมแพ และน้ำพอง
- ข) การเปลี่ยนแปลงประชากรพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มสูงมาก จะอยู่ในบริเวณอำเภอสีชมพู เมือง บ้านไผ่ และหนองสองห้อง

2) การตั้งถิ่นฐาน

ก) ประชากรเมืองและชนบท พื้นที่อำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองสูงที่สุด คือ อำเภอเมือง ชุมแพ พล เขาสวนกวาง และอุบลรัตน์ และอำเภอที่ไม่มีชุมชนเมืองเลย คือ อำเภอพระยืน แวงใหญ่ เบือยน้อย และกุมภมาphan ส่วนการเปลี่ยนแปลงประชากรเมือง นั้น ชุมชนเมืองที่มีการเพิ่มจำนวนประชากรเมืองสูง คือ ทม.เมืองขอนแก่น ทด.บ้านไผ่ และ ส.เขื่อนอุบลรัตน์

ข) ระดับความเป็นเมือง พื้นที่อำเภอที่มีระดับความเป็นเมืองสูงมาก ได้แก่ อำเภอเมือง กระนวน บ้านไผ่ และสีชมพู

ค. โครงสร้างทางสังคม

1) การบริการทางการศึกษา

จากลักษณะการเปลี่ยนแปลงประชากรเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น ในระยะที่ผ่านมา ทำให้การกระจายการให้บริการทางการศึกษาไม่ทั่วถึง และความพร้อมทางการศึกษาในบางพื้นที่อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ กล่าวคือ เด็กเล็กที่มีอยู่ก่อนเกณฑ์เข้าเรียนประถมศึกษา ยังขาดโอกาสในการได้เรียนเป็นส่วนใหญ่ และในด้านของการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะมีปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน การสอน นอกจากนี้แล้ว เมื่อพิจารณาถึงสภาพการศึกษา

นอกระบบโรงเรียน จะพบว่า ประชาชนส่วนหนึ่งที่ผ่านการศึกษาระบบโรงเรียนมาแล้ว ยังอ่านออกเขียนไม่ได้อีกจำนวนมาก

2) การบริการสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

ศูนย์บริการทางสาธารณสุข จะอยู่ในตัวเมือง เทศบาลเมืองขอนแก่น ซึ่งการบริการด้านนี้ของจังหวัดยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการแก่ประชากรบนพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของจำนวนแพทย์และจำนวนเตียง ในด้านของคุณภาพชีวิตของประชากร จะพบว่า ประชากรในชุมชนเมืองยังขาดแคลนที่อยู่อาศัยอยู่มาก นอกจากนี้แล้ว ในด้านของความปลอดภัยทางสังคม จังหวัดขอนแก่นยังประสบปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมและสาธารณสุข เนื่องจากการเพิ่มของประชากร/ความเจริญบนพื้นที่อย่างรวดเร็ว แต่ยังขาดระบบการควบคุมที่เหมาะสม

ง. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การผลิตในสาขาการบริการ ก่อให้เกิดรายได้/มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ในสัดส่วนที่สูงที่สุด แต่สาขาการผลิตทางการอุตสาหกรรม มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบสูงที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาขาการผลิตย่อยการอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง ซึ่งนับได้ว่าเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด

ในด้านการเกษตรกรรม ยังคงเป็นกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพของประชากร โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว มันสำปะหลัง ปอแก้ว อ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วต่าง ๆ ส่วนทางด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเครื่องจักรและอุปกรณ์การขนส่ง ซึ่งรวมตัวกันอยู่บริเวณอำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ บ้านไผ่ และชุมแพ ตามลำดับ

จ. บทบาทของโครงสร้างที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่น เป็นที่สูง และต่ำสลับกัน มีทำเลที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ลักษณะของดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ลักษณะปัญหาทางกายภาพที่สำคัญ ได้แก่

ปัญหาดินเค็ม น้ำท่วม ในพื้นที่ตอนบนและตะวันตกของจังหวัด พนแล้งในบริเวณพื้นที่ตอนกลางและใต้ของจังหวัด สภาพทางธรรมชาติของป่าไม้ เสื่อมทรามถูกทำลายไป เพื่อใช้ในการขยายการผลิตพืชไร่มาก ในด้านของบริการขั้นพื้นฐานยังมีไม่เพียงพอ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ในส่วนที่สูง คือ การบริการ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม มีแนวโน้มเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด

จากลักษณะของโครงสร้างดังกล่าว พอที่จะบ่งชี้ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่จังหวัด ที่สภาพการผลิตทางด้านเกษตรกรรมของจังหวัด อาจมีปัญหามากขึ้น เนื่องจากการเพิ่มผลผลิตโครงการขยายพื้นที่เพาะปลูก ในระยะที่ผ่านมา จากการบุกรุกทำลายป่าไม้ได้ถึงจุดอิ่มตัว และประชากรมีความนิยมเอียงรวมตัวกันในพื้นที่ เนื่องจากสาขาการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น แต่ความพร้อมของบริการขั้นพื้นฐานทางสังคมยังคงมีไม่เพียงพอ และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของบทบาทที่มีต่อพื้นที่ส่วนอื่น ในตอนบนของภาคแล้ว พอที่จะเห็นแนวโน้มของสภาพปัญหาทางด้านสังคม และความเสื่อมทรามของทรัพยากรธรรมชาติ อันเกิดจากการรวมตัวของประชากรที่สูงเกินไป ที่อาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้น หากไม่มีการวางแผนเพื่อจัดระบบโครงสร้างของจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น ในบทที่ 5 จะได้มีการพิจารณาถึงการประเมินค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอ เพื่อบ่งชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอของจังหวัดขอนแก่น และแนวทางเบื้องต้นประกอบการวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการเตรียมการพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ให้สามารถให้บริการสนองต่อความต้องการของประชากรที่รวมตัวกันบนพื้นที่ในอนาคตได้